



MOTTO:

Xi Jinping: „Au loc schimbări, pe care nu le-am mai văzut în ultima sută de ani. Să facem față împreună acestor schimbări.”

Vladimir Putin: „De acord.”

Întâlnire la Moscova (2023) dintre liderii Chinei și Rusiei

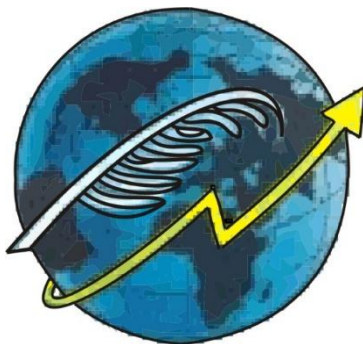
„Deși americanii sunt foarte sensibili atunci când este vorba de propriile lor victime, sunt cât se poate de insensibili atunci când este vorba de pierderile umane suferite de străini, mai cu seamă a celor neimplicați în luptă care sunt, în marea lor majoritate, civili nevinovați.”

John Mueller – profesor american de științe politice, expert în domeniul relațiilor internaționale, autor al cărții „The Stupidity of War: American Foreign Policy and the Case for Complacency”

DINCOLO DE ORIZONTURI

REVISTĂ DE OPINII

Anul VIII, NUMĂRUL 16/NOIEMBRIE 2023



DINCOLO DE ORIZONTURI

Publicație bianuală care conține analize de geopolitică, opinii politico-militare și prezentări de tehnică militară, fondată de Asociația Diplomaților Militari în Rezervă și în Retragere „Alexandru Ioan Cuza”

www.admrr.com
Bulevardul Schitu Măgureanu nr. 7, ap. 2, parter,
BUCUREȘTI, sectorul 1,
cod poștal 10181
Telefon/fax: 0314 255 428
admrrcentral1@yahoo.com

ISSN 2501-9279

Tot conținutul editorial aparține Asociației Diplomaților Militari în Rezervă și în Retragere „Alexandru Ioan Cuza” și este furnizat de membrii săi contribuitori. Articolele pot fi reproduse numai cu permisiunea colegiului director al asociației.

©ADMRR

Responsabilitatea pentru conținutul materialelor publicate revine în exclusivitate autorilor. Imaginile care însoțesc articolele sunt preluate în majoritate din mediul online.

Tipar digital realizat la
Tipografia PIM
Iași, Șoseaua Ștefan cel Mare și Sfânt nr.109, cod poștal 700497
Tel.: 0730.086.676,
0732.430.407;
Fax: 0332.440.715
editura@pimcopy.ro
editura.pim@gmail.com

SENIORI EDITORI

Prof. dr. Ioan Mircea PAȘCU
Gl. (rtr.) dr. Decebal ILINA
Gl. (rtr.) prof. univ. dr. Sergiu MEDAR
Gl. (r.) dr. ing. Gheorghe SAVU
Gl. lt. (r.) ing. Iulian-Cristian DINCOVICI
Gl. mr. (rtr.) Mihaiu MĂRGĂRIT
Gl. mr. (rtr.) prof. univ. dr. Adrian PÂRLOG
Gl. mr. (rtr.) prof. univ. dr. Gheorghe NICOLAESCU
Gl. bg. (rtr.) Gheorghe VĂDUVA
Col. (r.) Dumitru CIURCI

REDACTOR ȘEF

Gl. bg. (rtr.) Dan NICULESCU

REDACTOR

Col. (r.) Antonio MARINESCU

SECRETAR DE REDACȚIE

Col. (rtr.) Ion TOADER

EDITARE TEXT

Gl. bg. (rtr.) Vasile ILIEȘ

TEHNOREDACTARE

Col. (r.) Antonio MARINESCU

CUPRINS:

EDITORIAL	5
ORIZONTURI GEOPOLITICE	9
*Zâzania de la gurile Dunării – Contraamiral (rtr.) dr. Eugen LAURIAN	9
*Transnistria, vechea problemă sau despre permanența provizoratului rusesc – Gl. mr. (rtr.) dr. Adrian-Leonard BANTAȘ	23
*Cum ne-am retras din Basarabia și Bucovina fără să tragem măcar un foc de armă – Gl. mr. (rtr.) prof. univ. dr. Gheorghe NICOLAESCU	36
*Puterea algoritmului – Gl. bg. (rtr.) Dan NICULESCU	50
*Sfaturi utile pentru înțelegerea inteligenței artificiale – Gl. bg. (rtr.) Dan NICULESCU.....	60
*China și noua ordine mondială – Col. (r.) Antonio MARINESCU.....	66
*Bătălia cipurilor – o altă etapă a războiului economic dintre SUA și China – Col. (r.) Dumitru CIURCI	76
OPINII	84
*Inteligența, cunoștințele și înțelepciunea în luarea deciziilor – Conf. univ. dr. Mircea MOCANU	84
*Sudul global și Occidentul unitar, adaptări la noile realități – Gl. mr. (rtr.) prof. Adriean PÂRLOG	93
*Despre imaginea recunoscută de mediu, GEOINT și imaginea strategică integrată – Col. (rtr.) ing. Marin ALNIȚEL.....	103
ISTORIE	116
*Secția a 2-a informații și radioamatorii – Col. (r.) Iulian BUICAN....	116
*Diplomația românească în lupta pentru independența deplină a țării – Colonel (rtr.) dr. Cristache GHEORGHE.....	123
*Forțele pentru operații speciale române, de la concept la realitate – Col. (r.) Constantin Emilian BELEAGĂ.....	129
NOUTĂȚI MILITARE	145
PREZENTARE DE CARTE	157
*John J. Mearsheimer, „Marea deziluzie, Visele liberale și realitățile internaționale.....	157

EDITORIAL

Când se vorbește mult de pace înseamnă că ne pregătim de război. Am vaga impresie că aceasta este situația care domină lumea de astăzi. Probabil că suntem în pragul unor mari schimbări în planul relațiilor internaționale la nivel global și acestea nu se întâmplă fără confruntări violente între marile puteri; poate este o reacție de frică generată de eventuale amenințări, reale sau presupuse, asupra securității naționale, așa cum consideră John Mearsheimer; sau pur și simplu, ciclicitatea istoriei ne-a adus, după o lungă perioadă de liniște, în pragul unei noi confruntări sistemice.

Dovada că trăim într-o stare de șoc a fost evidentă în cazul reacției presei și a opiniei publice, față de declarațiile unui ofițer de informații american, în Congresul SUA, privind existența obiectelor zburătoare neidentificate (OZN). Altădată astfel de declarații ar fi făcut vâlvă, presa ar fi profitat de ocazie ca să arunce pe piață tot felul de scenarii, ar fi apărut cărți despre acest subiect, în sfârșit, ar fi existat și o reacție a maselor: emoție, frică, panică, etc. De data aceasta nimic spectaculos nu s-a întâmplat, știrea a trecut ca un fapt divers. Ce s-o fi întâmplat cu noi? Oare suntem siguri că extraterestrii sunt implicați în ceea ce se întâmplă pe Pământ? Excludem complet posibilitatea vizitelor acestora pe Pământ? Sau am fost pregătiți mental să nu ne mai pese de nimic, să acceptăm orice ni se întâmplă ca un dat implacabil?

O reacție similară o regăsim și atunci când vorbim de noile tehnologii, inteligența artificială, spațiul electromagnetic, robotica și în general, de tot ce nu cunoaștem suficient de bine și ne putem închipui orice. Pozițiile oamenilor de știință ar trebui să ne ajute să înțelegem aceste evoluții și sensul lor, dar din păcate și acestea sunt contradictorii, unele țin de domeniul științifico-fantastic, contribuind astfel și mai mult la dezorientarea noastră, la o judecată arbitrară și la multă neîncredere. Dovada că nu exagerez, este ceea ce s-a întâmplat și continuă să se întâmple în privința pandemiei de Covid. Dezorientare totală, lipsă de încredere în medici, în politicieni, în tratamente și, ceea ce este cel mai rău, în știință. Parabola arabului care s-a întâlnit cu Moartea pe drumul spre Damasc este încă valabilă. Întrebată unde merge, Moartea îi spune arabului că se duce la Damasc ca să ia cu ea 20.000 de suflete. După un timp arabul se întâlnește iar cu Moartea și o apostrofează: „Ai zis că te duci la Damasc să iei 20.000 de suflete, dar ai omorât 80.000 de oameni?”. Iar Moartea îi răspunde: „Eu am luat numai 20.000, restul au murit de frică”.

Înclin să cred că neîncrederea generală are cauze reale, cu rădăcini adânci în istoria recentă a omenirii și mai ales în traumele majore suferite de marea parte a populației globale în urma experimentelor politice și economice la care au fost supuse guvernele țărilor în curs de dezvoltare sau proaspăt ieșite din comunism. La nivel politic aș da doar exemplul teoriei administrației Bush cunoscută sub denumirea de „Doctrina 1% toleranță”. Pe scurt, acest principiu de luptă împotriva terorismului mondial prevedea că dacă despre o țară se crede că 1% este implicată în terorism, aceasta urmează să fie tratată ca și cum ar fi implicată 100%. De aici au urmat războaie, schimbări de regimuri politice, intervenții militare, presiuni politice și întreaga gamă de acțiuni specifice marilor puteri în relațiile internaționale, mai puțin calea diplomatică.

Lumea este înclinată să urmărească cu mai multă atenție acțiunile politice și militare, neglijând să analizeze adevăratul război, cel economic, care produce victime și traume chiar mai mari decât lupta armată. Am ajuns la această concluzie atunci când am citit câteva din lucrările lui Milton Friedman, profesor de economie la Universitatea din Chicago, fondatorul teoriei capitalismului de șoc cunoscut și ca globalism, piața liberă sau neoliberalism. Friedman este laureat al premiului Nobel pentru economie, a fost prieten și mentor al multor șefi de state (Ronald Reagan, Margaret Thatcher, Pinochet, Suharto), președinți ai Fondului Monetar Internațional (IMF) și Băncii Mondiale, miniștrii ai economiei și consilieri ai unor șefi de state (în Rusia, Polonia, Africa de Sud, Chile, Argentina, Brazilia, Uruguay, Paraguay, Bolivia, Indonezia etc.), personalități politice și economice cu influență globală din SUA (Donald Rumsfeld, Dick Cheney, Jeffrey D. Sachs, etc.).

Teoria lui Friedman are la bază trei principii fundamentale: privatizarea totală; eliminarea reglementărilor pe care se bazează piața liberă (fără taxe pentru investitori, dreptul de a transfera profitul acolo unde doresc, etc.); reducerea drastică a responsabilităților guvernelor în domenii precum deținerea de proprietăți, protecția socială (învățământ, sănătate, ajutoare, etc.). Friedman și discipolii săi (Chicago Boys), răspândiți în zone de conducere ale agențiilor financiare internaționale, în guvernele țărilor ce se străduiau să lupte cu hiperinflația, dar și ale marilor puteri, erau conștienți că cerințele lor nu pot fi acceptate de bună voie de guverne și de popoare. Pentru a forța acceptarea era nevoie de crearea unei situații de criză majoră care să arunce populația într-o stare de șoc, frică și, în ultimă instanță, de acceptare. Astfel de situație putea fi un război, o catastrofă majoră, o lovitură de stat, schimbarea unui regim politic, un cataclism natural, un atac terorist de proporție sau altele. Astfel de crize puteau fi reale (Războiul din

Malvine, atacul terorist de la 11 Septembrie, Războiul din Irak, tsunami, etc.) sau create prin inginerii financiare de genul celor care au îngenuncheat „Tigrii asiatici” în timpul crizei din 1997-2000. Perioada de șoc indusă populației trebuia folosită pentru a realiza rapid toate transformările economice și sociale menite să deschidă economiile țărilor respective, să le privatizeze resursele și să transforme guvernul dintr-un administrator al resurselor statului într-o structură care își externalizează responsabilitățile și privatizează tot ce ar trebui să administreze în interesul propriei țări. Promisiunea adeptilor capitalismului de șoc era aceea că piața liberă globală în care corporațiile, eliberate de obligații și de bariere, puteau acționa nestingherit nu numai la ele acasă, ci și global, va aduce, după o perioadă de recul, prosperitate în lume. Practic, capitalismul de criză înlocuia New Deal, creația economistului britanic John Maynard Keynes, prin care se echilibra relația dintre muncă și capital prin implementarea unor măsuri concrete de protecție socială, cu un experiment care nu a produs decât distrugerea economiilor țărilor în care a fost impus, pierderea controlului asupra resurselor proprii, tiranie, distrugerea clasei de mijloc și compromiterea democrației. Romancierul britanic, George Orwell, în cartea sa „Nineteen Eighty Four” (1984), a intuit exact dinamica acestui proces pe care, din fericire pentru el, nu l-a cunoscut în timpul vieții sale: „Întâi te golim de tot ce ești tu, după care te transformăm în noi înșine” (We shall squeeze you empty, and then we fill you with ourselves).

Cinismul nu se oprește aici. Masele nu puteau să rămână șocate la infinit așa că trebuia să se mai adauge ceva la rețeta capitalismului de criză. Acest ceva a fost instaurarea terorii de stat: crime, omoruri, răpiri, tortură, dispariții, execuții extrajudiciare, dictaturi militare, stare de urgență, sărăcirea masivă a populației, eliminarea sindicatelor și a oricărei forme de protest sau rezistență.

În prezent se consideră că neoliberalismul a eșuat. De fapt nu a eșuat, ci așteaptă noi crize – poate Războiul din Ucraina, alte pandemii, catastrofe naturale... ceva care să înpăimânte populația în așa măsură încât să accepte orice măsură extremă propusă de guvernanții aleși sau influențați de discipolii capitalismului de șoc, menită să limiteze drepturile democratice și să determine acceptarea unor măsuri de limitare drastică a drepturilor democratice, inclusiv instalarea la putere a unor regimuri autoritare.

Oricum neoliberalismul și-a îndeplinit menirea: cei bogați au devenit și mai bogați, iar cei săraci sunt și mai săraci – și oameni, și state.

Recent am citit de un Memorandul de înțelegere (MOU) semnat în 16 iulie 2023 între reprezentanții Uniunii Europene și guvernul Tunisiei. Deși memorandumul are și domenii de cooperare economică despre

implementarea cărora sunt foarte puține precizări, scopul său principal este acela al combaterii migrației dinspre Africa sub-sahariană către Europa. Pentru implementarea acestui acord, Tunisia va primi un miliard de euro sub formă de ajutor financiar. Cea mai mare tranșă a ajutorului, în valoare de 900 milioane euro, va fi distribuită numai dacă guvernul tunisian va semna acordul cu FMI în care sunt incluse clauze politice și economice pentru care guvernul a blocat acordul de mai bine de un an. Ce înseamnă aceasta? Adepții capitalismului de șoc știu foarte bine fiindcă au experimentat metoda în America de Sud, Asia, Africa, Europa de Est cu rezultatele care se cunosc și care pentru multe dintre aceste țări sunt ireversibile.

Cele enumerate aici sunt doar câteva dintre evenimentele catastrofale care ni s-au întâmplat în ultimii optzeci de ani. Au fost picăturile chinezești care ne-au erodat încrederea în instituții, lideri și un viitor mai bun. Ne-au dus la o stare de apatie în care acceptăm orice, nu reacționăm, așteptăm și facem scenarii ca să ne treacă timpul mai ușor. Recent citeam un articol apărut în Defense News în care se vorbea despre progresele făcute de cercetătorii chinezi în domeniul controlului creierului uman și a posibilității de influențare a comportamentului uman. Probabil că nu numai chinezii fac progrese în acest domeniu, dar important este că se fac progrese, din păcate!

Gl. bg. (rtr.) Dan NICULESCU

ORIZONTURI GEOPOLITICE

ZĂZANIA DE LA GURILE DUNĂRII

Contraamiral (rtr.) dr. Eugen LAURIAN



Încercări de a controla Gurile Dunării desfășurate până la Al Doilea Război Mondial

De-a lungul istoriei, gurile de vărsare a principalelor cursuri de apă navigabile ale lumii au constituit zone de interes economic, politic și militar ale statelor aflate în apropierea acestora, precum și ale principalilor actori internaționali doritori a-și extinde hegemonia asupra altor popoare. Așa a fost cazul Nilului, al Gangelui, al Volgăi, al Rinului și, desigur, al Dunării. Mai ales că transportul pe calea Dunării interesa în egală măsură toate cele trei mari imperii ale vremurilor apuse – Otoman, Austriac și Rus – care își arogau supremația asupra zonei carpato-pontice. Două dintre acestea – Turcia și Rusia – au stăpânit Gurile Dunării perioade mai lungi sau mai scurte de timp (Turcia între 1484-1829 și 1856-1878, iar Rusia între 1829-1856), iar cea de a treia, Austria a fost stăpâna bazinului central al fluviului emițând pretenții repetate de extindere teritorială asupra celor două Principate Române.

Imperiul Țarist și, apoi, cel sovietic a continuat constant presiunile asupra regiunilor din apropierea Gurilor Dunării, dovadă fiind anexarea Basarabiei după Pacea de la București, din 1812, precum și ocuparea de către Rusia a celor trei județe din sudul Basarabiei (Cahul, Izmail și Bolgrad), contrar celor convenite între România și Rusia la începutul războiului ruso-turc din 1877-1878.

Chiar dacă după acest război, încheiat prin Tratatul de pace de la Berlin, din 1 iulie 1878, Gurile Dunării au aparținut României, căreia i-a revenit Dobrogea, Imperiul Țarist și urmașa acestuia, Uniunea Sovietică, au privit mereu cu jind Delta Dunării. Probabil, slavii din nord-est nu-și puteau dezlipi ochii de pe harta deltei, pe care au ocupat-o după pacea de la Adrianopol (1829), frontiera dintre Turcia și Rusia devenind, atunci, brațul Sfântu Gheorghe, cel mai sudic al Dunării. Transferul populațiilor slave (lipoveni ruși și haholi ucraineni) din imensele spații ale Rusiei în zona Deltei și a nordului Dobrogei a avut loc începând cu perioada schimbărilor

sociale și religioase inițiate de țarul Petru cel Mare (1682-1725) și până la sfârșitul Războiului Crimeei (1856).

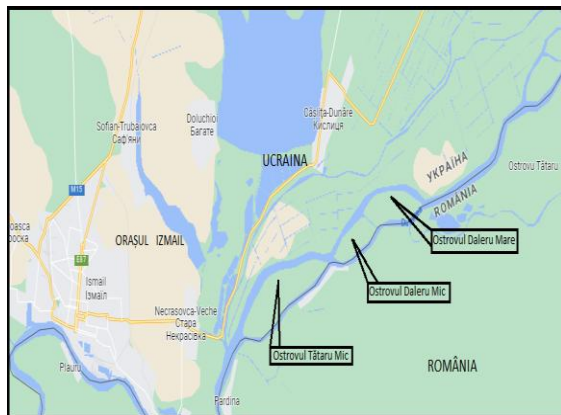
Necazurile românilor privind stăpânirea Gurilor Dunării au continuat și mai abitir în preajma și după Al Doilea Război Mondial. Astfel, după ocuparea samavolnică a Basarabiei și Bucovinei de Nord, prin Ultimatumul sovietic din 28 iunie 1940, marele imperiu a dorit și ocuparea unor insule de pe brațul Chilia ce nu făceau parte din Basarabia, ci aparțineau de zona dobrogeană. Astfel, spre toamna anului 1940, folosind navele fluviale și infanteria marină, Uniunea Sovietică a ocupat insulele Tătaru Mic, Tătaru Mare, Daleru Mic, Daleru Mare, Maican, Cernofca, Babina și Limba, toate aflate la sudul talvegului brațului Chilia (traseul celor mai mari adâncimi) care reprezenta delimitarea geografică dintre Basarabia și Dobrogea și care, conform practicii internațională, formează frontiera fluvială între două state.

Adevăratul motiv pentru care ucrainenii sovietici trăitori în nordul brațului Chilia au dorit dinadins capturarea acestor pământuri au fost sturionii! Întrucât pe brațul Chilia intra cea mai mare cantitate de sturioni, din mare pe Dunăre pentru a-și depune icrele, zonele de pescuit a acestora erau vizate atât de pescarii din sudul, cât și de către cei din nordul brațului. Cum, înainte de raptul Basarabiei, din luna iunie 1940, și unii și alții erau cetățenii României, nu au existat neînțelegeri între pescari privind utilizarea celor mai favorabile locuri de pescuit care, de regulă, erau pe traseele cele mai adânci ale fluviului.

O perioadă scurtă de timp după ocuparea Basarabiei toți pescarii au folosit vechile porțiuni de lansare a plaselor de pescuit, apoi, cu timpul, au apărut neînțelegeri între pescarii din nordul și cei din sudul brațului, culminând cu nenumărate omoruri, de ambele părți. Pentru a elimina concurența dobrogeană la capturarea valoroaselor icre negre, pescarii din principalele localități de pe malul nordic al brațului Chilia (Izmail, Chilia Nouă, Vâlcov) (români deveniți ucrainenii!) au cerut armatei sovietice să ocupe câteva insule din sudul brațului, pentru a le rămâne doar lor principalele locuri de pescuit. Astfel, în cursul lunilor septembrie și octombrie 1940 cele opt insule pomenite mai sus au fost ocupate prin forță, iar României i s-a cerut să recunoască noul rapt teritorial printr-un act încheiat de către Comisia mixtă de frontieră româno-sovietică. Spre cinstea și onoarea lor, membrii români ai Comisiei nu au fost de acord și, astfel, problema a rămas suspendată pe toată perioada celui de Al Doilea Război Mondial.

Încercări de a controla Gurile Dunării după Al Doilea Război Mondial

După terminarea războiului, în anul 1948, trei dintre insulele ocupate în anul 1940, care nu aveau o influență majoră în pescuitul sturionilor – Tătaru Mare, Cernofca și Babina – au fost retrocedate României, celelalte rămânând, contrar prevederilor Tratatului de pace de la Paris încheiat după Al Doilea Război Mondial, sub ocupație sovietică și, apoi, ucraineană. Astfel, frontiera fluvială nu mai urmează cursul șenalului navigabil al

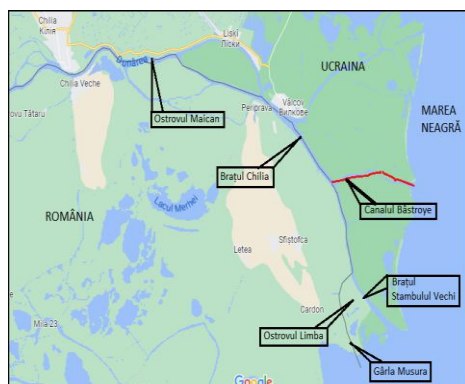


Insulele (ostroavele) Tătaru Mic, Dalerul Mic și Daleru Mare răpite de către ucrainenii sovietici, în toamna anului 1940.

fluviului, așa cum este practica internațională, și de aici rezidă pretenția Ucrainei de a considera brațul Chilia drept apă interioară ucraineană. Mai mult, la un moment dat, frontiera deviază considerabil de la traseul normal, situat pe ramificația navigabilă numită Stambulul Vechi, fiind stabilită, arbitrar, pe gârla Musura. Prin aceste presiuni și manevre politico-militare, României i s-a interzis accesul navigației și ieșirea în mare pe

principalul braț al Dunării.

Problema celor cinci insule rămase sub ocupația sovietică avea să fie tranșată, prin forță, de către generalisimul Stalin, la începutul anului 1948! Pentru a vedea cum, negociind aproape în genunchi, reprezentanții statului român de la acea vreme au acceptat toate cererile sovietice (inclusiv cedarea Insulei Șerpilor), redau mai jos, în traducere neoficială, parte din stenograma „Notei de convorbire a lui I.V. Stalin cu membrii delegației guvernamentale române în frunte cu președintele Consiliului de Miniștri, Petru Groza. 1948, 3 februarie”, aflată în arhivele Moscovei. Extrasul se referă doar la partea referitoare la capturarea celor cinci insule de pe brațul Chilia, nu și la celelalte aspecte abordate în discuții. După știința mea, acest document nu se găsește în arhivele naționale ale României, de aceea



Insulele (ostroavele) Maican și Limba răpite de către ucrainenii sovietici, în toamna anului 1940.

apreciez că expunerea lui poate arunca o lumină corectă asupra relațiilor româno-sovietice de după Al Doilea Război Mondial.

Iată extrasul stenogramei¹:

„Extras din stenograma «Notei de convorbire a lui I.V. Stalin cu membrii delegației guvernamentale române în frunte cu președintele Consiliului de Miniștri, Petru Groza. 1948, 3 februarie.» (Traducere din limba rusă.)

Primirea de către I.V. Stalin a delegației guvernamentale române, 3 februarie 1948, ora 20.00

Asistă:

Din partea română – Petru Groza, președintele Consiliului de Miniștri, Ana Pauker, ministrul Afacerilor Externe, Gheorghiu-Dej, ministrul Industriei și Comerțului, Vasile Luca, ministrul Finanțelor, L. Rădăceanu, ministrul Muncii și Asigurărilor Sociale, Vlădescu-Răcoasa, ambasadorul României în U.R.S.S.

Din partea sovietică – V.M. Molotov, S.I. Kavtaradze, L.E. Kotliar (interpret).

.....

I.V. Stalin: Măine tratatul de asistență mutuală poate fi semnat, trebuie doar să fie pregătite hârtiile corespunzătoare.

V.M. Molotov: Am o chestiune suplimentară. Încă din anul 1940 nu a fost definitivată frontiera dintre România și U.R.S.S. Se are în vedere finalizarea acesteia în porțiunea care nu a fost definitivată atunci. Pentru aceasta, este necesar ca odată cu pactul să fie semnat și protocolul privind predarea către Uniunea Sovietică a celor cinci insule de pe brațul inferior al Dunării: Malâi Tataru (Tătaru Mic – n.n.), Dalerul Mic, Dalerul Mare, Maican, Limba. În această problemă, Comisia mixtă româno-sovietică care exista în anul 1940 nu a ajuns la un acord.

I.V. Stalin: De cine sunt ocupate, în prezent, aceste insule?

V.M. Molotov: Acestea sunt ocupate de noi [U.R.S.S.].

I.V. Stalin: Acest lucru este legal?

V.M. Molotov: Noi socotim acest lucru legal.

Petru Groza: Chiar până la Conferința de Pace de la Paris am avut dispute îndelungate cu Tătărescu în această chestiune. Încă de pe atunci guvernul a ajuns la concluzia că toate problemele asemănătoare nerezolvate trebuie soluționate definitiv. Acum acest lucru este cu atât mai necesar, deoarece tratatul de asistență mutuală care urmează să fie semnat va trebui să întărească și mai mult relațiile de amiciție existente între România și

¹ Eugen Laurian: Sub lupa destinului, pag. 271-273; Editura Militară, 2019.

U.R.S.S. Guvernul român va întreprinde toate măsurile pentru a soluționa cât mai repede, definitiv, această chestiune. Am reflectat mult timp asupra ei, simțind răspunderea și datoria în fața patriei și a poporului, și am ajuns la concluzia că pierderea acestor insule va însemna doar scăderea [producției] de icre negre. Există însă pericolul colmatării Canalului Sulina al Dunării, ceea ce înseamnă ca România să fie ruptă de Marea Neagră. Colmatarea însă a prieteniei dintre România și U.R.S.S. reprezintă un pericol și mai mare. Poporul român este interesat în primul rând în menținerea acestei prietenii. Acesta trebuie să înțeleagă și acest lucru îl va înțelege.

I.V. Stalin: Aceasta înseamnă un acord în acest sens?

Petru Groza: Da.

I.V. Stalin: Canalul Dunării [Sulina] se colmatează?

Petru Groza: Acest pericol poate fi prevenit doar prin efectuarea unor lucrări mari de dragare.

I.V. Stalin: Toate canalele necesită realizarea, cu regularitate, a lucrărilor de dragare. Știu că în România a fost cândva un plan de construire a unui nou canal care să unească Dunărea cu Marea [Neagră].

Ana Pauker: Acum 10 ani a existat un plan de construire a unui canal între Cernavodă și Constanța, dar acest plan a fost abandonat.

I.V. Stalin: Dacă România va reveni cândva la acest plan, putem s-o ajutăm.

Petru Groza: Colaborarea cu U.R.S.S. va compensa însutit pierderea insulelor. Îmi este clar că Uniunea Sovietică are nevoie de aceste insule, pentru a avea posibilitatea de a ține sub control toate gurile Dunării. Un asemenea control realizat de către o putere prietenă, așa cum este U.R.S.S., nu numai că nu va stânjeni România, dar poate să-i fie doar folositor.

I.V. Stalin: Mulțumim pentru asemenea cuvinte. Iar în cazul în care guvernul român va reveni la planul de construire a canalului, i se poate acorda ajutor și sprijin pentru aceasta.

P. Groza: În raporturile sale cu Uniunea Sovietică, guvernul român nu este călăuzit de impulsuri oportuniste, ci doar de înțelegerea corectă a intereselor poporului nostru.

I.V. Stalin: Și noi [sovieticii] gândim la fel.

V.M. Molotov: Aceasta înseamnă că noi putem semna acest protocol [privind cedarea insulelor] concomitent cu tratatul de asistență mutuală?

Ana Pauker: Se poate să se includă în textul protocolului problema ajutorului și sprijinului din partea Guvernului sovietic în construirea canalului Dunăre-Marea Neagră?

V.M. Molotov: Este necesar să se semneze protocolul privitor la acea porțiune de frontieră în legătură cu care nu s-a realizat înțelegerea. Dacă din partea delegației române sunt vreun fel de întrebări?

Petru Groza, [după ce s-a consultat cu membrii delegației]: Nu sunt.

.....

Semnează: Indescifrabil”

Se poate observa ușor din stenogramă că reprezentanții României au fost tratați nu ca parteneri de dialog, ci ca învinși din război și că cererile învingătorilor, oricare ar fi fost ele, trebuiau satisfăcute. Urmare a „recomandărilor” lui Stalin, peste numai un an urmau să debuteze lucrările de construire a Canalului Dunăre - Marea Neagră care, din lipsa unor tehnologii avansate și a puterii economice precare a României de la acea vreme, aveau să fie abandonate imediat după moartea lui Stalin, în 1953. Mult mai târziu, în anul 1976, construirea canalului a fost reluată și finalizată odată cu inaugurarea sa de către conducerea României, la 26 mai 1984.

Consider că Uniunea Sovietică, prin vocea lui Stalin, a recomandat construirea unui canal navigabil între Cernavodă și Constanța nu de dragul țării noastre, ci din dorința de a-și extinde teritoriul și peste Delta Dunării și, poate, nordul Dobrogei, având argumentul că României îi rămânea ieșirea la mare prin acest nou canal denumit „Dunăre - Marea Neagră”!

Pentru extinderea teritoriului său și după Al Doilea Război Mondial, Uniunea Sovietică și-a imaginat noi stratageme. Astfel, prin Planul VALEV din anul 1963, a propus țărilor „prietene” din bazinul Mării Negre formarea unui stat fantomă compus din câteva regiuni ale României, inclusiv Dobrogea, sudul Basarabiei și nord-estul Bulgariei. Probabil, se urmărea crearea unei noi gubernii sovietice și creșterea influenței asupra Mării Negre și regiunii Dunării de Jos.

Conștientă că, prin posesia canalului Sulina, unicul braț navigabil recunoscut internațional, România deținea controlul asupra accesului din Dunăre spre oceanul planetar, încă din anii 1950 Uniunea Sovietică a încercat, în repetate rânduri, să-i anuleze monopolul prin deschiderea unei noi căi de navigație care să folosească brațul Chilia. Astfel, au fost adâncite, succesiv, brațele secundare Oceacov și Prorva, care debușau din Chilia către nord-est și realizau o legătură mai scurtă a porturilor dunărene cu porturile sovietice Odesa și Nicolaev. Întrucât curenții marini din vestul bazinului Mării Negre se deplasează de la nord către sud, cu o viteză medie de 3-5 km/h, acțiunea valurilor mării făcea ca toate aluviunile aduse de fluviu să se depună la gurile acestor canale, făcându-le impracticabile. Rând

pe rând, toate aceste încercări au trebuit să fie abandonate. Prin anii 1983-1985 a venit și rândul micului braț secundar Bâstroye, ca prin lărgire și adâncire, să fie testat în acest sens. Schimbarea conducerii imperiului sovietic și inițierea programelor de „perestroika” și „glasnosti”, de după anul 1985, au determinat abandonarea lucrărilor înainte de aducerea lor la cota planificată.

Destrămarea Uniunii Sovietice, din anul 1991, nu a dus la temperarea dorințelor moștenitoare a acesteia – Ucraina – de a controla traficul maritim la Gurile Dunării. Aș zice, chiar, dimpotrivă! Astfel, la doar câteva zile după declararea independenței statale, prin scufundarea voită a navei sale „ROSTOK”, în dreptul localității Partizani de pe brațul Sulina, la data de 3 septembrie 1991, Ucraina a încercat să blocheze navigația dunăreană către Marea Neagră pe singura cale recunoscută de către Comisia Dunării – canalul Sulina – și să o transfere pe brațul Chilia. Lucrările de deblocare a brațului au durat aproape 14 ani, România cheltuind sume extrem de importante care nu au fost recuperate (nu s-a vrut?) de la statul vinovat. În relația cu Ucraina am fost mereu reactivi și dezavantajați! Și, aceasta, numai și numai din cauza incompetenței noilor conducători ai statului.

Mai nou, interesul geopolitic asupra Gurilor Dunării a fost subliniat chiar de către șeful operațiilor navale ale Marinei SUA, contraamiralul Prueher, care afirma, în anul 1995, că *„pentru zona de sud-est a Europei, SUA acordă o atenție deosebită Turciei și României. Turciei, pentru că deține cheile intrării din Mediterana în Marea Neagră, și României, pentru că le deține pe cele ale intrării din Marea Neagră în Europa”*.

Recent, unele documente elaborate de către Congresul american și apărute la finele anului 2022 („Black Sea Security Act”) arătau că, pentru evitarea restricțiilor stabilite prin Convenția de la Montreux, din 1936, privind pătrunderea navelor militare în Marea Neagră, SUA ar fi interesate de amenajarea unui port militar în zona Deltei Dunării (probabil, Sulina?) în care să fie bazate câteva nave de dimensiuni mici și mijlocii capabile a face față pericolului naval rusesc. Fie că este o intoxicare mediatică sau nu, o asemenea probabilitate ar trebui luată în calcul!

Dar să analizăm, cronologic, faptele din ultima perioadă care au „inflamat”, cum afirma recent președintele țării, opinia publică. Până la lărgirea și adâncirea canalului Bâstroye, din perioada 2004-2006, lățimea acestui braț secundar al Chilie nu depășea 85-90 metri (având uneori chiar dimensiuni de 40-50 metri), iar adâncimile lui variau între 1,3 și 2,5 metri. Cu alte cuvinte canalul nu permitea decât deplasarea bărcilor și a șalupelor având un pescaj de sub un metru.

Pe durata lucrărilor din 2004-2006, în contradicție cu convențiile internaționale de mediu și cu protestele României, Ucraina angajează firme germane care, prin dragaj, reușesc să lărgească și să adâncească mica scurgere de ape numită Bâstroye, de numai 10 km lungime, pentru a realiza o legătură mai scurtă dintre brațul Chilia și Marea Neagră și a o face accesibilă navigației maritime. Pe toată perioada discuțiilor și protestelor internaționale lucrările au continuat, astfel că de-abia către sfârșitul anului 2006, în urma presiunilor comunității internaționale, lucrările au fost oprite. Între timp, canalul a fost adâncit la minimum 3,9 metri ceea ce a dus la scăderea sesizabilă a debitului de apă pe celelalte două brațe ale Gurilor Dunării (Sulina și Sfântu Gheorghe).

Pentru evitarea colmatării apelor deversate de către Bâstroye la contactul cu apa mării, prin crearea a ceea ce îndeobște se cunoaște a fi „bara canalului” cauzată de depunerile fluviale sub efectul valurilor maritime, în studiul de proiect, societățile germane care au conceput realizarea lui au propus și construirea unor diguri la vărsarea în mare a canalului, asemănătoare celor executate de România pe canalul Sulina.

În aceeași perioadă (2004-2006), Ucraina a purtat consultări diplomatice cu unele state europene riverane Dunării (Germania, Austria, Slovacia, Ungaria, Serbia) în scopul identificării dorințelor acestora de a-și cumpăra sau închiria spații pe malul ucrainean al Dunării, unde să-și dezvolte capacități portuare de transbordare, pe navele fluviale, a mărfurilor aduse pe calea mării. Se pare că asemenea propuneri au fost bine primite!!! În urma agitației și criticilor organismelor internaționale, lucrările de adâncire a noului traseu dorit de către Ucraina au fost oprite în cursul anului 2006.

La data de 09 februarie 2022 (deci cu 13 zile înainte de izbucnirea războiului ruso-ucrainean!) Consiliul de Miniștri de la Kiev comunică Lista cu principalele ape interioare ale Ucrainei unde este permisă navigația, precum și pescajul maxim admis. Contrar evidenței geografice, brațul Chilia, care formează frontieră cu România, este inclus în categoria apelor interioare ale statului ucrainean (la fel ca și Niprul sau Bugul)!. Documentul arată că pe această cale navală, precum și pe canalul Bâstroye (lărgit la minimum 120 metri și adâncit la 3.9 metri încă din anii 2004-2005) se permite navigația navelor maritime având un pescaj de maximum 7,5 metri. Cu alte cuvinte, în ciuda prevederilor convențiilor internaționale de mediu la care și România și Ucraina sunt parte, se dă startul lucrărilor de adâncire a canalului Bâstroye și a brațului Chilia la minimum 8,5 metri. Aceste lucrări presupun mărirea considerabilă a debitului brațului Chilia în detrimentul celorlalte două brațe dunărene, Sulina și Sfântu Gheorghe, și, în consecință, interzicerea navigației maritime pe brațul Sulina. Scăderea

volumului de apă din aceste guri de vărsare ale Dunării va duce la secarea canalelor secundare din deltă și, automat, la modificarea drastică a echilibrului biologic din Rezervația Biosferei Delta Dunării, zonă acvatică aflată sub patrimoniul UNESCO.

Pe 16 februarie 2022, Căpitania portului Izmail emite un document prin care se comunică tuturor armatorilor că navigația dintre Marea Neagră și portul Izmail se permite navelor maritime având un pescaj de cel mult 7,5 metri. Aceasta, chiar în ciuda faptului că la acea dată încă nu începuse lucrările de adâncire a traseului respectiv. Documentul, în schimb, dădea startul pregătirii lucrărilor de dragaj pentru adâncirea căii navigabile.

Trei zile mai târziu, pe data de 19 februarie 2022 Ministerul Infrastructurii din Ucraina a recunoscut faptul că adâncimile minime de pe canalul Bâstroye vor fi mărite, prin dragaj, de la 3,9 metri la 6,5 metri. Intenția vecinului nostru, care la doar cinci zile urma să intre în război cu Rusia, era ca pe baza simpatiei și sprijinului statelor democratice ale Europei și Americii, generat de opoziția față de tendințele hegemonice ale Rusiei, să ignore convențiile internaționale referitoare la mediu și să deschidă un culoar de navigație maritimă pe brațul Chilia și canalul Bâstroye. În felul acesta, Ucraina ar evita utilizarea brațului Sulina și ar economisi taxa de pilotaj (până în 400 \$ pentru o navă, plus 1,59 \$ per tona de marfă transportată). În plus, prin adâncirea traseului specificat, s-ar lega cele patru porturi ucrainene de la Dunăre (Reni, Izmail, Chilia și Vâlcov) de Marea Neagră printr-o cale navigabilă mai ușor accesibilă (ca lărgime și adâncime) decât canalul Sulina, ceea ce ar permite trecerea unor nave cu o capacitate de transport mai mare decât cea posibilă pe brațul Sulina (probabil, până la 80.000 tone dw). La aceasta se adaugă și facilitatea obținută prin scurtarea navigației pe porțiuni înguste, de la 63 km, cât este lungimea brațului Sulina, la 10 km, lungimea canalului Bâstroye.



Punctele critice de pe frontiera fluvială comună româno-ucraineană a căror adâncimi vor fi dragate la peste 9 metri.

Contrar regulilor stabilite prin convențiile internaționale la care este parte semnatară, în luna iulie 2022, fără să înștiințeze Comisia Dunării (cu sediul la Budapesta) și România, țară aflată în graniță comună pe brațul Chilia, Ucraina declanșează o serie de alte lucrări de adâncire a canalului Bâstoye și a unor puncte cheie de pe Chilia a căror adâncimi erau mai mici de 9 metri. Scopul acestor lucrări era acela de a realiza un nou traiect de navigație maritimă dinspre Marea Neagră spre porturile dunărene, evitând în acest mod utilizarea canalului Sulina, singurul traseu recunoscut de către comunitatea internațională, prin Convenția de la Belgrad, din 1948.

Profitând de tumultul internațional generat de războiul ruso-ucrainean declanșat la 24 februarie 2022 și de simpatia țărilor democratice arătată statului agresat, conducerea statului ucrainean a considerat că lucrările de amenajare a noului traseu dunărean vor trece neobservate, sau că, până când celelalte state se vor dezmetici, răul va fi finalizat, nemaiputându-se acționa pentru remedierea lui.

Totuși, către toamna anului 2022, Ucraina solicită Uniunii Europene includerea traseului Bâstoye - Chilia în rețeaua europeană de transport fluvial (TEN-T), neținând seama că Uniunea Europeană nu are vreo competență în aprobarea acestei solicitări. Cererea trebuia făcută, înainte de începerea oricăror lucrări, Comisiei Dunării, structură cu atribuții în domeniu, și României, ca stat afectat de viitoarele eventuale consecințe ale adâncirii celor două brațe.

După unele informații încă neconfirmate în presa internațională, pe brațul Chilia, Ucraina ar pregăti câteva zone portuare pe care le-ar închiria celor cinci state dunărene (Serbia, Ungaria, Slovacia, Austria și Germania) care să utilizeze aceste facilități în aducerea mărfurilor din sudul și estul Asiei spre centrul Europei. Așa se explică și adâncirea prin dragaj a unei porțiuni din brațul Solomonov, aflat la egală distanță dintre porturile Chilia Nouă și Vâlcov. Se pare că două dintre statele enumerate anterior și-au și exprimat deja intenția de închiriere/cumpărare a locațiilor respective. Prin această manevră Ucraina ar oculta poziția strategică a României care, prin portul Constanța, ar putea deveni punctul nodal de intrare a transporturilor maritime sosite din Asia către inima Europei. Iată, un alt mod de faultare a intereselor economice ale României de către Ucraina! Deci, Ucraina ignoră total România deși beneficiază de suportul generos al țării noastre în limitarea urmărilor conflictului cu Rusia!

Ca unul care am participat, timp de peste șapte ani, la negocierile cu ucrainenii privind delimitarea maritimă în Marea Neagră și, apoi, încă patru ani la procesul de la Haga, comportamentul ucrainean nu mă miră. În toată acea perioadă, conduita lor a fost una care voia să exprime superioritatea

slavă asupra unei țări de mâna a treia, tratându-și omologii români cu aroganță și infatuare. Cred că acest comportament de sorginte imperială a fost moștenit de pe vremea țaristă și a Uniunii Sovietice, ei necunoscând alte metode de a convinge opozantul decât aceea de „a bate cu pumnul în masă”.

Revenind la tema zilei, se pare că o bună bucată de vreme autoritățile cele mai înalte ale României au rămas pasive la pericolul privind modificarea biodiversității Rezervației Biosferei Delta Dunării generat de scăderea debitului de apă pe celelalte două brațe ale fluviului. Doar după ce presa din România a aflat despre lucrările de adâncire a traseului Chilia - Bâstroye și reducerea debitului din restul deltei, autoritățile române au început să se agite.

Actualmente, draga ucraineană prin aspirație și refulare „INGULSKY” și cea germană, aflată sub pavilion de complezență tanzanian, „HEGEMANN-IV” continuă lucrările de adâncire a canalului Bâstroye și a unor puncte cu adâncimi reduse de pe brațul Chilia. Astfel, după nouăsprezece ani de relativă pauză, sub oblăduirea sprijinului oferit de comunitatea internațională cauzat de agresiunea Rusiei asupra estului Ucrainei, aceasta a reluat acțiunea ilegală de deschidere a navigației maritime pe brațul dunărean Chilia. Și toate acestea contrar deciziilor anterioare prin care statele Europei decideau că singura cale de legătură navală dintre fluviu și Marea Neagră este brațul Sulina, România având responsabilitatea menținerii unei adâncimi (minim 24 picioare engleze) astfel încât să permită navigația maritimă pentru nave cu un pescaj de cel mult 7 metri, pe toată lungimea traseului.

Concluzii

Realizarea unui nou traseu de transport maritim din Marea Neagră spre Dunăre și, prin intermediul acesteia, către centrul Europei, care să anuleze supremația României în domeniu, prin subminarea canalului Sulina, a fost o constantă a politicii imperiale ruse, imperiale sovietice și, mai nou, a celei „democratice ucrainene”. Motivația principală o reprezintă avantajele economice care rezultă din încasarea taxelor de pilotaj și de transport marfă spre toate porturile dunărene, precum și din eventuala închiriere /vindere a unor platforme portuare către țări din centrul Europei.

Deși aportul Ucrainei la volumul de apă ce se varsă în Delta Dunării este aproape egal cu zero, teritoriul ucrainean din zona Bugeacului nefiind străbătut de niciun râu sau pârâu semnificativ, acest stat beneficiază de brațul dunărean cu cel mai mare debit de apă. Cu toate acestea, Ucraina

lucrează asiduu la „furtul de apă” de pe brațele românești ale Deltei Dunării cu evidentul scop de a transfera navigația maritimă prin teritoriul său.

Prin adâncirea întregului traseu Chilia - Bâstroye la cote de 8,5-9 metri, debitul preluat de către brațul Chilia din cel al Dunării va crește de la 60% (cât este în prezent) la 72-75%, concomitent cu scăderea debitului brațului Tulcea de la 40% la 28-25%. Ca urmare, și debitele brațelor Sfântu Gheorghe și Sulina, ce se ramifică din brațul Tulcea la mila marină 34, vor fi diminuate drastic. Astfel, volumul de apă al brațului Sfântu Gheorghe va scădea de la 22% la 17% și cel al brațului Sulina de la 18% la 11%. În aceste condiții, navigația maritimă pe brațul Sulina, unicul prevăzut în Convenția de la Belgrad ca rută de legătură între Dunăre și Marea Neagră, va deveni imposibilă.

Adâncirea canalului Bâstroye la cote de peste 8 metri nu va duce, automat, la diminuarea debitului de apă de pe brațele Sulina și Sfântu Gheorghe, întrucât pe brațul Chilia există o seamă de zone în care adâncimile fluviului, fiind mai reduse, nu permit scurgerea cu rapiditate a apelor. Această diminuare a volumului de apă și, în consecință, a adâncimilor de pe celelalte două brațe ale deltei va deveni evidentă doar după adâncirea și a celorlalte 8-9 puncte de pe brațul Chilia ce vor trebui dragate, de la 5-6 metri la minimum 8,5 metri.

Acțiunile Ucrainei de deschidere a unei noi căi navigabile către centrul Europei vor avea sprijinul mai multor state europene dintre care amintim doar pe cele riverane Dunării: Germania, Austria, Slovacia, Ungaria și Serbia. Acestea vor dori ca prin închiriere sau cumpărare să-și amenajeze porturi pe malul ucrainean în scopul formării unor flote maritime proprii, Ungaria având, deja, nave sub pavilionul său. Rusia, membră a Comisiei Dunării, dar fără acces direct la fluviu, va fi, cu siguranță, împotriva unor asemenea lucrări.

După obținerea unui acord de principiu al Comisiei Europene, Ucraina va solicita Comisiei Dunării includerea noului traseu de navigație maritimă Bâstroye - Chilia în cadrul rețelei de transport fluvial european Rhin - Main - Dunăre. Cu sprijinul statelor interesate în deschiderea de facilități portuare pe brațul Chilia, Ucraina va dobândi acest acord și din acel moment navigația pe brațul Sulina poate fi dată uitării.

Dacă România și comunitatea internațională nu vor putea determina Ucraina să renunțe la adâncirea canalului Bâstroye și al brațului Chilia, următorul pas pe care îl vor face ucrainenii va fi construirea de diguri, asemănătoare celor de la brațul Sulina, care vor înainta în mare cam 5-6 km. Rolul acestor diguri este acela de a face ca depunerile aluvionare de la „bara Bâstroye” să fie cât mai reduse și cât mai în largul mării.

Modificarea procentului cantității de apă dintre cele trei brațe ale Dunării va fi în defavoarea celor ce tranzitează teritoriul românesc. Astfel, scăderea debitului de pe brațele Sulina și Sfântu Gheorghe va duce la colmatarea accentuată a brațelor secundare (Dunavăț, Dranov, Litcov, Caraorman, etc.) ce pleacă spre complexul lagunar Razim - Sinoe și a celorlalte lacuri ale deltei, determinând modificarea îngrijorătoare a compoziției apei și a biodiversității din zonă. Decolmatarea acestora va necesita cheltuieli, eforturi și mijloace suplimentare pe care România și le va putea permite cu dificultate.



Părerile unor cetățeni care trăiesc în localități de pe brațul Chilia, chestionați de presa românească, referitoare la scăderea nivelului apelor după adâncirea canalului Bâstroye sunt total irelevante. Aceasta, întrucât cotele acestui braț nu se vor diminua, indiferent de volumul de lucrări necesare adâncirii întregului braț. Ceea ce se diminuează este debitul brațelor Tulcea, Sulina și Sfântu Gheorghe a căror ape vor fi atrase către brațul Chilia, prin adâncirea patului de scurgere. O concluzie corectă a scăderii cotelor apelor de pe aceste brațe poate fi evidențiată doar de măsurarea nivelului apei sau a debitului fluviului în localitățile Partizani, Maliuc și Crișan, de pe brațul Sulina, sau din Mahmudia, Murighiol și Dunavăț, de pe brațul Sfântu Gheorghe.

Cantitatea de pește existentă pe brațele românești ale deltei, precum și din lacurile alimentate cu ape din aceste brațe, se va diminua considerabil, ducând și la reducerea numărului păsărilor acvatice specifice zonei. Migrația sturionilor către locurile de depunere a icrelor va fi și mai evidentă în favoarea brațului Chilia și a brațelor sale secundare și, deci, a pescarilor din localitățile ucrainene.

Navigația maritimă pe brațul Sulina se va diminua continuu, navele și armatorii lor preferând noua rută Bâstroye - Chilia (mai lesnicioasă și mai ieftină!), până la dispariția totală. În aceste condiții, România nu-și va mai putea îndeplini sarcina trasată prin prevederile Convenției de la Belgrad de a menține o adâncime de minim 24 picioare (7,31 metri) pe întregul traseu de care răspunde, iar, în timp, orașul Sulina se va transforma într-un sat pescăresc, populația nemaiaivând vreo motivație de a-și continua existența în acea zonă. Astfel, întreaga populație a deltei (aproximativ, 13.500 de oameni) va avea de suferit din cauza schimbărilor morfologice, și mai ales a reducerii cantităților de pește, preferând să emigreze către alte plaiuri.

Apariția unei asemenea catastrofe ecologice nu poate fi evitată decât prin oprirea adâncirii traseului dorit de Ucraina. Adică, atât a canalului Bâstroye, cât și a brațului Chilia. Dacă acest lucru va fi imposibil, pentru readucerea volumului de apă spre brațele românești și menținerea navigabilității brațului Sulina este necesară realizarea unui canal, lat de 180-200 metri și adânc de minimum 8,5 metri, la aproximativ 8 km după ce brațul Tulcea se desprinde din Dunăre. Cu o lungime de aproximativ 3 km, noul canal va scurt-circuita cotul Dunării de la Tulcea, va mări debitul celor două brațe, Sulina și Sfintu Gheorghe, la cote apropiate de cele avute anterior și va scurta distanța de navigație dintre Marea Neagră și Galați cu aproape 7 km. De asemenea, se impune și lărgirea cu 20-30 metri a intrării pe brațul Tulcea, în dreptul localității Pătlăgeanca. În acest fel se va putea menține navigabilitatea pe brațul Sulina, conform Convenției de la Belgrad. Un studiu, în acest sens, a fost realizat de România prin anii 1970-1980, dar canalul nu a fost construit întrucât atunci nu exista presiunea reducerii volumului de apă din sectorul românesc al Deltei Dunării.

Canalul va trebui realizat exact în aceleași condiții în care au lucrat și ucrainenii: adică fără acordul statului vecin, dar cu înștiințarea Comisiei Dunării. Argumentul României va fi acela stabilit de către prevederile Convenției de la Belgrad și anume menținerea adâncimii minime de 24 picioare pe tot traseul brațelor Tulcea și Sulina.



TRANSNISTRIA, VECHEA PROBLEMĂ SAU DESPRE PERMANENȚA PROVIZORATULUI RUSESC

**Scurte considerații despre conflictul înghețat
din Transnistria și posibile mijloace de soluționare
a acestuia**

Gl. mr. (rtr.) dr. Adrian-Leonard BANTAȘ

„În comunitatea noastră puternică vedem cine este cu adevărat agresorul și unde agresiunea are loc. Rusiei îi e teamă de NATO, de aceea încearcă să slăbească țările care nu sunt în Uniunea Europeană sau NATO. De exemplu, ce caută un contingent militar rusesc în Transnistria? Nu ne putem gândi decât că acel contingent militar este acolo pentru a ataca, poate, Republica Moldova într-o zi”. „Ucraina poate acționa militar și ajuta doar dacă există o solicitare din partea Republicii Moldova (...). Nu a existat nicio astfel de cerere”.

**Volodimir Zelenski, președintele
Ucrainei**

Până în urmă cu trei decenii, lumea era împărțită în două blocuri politico-militare profund antagoniste. În fapt, o astfel de lume este cea în care am crescut, am studiat și ne-am format personal și profesional noi, militarii din prezent aflați în rezervă și în retragere. Această lume bipolară era caracterizată de o competiție de putere între cele două blocuri², exprimată, însă, sub forma unor ideologii fundamental incompatibile despre organizarea socială: democrația liberală și comunismul. Desigur, această lume este pe cale de dispariție, însă ceea ce va rămâne în urma ei nu pare a fi nici pe departe o lume mai stabilă. Victoria ideologică a democrației

² Cel edificat în jurul Statelor Unite ale Americii (SUA), și instituționalizat în principal prin intermediul Organizației Tratatului Atlanticului de Nord (NATO), dar și prin cel al Organizației Tratatului Asiei de Sud-Est (SEATO), parteneriatelor strategice dintre SUA și Japonia, Coreea de Sud, Taiwan etc. și cel centrat pe Uniunea Sovietică, instituționalizat prin intermediul Tratatului de prietenie, cooperare și asistență mutuală (așa-numitul Tratat de la Varșovia), însă beneficiind și de o importantă componentă nu întotdeauna atât de formală, dar la fel de puternică, a regimurilor și mișcărilor comuniste din Asia, Africa sau America Centrală și de Sud și nu numai.

liberale a însemnat apariția, este drept, pentru o scurtă perioadă de timp, a lumii unipolare, având ca lider de necontestat, SUA. Federația Rusă, succesoarea URSS, a devenit mai curând o putere regională și cu perspectiva ca în viitor să devină o putere secundară aflată în zona de influență a Chinei. Kremlinul, pentru a încetini ritmul de decădere al țării a identificat o soluție pe cât de perfidă pe atât de eficientă: crearea de așa-numite zone gri. Una dintre ele este reprezentată de Transnistria sau, așa cum o denumesc separatiștii, Republica Moldovenească Nistreană.

De ce Transnistria?

Nu avem pretenția de a conferi acestor considerații vreo conotație axiologică. Acest lucru este apanajul lui Putin și a ideologilor ruși pentru care vechimea sau continuitatea istorică a unui stat, ori mai degrabă lipsa acestora, pot justifica sau infirma oportunitatea existenței acestuia din urmă – asupra căreia ei își arogă dreptul cvasidivin de a decide.

Pentru a demonstra falsa judecată intenționată a rușilor, ne vedem nevoiți să începem excursul nostru în istoria Transnistriei. O primă mențiune este aceea că până la Stalin, o entitate statală transnistreană nu a existat. Stalin, fidel principiului lui Machiavelli – „divide et impera” – materializat în URSS prin amestecarea popoarelor și teritoriilor astfel încât să existe mereu un motiv de conflict, a luat Basarabia de la Moldova și a alipit-o Ucrainei sovietice.

Deși colonizarea a început încă de timpuriu și în diferite etape³ pe eșantioane relativ restrânse numeric de populație de etnie română, prin numeroasele descălecate ale „*cetelor de emigranți români de dincoace de Nistru, care mânați de diferite nevoi, își căutau o patrie nouă în meleagurile podolice și în stepele Oceacovului*”, teritoriile de pe malul stâng al Nistrului nu s-au aflat niciodată sub autoritatea politică a statului moldovean. În fapt, având în vedere dificultățile exercitării autorității statale asupra întinderilor de stepă din sudul Ucrainei de astăzi, în condițiile limitărilor tehnice caracteristice acelei perioade, putem afirma că acel teritoriu s-a aflat pentru o bună perioadă de timp în afara autorității unui stat⁴, deși pretenții asupra lor au fost emise de către regatul Polono-lituanian, de către Hanatul tătar al Crimeii și de către Imperiul Otoman, sub forma înființării provinciei Edisan, care cuprindea actualul teritoriu dintre Nistru și Bug, fără ca limitele nordice ale acesteia să fi fost clarificate. În

³ Începând probabil chiar din secolul al XIV-lea.

⁴ Pentru mai multe detalii privitoare la precaritatea autorității statale poloneze în sudul Regatului polono-lituanian, a se vedea Norman Davies, *Istoria Poloniei: terenul de joacă a lui Dumnezeu. De la origini până în 1795*, Editura Polirom, Iași, 2014.

orice caz, chiar și în acest climat caracterizat de o oarecare confuzie administrativă, tipică granițelor imperiale insuficient delimitate ale acelor timpuri⁵, prezența și influența elementului românesc apar cercetătorilor contemporani drept semnificative și manifestate sub diverse forme, între care colonizarea românească propriu-zisă, proprietățile deținute de către domnitorii sau boierii români, sprijinirea de diferite activități sociale și culturale, etc. De aceea, crearea, în 1924, a Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești (reprezentată cu portocaliu în harta anexată, alături de România Mare, cu galben), pe malul drept al Nistrului, cu capitala inițial la Balta, apoi la Tiraspol, poate apărea drept un demers oarecum surprinzător, fără un trecut care să demonstreze statalitatea sau vreo aspirație în acest sens a românilor din stânga Nistrului. Pentru Moscova era suficientă propria sa voință, așa cum s-a întâmplat și cu alte inginerii teritoriale de același fel: Republica Autonomă Sovietică Socialistă Karelia (la granița URSS cu Finlanda), Republica Autonomă Sovietică Socialistă Buriat-Mongolă, etc.

De altfel, acest scurt exercițiu de statalitate moldovenească în stânga Nistrului a cunoscut o existență absolut efemeră deoarece în anul 1940 Republica Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească a fost desființată, cu ocazia ocupării interfluviului pruto-nistean (Bararabia) de către Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste. Cu alte cuvinte, RASS Moldovenească a fost desființată după ce scopurile liderilor de la Moscova au fost atinse: de a reprezenta o platformă pentru susținerea pretențiilor sovietice asupra Basarabiei și oferirea de pretexte convenabile pentru anexarea acesteia (de tipul „scrisorilor” expediate de către organele „proletariatului” moldovean în cadrul cărora se solicita „ajutorul frățesc” al sovieticilor).

Cu acest prilej, al anexării Basarabiei de către URSS în 1940, autoritățile sovietice au înființat Republica Sovietică Socialistă Moldovenească, prin reconfigurarea granițelor Basarabiei istorice românești prin anexarea Ținutului Herța și a Bugeacului, la RSS Ucraineană), în componența căreia au inclus și o parte din teritoriul RASS Moldovenească, însă nu în totalitatea acesteia, teritoriul său fiind practic împărțit între RSS Ucraineană și noua RSS Moldovenească. Cu singura întrerupere a eliberării Basarabiei de către România în cel de Al Doilea Război Mondial, până la reocuparea acesteia de către URSS ca urmare a aceluiași Război, întreg teritoriul actualei republici autoprocimate transnistrene a subzistat în cadrul Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești.

⁵ Ne referim aici la perioada premergătoare anexării teritoriului dintre Bug și Nistru de către Imperiul Rus, din anul 1774.

Moldova și Transnistria post-sovietice. Scurtă prezentare a unui conflict absurd

Probabil că actuala Transnistrie și restul RSS Moldovenești ar fi putut funcționa fără nici un fel de conflict atâta timp cât URSS nu s-ar fi desființat sau atâta timp cât, în cazul desființării URSS, noua Republică Moldova ar fi rămas, din punctul de vedere al orientării în relațiile internaționale, pe orbita Moscovei. Însă acest lucru nu s-a întâmplat și încă de la început au existat semnale conform cărora proaspăt independenta Moldovă urmează să se îndrepte spre revalorificarea rădăcinilor românești și chiar spre ieșirea din sfera de influență a Moscovei. Spre exemplu, încă din cuprinsul proclamației independenței Republicii Moldova se făcea referire la introducerea „*limbii române ca limbă de stat și (...) a alfabetului latin*”.

Astfel de declarații de intenție „*au fost privite cu ostilitate de populația, dar mai ales de factorii de decizie din stânga Nistrului, unde, în cadrul Republicii Moldova, trăia o populație formată din ruși și ucraineni, în proporție de 54%, și de români și alte etnii, 46%. În consecință, pe 2 septembrie 1990, Sovietul raional proclamă independența Republicii Sovietice Moldovenești Transnistrene, devenită Republica Moldovenească Transnistreană, cu capitala la Tiraspol*”.

Ca urmare a acestei decizii și a reacției forțelor armate și de ordine din Republica Moldova, care urmăreau să reintroducă suveranitatea acesteia în raioanele din stânga Nistrului, „*din anul 1991 până în anul 1992, au avut loc ciocniri sporadice, dar, în anul următor, în 1992, Republica Moldova a efectuat o încercare mai puternică de a readuce Transnistria sub controlul său, însă, în fața forțelor transnistrene, susținute de forțe rusești și de mercenari cazaci sau de alte etnii, au fost nevoite să renunțe la acest deziderat, acceptând încheierea unui acord de încetare a focului, la 21 iunie 1992*”. Conflictul menționat s-a încheiat oarecum indecis din punct de vedere militar, dar politic a fost câștigat de separatiștii transnistreni, întrucât aceștia au reușit să mențină controlul asupra teritoriului revendicat ca aparținând Republicii Moldovenești Nistrene.

Dacă decizia forțelor militare rusești, în special a Armatei a 14-a, de a interveni în conflictul din Transnistria a aparținut factorilor de decizie politică și militară de la Moscova sau doar structurii locale de comandă, rămâne încă un subiect de dezbatere. Spre exemplu, una dintre sursele din literatura de specialitate acreditează ideea conform căreia Armata a 14-a rusă, condusă de generalul Lebed, a intervenit din proprie inițiativă în conflict, în virtutea legăturilor complexe dintre structura de comandă și cadrele acesteia, pe de o parte, și societatea moldovenească în care acestea

erau integrate organic, pe de altă parte. Desigur, precum în cazul altor numeroase conflicte care, într-o etapă sau alta a evoluției lor, au „înghețat”⁶ și în acest caz s-a instalat această stare de conflict latent. Literatura socio-politică a identificat, în cazul ambilor beligeranți, factori care au condus la adoptarea deciziilor care au condus la declanșarea ostilităților. Spre exemplu, au fost enumerate, în ceea ce privește Transnistria, *„opoziția populației locale, vorbitoare, în majoritate, de limbă rusă, la politica inițială a Parlamentului de la Chișinău, de adoptare a legilor privind regimul lingvistic al statului moldovean și a drapelului, un alt simbol important de stat, care prevedea utilizarea limbii române (uneori redenumită ca limbă moldovenească), deși o mare parte din populația Transnistriei nu o studiasse și nu o vorbea; prezența unui mare număr de coloniști ruși, membri ai organelor administrației, care se temeau că își vor pierde posturile și nu doreau să fie nevoiți să vireze profiturile întreprinderilor pe care le conduceau, către bugetul de stat, coordonat de la Chișinău; precum și simpla existență a unei mari mase de coloniști ruși, dintre cei neangajați în administrație sau foști membri ai forțelor armate sovietice din alte republici sovietice, cazaci de pe Don, loiali Moscovei și beneficiind de cetățenie rusească”*.

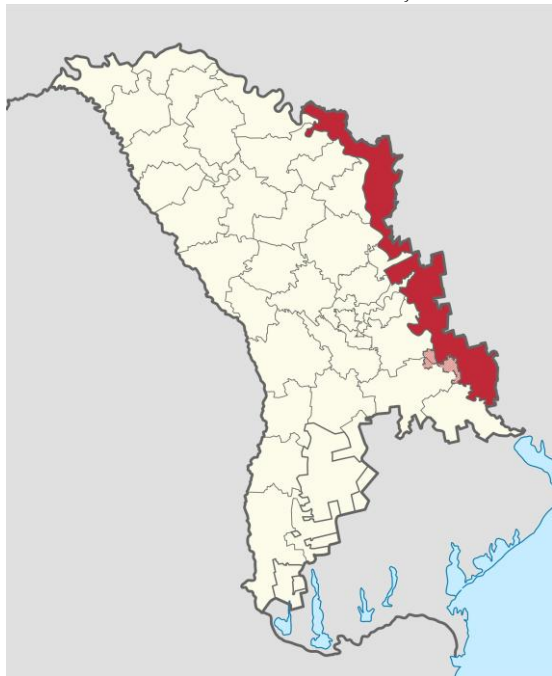
Cu toate acestea, în opinia noastră, aceste litigii puteau fi depășite *„printr-un proces de negociere bilaterală”* și păcătuiesc printr-o aparentă insuficiență conferită de faptul că omit din analiză *„interesul Moscovei de a-și păstra influența în regiune, manipulând populația rusească din Transnistria în propriul interes”*.

Noi credem că aceasta este o premisă falsă. Armata a 14-a nu putea să acționeze fără a avea undă verde de la Kremlin. Ambiguitatea este o strategie veche a Kremlinului, iar mai nou este un mod de acțiune specific *„războiului hibrid”*. Astfel de susțineri se încadrează în linia argumentativă rusească, ce urmărește exonerarea de răspundere prin negarea responsabilității factorilor centrali de decizie pentru acțiunile acestora contrare dreptului internațional. În plus, retorica aparent pacifistă a Rusiei, care se prezintă actualmente drept o victimă în relațiile internaționale, ar avea de suferit dacă Moscova și-ar asuma răspunderea pentru astfel de acte de agresiune, comise împotriva unor state terțe.

Chiar dacă Rusia a fost provocată, amenințată sau victimă a luptei permanente între marile puteri, *„păcatul original”* rezidă în modul în care

⁶ Termen ce desemnează o stare în care părțile unui conflict dat nu au încheiat o pace durabilă, nici una dintre ele neatingându-și în totalitate obiectivele sau neefectuând concesiile necesare încheierii păcii, însă faza acută, de maximă violență, a conflictului s-a încheiat, acesta prezentând cel mult reluări sporadice, de intensitate relativ scăzută, a schimbului de focuri.

Moscova, în întreaga sa istorie, a înțeles să facă politică și mai ales să împileze popoarele aflate în sfera sa de influență. Este adevărat, toate imperiile fac același lucru, unele chiar mult mai eficient, dar contează și metodele prin care îți realizezi scopurile. Acum, la nivel istoric, pentru Rusia a venit vremea scadenței.



Politica Kremlinului față de Transnistria ține, în linii generale, de necesitatea de a: „presa și bloca Republica Moldova din drumul său spre NATO și chiar UE (în cazul unei apropieri, conflictul din regiunea nistreană poate fi reaprins foarte ușor, pentru a descuraja membrii acestei organizații de a primi Moldova în cadrul lor); avea o amenințare la îndemână, împotriva Ucrainei (chiar nefolosită, simpla prezență a trupelor rusești în Transnistria face necesară plasarea de trupe ucrainene în regiune, pentru a

contracara o eventuală ofensivă sau eventuale încercări de infiltrare, ceea ce redirecționează atât trupe ucrainene care ar putea fi utilizare altundeva, cât și resurse, ca, de exemplu, cele necesare construirii unui șanț de 450 km, prin care Ucraina încearcă să izoleze Transnistria); crea, prin aceste procedee, o zonă de influență rusească în vecinătatea sa apropiată; avea un motiv plauzibil pentru a menține trupe în proximitatea statelor NATO.”

Toate aceste considerații, de altfel anterioare conflictului din Ucraina, își păstrează și își reconfirmă valabilitatea odată cu desfășurarea acestuia. Desigur, important nu este dacă această amenințare există, ci faptul că Federația Rusă, prin factorii săi de decizie, o percepe ca existentă și că acționează în virtutea acestei convingeri. Totodată, existența unor trupe rusești în Transnistria (reprezentată cu roșu în figura de mai sus), alături de regiunile asupra cărora autoritățile de la Tiraspol emit pretenții teritoriale, fără însă a deține controlul asupra acestora, s-a dovedit ca având un efect important asupra frontului, prin blocarea a aproximativ trei brigăzi ucrainene de infanterie mecanizată pentru acoperirea frontierei cu Transnistria.

În aceeași idee, literatura de specialitate a subliniat „*existența unei diferențe între revendicările manifeste (...) și cele reale și (...) faptul că invocarea încălcării drepturilor la utilizarea limbii ruse a stat și la baza protestelor minorității ruse din Ucraina, care au degenerat în conflictul pe care îl cunoaștem... Scenariul este asemănător, de proveniență comună*”, iar „*atitudinea Rusiei și a regimului transnistrean*” (n.a. urmăresc prevenirea, în mod repetat) „*identificarea unor soluții durabile, ceea ce, teoretic, ar fi trebuit să urmărească și Kremlinul, dacă motivele acțiunilor lor ar fi fost cele declarate*”.

Facem, tocmai în acest context, precizarea conform căreia „*prin Acordul de încetare a focului, s-a convenit, între părți, înființarea unei Comisii Unificate de Control, alcătuite din reprezentanți ai Moldovei, Transnistriei, Federației Ruse și OSCE, a cărei misiune a fost și este să exercite controlul asupra zonei de securitate și să identifice și soluționeze eventualele conflicte apărute. Aspectul care paralizează activitatea Comisiei este funcționarea acesteia pe baza regulii consensului, ceea ce, practic, conferă Rusiei un drept de veto (sau două, întrucât regimul de la Tiraspol este doar un agent al Moscovei). Practic, încercarea de a convinge Rusia să-și retragă trupelor din Transnistria, în ciuda faptului că și acordul din anul 1992 (și obligația asumată cu ocazia Summi-ului OSCE de la Istanbul, din anul 1999, vizează acest lucru) se dovedește imposibilă*”.

Mai mult, „*toate propunerile efectuate de Rusia pentru soluționarea definitivă a conflictului au un caracter nerealist și împovăraător pentru Moldova, fiind inacceptabile pentru aceasta (cu o insistență despre care analiștii fenomenului ar putea suspecta că ascunde lipsa unei intenții reale de soluționare)*”.

Însă mai multe detalii despre propunerile părților vom prezenta în secțiunea dedicată posibilelor soluții. Până atunci, ne vom permite o serie de scurte considerații asupra efectelor pe care le generează acest conflict (în speță, a motivelor pentru care existența sa reprezintă o sursă continuă de amenințări la adresa securității tuturor statelor învecinate), din care va rezulta necesitatea identificării uneia sau mai multe soluții (cu cât mai rapide, cu atât mai de dorit) prin care să se pună capăt conflictului din Transnistria.

Conflictul din Transnistria – sursă perpetuă de amenințări multiple

Desigur, despre amenințările generate la adresa securității regiunilor în care se desfășoară și a statelor învecinate s-a scris în mod consistent și pertinent. De aceea, nu este și nu poate fi în intenția noastră să reiterăm considerații deja suficient expuse. Evident, situația din Transnistria,

caracterizată prin existența unor autorități ilegite, care guvernează un teritoriu nerecunoscut internațional (nici măcar de Moscova), reprezintă un cadou neprețuit pentru grupările de criminalitate organizată din spațiul ex-sovietic și, mai mult, pentru oficiali guvernamentali din același spațiu care fie conlucrează cu rețelele de criminalitate organizată, fie urmăresc să spele banii obținuți prin activități ilegale (de tipul corupției, traficului de influență, etc.). Activități precum traficul de stupefiante, armament, carne vie și altele nu întâmpină decât cel mult obstacole teoretice din partea autorităților transnistrene, în fapt bucurându-se chiar de protecția acestora. Prin băncile care operează în Transnistria se pot direcționa spre alte sisteme financiare din întreaga lume sume de bani provenite din activități ilegale, fără ca sursele fondurilor să facă obiectul vreunei investigații. În plus, cel puțin la nivel teoretic, prin Transnistria s-ar putea efectua inclusiv tranzitul unor elemente utilizate în crearea de „bombe murdare”, precum materiale nucleare, agenți chimici sau biologici. Evident, o astfel de oază a criminalității reprezintă o amenințare pentru toate statele din regiune.

De asemenea, despre amenințările reprezentate de prezența unor trupe ruse sau ale unei formațiuni afiliate Rusiei (cum este Republica Nistreană și structurile militare ale tătarilor), atât la adresa Republicii Moldova, cât și a Ucrainei, este aproape de prisos să mai fie menționate. În funcție de numărul, de înzestrarea și de capacitatea de luptă a acestora, ele ar putea, cel puțin la nivel teoretic, să inițieze fie acțiuni de luptă convenționale împotriva Moldovei sau Ucrainei, fie acțiuni de tipul invaziei „omuleților verzi” din Crimeea, asimetrice, neasumate, sub steag fals, dar cu nimic mai puțin eficiente sau periculoase.

Însă prezența acestei enclave transnistrene guvernate de autorități autoprocimate și susținută de trupe rusești și transnistrene reprezintă, dincolo de aspectele deja punctate, o amenințare la adresa întregii comunități românești. Indiferent dacă România și Republica Moldova vor mai dori vreodată să se unească sau vor continua să existe ca state separate, ele sunt locuite de același popor. În temeiul legăturilor istorice ale românilor de pe ambele maluri ale Prutului, Bucureștiului nu îi poate fi indiferent faptul că românii din Republica Moldova nu se bucură de aceleași garanții de securitate pe care apartenența la NATO și UE le conferă celor din România. Or integrarea Moldovei în aceste structuri este de facto imposibilă cât timp persistă conflictul din Transnistria. De asemenea, Bucureștiului nu îi poate fi indiferent că românii din așa-numita Transnistria sunt fie supuși unor persecuții sistematice, unor restrângeri de drepturi și unor presiuni în direcția pierderii identității, așa cum nu îi poate fi indiferentă nici situația materială precară a acestora în așa-numitul stat

transnistrean. În aceeași idee, nu îi poate fi indiferent că amenințările provenite din Transnistria și chiar simpla propagandă rusească din cadrul acestei entități reverberează asupra românilor din Ucraina (din Ținutul Herța, Bucovina de Nord și sudul Basarabiei). Practic, comunitatea românească în ansamblul său nu poate trăi în siguranță și prospera atâta timp cât conflictul din Transnistria nu este soluționat definitiv și favorabil Republicii Moldova. Politicienii de la Chișinău, dar și de la București, trebuie să nu uite că atunci când se negociază teritorii nu există prieteni sau aliați. Toți, atât cei implicați direct, cât și cei implicați geopolitic au ceva de revendicat sau de câștigat și acțiunile acestora sunt în consecință.

În acest context, se poate ridica o întrebare legitimă legată de posibilele căi de acțiune pe care statul român și societatea românească în ansamblu le pot aborda vis-a-vis de problema transnistreană. Exact la aceste multiple opțiuni ne vom referi în continuare, analizând gradul de oportunitate și dificultățile asociate fiecăreia.

De la București la Tiraspol. Transnistria – ce e de făcut?

Încă din debutul acestei secțiuni, un anumit curs de acțiune a existat, dar cu siguranță a fost lipsit de viziune politică și responsabilitate asumată: inacțiunea. Cu toate acestea, pentru a nu omite din analiză această opțiune și a păcătui, astfel, prin omisiune, vom prezenta pe scurt și această posibilă alegere.

- *A nu face nimic – cale sigură spre perpetuarea confuziei și a amenințărilor*

Chiar dacă am menționat că acest curs de acțiune apare ca cel mai dăunător, nu avem prea multe îndoieli asupra faptului că anumitor factori de decizie le-ar părea cel puțin profitabil. De ce spunem aceasta? Pentru că o atitudine pasivă, de acceptare a acțiunilor puterilor din vecinătate, de acomodare cu obiectivele acestora, poate fi cu ușurință observată la nivelul factorilor de decizie din politica externă a statului român. Bineînțeles, o asemenea atitudine poate fi justificată dintr-o anumită perspectivă, așa cum orice poate fi justificat. Această atitudine nu este doar comodă, ci este chiar lipsită de orice riscuri și beneficii. Nu presupune acțiuni diplomatice de câștigare a sprijinului vreunui actor internațional de importanță și forță cel puțin egală Rusiei, cum sunt Statele Unite ale Americii și UE. Din această perspectivă te poți întreba de ce am intrat în aceste organizații dacă nu așteptăm niciun sprijin din partea lor în probleme vitale pentru România? Numai ca să aducem cosciuge cu eroii noștri morți în Irak și Afganistan, să privatizăm economia și resursele naturale, să destabilizăm piața internă prin eliminarea legilor menite să normeze funcționarea pieței libere, să reducem

rolul statului în ceea ce privește responsabilitățile sale din contractul social dintre acesta și popor, să ne transformăm într-o piață de desfacere pentru produsele altora și să ne conformăm tuturor cerințelor fără a ținem cont și de interesele noastre? Nouă ni se pare prea puțin și nu știm exact a cui este vina.

Desigur, s-ar putea aminti faptul că relațiile României cu Federația Rusă sunt deja suficient de deteriorate, iar precedentele istorice demonstrează că interesele Rusiei și ale României sunt contrare. Chiar și așa, la adăpostul apartenenței la NATO, factorii de decizie din România consideră oportun să nu antagonizeze suplimentar Rusia. Moderația în această privință este bună deoarece geografia nu o poate schimba nimeni, dar ploconeala, renunțarea la lupta politică pentru promovarea intereselor naționale sunt dăunătoare statului român, mândriei naționale, moralului colectiv al poporului și, nu în ultimă instanță, imaginii internaționale a țării.

Mareșalul Averescu, notând despre nehotărârea conducerii politice de a intra în Primul Război Mondial și despre șansele României de a-și impune interesele strategice la o eventuală conferință de pace la care ar participa de partea învingătorilor spunea că „pentru a spera să-ți realizezi scopurile politice în urma războiului, la masa tratativelor trebuie să vii cu marile tale victorii, altfel nu te ia nimeni în seamă.” Pentru marile victorii trebuie hotărâre, curaj, asumarea unor riscuri și conducere fermă.

În condițiile în care Republica Moldova nu este capabilă sau motivată să rezolve problema permeabilității excesive a frontierei cu Transnistria – insuficient controlată și prin care toate amenințările prezentate mai sus se pot propaga în întreaga regiune, nu face decât să perpetueze gama întregă de amenințări non-militare la adresa securității României și a cetățenilor sau etnicilor români din afara granițelor țării, subminând însăși ideea de comunitate românească.

- *Opțiunea diplomatică – cercul vicios al permanentizării eșecului*

Cu toate beneficiile ei teoretice, nici opțiunea diplomatică nu apare ca fiind cu adevărat viabilă. Pentru ca metodele diplomatice de soluționare a unui conflict să funcționeze, părțile trebuie să negocieze cu bună credință, adică în scopul încheierii unei înțelegeri reale și durabile. Or, în cazul conflictului din Transnistria, această primă și esențială condiție nu este îndeplinită, după cum o demonstrează parcursul celor aproape trei decenii de negocieri simulate, purtate într-un format ce aproape că garantează promovarea intereselor Rusiei. Asemenea altor conflicte înghețate, propunerile efectuate de către Rusia sau de către părțile susținute de aceasta sunt mereu atât de clar inacceptabile pentru celelalte părți încât intenția de a perpetua conflictul și nu de a-l soluționa, transpare cu claritate.

De pildă, așa-numitul Memorandum Primakov, înaintat de către Rusia în anul 1997, propune înființarea unui așa-numit și greu de definit „stat comun”, cu o „*frontieră comună, spațiu economic și juridic comun, spațiu comun de apărare, spațiu social comun*”. Pentru Moldova, însă, aceeași noțiune desemnează „*un stat unitar, suveran, cu organe centrale ale puterii, (...) în cadrul căruia Transnistria posedă o largă autonomie regională*”, în timp ce pentru Transnistria, ea se traduce într-o „*confederație a doi actori cu statut egal (...) care, prin acord, pot să decidă formarea unor organe care să aibă atribuții la nivel republican*”. Inacceptabilitatea unui astfel de aranjament provine din faptul că, prin aplicarea sa, „*Transnistria ar dobândi un statut egal cu Republica Moldova, deci ar avea un drept de veto în ceea ce privește deciziile de politică externă a statului, ceea ce ar putea bloca integrarea acestuia în structurile europene și euroatlantice sau, în general, orice acțiune contrară intereselor Tiraspolului ori Moscovei*”.

În aceeași idee, „*un al doilea plan rusesc, la fel de greu acceptabil, este cel cunoscut drept Memorandumul Kozak (2003), care propune tot crearea unei federații, în cadrul căreia, spre exemplu, să existe un parlament format dintr-o Cameră Inferioară, aleasă prin reprezentare proporțională, și un Senat, iar legislația să fie votată cu majoritate simplă în Cameră, dar să aibă nevoie de acordul Senatului, pentru adoptare. Senatul ar fi trebuit să fie format din 13 membri aleși de camera inferioară, 9 de Transnistria și 4 de Găgăuzia, ceea ce transformă Transnistria, din nou, într-un element capabil să blocheze adoptarea de acte de natură legislativă*”.

În concluzie, după cum s-a menționat în literatura de specialitate, „*diversele formate de negociere prin care, teoretic, s-a încercat soluționarea conflictului nu garantează posibilitatea reală de a se efectua progrese, iar opoziția rusească (...) și transnistreană la prezența României la masa negocierilor arată, între altele, dorința de perpetuare a stării de incertitudine*”. Așadar, continuarea unor negocieri fără finalitate ne apare ca lipsită de sens, iar posibilitatea de a modifica formatul astfel încât să garanteze reprezentarea intereselor României, drept utopică.

Așa cum afirmă analistul Vladimir Socor, unul dintre cei mai buni cunoscători ai situației politice, militare, economice și sociale din Rusia și din spațiul fost sovietic, „Rusia nu este soluția conflictelor, ci cauza lor”.

- *În loc de concluzii – opțiunea militară, singura soluție reală?*

În fine, ultima dintre cele trei posibilități de acțiune în vederea soluționării crizei transnistrene este reprezentată de opțiunea militară. Desigur, o astfel de acțiune ar trebui pregătită cu cea mai mare atenție, în special în privința componentelor sale non-militare. În primul rând,

reziliența statului moldovean, în ansamblul său, trebuie crescută. Din punct de vedere economic, acesta trebuie să fie capabil ca, beneficiind și de sprijinul României și al Uniunii Europene, să întrerupă dependența de Transnistria, în special sub aspect energetic. În privința aprovizionării cu energie electrică și furnizării de agent termic, România trebuie să ia locul Transnistriei, în special prin dezvoltarea de elemente suplimentare de infrastructură care să facă posibile exporturile spre Moldova. De asemenea, Chișinăul ar avea, probabil, nevoie de asistență financiară, cu condiția ca banii să ajungă la moldoveni, să creeze locuri de muncă și bunăstare. Dacă vor ajunge la firme străine, la contractori sau la mafioții locali, acești bani vor face mai mult rău decât bine și va sădi neîncrederea în rândul populației.

În al doilea rând, forțele de ordine publică din Republica Moldova trebuie să fie capabile să răspundă unor posibile tulburări în Găgăuzia, iar structurile statului, la modul general, trebuie curățate de factorii de influență ai Moscovei. Toate acestea sunt în curs de realizare, dar ritmul trebuie mărit. Pentru liniștirea găgăuzilor care, în general sunt încurajați de Moscova, nu ar fi inutilă din partea statului român o acțiune diplomatică la Ankara. Găgăuzii, populație turcă, fugiți din Bulgaria în urma unor conflicte etnice și primită în Moldova, este sensibilă la sfaturile primite de la Ankara.

Din punct de vedere militar, Moldova nu ar trebui să fie capabilă, deocamdată, decât să asigure linia Nistrului. Responsabilitatea principală pentru acțiunile de luptă ar reveni Ucrainei, ai cărei reprezentanți și-au declarat în repetate rânduri disponibilitatea de a acționa în acest sens, însă în lipsa acordului Chișinăului, justificat pe deplin, acțiunile preconizate nu s-au putut desfășura. Capacitatea de rezistență a forțelor transnistrene, după majoritatea estimărilor analiștilor occidentali, este redusă. Forțele rusești se ridică la nivelul efectivului unei brigăzi (3000 luptători), din care aproximativ echivalentul unui batalion ar fi înzestrat și instruit corespunzător pentru a fi gata de luptă. Mai mult, conformația geografică a Transnistriei avantajează partea aflată în ofensivă. Probabil că riposta Moscovei ar consta în principal în lovituri aeriene, inclusiv împotriva Moldovei, pentru că aceasta este practic singura posibilitate a Rusiei de a riposta, legătura terestră cu Transnistria fiind întreruptă de partea ucraineană. Pentru a contracara posibilele lovituri aeriene rusești, nu atât apărarea antiaeriană a Moldovei ar trebui întărită, cât cea a Ucrainei, întrucât eventualele avioane de luptă și rachete rusești nu ar putea lovi decât survolând teritoriul ucrainean.

O altă variantă este exclusă, întrucât încălcarea spațiului aerian al României ar însemna și încălcarea spațiului aerian al NATO. Deocamdată, desfășurarea conflictului ruso-ucrainean demonstrează întărirea continuă a capacităților antiaeriene ale Ucrainei.

Considerăm că factorii de decizie din Ucraina și Moldova ar trebui să-și asume acest curs de acțiune, iar cei din România să îl sprijine, inclusiv prin aderarea la formatele regionale de cooperare propuse de Ucraina în vederea identificării de soluții pentru soluționarea conflictelor înghețate din regiunea extinsă a Mării Negre.

Relația României cu Ucraina ar trebui să fie una pragmatică, condiționată și de interesele noastre.

Dacă Rusia va lovi „din greșeală” teritoriul unei țări membre NATO va însemna că liderii de la Kremlin au luat serios în calcul posibilitatea unei confruntări directe cu NATO. Atunci datele problemei vor fi cu totul altele atât pentru România, cât și pentru NATO. Bucureștiul ar trebui să aibă și soluții proprii pentru scenariul cel mai rău. Nimeni nu va veni să moară în locul nostru.

BIBLIOGRAFIE

Balint, Mario, *Volodimir Zelenski: Ce caută un contingent militar rusesc în Transnistria?*, <https://www.romania-actualitati.ro/stiri/in-lume/volodimir-zelenski-ce-cauta-un-contingent-militar-rusesc-in-transnistria-id178493.html>, 01.06.2023;

Tudor Curtifan, *Zelenski: Armata Ucrainei așteaptă doar semnalul Moldovei pentru eliberarea Transnistriei. O acțiune militară unilaterală – exclusă*, https://www.defenseromania.ro/zelenski-armata-ucrainei-asteapta-doar-semnalul-moldovei-pentru-eliberarea-transnistriei-o-actiune-militara-unilateral-exclusa_622947.html, accesat 26.07.2023.

Paraschiva Bădescu, *Conflictul din Transnistria/Republica Moldova – după 20 de ani -*, extras de pe revista.ispri.ro, apud Dragoș – Adrian Bantaș, *Între frică și siguranță: societățile umane în căutarea echilibrului*, Editura CTEA, București, 2019, p. 140 și 141;

Bantaș, Dragoș – Adrian *Între frică și siguranță: societățile umane în căutarea echilibrului*, Editura CTEA, București, 2019;

Coyle, James J., *Russia's Border Wars and Frozen Conflicts*, Palgrave Macmillan, Cham, Elveția, 2018 p. 165, 166;

Aurelian Lavric, *Cazul transnistrean în contextul crizei ucrainene și securitatea Republicii Moldova, Ucrainei și a României*, articol publicat în volumul aferent Conferinței Strategii XXI, 2015, apud Dragoș – Adrian Bantaș. *op.cit.*, p. 140, 141.

Davies, Norman, *Istoria Poloniei: terenul de joacă a lui Dumnezeu. De la origini până în 1795*, Editura Polirom, Iași, 2014;

Țicu, Octavian, *Istoria RASS Moldovenească (1924-1940) (IV): Regiunea transnistreană de la Țara Moldovei la anexarea rusă (2)*, <https://moldova.europalibera.org/a/31044870.html>, 13.01.2021;

*** Transnistria, <https://ro.wikipedia.org/wiki/Transnistria>, accesat 01.08.2023.

Institutul Ovidiu Șincai, *Transnistria – evoluția unui conflict înghețat și perspective de soluționare*, București, septembrie 2005, apud Dragoș – Adrian Bantaș. *op.cit.*, p. 140 și 141.

Mareșalul Alexandru Averescu: *Notițe zilnice din război*, Editura Militară, vol.1, editat : 1992, pag.: 54-59.



CUM NE-AM RETRAS ÎN 1940 DIN BASARABIA ȘI BUCOVINA FĂRĂ SĂ TRAGEM MĂCAR UN FOC DE ARMĂ

- O posibilă interpretare -

Gl. mr. (rtr.) prof. univ. dr. Gheorghe NICOLAESCU

Planul lui Stalin de cucerire și sovietizare a întregii Europe

Istoricii ruși, în marea lor majoritate, apreciază că semnarea la Kremlin a Pactului Molotov-Ribbentrop reprezintă „cea mai de seamă performanță a diplomației sovietice din întreaga ei istorie și cea mai strălucitoare victorie a lui Stalin din întreaga sa carieră”.

Abordarea acestui subiect a reprezentat o opțiune destul de dificilă, luând în considerație faptul că înțelegerea semnificației pactului nu beneficia și de studierea documentelor aflate în arhivele rusești, acestea fiind secretizate (scoaterea lor la lumină pentru a fi studiate s-a făcut în mod treptat, abia după anul 1990).

Am considerat că este mai folositor și mai important să încep prin a încerca să clarific unele evenimente politico-militare care aveau loc în URSS în perioada în care s-a semnat acel document fatidic pentru România și să apelez, în principal, la unele surse care au fost mai puțin în atenția istoricilor care s-au aplecat asupra acestui subiect. Pentru mai multă „exactitate”, dacă într-o astfel de istorie se poate vorbi de „exactitate” în termenii cunoscuți și acceptați, vom folosi cu preponderență unele izvoare rusești, foarte puține și acelea, pentru că „documentele originale privind războiul au fost ascunse și ferecate cu șapte lacăte” și păzite cu strășnicie ca niște secrete de stat deosebit de importante. Până și ziarele, cele sovietice din timpul războiului, au fost retrase din fondurile deschise ale bibliotecilor publice.

Cuvântările lui Molotov și ale lui Stalin, precum și textele tratatelor internaționale încheiate public de către Uniunea Sovietică între anii 1939 și 1941, toate erau secrete. „Un teribil secret militar”. Și așa sunt și acum, în mare parte.

Urmărind evoluția evenimentelor care se soldaseră cu înfrângerea Franței, în iunie 1941, Hitler, în pofida multor opinii exprimate de generalii germani, continua să considere Anglia ca principalul său inamic.

În istoria oficială nu prea există variante de interpretare a multor evenimente care au marcat decisiv lumea în perioada interbelică și cea de după cel de Al Doilea Război Mondial. Toată lumea știe că Hitler a început acest război prin atacarea Poloniei, la 1 septembrie 1939, că Pactul Ribbentrop-Molotov a reprezentat înțelegerea prin care Germania și Rusia Sovietică își împărțeau sferile de influență în Europa Centrală și de Sud-Est. Numai că lucrurile se pare că nu stau chiar așa și acest lucru îl spun mai mulți istorici militari sovietici.

Victor Suvorov este un fost ofițer al GRU (Direcția Generală de Informații a Armatei Sovietice). După o prolifică activitate de spionaj desfășurată în Occident, trădează fugind exact în tabăra celor pe care până atunci îi spionase. Începe să se dumirească în legătură cu „războiul sfânt” al Uniunii Sovietice pentru apărarea patriei și scrie o serie de lucrări care pot schimba din temelii istoria, dacă documentele ce vor ieși la lumină în viitor vor confirma argumentația sa.

În esență, Victor Suvorov încearcă să demonstreze că, de fapt, în pragul atacului Germaniei asupra Uniunii Sovietice din data de 22.06.1941, Stalin dispunea de o armată formidabilă, bine instruită și perfect dotată care a fost surprinsă de ofensiva nazistă total nepregătită pentru apărarea teritoriului național. De ce? Întrucât, spune autorul „Spărgătorului de gheață”, Stalin ordonase amenajarea unei imense baze de plecare la ofensivă de pe teritoriul de sud-vest al Ucrainei cu scopul de a-l surprinde pe Hitler, care la momentul acela era ocupat să cucerească Franța. Suvorov semnala faptul că în 1941, Armata Sovietică dispunea de cinci corpuri de armată desant-parășutare cu un milion de parașutiști antrenați. Și toți istoricii și analiștii se întreabă unde, când și cum a reușit Stalin să pregătească o asemenea armată, fără ca această acțiune complexă să treacă neobservată de spionajul german și occidental. În acest context trebuie remarcată afirmația autorului: „principala mea sursă sunt publicațiile sovietice și presa vremii”. Principalii mei martori sunt: Marx, Engels, Lenin, Troțki, Stalin, toți mareșalii sovietici din timpul războiului și mulți generali importanți. Înșiși comuniștii recunosc că ei, prin intermediul lui Hitler, au dezlănțuit războiul în Europa și au pregătit o lovitură prin surprindere asupra Germaniei ca să cucerească Europa distrusă de Hitler.

După semnarea Pactului Molotov-Ribbentrop totul se arăta extrem de clar: Polonia se împărțea „frățește” și fiecare își vedea de ale lui. Numai că Stalin a acționat cu multă viclenie, lăsându-l pe Hitler să atace Polonia, el declarând că Armata Sovietică nu este pregătită pentru așa ceva.

Polonia n-a fost împărțită la Berlin, ci la Kremlin, iar intrarea în război a rușilor avea să constituie partea cea mai ciudată a acestei perioade istorice.

Septembrie 1939 reprezintă începutul unui „război ciudat” în Occident, pe când la Răsărit se prefigura „o pace la fel de stranie”. După semnarea Acordului, Stalin striga fericit: „L-am înșelat pe Hitler”.

Nu trebuie să uităm că la data de 16 iulie 1940, Hitler semnase Directiva nr.16 care se referea la pregătirea operațiunii sub numele de cod „Seelöwe” („Leul de mare”) care prevedea debarcarea trupelor Wehrmachtului în Anglia, iar data de 15 august era considerată ca fiind data finalizării acestui proiect militar de anvergură.

Și totuși, în ciuda tuturor estimărilor conducerii germane, în lunile iunie-iulie, Rusia Sovietică ocupa Basarabia și Bucovina de Nord, schimba regimurile politice în țările baltice și muta granițele Rusiei spre Vest. Stalin comite, după opinia multor istorici oficiali ruși, o eroare strategică deoarece Hitler se răzgândește subit, renunță la planul de debarcare în Marea Britanie și dă ordin să se pregătească în regim de urgență Planul de invazie a Uniunii Sovietice.

Pornind de la această conjunctură politico-militară europeană putem trage două concluzii de la care se poate porni în analizarea evenimentelor care vor urma și în care România s-a aflat la un moment dat în prima linie.

O primă concluzie este aceea că în iunie 1940, nici Hitler și nici Înalțul Comandament German nu aveau intenția atacării Uniunii Sovietice. După cum afirmă Suvorov, nici la Înalțul Comandament al Forțelor Armate și nici la Înalțul Comandament al Forțelor de Uscat germane nu existau „nici ciorne, nici schițe ale planului unui război cu URSS, cum nu aveau niciun fel de indicații din partea lui Hitler în acest sens”. De-abia pe 21 iulie 1940, în premieră, Hitler se pronunță în „problema rusească”. În consecință, generalul-colonel Halder, comandantul Trupelor de Uscat ale Germaniei, ordonă șefului Statului Major al Armatei a XVIII-a, generalul-maior E. Marx, să pregătească „schițele unui plan de război împotriva Uniunii Sovietice”. Acest plan s-a numit inițial „Fritz” și nu „Barbarossa”. Afirmatia lui Victor Suvorov nu pare credibilă ținând seama de faptul că o astfel de misiune trebuia atribuită Înalțului Comandament al Armatei Germane (OKW) cu ai cărui șefi Hitler era într-o permanentă legătură.

În tot acest timp, în URSS se petreceau evenimente îngrijorătoare care, cu siguranță i-au atras atenția lui Hitler și, posibil, să-i fi precipitat anumite decizii.

La data de 9 iunie 1940, generalul de armată G. Jukov este numit în funcția de comandant al Frontului de Sud, constituit prin contopirea Regiunii Militare Kiev și a Regiunii Militare Odessa. În compunerea acestui nou Front intrau Armatele a V-a și a XII-a (din componența Regiunii Militare Kiev) și Armata a IX-a din Regiunea Militară Odessa – în

total 13 corpuri de armată (10 de infanterie și 3 de cavalerie), cu 40 de divizii și 14 brigăzi independente (11 de tancuri și 3 aeropurtate). Ca întărire erau 16 regimente artilerie grea și 4 divizioane de artilerie de mare putere din Rezerva Înaltului Comandament al Armatei Sovietice (STAVKA). Aviația Frontului de Sud număra 45 de regimente de aviație din care 21 de vânătoare și 24 de bombardament. Efectivul total al trupelor Frontului de Sud era de 460.000 militari, 12.000 de tunuri, 3.000 de tancuri, 2.000 de avioane.

În fața acestui monstruos dispozitiv militar desfășurat în apropierea graniței cu România ni s-a impus cedarea, într-un regim de extremă urgență, a Basarabiei și Bucovinei de Nord, fără posibilitatea unor negocieri și a organizării retragerii trupelor și administrației românești din aceste teritorii. Se pare că inițiativa ocupării celor două provincii românești au aparținut lui Jukov nu lui Stalin care nu a dat acest ordin.

Concluziile la care au ajuns atât Suvorov cât și alți istorici militari sovietici și ruși, sunt extrem de pertinente:

a) România, în fața unei asemenea amenințări militare, alege ca protector pe Hitler, în speranța recăpătării Ardealului de Nord, Basarabiei și Bucovinei dacă Germania va ieși victorioasă în războiul cu URSS care părea inevitabil;

b) Stalin, prin atitudinea sa extrem de agresivă față de România s-a ales cu un inamic în plus, ceea ce a afectat echilibrul de forțe. Mai mult, inițiativa lui Jukov a fost fără finalitate fiindcă scopul final trebuia să fie ocuparea câmpurilor petroliere românești de pe Valea Prahovei. Germania s-a temut că autoritățile române vor ordona aruncarea în aer a instalațiilor petroliere prahovene, așa cum au făcut în Primul Război Mondial, ceea ce explică sfatul dat de liderii germani guvernului României de a se conforma cerințelor rusești;

c) în caz de război, Rusia trebuia să lupte pe un front cu o lungime de aproximativ 800 Km;

d) din punct de vedere economic, Hitler putea beneficia de petrolul românesc în efortul său de război, precum și de un aliat pe care nu-l luase inițial în calcul;

e) Hitler nu a anticipat că Germania ar putea fi atacată de Rusia, fapt pentru care nu avea un plan de acțiune împotriva lui Stalin;

f) surpriza cea mai mare a fost succesul ofensivei germane în Vest: cucerirea Franței în 6 săptămâni și alungarea de pe continent a contingentului militar britanic.

În această situație, Germania a putut să se concentreze asupra URSS și să evite lupta pe două fronturi ca în Primul Război Mondial, ci pe un singur

front, cel de Est. În lupta pentru realizarea hegemoniei în Europa rămăseseră doar două mari puteri, Germania și Rusia; confruntarea dintre acestea era inevitabilă și acest lucru îl știau și Hitler și Stalin. Din această perspectivă, este posibil ca rapiditatea victoriei germane pe frontul de vest să fi luat Rusia prin surprindere. Nu a fost singura surprinsă fiindcă la Washington, Londra, Tokio, se evalua că Rusia va pierde războiul.

Pornind de la aceste estimări, istoricii ruși recunosc că ocuparea prin forță a celor două provincii românești a reprezentat o greșeală din partea lui Stalin deoarece astfel i-a atras atenția lui Hitler asupra intențiilor sale reale. Rușii se apropiaseră prea mult de câmpurile petroliere românești (180 km) care erau râvnite și de Germania. Comedia erorilor a continuat prin faptul că nici Stalin nu credea că Germania va ataca Rusia și nu a dat importanță pregătirilor de agresiune făcute de Germania.

De remarcat este gafa strategică făcută de Stalin care a fost repetată într-un mod similar și de Hitler atunci când a impus României Dictatul de la Viena prin care se ceda Nord-Vestul Transilvaniei, Ungariei, în condițiile în care petrolul și agricultura României erau vitale pentru ofensiva germană în Est. Prin impunerea Dictatului, Germania și-a făcut doi dușmani: România, care era victima și Ungaria care era nemulțumită fiindcă ar fi dorit toată Transilvania nu doar jumătate.

Prin raptul teritorial comis de Stalin, România a fost împinsă într-o alianță nedorită cu Germania, din care a ieșit și ciuntită teritorial și cu statut de țară învinsă în război.

Din punct de vedere geopolitic, cel de Al Doilea Război Mondial a transformat URSS într-o superputere, a împărțit Europa în două blocuri antagoniste, a adus SUA în Europa, ca garant de securitate și contrapondere pentru URSS și a impus un sistem bipolar de putere în lume.

România și ținuturile furate – Basarabia, Bucovina de Nord și Ținutul Herței

Despre Pactul sovieto-german, încheiat în 23 august 1939, s-au scris nenumărate lucrări prin care se încearcă analizarea resorturilor care au determinat materializarea unui astfel de rapt teritorial care, din punct de vedere al dreptului internațional și al unei minime logici diplomatice și geopolitice nu se justifică în niciun fel.

„Pactul sovieto-german din 23 august 1939 a șocat opinia publică. În fapt, acesta nu a fost un act politic de moment ci rezultatul unui calcul temeinic elaborat de ambele părți”. Hitler, dintr-un calcul care a reușit să nemulțumească o bună parte din comandanții militari germani, a considerat că este preferabil să-și asigure temporar spatele, atâta timp cât era ocupat cu

campania din Vest. După experiența din Primul Război Mondial, posibilitatea ca Germania să lupte concomitent pe două fronturi, în Vest și Est, trebuia eliminată fiindcă ducea la eșec sigur. Nefiind la curent cu pregătirile de război ale rușilor pentru invazia întregii Europe, într-o perioadă mai scurtă decât orice estimare a sa (și aici o notă proastă trebuie acordată spionajului militar german că nu a reușit să determine exact intențiile și pregătirile lui Stalin pentru un război ofensiv de o impresionantă anvergură), Hitler a gândit că „o înțelegere” cu Stalin în ceea ce privește împărțirea Poloniei, a unor sfere de influență în teritoriile din sud-est europene, dar și din Țările Baltice, ar fi suficientă pentru a-l „calma” pe Stalin. La rândul său, liderul sovietic a subscris, fără rezerve, încheierii unui asemenea document a cărei găzduire a oferit-o chiar la Moscova și la care a participat personal. De remarcat că Hitler nu a fost prezent la discutarea și semnarea documentului final.

Revenind la ceea ce l-a determinat pe Hitler să abandoneze Operațiunea „Leul de mare” de invadare a Marii Britanii, se poate avea în vedere următorul complex de evenimente:

- datele transmise de spionajul militar german privind mișcările de trupe sovietice de la granițele cu Țările Baltice, Polonia și România;
- crearea intempestivă de Stalin a Frontului de Sud prin contopirea trupelor Regiunilor Militare Kiev și Odessa;
- repartizarea de către Comandamentul Suprem Sovietic – Stavka – a unui număr impresionant de mari unități de tancuri, aviație, artilerie, mecanizate și de desant aerian prin parașutare, toate cu caracter ofensiv, pentru întărirea Frontului de Sud;
- numirea generalului Jukov în funcția de comandant al Frontului de Sud, știut fiind că acesta era trimis de către Stalin doar în zonele în care urma să aibă loc acțiuni ofensive de mare anvergură.

Pentru România șocul a fost total când, în seara zilei de 21 august 1939, puțin după orele 23:00, postul german de radio a fost întrerupt brusc și s-a anunțat că „Guvernul Reich-ului și guvernul sovietic au ajuns la un acord asupra încheierii unui pact reciproc de neagresiune, ministrul de externe al Reich-ului se va deplasa la Moscova la data de 23 august pentru încheierea negocierilor”.

La 22 august 1939, Armand Călinescu nota: „Lovitura de teatru a acordului germano-sovietic? Socotesc situația foarte gravă. S-au înțeles oare la o împărțire a Poloniei și României?”. După cum se poate observa din citatul de mai sus, aprecierile lui A. Călinescu sunt extrem de pertinente mai ales că atunci el nu avea de unde să știe de existența unui Protocol adițional secret și nici de conținutul acestuia.

Lucrurile erau dintr-o dată foarte clare: cel puțin pentru România care în acea perioadă era un „stat neutru”. Prin Pactul Ribbentrop-Molotov se încălcaseră mai multe tratate și înțelegeri internaționale semnal clar că nici Hitler, și nici Stalin nu mai aveau de gând să țină cont de ele. Astfel, au fost încălcate prevederile Pactului Briand-Kellog care la articolul 1 condamnă recurgerea la război pentru rezolvarea diferendelor internaționale și stipula renunțarea la război ca instrument de rezolvare a litigiilor dintre state. Se ștergeau cu buretele prevederile Protocolului de la Moscova, din data de 9 februarie 1929, pentru care semnatarii (URSS, Polonia, Estonia, Lituania și România) urgentau intrarea lui în vigoare. După cum se vede, așa-zisul Protocol nici nu apucase să materializeze prevederile conținutului său. Nu în ultimul rând, erau încălcate prevederile Convenției de la Londra privind definirea agresorului, semnată de România, Estonia, Polonia, Turcia și URSS în 1933. Se poate lesne observa că de pe aceste înțelegeri internaționale lipsea semnătura Germaniei și Rusiei care nu se simțeau obligate să țină cont de ele.

Ceea ce se întâmplă în continuare pare ca o cursă contracronometru pentru salvarea a ceea ce mai putea fi salvat. În noaptea de 26/27 iunie 1940, Legația Română din Moscova a încercat să transmită un mesaj cifrat către Ministerul de Externe român, însă legătura a fost brusc întreruptă, nemaiputând fi restabilită.

Era începutul unui lung șir de șicane făcute de ruși și menite să creeze debusolare, nesiguranță și întârzieri în luarea unor măsuri adecvate de către autoritățile de la București. Legația Română din Moscova a apucat să transmită doar că „ceea ce urmează este textul notei ultimative ce mi-a fost înmănată aseară la orele 22:00 de către Molotov”. Netransmiterea în timp oportun a textului citat ducea fără îndoială și la scurtarea termenului de răspuns la numai 16 ore. Uniunea Sovietică cerea în mod oficial ca „România să-i înapoieze cu orice preț Basarabia și să-i transmită „partea de nord a Bucovinei”, răspunsul fiind așteptat pe 27 iunie.

Molotov, care era președintele Comisariilor Poporului și ministru de externe al URSS, a precizat verbal ministrului român (ambasador) la Moscova că „dacă răspunsul nu va veni la timp, atacul va fi lansat în seara următoare”. Deci, despre ce negocieri mai putea fi vorba, ce propuneri utile și pertinente mai putea formula partea română și despre ce prelungire de termen mai putea fi vorba în condițiile acestea?

Ultimatumul a surprins total guvernul român care era obligat, sub amenințarea forței, să cedeze fără drept de apel în fața presiunilor Kremlinului. Moscova a refuzat orice încercare a guvernului român de a obține o amânare a termenului stabilit și duritatea amenințărilor lui Molotov

evidenția faptul că partea sovietică era hotărâtă să intervină în forță dacă „România nu respectă toate condițiile impuse”. În acele momente, guvernul român nici nu bănuia cam pe unde s-ar fi putut opri rușii în cazul în care s-ar fi încercat o minimă rezistență militară. La granița României deja începuse concentrarea unor importante forțe militare sovietice, iar aviația militară rusească efectua deja incursiuni repetate pe teritoriul românesc. Trebuie subliniat faptul că în acele momente dramatice pentru soarta României, nu s-a făcut auzită nicio voce din Europa care să se manifeste explicit împotriva agresiunii comisă de URSS.

Regele Carol al II-lea, după o scurtă discuție cu Gheorghe Tătăărăscu, prim-ministru al guvernului și cu Ion Gigurtu, ministru de externe, transmite ambasadelor Germaniei și Italiei din București hotărârea României de a rezista presiunilor sovietice. Și iată că de la Berlin a sosit în timp foarte scurt o telegramă prin care guvernul român era „sfătuit” nici mai mult, nici mai puțin să „accepte” ultimatumul sovietic „în interesul menținerii păcii în această parte a lumii”. În aceste condiții regele Carol al II-lea a convocat Consiliul de Coroană în data de 27 iunie 1940, iar după dezbateri aprinse și deosebit de sterile, s-a trecut la vot:

a) 11 participanți, în frunte cu Nicolae Iorga, s-au pronunțat împotriva primirii ultimatumului sovietic;

b) 5 membri ai Consiliului, în frunte cu C. Argetoianu, au votat pentru acceptarea condițiilor dictate de sovietici.

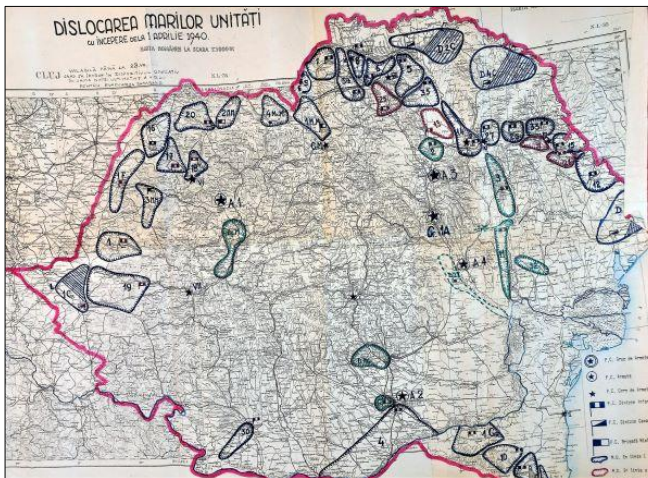
Membrii au votat pentru inițierea de negocieri (printre care I. Gigurtu, Mihai Ralea, Constantin C. Giurescu), președintele Consiliului de Miniștri s-a abținut. Inerția guvernului era, deci, totală!

Este necesară a fi menționată poziția exprimată de generalul Ion Antonescu, personalitate militară marcantă, care avea să devină, în foarte scurt timp, șeful Statului, imediat după abdicarea regelui. Generalul Ion Antonescu a declarat oficial, nici mai mult, nici mai puțin, că el susține rezistența în fața rușilor.

Din modul de desfășurare a votului Consiliului de Coroană și din pozițiile exprimate, rezultă mai multe concluzii importante. În primul rând, în pofida numărului redus al membrilor Consiliului, dar și al importanței extraordinare a evenimentului dezbătut, Consiliul s-a fragmentat prin opiniile exprimate, evidențiindu-se astfel o acută lipsă de unitate în apărarea intereselor țării. Această atitudine este explicată atât de lipsa unor informații complete privind cauzele, dar și ale posibilelor efecte viitoare asupra României.

Grupul condus de Nicolae Iorga care a votat pentru neacceptarea ultimatumului nu și-a justificat opțiunea decât pe baza unor sentimente

„naționaliste” și „patriotice”, fără nicio susținere concretă în afară de cea morală. Dintre cei 10 membri care au votat pentru acceptarea ultimatumului sovietic se remarcă în mod deosebit generalul Ilcuș (ministrul Apărării Naționale) și generalul Țenescu (șeful Marelui Stat Major). Cei doi militari nu și-au exprimat votul în favoarea rezistenței din cauza fricii de a lupta cu un inamic net superior, ci pentru că erau șefii unui sistem care la acea dată nu era pregătit să facă față eficient unui război cu un inamic net superior din toate punctele de vedere. Numai dacă consultăm harta cu dislocarea marilor unități ale armatei vom constata că pentru acoperirea frontierelor de stat erau destinate: Armata 1-a între Borșa și Timișoara, Armata a 3-a și Armata a 4-a dispuse între Borșa și Brăila, Armata a 2-a rămânând să apere Capitala și granița de Sud din Dobrogea până la Craiova. Intrarea în „dispozitivul operativ” s-a efectuat după primirea ultimatumului URSS de evacuare a Basarabiei și Bucovinei de Nord și Ținutul Herței. Este evident faptul că intrarea în acest „dispozitiv operativ” s-a făcut în grabă, fără o pregătire serioasă a teritoriului și a trupelor. Nu mai vorbim de gradul de înzestrarea al unităților cu tehnică de luptă și armament capabile să facă față potențialei ofensive sovietice.



Dispozitivul de acoperire a Granițelor României în anul 1940

În ceea ce privește poziția celor 5 membri, care au optat pentru negocieri, acest lucru demonstrează mai degrabă o lipsă de seriozitate și o ușurință condamnată în abordarea unei probleme care viza însăși existența statului român, decât o poziție rațională bazată pe argumente.

Merită subliniat faptul că toți participanții, cu excepția generalului Baliff, au votat pentru declararea mobilizării armatei, fapt ce evidențiază că, totuși,

pericolul unui atac sovietic masiv împotriva României era perceput în mod realist.

Evenimentele se precipită în continuare, tensiunea la București se amplifică, mai ales după data de 27 iunie 1940, când România, în eforturile sale diplomatice precipitate de a obține un sprijin în „negocierile” cu partea sovietică, primește răspunsuri descurajatoare. Consiliul de Coroană, căruia nu i-a reușit nimic, se încheie la 27/28 iunie, la orele 24:00, iar la 2 noaptea sosește și o a doua notă ultimativă de la Moscova prin care se cerea ca, în termen de 4 zile (la 28 iunie 1940), începând cu orele 14:00, „ora Moscovei”, guvernul român să evacueze Basarabia și Bucovina de Nord, aceste teritorii urmând a fi ocupate concomitent de trupele sovietice. Guvernul român mai dispunea de 11 ore și 30 minute, conform orarului exact stabilit de Kremlin. Pe 28 iunie, Armata Roșie trece Nistrul și ocupă teritoriile românești. Este explicabil că în aceste condiții mai mult decât umilitoare măsurile pe care guvernul a mai reușit să le ia au fost deficitare. Pe 3 iulie, frontiera de pe Prut este închisă. România pierde astfel 50.500 km² (44.500 km² din Basarabia și 600 km² din Bucovina de Nord și Ținutul Herței), precum și 3,7 milioane de locuitori.

Presiunea sovietică se manifesta diversificat atât în plan politico-militar, cât și diplomatic și moral.

Ministrul sovietic la București (ambasadorul), un oarecare Lavrentiev, a pretins, nici mai mult, nici mai puțin și un așa-zis „condominium pe Dunărea maritimă, precum și dreptul navelor militare rusești de a ancora în portul Brăila”. În plus, acest așa-zis „diplomat” a cerut material rulant și locomotive. În aceeași „logică” este ocupat brațul Chilia, în decembrie 1940, împreună cu cele câteva mici insule de pe acest braț. Și ca tensiunea și presiunea ocupantului să fie maxime, aviația rusă a efectuat incursiuni în spațiul românesc până la Munții Carpați.

Locuitorii care „au colaborat” cu autoritățile române, în număr de cca. 300.000 de oameni au fost deportați. Stalin, după cum se vede, începuse deja procesul de sovietizare a acestor teritorii și de schimbare a raportului dintre etniile conviețuitoare. Toți intelectualii români au fost înlocuiți din funcții cu alții aduși în locul lor. Exista deja o experiență „bogată” în acest sens.

În pofida evenimentelor care se succedau cu rapiditate, pe 27 iunie nu se luase încă nicio decizie clară privind ultimatumul sovietic.

Președintele PNL, C. I. Brătianu a trimis o scrisoare regelui Carol al II-lea prin care sublinia că cedarea ar avea efecte catastrofale pentru România, întrucât rușii ar mai fi putut cere în plus cedarea unei părți din Moldova și a

unor baze din Dobrogea, „iar țara și armata ar fi bolșevizate”. În opinia sa, factorul decisiv rămânea Germania.

Așa cum menționam mai sus, cel mai vehement împotriva cedării teritoriale s-a dovedit a fi generalul I. Antonescu, declarând, într-o scrisoare adresată regelui pe data de 30 iunie 1940, că „suntem înarmați până în dinți”. Pe ce se baza când făcea o asemenea afirmație n-am să înțeleg niciodată, având în vedere starea de fapt a armatei la acea dată. „Nu vom ceda nicio brazdă de pământ” a devenit un clișeu la modă în acea perioadă alături de faptul că „trebuie să avem o încredere oarbă în priceperea și înțelepciunea regelui”, scria generalul I. Antonescu. Regele avea pe atunci, alte preocupări. Îl interesa ideea creării unui „partid al său”. Și l-a creat foarte repede – Frontul Renașterii Naționale. Pe 2 iulie 1940, Iuliu Maniu, C.I. Brătianu, dr. N. Lupu, V. P. Sassu, I. Mihalache și A. Dobrescu, care refuzaseră să îmbrace uniforma cu care blogoslovise Carol Frontul Renașterii sale, protestau într-o scrisoare deschisă împotriva „cedării Basarabiei și a Nordului Bucovinei”.

Slăbiciunile manifestate de clasa politică conducătoare din România în acea perioadă tensionată și lipsa de reacții diplomatice concludente ar trebui să tempereze pe unii contemporani ai noștri care susțin sus și tare că România ar fi trebuit să apere teritoriile smulse prin Pactul Molotov-Ribbentrop. Pentru țara noastră, neutră la acea dată, această soluție ar fi fost fatală. Să ne gândim doar la situația care s-ar fi creat dacă Hitler ataca, totuși URSS pe 22 iunie 1941, iar România ar fi fost deja sub ocupație sovietică?! Sau dacă ar fi fost posibil să participăm alături de Germania doar pentru eliberarea Basarabiei și Bucovinei, după care să ieșim din dispozitivul de ofensivă german și să ne vedem de ale noastre, cum mai gândesc unii politicieni și „strategi” astăzi.

Într-o alianță militară acest lucru nu era posibil, așa cum nu a fost posibil, ca, după întoarcerea armelor împotriva Germaniei, Armata României să participe doar la luptele pentru eliberarea teritoriului național. Încadrată de armatele sovietice, armata noastră a fost nevoită să continue acțiunile pe teritoriul Ungariei și Cehoslovaciei. Acest lucru a fost mereu trecut sub tăcere, în pofida grelelor jertfe de sânge făcute.

Istoricii și documentele sovietice desecretizate, inclusiv presa din acea perioadă din Uniunea Sovietică, trebuie să confirme sau să infirme pozițiile lui Victor Suvorov.

În loc de concluzii

Pactul Ribbentrop - Molotov a fost încheiat intempestiv, provocând un șoc atât în Europa, cât și în România.

Consiliul de Coroană s-a întrunit sub presiunea exercitată de ultimatumul Guvernului URSS. În acel moment nu existau soluții la îndemână și nici informații privind intențiile lui Stalin.

La semnarea Pactului, Hitler nu deținea informații despre potențialul militar sovietic și nici despre intențiile reale ale lui Stalin în ceea ce privește Europa. Când, în sfârșit, a realizat pericolul care-l păștea, Hitler s-a grăbit să acționeze primul, ordonând întocmirea „Planului Barbarossa” privind atacarea Uniunii Sovietice. Stalin era pregătit pentru ofensiva împotriva Germaniei și Europei, în timp ce Hitler era ocupat cu pregătirea invaziei Marii Britanii. Victoriile rapide ale Germaniei în Vest au permis liderilor militari germani să se concentreze rapid pentru elaborarea și executarea ofensivei în Est, fără a fi amenințați de posibilitatea de a lupta pe două fronturi.

Rusia bolșevică a fost salvată prin acceptarea sa ca membră a Alianței țărilor democratice. Această mișcare politică de compromis, alături de intrarea SUA în război împotriva Puterilor Centrale au dus la sfârșitul aventurii Germaniei.

Răpirea Basarabiei, a Bucovinei de Nord, precum și a unei părți din Transilvania, s-a făcut pe baza unor „cutume” diplomatice folosite de imperii în momentele lor de „cumpănă”, când erau obligate să cedeze „inamicului” o parte din teritoriile pe care le stăpâneau, dar care nu erau ale lor. Aceste cadouri au alimentat secole la rând stări de tensiune și conflicte sângeroase care în final n-au reușit să rezolve problemele de bază ale micilor popoare afectate. De aceea, azi, cel puțin în Europa, nu prea există țară să nu aibă ceva de revendicat de la altă țară vecină. În ce ne privește, sistemul micilor înțelegeri și al micilor alianțe n-a ajutat prea mult.

În 1940, România nu avea capacitatea să opună o rezistență reală colosului de la Răsărit. Măsurile prevăzute pentru amenajarea apărării în zonele de graniță și în special în partea de răsărit erau mai precare.

Situația lucrărilor de fortificație la 01.02.1940 prezentată în Documentul privind pierderea Basarabiei, Bucovinei de Nord și Ținutului Herței (28 iunie – 01 iulie 1940), întocmit de Marele Stat Major al Armatei României

În sectorul 1 (Apateu-Bereteu): din 63 cazemate anticar (antitanc) – nu erau executate niciuna;

În sectorul 2 (Bereteu-Otomani): din 38 de cazemate anticar nu erau realizate niciuna;

În sectorul 3 (Seini-Măriusa): nu se începuseră lucrările pentru transmisiuni, șanțuri, obstacole și rețele de sârmă ghimpată;

În sectorul 4 (Giurgiu-Tr.Severin-Brăila): lucrările de fortificații erau în faza inițială. În aceste condiții, dispunerea trupelor de acoperire a teritoriului era mai mult decât precară. Am luat ca exemple lucrările antitanc pentru că cele privind amplasarea armamentului automat și al subunităților din primul eșalon, chiar realizate integral, nu ar fi oferit prea multă protecție fără un sprijin real al artileriei antitanc.

Situația aviației

În ceea ce privește aviația, lucrurile se prezentau la fel de prost. În 1936, ziarul „Curentul” al lui Pamfil Șeicaru, publica o serie de articole semnate de E. Nasta, articole deosebit de critice la adresa aviației militare române, de la management la înzestrarea cu aparate de zbor (autorul era un cavaler al Ordinului „Mihai Viteazul” cls. a III-a conferit „*pentru curajul și avântul cu care a executat mai multe recunoașteri și a dat 30 de lupte aeriene...*”).

Principalele acuze aduse de E. Nasta erau următoarele:

a) Achiziția de avioane a ținut cont mai mult de decizia politică decât de părerea conducerii Aeronauticii. În 1925 se semnase un contract de 100 de avioane SPA61 la prețul de 4 milioane lei pentru un aparat, neluându-se în seamă contraoferta firmei Fokker de numai 2,5 milioane lei. În plus, contractul nu prevedea accesoriile necesare, acestea fiind comandate separat, cu sume suplimentare. Ca să fie situația și mai grea, toate cele 100 de avioane au fost introduse la stocul de mobilizare, care interzicea scoaterea lor din hangare și folosirea la antrenamente.

b) Piloții, destul de puțini în raport cu statul de organizare, nu-și puteau satisface numărul de ore de zbor necesare, iar accidentele de zbor se produceau foarte des.

c) Bugetul Aviației, pe exercițiul financiar 1934/1935, a fost extrem de redus (160 milioane lei), în vreme ce Aviația Militară a Poloniei primea contravaloarea a un miliard de lei, fără cheltuieli pentru hrană, echipament, etc. În Aeronautica română cele 160 milioane lei buget anual nu includeau cheltuieli și pentru artileria antiaeriană, aerostație, hrană și echipamente specifice.

d) Multe dintre aerodromurile militare nu erau prevăzute cu rețele de comunicație corespunzătoare pentru legătura cu orașele în care locuiau piloții.

e) Salarizarea personalului din aviație era neatractivă.

f) „Țara n-a consimțit sacrificiile creării unei aviații moderne pentru a trăi și a se instrui în condițiile în care trăiesc și se instruiesc aviații mai tinere decât a noastră...”.

BIBLIOGRAFIE

- Solonin, Mark „Butoiul și Cercurile - 22 iunie când a început Marele Război pentru Apărarea Patriei”, Editura Polirom, București, 2016;
- Suvorov, Victor „Spărgătorul de gheață - cine a declanșat Al Doilea Război Mondial?” Editura Polirom, București, 2010; „Umbra victoriei” - Ed.Polirom 2002; „Ziua M - Cum a început Al Doilea Război Mondial”, Ed. Polirom 1998; „Îmi retrag cuvintele” - Ed.Polirom, București, 2014; „Fiasco-ultima bătălie a mareșalului Jukov”, Ed. Polirom, București, 2014; Eliberatorul, Ed. Polirom, București, 2013; Epurarea- De ce a decapitat Stalin armata?”, Ed. Polirom, București, 2000;
- Armata Română și Marea Unire. Contribuții la realizarea Unirii și la consolidarea statului național, Cluj-Napoca, Daco Press, 1993;
- Basarabia, Monografie . Ediția expoziției, Chișinău, Imprimeria Statului, 1926
- Brătianu, G.I., „Basarabia – drepturi naționale și istorice”. București,1943, pg. 254;
- Constantin, Ion, România, marile puteri și problema Basarabiei, București, Ed. Enciclopedică, 1995;
- Dobrinescu, Valeriu, Florin, „Bătălia diplomatică pentru Basarabia 1918 – 1940”, Iași, Junimea, 1991;
- Scurtu Ion, Almaș Dumitru, Goșu Armand, Pavelescu Ion, Gheorghe Ion - „Istoria Basarabiei. De la începuturi până în 1994”,Editura Tempus, București, 1994, pg.274;
- „Documentar privind pierderea Basarabiei, Bucovinei de Nord și Ținutului Herței (28 iunie – 01 iulie 1940) întocmit de Marele Stat Major al Armatei;
- Furtună, Iacob - „Basarabia răpită sau cât pământ îi trebuie unui rus: ghid Istoric”, București, Semne, 1994, pg.128 cu il.;
- „Istoria Basarabiei de la începuturi până în 1994”, București, Tempus, 1994, pg.413;
- Staicu, Buciumeni, Neculai, I – „Basarabia, Bucovina și ținutul Herța, străvechi pământ românesc”, București, Editura Vasile Cârlova, 1999, pg.56;
- Titulescu, Nicolae – „Basarabia, pământ românesc”, București, Rum-Irina, 1992, pg.136.
- Dr. Spânu, Alin, Generalul Ioan Sichițu „Adevărata situație a aviației noastre” (1936). Articol publicat în Revista „Document” – Buletinul Arhivelor Militare Române – Anul XXV – nr.2 (961) – pg. 27-36.



PUTEREA ALGORITMULUI

Gl. bg. (rtr.) Dan NICULESCU

De la capitalismul clasic la capitalismul de supraveghere

Capitalismul a evoluat de la apariția lui până în prezent în funcție de nevoile societății și ale promotorilor săi. Astfel, după prima revoluție tehnică (Anexa 1) a apărut producția de masă ca răspuns la aspirațiile omului de a cumpăra mai mult și mai ieftin. Cea de a doua modernizare majoră a capitalismului a apărut odată cu intrarea calculatorului în viața noastră, urmată, la scurt timp, de apariția marilor companii tehnologice de tipul Google, Facebook, Amazon, IBM și altele, precum și a inteligenței artificiale (IA). Această nouă etapă a capitalismului s-a maturizat mult mai repede decât prima și a impus apariția unui fenomen nou, cunoscut în literatura de specialitate ca fiind „capitalismul de supraveghere”, în care materia primă este asigurată prin accesul, legal sau cel mai adesea, ilegal, la comportamentul uman individual. În acest sens putem trage concluzia că individualizarea este consecința firească a procesului de modernizare a capitalismului. În această a treia etapă de modernizare a capitalismului au apărut și primele provocări importante: costurile asociate de dezvoltare și impunerea sa ca o nouă formă de producție; instabilitatea dată de schimbările generate de ascensiunea neoliberalismului în Occident, mai cu seamă în SUA, când au apărut noi teme sociale generate de inegalități precum: lipsa de șanse egale, drepturile minorităților, marginalizarea, șomaj etc.; consecințele coliziunii dintre primele două etape de dezvoltare ale capitalismului: capitalismul clasic, al producției de masă (cu dezvoltare lentă, control prin acte normative clare) și capitalismul digital (impetuos, dinamic, violent, haotic, nereglementat).

În aceste condiții marcate de crize sociale (protestele de amploare din 2011: Marea Britanie, Spania – Indignados, SUA - Ocupați Wall Street etc.), lipsa unui cadru juridic care să reglementeze eficient piața muncii și activitățile companiilor de tehnologii avansate, eșecul tot mai evident al doctrinei neoliberale, a apărut capitalismul de supraveghere sau digital. Liderii companiei Google au încercat să justifice metodele prin care violau viața privată a abonaților săi ca fiind un preț ce trebuie plătit în schimbul

folosirii gratuite a serviciilor de internet. Astfel a început procesul prin care marile companii de tehnologie digitală precum Google, ulterior Facebook, au rescris regulile de acțiune ale capitalismului și au creat un nou tip de piață bazată pe acumularea de informații diverse privind comportamentul individual al oamenilor. În esență, supravegherea populației în scopul însușirii de către companie a datelor personale este noul mecanism prin care investiția este transformată în profit (Anexa 2/fig.1). Aceasta înseamnă că informația obținută prin supravegherea legală sau ilegală a comportamentului uman este noua formă de acumulare a capitalului.

Ritmul rapid de evoluție a noului tip pe capitalism se datorează faptului că acesta a reușit să depășească nivelul nostru de înțelegere și de acceptare. La aceasta au contribuit: lipsa unui cadru juridic coerent și unitar; politica strictă de păstrare a secretului adoptată de companii; dezinformarea care maschează procesul de colectare a datelor personale; terminologia folosită pentru a ascunde obiectivele reale urmărite (expresii precum „open internet”, „interoperability”, „connectivity”, „internet of things” etc. au fost folosite în procesul de marketing astfel încât individul să înțeleagă aspectul pozitiv nu ceea ce este ascuns și bine protejat prin politicile companiilor); și nu în ultimul rând, coruperea structurilor de decizie ale statului – la nivel politic, administrativ, legislativ și de securitate.

Mai putem adăuga ca factor de impulsioneare a ritmului de dezvoltare a noilor companii digitale tragedia din 9 septembrie 2001 care a generat suspendarea unor drepturi cetățenești și întărirea măsurilor de supraveghere a populației. Acest ultim eveniment a impulsionat cooperarea dintre structurile guvernamentale și marile companii digitale care astfel au beneficiat de mai mult spațiu pentru promovarea propriilor interese și politici. Un singur exemplu: Klaus Schwab, președintele Forumului Economic Mondial (World Economic Forum - WEF), anterior a făcut parte din bordul de conducere al companiei Google care este vârful de lance al capitalismului de supraveghere. Mult mai multe exemple privind rocada liderilor din funcțiile de conducere ale marilor companii digitale în cele publice și invers pot fi date, dar nu acesta este obiectivul acestui material.

Încercând să anticipăm puțin viitorul, am putea afirma că deja se observă mugurii următoarei etape de modernizare a capitalismului de supraveghere, cea în care se va instituționaliza simbioza dintre stat și marile companii digitale. Aceasta nu ar fi decât o repetare a istoriei întrucât și capitalismul tradițional tot așa a început, cu o fază de dezvoltare anarhică, după care au apărut legile ce i-a normalizat și controlat tendințele inițiale. Diferența dintre capitalismul de masă și cel digital este decalajul de ritm: ritmul lent de dezvoltare a capitalismului clasic a permis adaptarea oportună a

legislației menite să-i direcționeze și controleze apetitul de acumulare, pe când capitalismul digital are un ritm ce depășește capacitatea de adaptare a legislației. Yosha Bengio, unul din întemeietorii Companiei Google (alături de Geoffrey Hinton și Yunn LaCun) afirma că „dezvoltarea IA este prea rapidă pentru ca societatea să poată ține pasul cu ea. Progresele tehnologiilor digitale au loc la câteva luni în timp ce legislația, acordurile internaționale etc. au nevoie de ani pentru a fi convenite și implementate”.

Dovada clară a acestei discrepanțe este aceea că în prezent nimeni nu poate să precizeze cu certitudine unde va ajunge omenirea sau cum va arăta la sfârșitul acestui secol. Părerii sunt multe, dar nu și certitudini. O să menționez doar două opinii:

- cea de a patra fază de modernizare a capitalismului s-ar putea caracteriza prin excluderea maselor și acapararea conducerii societății de către elite financiare, politice, tehnologice;

- o evoluție pozitivă ce ar putea fi luată în considerație este cea a democratizării informațiilor în contextul economiei individualizate și a noilor relații sociale generate de aportul tehnologic și introducerea în masă a IA, roboticii și inteligenței generale artificiale (AGI). Pentru ca această variantă pozitivă să aibă șanse de a se materializa în viitorul nostru digital, ar trebui ca noi, furnizorii de materii prime, să cunoaștem obiectivele reale, scopurile care animă elitele care o promovează, ce dăm și ce primim în schimb, care sunt limitele până la care supravegherea este permisă. Noi ar trebui să cunoaștem până unde merg aceste limite și mai ales să decidem cine decide, altfel această nouă creație a capitalismului va adânci inegalitatea, exacerba excluderea, schimba ierarhia socială, uzurpa drepturile noastre fundamentale și va pătrunde în viața noastră personală transformându-ne în marfă. A patra revoluție industrială nu va schimba numai modul de producție capitalist, ci „ne va schimba și pe noi”. Pentru a evita această situație, legile ce vor governa activitatea companiilor înalt tehnologizate „ar trebui să fie flexibile” după cum preciza, cu cinismul dat de siguranța ireversibilității proceselor de consolidare a practicilor specifice capitalismului de supraveghere, controversatul Klaus Schwab, la Forumul WEF referitor la „Marea Resetare” menită să pună în mișcare un nou globalism prin reconstrucția societății și economiei într-un model durabil.

În concluzie, capitalismul de supraveghere este:

- O nouă ordine economică care folosește experiența umană ca materie primă obținută gratis pentru a fi folosită în practicile comerciale obscure de extragere, predicție și vânzare a unei mărfi cu totul noi. În esență, acest proces este cel de obținere a profitului. Esența capitalismului nu se schimbă, doar formele de acțiune.

- O logică economică parazită prin care producerea de bunuri și servicii se subordonează unei noi arhitecturi de modificare a comportamentului uman.
- O transformare brutală a pieței capitaliste ce determină o concentrare unică în istoria omenirii a avuției, cunoștințelor și puterii.
- O amenințare majoră la adresa însăși a naturii umane, oarecum similară cu cea reprezentată de capitalismul industrial la adresa lumii naturale.
- Inițiatorul unui nou tip de putere ce-și extinde dominația asupra societății și amenință caracterul democratic al pieței.
- O mișcare al cărui obiectiv este acela de a impune o nouă ordine colectivă bazată pe încrederea totală în noile elite.
- Exproprierea drepturilor fundamentale ale cetățenilor ceea ce este, în esență, renunțarea la autodeterminare.

Cu alte cuvinte, această caracterizare a capitalismului de supraveghere este aproape identică cu cea a romancierului englez, George Orwell, în romanul „Nineteen Eighty-Four” (Anul 1984): „Întâi te golim de tot ce ești tu, după care te transformăm în noi înșine” (We shell squeeze you empty, and then we fill you with ourselves).

Cum acționează capitalismul de supraveghere

Legile economiei, ca și modelele lor comerciale, au fost descoperite în cursul istoriei, de regulă, în țările bogate, puternice, preocupate de a avea un rol conducător, eventual hegemonic, în lume. În general, ele au promovat progresul tehnologic, cunoașterea, cercetarea, producția de masă, dar și conflicte distrugătoare în urma cărora unele imperii s-au prăbușit și altele au apărut.

În prezent, inițiatorii și promotorii noii revoluții tehnologice sunt reprezentați de marile companii de tehnologii digitale care au descoperit un nou sistem de producție în care **materiile prime** (mintea, trupul, nevoile, obiceiurile, credințele și comportamentul nostru), sunt **extrase** prin supravegherea exercitată continuu asupra noastră prin diferite instrumente inteligente (telefon mobil, calculatorul autoturismului personal, televizor etc.), **sunt prelucrate cu mijloacele de producție specifice** (calculatoare puternice ce pot analiza, indexa și prelucra informațiile, precum și baze mari de stocare a informațiilor - Cloud etc.), și **transformate în produse ce pot fi comercializate ca marfă** prin vânzarea lor unor terți sub diferite forme: publicitate, aparatură, programe digitale etc. Astfel, informațiile obținute de la o persoană sunt folosite, cu sau fără aprobarea acesteia, în folosul unei terțe persoane care plătește pentru aceasta.

Google este vârful de lance în domeniul capitalismului de supraveghere. Fondatorii acestei companii împreună cu specialiștii lor au descoperit,

elaborat, experimentat și practicat, capitalismul de supraveghere. Din aceste motive vom folosi Google ca principal model pentru analiza acestei noi forme de capitalism.

Primul element care a constituit baza de acțiune a companiei a fost păstrarea secretului, fapt pentru care operațiile sale sunt greu de descifrat pentru cei ce încearcă să afle mecanismele ascunse ale acestui complex tehnologic, a realității de dincolo de realitate. Sistemul de extracție folosit de Google este unul sofisticat, de nișă, pentru folosirea tehnologiilor inteligente, a algoritmilor, programelor de analiză predictivă și altele. Toate aceste tehnologii sunt implicate în procesul de culegere a unei cantități cât mai mari de informații prin mijloace directe și indirecte, de stabilire a relațiilor între indivizi sau grupuri de indivizi, de aplicare a algoritmilor de învățare pentru a înțelege și a generaliza concluziile rezultate din acest amplu proces de cunoaștere. Pentru o mai bună înțelegere a fenomenului, credem că este util să prezentăm, în sinteză, cum descrie unul din liderii companiei Google acest proces: „Datele extrase și analizate constituie ceea ce se cheamă «big data». Acestea constituie materia primă necesară capitalismului de supraveghere pentru inițierea procesului de producție. Extracția se referă la relațiile sociale dar și la infrastructura propriu zisă prin care firma își exercită autoritatea asupra materiei prime pentru a-și crea rezervorul de date pentru derularea operațiilor. Analiza se referă la sistemul de analiză computerizată, care este un proces complex și specializat care ne ajută să trecem de la tehnologie la obiectivele acesteia” (Anexa 2/fig. 1).

De fapt, aceste tehnologii inteligente (programe lingvistice, de recunoaștere a vocii, procesare vizuală, modelare statistică, etc.) transformă materia primă – informația – cu ajutorul tehnologiilor și programelor de analiză, sinteză și indexare (calculatoare puternice și baze de date tot mai mari) în cunoștințe ce pot descrie, anticipa, influența, vinde, date despre comportamentul persoanei analizate. Acest produs este cel care aduce profit companiei. Deci, materia primă – comportamentul uman – este cel mai important element în acest lanț de producție, această resursă este infinită, fapt pentru care companiile nu precupețesc niciun efort pentru a și-l asigura, extinde și apăra. Acest proces este cel care stimulează cursa continuă de perfecționare a tehnologiilor, de extindere a spațiilor de stocare (baze de date de mare capacitate ca de exemplu iCloud), de păstrare strictă a secretului și de împiedicare sau întârziere a efortului de implementare a unui cadru normativ care să reglementeze drepturile, obligațiile și restricțiile ce ar trebui impuse companiilor digitale. Unul din argumentele greu de combătut folosite de liderii companiilor este acela că legislația nu poate ține pasul cu viteza de dezvoltare tehnologică actuală și că nu te poți

conduce după legi făcute cu 40 de ani înainte de apariția internetului. Totuși, aceasta nu înseamnă că o nouă legislație care să răspundă situației actuale nu poate fi adoptată.

Drumul Google către succes a fost deschis de așa numitele „reclame țintite”. Progresul a constat în trecerea de la reclamele cerute de abonat prin folosirea unui cuvânt cheie, la furnizarea directă către acesta a datelor de interes pentru el obținute ca urmare a cercetării datelor anterioare privind comportamentul, nevoile, obiceiurile, preferințele și interesele acestuia. Astfel, Google a pătruns într-o zonă complet nouă, bazată pe exploatarea a milioane, apoi miliarde de date de comportament uman strânse în bazele sale de date. Această descoperire a deschis calea companiei către un domeniu mult mai interesant și mai profitabil: capitalismul de supraveghere. Modelul a fost același folosit pentru reclamele țintite, doar dus la alt nivel. Performanțele obținute de Google au fost posibile și datorită înțelegerii forței de predicție conținută în datele de comportament. Înțelegerea acestui fapt a generat ulterior apariția marilor programe de căutare: Ad Words, Internet, Google și altele care au adus și aflusul de venituri greu de imaginat în perioada de pionierat.

Ideea de a putea transmite un anumit mesaj unei anumite persoane exact în momentul în care respectiva informație are cea mai mare probabilitate de a-i influența comportamentul a fost și va fi idealul urmărit de orice reclamă. Înțelegerea acestui fapt i-a făcut pe cercetătorii de la Google să realizeze că datele referitoare la comportament nu sunt suficiente și că domeniul trebuie extins către cunoașterea modului de gândire al utilizatorului pentru a-i putea oferi reclamele conform dorințelor, nevoilor și intereselor lor. Acest lucru devenea posibil din moment ce toate datele necesare pentru înțelegerea în detaliu a nevoilor abonatului se aflau deja în bazele de date ale companiei. Cum este posibil acest lucru? Simplu. De câte ori apelăm motorul de căutare al Google, furnizăm date despre noi care sunt analizate, indexate și stocate automat. Toate aparatele considerate „inteligente” (telefonul, televizorul, electrocasnice, calculatorul mașinii personale, camerele de luat vederi instalate în orașe, pe șosele și în instituții, ceasurile, etc.) ne spionează clipă de clipă și transmit date despre noi, date ce pot fi transformate în marfă și vândută, fără cunoștința noastră, unor terți, care, la rândul lor, o pot vinde mai departe. Această translație instantanee de la întrebare la reclamă este analizată și produce așa numitul „profil al nevoii de informație a utilizatorului” sau UPI (user profile information). UPI este creat pentru integrarea și analiza modelului de căutare al abonatului, datele solicitate și comportamentul său online indiferent dacă persoana respectivă dă informațiile voluntar sau nu. Practic, datele colectate de sistem pot

proveni din trei surse: de la abonat, de la o terță parte, derivată din acțiunile utilizatorului (acestea pot fi deduse sau presupuse). Un exemplu oferit chiar de inventatorul acestui program. O întrebare care are ca obiect prezentarea unei boli poate să se limiteze la profilul utilizatorului: sex, vârstă, diagnostic etc. Însă UPI poate oferi o gamă mult mai mare de informații extrase din banca sa de date: grafice rezultate în urma analizării relațiilor dintre mai mulți utilizatori interesați de boala respectivă, documente, informații apărute pe pagina web, sfaturi medicale, etc. Astfel, solicitantul de informații va primi mult mai multe date și va fi mai bine edificat asupra a ce are de făcut.

La apariția sa în peisajul digital american, Google a promovat o viziune nouă, aceea de a transforma capitalismul informațional într-o forță eliberatoare și social democratică capabilă să impulsioneze progresul societății umane. Astfel, fondatorii companiei au impus computerul ca mijloc de mediere în cadrul acestui nou și nelimitat domeniu al comportamentului uman. Pe măsură ce Internetul devenea tot mai folosit pentru căutarea on line a informațiilor, utilizatorii deveneau tot mai dependenți de rețelele puse la dispoziție de Google. Pentru a înțelege mai bine ritmul extrem de rapid în care Internetul a intrat în viața noastră, este de ajuns să ne gândim de câte ori apelăm într-o zi la serviciile puse la dispoziție de Google. Așa vom înțelege cât de rapid au intrat serviciile digitale în viața noastră, cât de mult depindem de ele, dar și cât de mult ne-au transformat comportamentul.

Și suntem doar la începutul celei de a 4-a revoluții tehnologice care va aduce în prim plan inteligența generală artificială (AGI) și învățarea profundă (deep learning). Aceasta înseamnă că vor exista două tipuri de inteligență: cea umană și cea artificială. Ambele vor fi la un moment dat egale, dar cea artificială va avea viteză superioară de a învăța și de a analiza datele. Pentru a înțelege mai bine acest concept vom lua un exemplu simplu legat de viteza de învățare: creierul uman are aproximativ 100 miliarde de neuroni în timp ce rețeaua neurală a celor mai noi modele lingvistice ajunge la jumătate de miliard. Omul nu poate să transmită cunoștințele printr-un e-mail direct în creierul unui semen al său. La oameni cunoștințele se transmit, în general, prin experiență și prin învățare. Acum gândiți-vă la 10.000 de calculatoare de mare putere, fiecare specializat într-un anumit domeniu, care își transmit instantaneu datele între ele, adică domeniul cunoscut de un calculator este cunoscut în aceeași măsură de toate cele 10.000 de calculatoare.

Nu suntem încă acolo, dar într-acolo ne îndreptăm.

Relația dintre utilizator și spațiul digital oferit de Google a dus la colectarea unei cantități enorme de informații. În afara datelor folosite pentru formularea răspunsurilor la solicitările de informații formulate de utilizatori, au apărut și o serie de informații suplimentare, colaterale: numărul și modelul termenilor de căutare; cum era formulată întrebarea; semnele de punctuație folosite; ora trimiterii, locul de unde a fost trimisă, etc. În aparență toate acestea erau informații inofensive pe care le oferim fără nicio problemă. La început, toate aceste date de comportament, deși erau ignorate operațional, erau totuși stocate într-o bază de date (Anexa 2 / fig.2). Ulterior, experții de la Google au înțeles că aceste date legate de gândurile, sentimentele, interesele, celor aflați în banca de date a companiei pot forma profiluri detaliate ale acestora prin transformarea datelor reziduale într-o vastă activitate electronică de cunoaștere și profit. Specialiștii Google au înțeles rapid că fluxul continuu de date colaterale de comportament poate fi transformat de către motoarele de căutare într-un sistem repetitiv de învățare capabil să îmbunătățească constant rezultatele căutărilor. Astfel s-a ajuns la inovații de tipul corectării greșelilor ortografice și gramaticale, traducere de texte și recunoașterea vocilor. Recent, Google a anunțat că a reușit, pe baza datelor stocate, să traducă în cuvinte gândul unui pacient mut.

În concluzie, dacă în prima fază de dezvoltare a companiei exista o relație de reciprocitate ce producea un echilibru de forțe între aceasta și utilizatori, în sensul că oamenii aveau nevoie să caute informații pentru a învăța, iar algoritmiile companiei aveau nevoie să fie solicitați de cât mai mulți utilizatori pentru a învăța la rândul lor și a produce informații cât mai relevante pentru consumatori. În a doua etapă de dezvoltare echilibrul s-a schimbat în favoarea Google și activitatea sa, până atunci democratică, progresistă, larg socială, s-a transformat într-o afacere (Anexa 2 / fig. 2). La început informațiile erau gratis, acum acestea sunt plătite cu dreptul nostru la viață privată și de a alege.

Principiile de funcționare ale capitalismului sunt aceleași (acumulare, profit, conflict), ceea ce s-a schimbat la capitalismul digital sunt mijloacele, dinamica, dificultatea de a fi controlat și limitat prin lege.

Despre capitalismul de supraveghere, IA, algoritmi, s-a scris foarte mult dar, din păcate, se cunoaște prea puțin. Companiile transmit informații vagi și, în general, favorabile scopurilor proprii, limbajul specific amplifică lipsa de transparență, iar influența din ce în ce mai mare pe care o au în societate, politică, economie, afaceri, structurile de securitate și altele, precum și evenimentele care forțază guvernele să limiteze drepturile cetățenești, constituie factori ce facilitează acapararea a tot mai multă putere de către

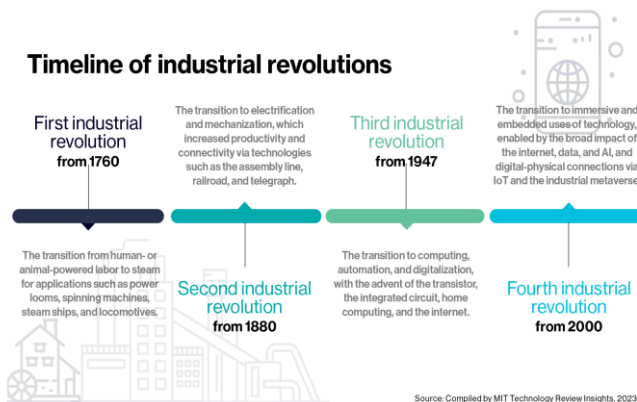
marile companii digitale. Nevoia de a înțelege și a reglementa activitatea acestora a devenit tot mai mult o necesitate vitală pentru dezvoltarea omenirii.

*

Am gândit acest articol din perspectiva unui novice în domeniu, dar am încercat să extrag din bibliografia parcursă cât mai multe date care ar putea prezenta interes pentru cititorii revistei noastre. Dacă sunt și alți pasionați de acest domeniu, care au cunoștințe mai bogate sau pur și simplu doresc să contribuie la lărgirea sferei de cunoaștere privind digitalizarea și direcția spre care ne îndreptăm, sunt rugați să-și aducă aportul. Noi vom fi bucuroși să le oferim spațiu în revista „Dincolo de Orizonturi”.

În final, pot spune și eu precum Caragiale „Trădare să fie, dar s-o știm și noi”.

ANEXA 1 - Etapele revoluției industriale



ANEXA 2

Fig. 1: Ciclul de reinvestire a valorii comportamentale umane

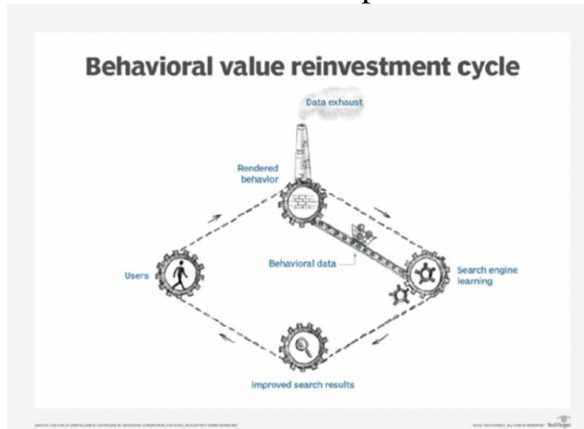
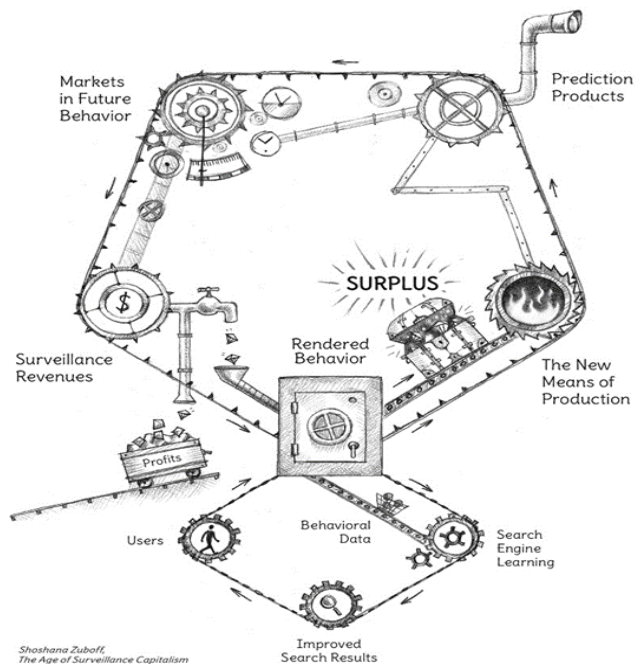


Fig. 2: Descoperirea surplusului comportamental

The Discovery of Behavioral Surplus

Surveillance capitalism begins with the discovery of behavioral surplus. More behavioral data are rendered than required for service improvements. This surplus feeds a new means of production that fabricates predictions of user behavior. These products are sold to business customers in new behavioral futures markets. The Behavioral Value Reinvestment Cycle is subordinated to this new logic.



BIBLIOGRAFIE

- Mit Technology Review, 29.05.2023; 31.05.2023; 19.05.2023;
 Schochana Zuboff, The Age of Surveillance Capitalism, Amazon;
 Yuval Noah Harari, 21 de lecții pentru secolul XXI, Ed. Polirom, Iași, 2018;
 George Orwell, 1984, Editura Polirom, Iași, 2002;
 Mit Technology Review, 02.05.2023, Linda Nylind, Geoffrey Hinton Tells Us Why He's Now Scared of the Tech He Helped Build,
 Klaus Schwab, președintele Forumului Economic Mondial (World Economic Forum – WEF) discursul la iunie 2020.



SFATURI UTILE PENTRU ÎNȚELEGEREA INTELIGENȚEI ARTIFICIALE

Gl. bg. (rtr.) Dan NICULESCU

Astăzi toată lumea vorbește despre algoritmi, inteligență artificială (IA), roboți, metavers și despre cum va arăta viitorul civilizației umane atunci când mașinile, mai mult sau mai puțin inteligente, vor prelua majoritatea activităților umane. Realitatea este că deși suntem tot mai preocupați să înțelegem ce se va schimba în această a patra revoluție tehnologică, ne dăm seama că știm tot mai puțin. La aceasta concură abundența de scenarii făcute de oamenii de știință angrenați în acest domeniu, filozofii, sociologii, artiștii, mass media, dar și informațiile comunicate de liderii marilor companii digitale care au grijă să prezinte ceea ce ne place ascunzând cu abilitate detaliile care ar putea să ne alarmeze. Toate aceste scenarii propun o arie extrem de largă de posibilități, pornind cu cele mai optimiste și sfârșind cu cele de coșmar.

Ca întotdeauna, realitatea este la mijloc, iar viitorul depinde în totalitate de noi, de scopurile în care vom folosi inteligența artificială: pentru a acumula tot mai multă putere în mâna unor elite tehnologice; pentru a deschide noi orizonturi de cunoaștere sau pentru a distruge civilizația umană. În toate aceste scenarii tot omul va fi cel care va lua hotărârea, iar inteligența artificială își va urma destinul stabilit de om.

Dacă dorim să abordăm un subiect atât de actual precum este IA ar fi normal să începem cu definirea ei. Din păcate, o definiție care să satisfacă pe toată lumea nu există deoarece IA este o colecție de sute de lucruri diferite: modele lingvistice, grafică digitală, aplicații (chatbots, programe de detectarea bolilor, etc.). Toate acestea și multe altele sunt modele diferite ce pot face lucruri diferite și care răspund diferit la comenzi.

Până vom clarifica aceste dileme, specialiștii din domeniul universitar și mass media ne propun o rețetă care ne poate ajuta să avem o abordare realistă asupra acestui subiect. De aceea am preluat în sinteză articolul „Welcome to Algorithm” apărut în revista electronică MIT Technology Review din 29.05.2023. Tot pentru a ne apropia și mai mult de acest

domeniu am decis să adaug și o listă cu cei mai folosiți termeni de specialitate și definirea acestora.

În continuare voi prezenta cele 7 sfaturi de care ar trebui să ținem seama atunci când vorbim de inteligența artificială (IA):

1. Nu te sfii de faptul că opiniile tale ar putea părea stupide.

Cei angrenați în industria digitală nu sunt dispuși să ne ofere prea multe detalii despre politicile, programele și obiectivele reale ale companiilor lor. Faptul că în discuțiile despre IA sunt folosiți termeni specifici, un fel de jargon profesional, cunoscuți de cei care lucrează în domeniul digital, îngreunează și mai mult înțelegerea mesajului și chiar produce confuzii. În esență, aceste mesaje ne spun că: toate produsele lor sunt în folosul nostru, nu avem de ce să ne temem, violarea vieții private este un preț ce trebuie plătit pentru a dispune gratuit de serviciile oferite de companie, iar unicul scop este progresul tehnologic și social.

2. Să știi despre ce tip de IA vorbești.

În conversația publică, adesea IA este abordată ca fiind un singur domeniu când în realitate este o colecție de nenumărate alte lucruri. Este necesar să știm despre ce funcție a IA este vorba pentru a putea aborda discuția mai nuanțat (ex.: modele lingvistice și procesarea vocii umane, grafica digitală sau despre diferite aplicații practice precum platformele de conversație (chatbots) sau de detectare a bolilor, etc.). Tratatând IA ca un singur lucru practic eliminăm impactul tehnicii, care, de fapt, creează o multitudine de modele care fac lucruri diferite.

3. Rămâi în zona realului.

Cele mai importante întrebări pe care ni le punem atunci când vorbim de produse sau instrumente digitale noi sunt: Ce face? și Cum face?

Comunitatea IA are tendința de a vorbi despre riscuri pe termen lung și despre potențialul enorm și greu de anticipat al IA. Aceste scenarii ipotetice ne pot altera capacitatea de a înțelege realist, pragmatic, concentrați asupra a ceea ce face IA în prezent, nu asupra a ceea ce ar putea face dacă...

De asemenea, sectorul tehnic are tendința de a exagera calitățile produselor lor pentru a fi bine promovate și vândute. Sfatul specialiștilor este că atunci când este vorba de ceea ce poate face IA este bine să fim sceptici, poate chiar cinici.

4. Adaptează-ți așteptările

Trebuie să înțelegem faptul că produsele practice IA de tipul celor de conversație, de răspuns la întrebări (ex.: ChatGPT de la Google), modelele lingvistice nu au cunoștințe nelimitate, ele nu sunt motoare de căutare construite astfel încât să caute într-o bază de date enormă și în continuă dezvoltare, ca să poată da răspunsuri corecte la întrebările noastre. Ele sunt

sisteme predictive care generează cuvinte, întrebări, răspunsuri și tot ce au fost antrenate să proceseze. Cu alte cuvinte sunt imperfecte, perfectibile și nu prezintă prea multă încredere deoarece adesea răspunsurile lor sunt halucinante (pot răspunde diferit la aceeași întrebare, pot da răspunsuri complet greșite, dar și corecte, așa cum s-a întâmplat la întrebarea dacă putem avea încredere în răspunsurile AI, mașina a răspuns NU).

5. Nu antropomorfiza

Platformele de conversație IA (chatbots) au captivat imaginația utilizatorilor deoarece pot genera texte (inclusiv pot scrie poezii) ce se aseamănă cu creațiile umane dând iluzia că interacționăm cu altceva decât cu un calculator. În realitate, acestea au doar un program descărcat de informaticieni și antrenat tot de specialiști pentru a „înțelege” diferitele situații și a le conecta între ele. De aceea nu este bine să atribuim tehnologiei caracteristici umane (trebuie să evităm să-i dăm un nume, sau să-i atribuim sentimente, simțuri, gândire, etc.). Întrucât limbajul uman încă nu poate descrie exact ce fac sistemele IA, există tendința periculoasă să umanizăm robotul, eventual să-i dăm și un nume...

6. Totul este despre putere

Atâta timp cât vom fi expuși unor scenarii alarmante, de coșmar, din partea mass media, cinematografului și cărților SF este important ca atunci când vorbim despre IA să nu uităm faptul că totul este despre putere. Puterea este factorul cheie de creare a IA (computerele și bazele de date), este cheia pentru analiza etică a modului de folosire a IA. Dezvoltarea tehnologiilor digitale este legată intrinsec de politică și presupune investiții enorme de bani și mobilizarea celor mai strălucite minți din acest domeniu. De multe ori discuțiile despre IA se concentrează mai mult asupra oamenilor și mai puțin asupra tehnologiilor. De asemenea, nu trebuie neglijat caracterul intens competițional al domeniului digital.

7. Fără roboți

Evitați să descrieți IA ca fiind un robot înspăimântător sau ca o mașină atotcunoscătoare. Nu uitați că IA înseamnă programare și oameni, înseamnă combinarea datelor stocate în baze de date, cu puterea de analiză a calculatoarelor asigurată de algoritmi inteligenți.

Pentru a înțelege această lume nouă, provocatoare și chiar amenințătoare a IA am considerat necesar să adaug o listă cu definirea unor termeni specifici domeniului IA care, de cele mai multe ori, au alte înțelesuri decât cele pe care le atribuim în conversațiile noastre curente. Fiecare profesie are terminologia proprie, uneori greu de descifrat de profani, care, pe lângă toate celelalte motivații de necontestat are și rolul de a menține „vraja”, misterul, asupra profesiei și unicității acesteia.

Lăsând de-o parte abstractul, încep prin a prezenta sintetic termenii care mi s-au părut cei mai frecvent folosiți în literatura de specialitate. Lista, oricum, rămâne deschisă...

Glosar de termeni folosiți în domeniul IA – mini-mini dicționaria

IA: are semnificații diferite în funcție de scopul celui care abordează această temă. Pentru unii acest termen se referă la formele artificiale ce pot depăși inteligența umană, în timp ce pentru alții reprezintă ansamblul tehnologiilor de procesare a datelor. Exemple de sisteme ce încorporează IA: autoturismele care se auto-conduc, mijloace media socială (Facebook, Twitter, Instagram etc.), reclamele on line, sistemele de recomandare filme, muzică (Netflix, HBO), publicațiile digitale, motoare de căutare (Google), programele de grafică digitală, generare de conținut vizual (recent a fost produs primul filmul, „The Frost”, cu durata de 12 minute în care fiecare secvență a fost produsă de un program IA de generare de imagini) și multe altele. IA nu poate fi folosită cu numerale (una, două...inteligențe artificiale), ea este o disciplină științifică ca matematica sau biologia, fiind o colecție de concepte, probleme și metode de rezolvarea acestora.



IA AUTONOMĂ: abilitatea IA de a executa sarcini în medii complexe, fără conducerea unui utilizator.

IA ADAPTIBILĂ: proprietatea IA de a-și îmbogăți performanțele pe baza unui proces constant de autoînvățare.

CUVINTE GEAMANTAN (suitcase words): sintagmă folosită pentru acei termeni care au foarte multe înțelesuri.

MAȘINI CARE ÎNVĂȚĂ DIN PROPRIA EXPERIENȚĂ (machine learning): este o subdiviziune a științei computerelor, dar poate fi considerată ca aparținând și statisticii. Este un sistem care își îmbunătățește performanțele prin dobândirea de experiențe proprii.

ÎNVĂȚARE PROFUNDĂ (deep learning): este o subdiviziune a domeniului mașinilor cu autoînvățare. Se referă la studierea modelelor matematice complexe cu ajutorul computerelor de mare putere, ceea ce a permis cercetătorilor să crească această complexitate astfel încât să se atingă nivele superioare atât de ordin cantitativ, cât și calitativ.

DATE ȘTIINȚIFICE (science data): este un termen umbrelă ce se referă la mai multe sub-discipline ce includ mașinile cu autoînvățare, elemente specifice științei computerelor precum statistica, bazele de date,

algoritmi și dezvoltarea aplicațiilor digitale. Scopul acestui subsistem este acela de a asigura valoare superioară activităților de afaceri, servicii, etc.

ROBOTICA: se referă la activitatea de a construi și programa roboți capabili să acționeze în diferite scenarii normale pentru societatea umană. Robotica este cea mai mare provocare pentru inteligența artificială deoarece combină toate domeniile acesteia: grafica digitală și recunoașterea vocii, procesarea lingvistică, informații rezultate din analiza datelor stocate în bazele de date, modelare cognitivă (sisteme care răspund la manifestările sentimentelor umane sau la mimarea acestora) pentru a face posibilă interacțiunea om-mașină.

ROBOTUL: este o mașină cu senzori ce percepe mediul și care acționează în mediul respectiv desfășurând activitățile prevăzute în programul primit. Forma roboților este conform cu activitățile pentru care a fost programat și nu este necesar ca aspectul său să fie întotdeauna umanoid. Nu se pune deocamdată problema dacă un robot este sau nu inteligent. El este un sistem care ne ajută să rezolvăm diferite sarcini practice comportându-se ca și cum ar fi inteligent.

ANTRENAREA PROGRAMULUI: este procesul de încărcare a programului cu date diverse și cu cât mai multe situații posibile. Este un



proces obligatoriu și de durată care, în ultimă instanță, dă valoare sistemului și duce la evitarea erorilor. În procesul de învățare a modelelor IA lucrează un număr foarte mare de oameni, nu neapărat cu înaltă calificare, care prelucrează primar o cantitate enormă de date necesare pentru a antrena un sistem IA. Acești muncitori efectuează sarcinile care nu pot fi executate automat, precum: teste pentru identificarea datelor introduse de om față de cele introduse de mașină (CAPTCHAs), etichetarea datelor, adnotarea textelor, etc. Aceste date odată pregătite sunt introduse în modelele IA pentru a le antrena. Această activitate este prost plătită, muncitorii fiind nevoiți să lucreze multe ore efectuând o muncă rutinieră, dar care impune multă atenție și concentrare. În general, companiile au transferat această activitate în țări din Africa unde forța de muncă este ieftină și nenormată.

INTELIGENȚĂ ARTIFICIALĂ GENERALĂ (AGI): se referă la mașinile ce pot efectua orice sarcină intelectuală, sunt egale omului și îl pot

depăși. Așa ceva nu există în prezent, eventual o putem întâlni în literatura și cinematografia științifico-fantastică, dar și în alte forme de artă.

INTELIGENȚĂ ARTIFICIALĂ LIMITATĂ: se referă la un sistem IA care efectuează un singur tip de sarcină.

IA PUTERNICĂ: se referă la o „minte” inteligentă și conștientă de sine însăși.

IA SLABĂ: sisteme ce se comportă inteligent fără să fie ființe inteligente, ci doar computere.

BIG DATA: reprezintă datele extrase, stocate în bazele de date și analizate în faza de extracție a capitalismului de supraveghere. Este un proces neîntrerupt ce stă la baza procesului de producție a capitalismului de supraveghere.

LLA (Large Language Model): este o rețea neuronală antrenată cu o mare cantitate de texte.

Rețea neuronală: este un software inspirat de modelul în care neuronii din creierul animal comunică între ei.

Chat GPT (GPT - Generative Pretrained Transformer): program de conversație, interogare, compunere texte, etc. În prezent s-a ajuns la varianta GPT 5.

Bot: program de calculator ce funcționează automat, de regulă pentru căutarea și găsirea de informații pe internet.

Chatbot: un program de computer capabil să poarte o conversație cu un om, de regulă prin intermediul internetului.

App: aplicație; program de calculator destinat unui anumit scop. Poate fi descărcat pe un dispozitiv electronic mobil (telefonul mobil, iPad, etc.).

iPad: denumirea oficială pentru tabletă. Este controlat prin atingerea ecranului, nu prin taste.

Halucinații ale IA: posibilitatea ca o mașină inteligentă precum un chatbot să genereze răspunsuri complet false, inventate, care nu corespund cu realitatea și care, în terminologia specifică inteligenței umane, se numesc minciuni. Deci atunci când primim răspunsuri false de la dispozitivele IA spunem că acestea halucinează.

Sunt teorii potrivit cărora această trăsătură negativă a IA este doar o dovadă a asemănării acesteia cu inteligența umană și în nici un caz nu este o aberație tehnică.

BIBLIOGRAFIE

MIT Technology Review, 29.05.2023;

Welcome to the new surreal. How AI-generated video is changing film by Douglas Haven, 12.06.2023.



CHINA ȘI NOUA ORDINE MONDIALĂ

Col (r.) Antonio MARINESCU

Imediat după ce Xi Jinping și-a securizat poziția de președinte al Chinei atât din punct de vedere al rivalităților politice, cât și din punct de vedere legislativ, China a devenit mai vocală cu privire la nemulțumirea sa față de ordinea internațională existentă. În timp ce postura sa era în mare parte defensivă până în acel moment, se poate considera că în prezent s-a angajat într-un efort mai agresiv pentru a-și reafirma locul pe arena internațională încercând să transmită mesajul că Beijingul urmărește să remodeleze sistemul actual de relații internaționale. Cu alte cuvinte, China, nici mai mult, nici mai puțin, urmărește să răstoarne ordinea mondială actuală și să instituie una nouă după model chinez. Xi este încrezător în puterea economică și financiară în creștere a Chinei, dar este conștient și de faptul că țării îi lipsește încă „puterea de dialog”, referindu-se la capacitatea Chinei de a se impune oriunde pe glob, de a avea influența supremă asupra formulărilor și ideilor care stau la baza ordinii internaționale.

Deși conducerea chineză a mobilizat resurse intelectuale pentru a umple acest gol, nu a prezentat în mod explicit o viziune alternativă despre cum ar trebui să arate lumea. Cu toate acestea, o lectură atentă a discuțiilor și dezbaterilor interne în curs sugerează că viziunea Chinei pentru un viitor sistem sub conducerea sa se inspiră din gândirea tradițională chineză și din experiențele istorice trecute. Exemplul premierului Li Keqiang care a prezentat strategia de trecere a Chinei de la „fabrica lumii cu muncitori prost plătiți”, la „fabrica tehnologică” a lumii, păstrând aceleași prețuri mici de producție, dar nu prin salariile mici ale angajaților săi, ci prin tehnologie și integrare a demonstrat cât de ușor se poate prezenta la nivel internațional un tipar de creștere a bunăstării individului care să fie importat în toate țările care doresc „colaborarea” cu China. Efortul intelectual colectiv reflectă o dorință de hegemonie parțială, exercitată lejer asupra unor mari porțiuni ale „Sudului global” – un spațiu care ar fi liber de influența occidentală și epurat de idealurile liberale. Contururile acestui nou sistem nu vor fi urmărite de-a lungul unor linii geografice sau ideologice precise,

ci vor fi definite de gradul de deferență pe care cei din sfera de influență a Chinei sunt dispuși să îl ofere Beijingului.

Eforturile liderilor de a crește puterea de dialog a Chinei nu ar trebui respinse sau interpretate greșit ca o simplă propagandă sau sloganuri goale. Mai degrabă, ele ar trebui să fie privite ca o dovadă a hotărârii acestora de a modifica normele care stau la baza instituțiilor existente și de a pune la punct elementele de bază ale unui nou sistem internațional râvnit de Partidul Comunist Chinez. Critica conducerii chineze adusă ordinii internaționale existente dezvăluie obiecția sa neclintită față de valorile pe care a fost construită această ordine. În joc nu este doar poziția predominantă a SUA în sistemul actual, ci și mai important, potențiala erodare a drepturilor fundamentale ale omului, a libertății de gândire și de exprimare și a autoguvernării în întreaga lume. Partidul Comunist Chinez pare să imagineze o nouă ordine mondială în care China se bucură, mai degrabă, doar de hegemonie parțială, decât să conducă lumea. Cu toate acestea, s-ar putea concretiza în cele din urmă un sistem dublu-centrat în care țările emergente și în curs de dezvoltare ar putea deveni din nou câmpul de luptă pentru influența globală între marile puteri.

Însă, Xi pe timpul unui discurs rostit în Piața Tiananmen din Beijing cu ocazia paradei militare organizate de ziua națională, anunța „marea reîntinerire a națiunii chineze” și afirma că PCC a „creat un nou model de progres al umanității”, pe care intenționează să-l răspândească pe întreaga planetă, concomitent cu ridicarea forțelor sale armate la „standarde de talie mondială”. Cu alte cuvinte, Xi a clarificat că, sub cârmuirea sa dictatorială, China va reprezenta o amenințare tot mai mare la adresa lumii democratice și a vecinilor ei în frunte cu Taiwanul, a cărui cucerire a calificat-o drept „o misiune istorică și un angajament neclintit”. Retorica lui Xi, din ultima perioadă abundă de mesaje naționaliste – „Noi nu am intimidat, oprimat sau subjugat niciodată poporul oricărei alte țări” –, trebuie să fi fost întâmpinate cu o stupefacție dureroasă în Tibet și în provincia Xinjiang. Atunci când întreaga lume a observat că Beijingul încearcă să redeseneze harta Asiei de Est, sprijinind invazia Rusiei în Ucraina sau blocând minoritățile etnice în lagărele de concentrare, liderii occidentali văd nu doar o serie de dezacorduri politice, ci un atac cu mai multe fațete asupra ordinii care a susținut securitatea și prosperitatea acestei părți a lumii. Discursul lui Xi ne reamintește acum că ambițiile tot mai mari ale regimului său și agresivitatea cu care el le urmărește constituie o amenințare autentică la adresa actualei ordini mondiale și, posibil, a păcii întregii planete. Și nu se oprește aici: „Nu vom permite niciodată vreunei forțe străine să ne intimideze, oprime sau subjuge”, la care Xi a adăugat că „oricine va încerca

să procedeze astfel se va trezi pe o traiectorie de coliziune cu un mare zid de oțel”. Evident, pe această cale se referea la SUA și protecția pe care o oferă Taiwanului, dar și la viziunea divergentă asupra ordinii internaționale. PCC dorește o lume în care civilizații tradițional autocratice (antice) să fie libere să-și conducă sferele tradiționale de influență. Statele Unite, dimpotrivă, vor să trimită aceste sfere la coșul de gunoi al istoriei, protejând suveranitatea țărilor mai slabe și integrându-le într-o ordine comercială deschisă. Rivalitatea dintre SUA și China este mai mult decât un set de dispute diplomatice – este și o luptă pentru promovarea diferitelor moduri de viață.

Prima ocazie de spargere a barierelor relațiilor internaționale a fost oferită de războiul din Ucraina care a determinat o scădere a imaginii de mare putere a Rusiei. Acest moment poate fi speculat de China pentru a se impune pe scena internațională, mai ales în statele slab dezvoltate și cu sisteme politice și sociale instabile. China este posibil să folosească acest moment când lipsa dorinței multor țări lider din Africa, Asia și America Latină de a fi alături de NATO în privința războiului din Ucraina a adus din nou în prim-plan termenul de „Sud global”. Iar China va specula în prezent orice moment și orice stare conflictuală pentru a umple golurile de putere lăsate de celelalte mari puteri cu care se află în competiție. China va continua să cumpere afaceri, uzine, bănci, porturi la Mediterana sau Marea Nordului pentru a-și sprijini influența politică.

Foarte mulți analiști se întreabă care este sursa acestei dorințe a Chinei de a oferi acest model de nouă ordine mondială cu „caracteristici” chineze. Una din surse, care consideră că este și cea mai puternică, este cea psihogenetică: denumirea țării Zhongguo – Țara de Mijloc – nu se referă la poziția ei geografică în centrul continentului asiatic, ci la concepția filosofică a egocentrismului cosmic, conform căruia țara se află în mijlocul universului, împăratul este forța supremă de conducere, iar toate celelalte nații trebuie să i se supună. Și, cum această filosofie este mai veche de 3000 de ani, în prezent, indiferent de ce tip de orânduire ar fi în China, aceasta se manifestă cu toată forța ei genetică prin fiecare chinez, acasă la el sau peste tot în lume unde există comunități de chinezi. A doua sursă o constituie capacitatea conducerii chineze de a controla masele populare care depășesc un miliard și jumătate. Această capacitate a fost demonstrată în trecut, dar și în prezent când se face uz de înalte tehnologii de identificare a persoanei, creditele sociale și alte metode de impunere a obedienței necondiționate. Pornind de la moștenirea filosofică și continuând cu demonstrarea abilității deținerii unui control asupra unei populații care reprezintă a șasea parte din

populația întregii planete, conducerea de la Beijing și-a arogat dreptul de a oferi soluția „salvatoare” pentru pacea și prosperitatea mondială.

„Rolul pe care îl jucăm în afacerile internaționale este determinat de amploarea creșterii noastre economice. Dacă țara noastră devine mai dezvoltată și mai prosperă, vom fi în poziția de a juca un rol mai important în afacerile internaționale”, a declarat Deng Xiaoping în 1980. Prima etapă pentru a se impune pe plan mondial a fost cea economică denumită mult prea sintetic, soft-power. Însă, pe măsură ce China devine din ce în ce mai puternică și mai bogată, ce fel de rol va juca ea în afacerile internaționale? Această întrebare fundamentală se află în centrul discuțiilor despre ascensiunea Chinei. Este o întrebare pe care elitele chineze continuă să o cântărească, deoarece Xi Jinping a chemat acum țara să intre într-o „nouă eră” în timpul căreia „va ocupa centrul scenei în lume”. La fel ca puterile în creștere rapidă dinaintea sa, China încearcă să remodeleze sistemul internațional într-un mod care să reflecte atât valorile, cât și interesele sale, ca urmare a puterii sale materiale în creștere.

Astfel, China va specula orice ocazie pentru a detrona cele două mari puteri – SUA și Rusia – pentru a-și asigura o cale cât mai liberă spre statutul de lider unic mondial. În condițiile războiului din Ucraina, Rusia a fost nevoită să apeleze la ajutorul Chinei și, apoi al Coreei de Nord, pe care o putem considera un vector al politicii externe chineze. Îndatorarea Rusiei de către China poate constitui primele premise pentru readucerea discuției asupra prezenței etnice chineze din ce în ce mai semnificative în teritoriile Rusiei din orientul îndepărtat care au depășit cu mult numărul populației ruse. Iar de aici nu poate fi decât un singur pas până la a prinde Rusia în propria capcană a „operației speciale pentru protejarea populației ruse din Ucraina”. De ce nu și-ar proteja Beijingul populația de etnie chineză din teritoriile ruse din extremul orient?

China este însă foarte precaută în toate demersurile sale și este încă stăpânită de teama eșecului în relația cu lumea occidentală. Această rețineră o determină să adopte tactica pașilor mici și a avansărilor și retragerilor dacă strategiile nu dau roade. Un exemplu elocvent este politica lui Xi „One belt, one road” care nu a adus rezultatele scontate, fiind în prezent desuetă. O altă temere a Chinei este de a nu se poziționa în al treilea competitor când deja două mari puteri dispută planeta (după modelul celui de-al treilea câine introdus în cușca unde deja alți doi câini se bat pentru un os care se aliază și îl atacă pe noul venit). Deși este puțin probabil ca SUA și Rusia să se alieze pentru a elimina al treilea competitor, China, în precauția sa excesivă, ia în calcul și acest scenariu. De aceea, abordează noua ordine mondială din perspectiva multipolarității.

Începutul a fost făcut de Xi Jinping atunci când a declanșat, în 2015, campania internă anticorupție prin intermediul căreia a lichidat orice opoziție din PCC, apoi a trasat directivele programului „Made in China 2025”. În același timp, premierul Li Keqiang a prezentat strategia de transformare a Chinei de la „fabrica lumii cu muncitori prost plătiți” la „fabrica tehnologică” a lumii. Rezultatul a fost un salt tehnologic colosal care a influențat toate piețele financiare aducând Chinei câștiguri impresionante și pârghii mult mai ferme în diplomația sa politico-economică. Dar să nu uităm statul care controlează acest progres realizat prin firmele aproape private. În China ai voie să te dezvolți, dar când nivelul unei firme crește destul de mult, statul intervine pentru a-și impune politica sa economică internă sau internațională. Modelul de control chinez este o tentație pentru multe alte țări, în special cele din „Sudul global”.

Timp de mulți ani, guvernele occidentale au presupus că Beijingul se va alătura fără probleme și va sprijini sistemul internațional deja existent, cu arhitectura sa, instituțiile sale, valorile și normele care îi stau la bază. De asemenea, au presupus că Beijingul nu ar avea niciun motiv să caute revizuirea sau transformarea unui sistem din care a câștigat atât de mult, mai ales în urma aderării Chinei la Organizația Mondială a Comerțului în 2001. Cu toate acestea, de la preluarea puterii în Octombrie 2012, Xi Jinping a avut poziții mai ferme decât predecesorii săi prin care afirma că Beijingul depune toate eforturile pentru a obține o poziție centrală pe scena globală, proporțională cu puterea sa economică și militară, dar și pentru implicarea sa în remodelarea, modificarea și redefinirea elementelor sistemului internațional existent pentru a se potrivi mai bine cu opiniile și interesele chineze.

Conducerea chineză nu a oferit o descriere explicită a ordinii mondiale pe care și-ar dori să o vadă implementată, tipurile de schimbări pe care și le-ar dori să le facă sau tipurile de mecanisme, instituții, norme și reguli pe care și-ar dori să le înființeze ca parte a unui nou sistem internațional aflat sub conducerea sa. Asta nu înseamnă că liderii de la Beijing nu au o viziune despre ce planuri doresc să pună în aplicare. În timp ce declarațiile oficiale oferă unele indicii importante, perspective suplimentare pot fi obținute dintr-un studiu atent al discuțiilor care au loc în cadrul comunității analitice din jurul elitelor politice. Unele caracteristici cheie ale acestei noi ordini mondiale dorite sunt deja vizibile în practica diplomatică actuală a Chinei.

Dar ce anume vrea China? Elitele sale politice și intelectuale petrec mult timp discutând opțiunile pentru a găsi un „costum care se potrivește mai bine decât ordinea mondială condusă de SUA”. Pentru a înțelege mai bine

viziunea emergentă a liderilor Chinei pentru o nouă ordine, trebuie să nu ne uităm doar la ceea ce face China prin comportamentul său extern sau să ascultăm retorica și narațiunea oficială, ci să analizăm ceea ce cred acești lideri.

Primul concept este o viziune inspirată din trecutul Chinei și infuzată cu principiile leniniste ale puterii. Partidul-stat chinez, asistat de savanți și intelectuali, conduce o cercetare de mari proporții pentru a acoperi toate elementele și implicațiile care ar putea apărea în cazul în care China ar conduce lumea spre noua ordine mondială. În acest demers, conducerea chineză a respins toate modelele occidentale și a revizuit concepțiile istorice și tradiționale imperiale (Tianxia – tot ce se află sub cer) și sistemul tributar. Deși se bazează foarte mult pe modelele anterioare ale supremației chineze, elitele politice și intelectuale evită chestiunea fundamentelor normative ale viziunii lor. Ei consideră că ordinea mondială condusă de China pe care încearcă să o studieze nu trebuie să-și aibă rădăcinile în înțelepciunea tradițională chineză sau în principiile confucianiste, și nici în idealurile revoluționare comuniste. În același timp, referirile la trecutul imperial al Chinei nu înseamnă că Beijingul caută doar manifestări simbolice de respect față de celelalte state. Viziunea sa este înrădăcinată în ideea leninistă de putere și dominație unde conceptele leniniste de penetrare, subversiune și acces pentru urmărirea unor obiective specifice sunt, de asemenea, folosite în practică pentru a sprijini expansiunea Chinei. În concluzie, viziunea Chinei este locul în care Tianxia (tradiția imperială) se întâlnește cu leninismul.

Al doilea concept este implementarea unui sistem parțial care nu este nici global, nici regional. În acest scenariu, Beijingul nu pare să urmărească o răsturnare completă a ordinii internaționale actuale. În schimb, cel puțin pe termen mediu, obiectivul pare să fie construirea unui sistem nou, parțial, scos din ordinea existentă. Acest subsistem ar fi ierarhic – cu China în vârf, precum și în centru – și asimetric. China ar fi cel mai mare, cel mai puternic și cel mai avansat stat din punct de vedere tehnologic, cu state subordonate mai mici, mai slabe care circulă pe orbita sa. Ordinea mondială condusă de China nu ar fi globală, dar nu ar fi nici doar regională. Într-adevăr, s-ar putea extinde în cele din urmă pentru a include o mare parte din lumea în curs de dezvoltare, non-occidentală, unde s-ar manifesta asimetria puterii.

Al treilea concept este controlul liber exercitat în umbra dominației Chinei. În limitele acestui subsistem, China nu ar căuta un control total, strict asupra sau absorbția totală a altor țări. În schimb, s-ar concentra pe dezvoltarea interdependențelor profunde, create în umbra dominației economice și militare a țării, făcând extrem de dificil pentru alte state să

conteste sistemul dintr-o poziție de forță. Beneficiile politice, economice și de securitate obținute prin relațiile lor cu China ar servi atât ca stimulente pentru perpetuarea sistemului, cât și ca pârghie pentru a forța conformitatea. În limitele acestui subsistem, China nu și-ar dori neapărat ca alte țări să-și reproducă propriul sistem politic sau model de guvernare și ar prefera ca valorile și principiile democratice liberale să fie suprimate. De asemenea, ar încuraja alte state să copieze politicile sale interne într-o gamă largă de domenii, inclusiv în legislație și justiție, educație și mass-media, dezvoltare și ajutor reciproc, precum și în sistemele de standardizare și norme industriale. În concluzie, conform acestui concept, Beijingul pare să favorizeze o hegemonie parțială, liberă și maleabilă. Această hegemonie este parțială deoarece implică existența unei sfere de influență spre deosebire de ambiția de a conduce lumea, este relaxată, pentru că Beijingul nu pare să imagineze controlul direct sau absolut asupra teritoriilor sau guvernelor străine și este maleabilă, deoarece țările incluse sub hegemonia chineză nu par a fi strict definite după linii geografice, culturale sau ideologice, atâta timp cât respectă dominația Chinei.

Al patrulea concept privește ordinea mondială ca un proces aflat în permanentă evoluție. Inițiativa Belt and Road revitalizată poate constitui un instrument esențial pentru acțiunile strategice ale Beijingului. Aceasta poate constitui coloana vertebrală a noii ordini mondiale pe care conducerea chineză vrea să o vadă că se prefigurează, iar diferitele sale componente pot fi folosite pentru a înrădăcina influența pe termen lung a Chinei în statele slab dezvoltate și în cele în curs de dezvoltare. Această dobândire fragmentară de zone de influență, condusă de oportunism, este, de asemenea, ghidată de o logică strategică care se îndreaptă spre maximizarea puterii, de cele mai multe ori fără să reflecte realitatea.

În prezent, viziunea Chinei încă se află în procesul de fundamentare și conturare, iar forma sa actuală poate fi mai degrabă, conform analiștilor, la nivel declarativ, decât să se fi materializat într-un plan de acțiune. O nouă ordine mondială parțial modificată față de cea din prezent ar putea constitui un pas intermediar către hegemonia deplină, dacă circumstanțele materiale ale Chinei o permit și nu apare nicio altă putere compensatorie, cum ar fi India. Utilizarea forței militare și a constrângerii, deși nu sunt acum avute în vedere ca instrument principal pentru atingerea obiectivelor strategice, ar deveni probabil o opțiune suplimentară, pe măsură ce capacitățile Chinei devin necontestate în cadrul subsistemelor de control mondial.

Datorită naturii relaxate, parțiale și maleabile a hegemoniei preconizate a Chinei și a faptului că este încă la început, occidentul poate încerca să

riposteze prin metode discrete în vederea modelării sau devierii viziunii Chinei în moduri care sunt benefice pentru interesele sale.

Astfel, se poate transmite Chinei mesajul: „Concentrați-vă pe noi domenii de competiție”. Viziunea Chinei pentru o nouă ordine mondială indică două domenii principale de prioritate: lumea în curs de dezvoltare, non-occidentală și nedemocratică (care include Sudul-global) și instituțiile internaționale existente. Ambele ar trebui să fie recunoscute ca zone în care se desfășoară competiția strategică dintre Occident și China. Acest lucru nu înseamnă neapărat că ar trebui să se încerce contracararea oricărei strategii chineze peste tot pe glob. Într-un context de constrângeri de resurse, ar trebui să se stabilească o ierarhie a priorităților, să se aibă în vedere limitarea efortului de forțe și mijloace, să se ia în considerare potențialele vulnerabilități chineze de exploatat și să se adopte strategii de impunere a costurilor. Interesul Chinei pentru „Sudul global” indică, de asemenea, importanța non-aliaților – jucători mai mici care ar putea colabora cu occidentul în contracararea eforturilor Chinei. De asemenea, analiștii americani sugerează importanța măsurilor pe care SUA ar putea să le ia pentru ținerea sub control a Beijingului în Asia de Est, limitând astfel capacitatea acestuia de a se extinde în alte zone geografice sau de a constitui o sferă largă de influență sinocentrică. Expansiunea Chinei se bazează, în primul rând, nu pe utilizarea instrumentelor militare, ci pe utilizarea pârgurilor economice și pe extinderea eforturilor de a modela politica externă atât prin operațiuni de influență, cât și prin „puterea discursului” – puterea de a influența acceptarea de unele state ale ideilor și normelor care stau la baza noii ordinii internaționale chineze.

Un alt mesaj care poate fi transmis Chinei de către Occident în campania sa ar putea fi: „Desfășurați o diplomatie publică proactivă”. Însă, pentru multe țări din întreaga lume, în special pentru acelea care fac parte din Sudul-global, este posibil să nu existe o diferență esențială între hegemonia chineză și influența politică a SUA, crezând că „marile puteri vor face ceea ce fac ele dintotdeauna”. Analiștii de politică externă ai SUA propun ca abordarea statelor în relațiile diplomatice bilaterale să fie mai sistematică și concentrată pe demonstrarea diferenței dintre conducerea internațională exercitată de o democrație liberală și cea exercitată de un regim autoritar iliberal. Deși China la nivel declarativ se află în competiție doar cu SUA, eforturile acesteia pun în pericol nu numai poziția predominantă a SUA în sistemul actual, ci și principiile fundamentale care stau la baza ordinii internaționale existente. Democrațiile liberale din întreaga lume ar trebui să fie conștiente de faptul că această competiție declanșată de China afectează sistemul existent în ansamblu și nu numai Statele Unite.

Noua ordine mondială, așa cum este văzută prin ochii Beijingului, este o construcție foarte diferită de orice a fost cunoscut până în prezent sau în istoria modernă. Încercarea de a găsi similitudini în exemplele cunoscute din istorie de expansiune și dezvoltarea ale unui imperiu nu s-ar putea găsi niciun moment care să se potrivească cu cel din prezent. Faptul că această ordine mondială este diferită și faptul că relațiile internaționale sunt mai solide ca niciodată pe tot globul, nu înseamnă că ar trebui să nu se studieze în amănunt ceea ce încearcă China să obțină la nivel mondial. Este necesară studierea în amănunt pentru a dobândi o experiență bogată pentru a înțelege China în ansamblul concepțiilor sale despre cum planifică viitorul lumii, astfel încât lumea occidentală să poată proiecta un răspuns adecvat. Este necesară o finanțare a cercetării de bază relevante în SUA și la nivelul UE pentru politici privind abordarea Chinei, pentru problemele strategice contemporane și studiile internaționale cu privire la noua ordine mondială. Acest proces de cercetare este greoi și lent, cu un profit imediat foarte redus, însă indispensabil pentru aplicațiile politice din viața reală și mai ales pentru a evita surprinderea strategică atunci când China va demara strategiile sale.

Deși viziunea Chinei pentru o nouă ordine mondială este un proces aflat în desfășurare, ar fi o greșeală să se aștepte până când această viziune este pe deplin conturată și materializată într-un plan de acțiune. Ar fi bine să nu fie nevoie de o criză majoră politică sau militară, așa cum este prevăzută cea din Taiwan de cei mai paniculari analiști, pentru ca SUA și UE să înceapă să se gândească la potențialele răspunsuri care pot fi formulate pe măsura pașilor premergători făcuți de China. Previziunea strategică este o componentă vitală a pregătirii pentru o competiție prelungită dintre SUA și China, la care vor participa direct sau indirect și statele UE. Dacă primele semne ale ambițiilor Chinei în tehnologia informației și comunicațiilor ar fi fost supuse unor exerciții serioase de previziune strategică, SUA și aliații săi ar fi putut anticipa implicațiile de securitate ale lansării rețelelor 5G construite în China și ar fi putut să formuleze răspunsuri sau să concretizeze măsuri și politici acționabile. Același lucru este valabil și pentru răspunsul lent la acțiunile Chinei în Marea Chinei de Sud și dezvoltarea capacităților de A2AD pentru zonă. În mod similar, abia acum comunitatea internațională începe să capteze semnale slabe ale ambițiilor chineze pe scena politică, economică și financiară globală. Comunitatea internațională nu ar trebui să fie pasivă până la încercările Chinei de a-și implementa pe deplin planurile și ar trebui să inițieze strategii care să conțină opțiuni de politică în toate domeniile de acțiune ale Chinei. În acest sens ar trebui să se încurajeze și să se sprijine instituțiile și persoanele implicate în efectuarea

unor astfel de cercetări de bază asupra Chinei contemporane și în formarea unei generații în dezvoltare de analiști capabili să exploateze materiale din surse deschise în limba chineză. Analizat corect, un astfel de material poate oferi perspective extraordinare asupra gândirii elitelor chineze.

BIBLIOGRAFIE

- Fret not, Aussies: US Navy still far superior to China's/China may have more ships but US has more of the important war-fighting types and still significant missile and cyber advantages by Greg Austin, August 21, 2023, https://asiatimes.com/2023/08/fret-not-aussies-us-navy-still-far-superior-to-chinas/?mc_cid=c08399ae45&mc_eid=202a9c738a
- China Naval Modernization: Implications for U.S. Navy Capabilities - Background and Issues for Congress Updated May 15, 2023, https://crsreports.congress.gov/product/pdf/RL/RL33153/267,https://www.bloomberg.com/news/videos/2023-06-19/huawei-denmark-and-a-200-million-battle-over-5g?utm_source=China+Leadership+Monitor+new+issue+alert&utm_campaign=1a6adce08e-EMAIL_CAMPAIGN_2019_09_05_04_36_COPY_01&utm_medium=email&utm_term=0_4ca9bcd56f-1a6adce08e-72554313
- Xi opens Beidaihe with no elders but plenty of challenges, https://asia.nikkei.com/Editor-Spicks/China-up-close/Analysis-Xi-opens-Beidaihe-with-no-elders-but-plenty-of-challenges?utm_source=China+Leadership+Monitor+new+issue+alert&utm_campaign=1a6adce08e-EMAIL_CAMPAIGN_2019_09_05_04_36_COPY_01&utm_medium=email&utm_term=0_4ca9bcd56f-1a6adce08e-72554313
- Ukraine war giving China pause on Taiwan/Ukraine war has likely focused minds in Beijing on the inherent unpredictability and potential disaster of a miscalculated military invasion, By Peter Rutland, August 17, 2023
- Xi's Mismanagement Fuels Political Scandals and Exacerbates Economic Woes, Publication: China Brief Volume: 23 Issue: 15, By: Willy Wo-Lap Lam, August 14, 2023, https://jamestown.org/program/xis-mismanagement-fuels-political-scandals-and-exacerbates-economic-woes/?mc_cid=03941683cc&mc_eid=2f03bba8be
- „China's vision for a new world order: implications for the United States, by Nadège Rolland, NBR Political & Security Affairs, October 2020
- Nadège Rolland, “China's Vision for a New World Order,” National Bureau of Asian Research, NBR Special Report, no. 83, January 27, 2020, <https://www.nbr.org/publication/chinas-vision-for-a-new-world-order>.
- Delusions of Détente, Why America and China Will Be Enduring Rivals, by Michael Beckley, published on August 22, 2023, https://www.foreignaffairs.com/united-states/china-delusions-detente-rivals?utm_source=China+Leadership+Monitor+new+issue+alert&utm_campaign=f5abe978a3-EMAIL_CAMPAIGN_2019_09_05_04_36_COPY_01&utm_medium=email&utm_term=0_4ca9bcd56f-f5abe978a3-72554313
- China to rebrand in 2021 as ‘new era’ dawns, by Chris Gill, https://www.asiatimesfinancial.com/china-to-rebrand-in-2021-as-new-era-dawns?utm_campaign=Asia%20Times%20Weekly%20Sept%2026%20%28TGt2A5%29&utm_medium=email&utm_source=ATF%20Combine%20Weekly&_ke=eyJrbF9lbWFpbCI6ICJtYXJpbmVzY3UuYW50b25pb0B5YWhvby5jb20iLCAia2xfY29tcGFueV9pZCI6ICJKR2V2cXAifQ%3D%3D



BĂTALIA CIPURILOR O ALTĂ ETAPĂ A RĂZBOIULUI ECONOMIC DINTRE SUA ȘI CHINA

Col. (r) Dumitru CIURCI

O tehnologie ce a evoluat enorm în ultimii 60 de ani, cea a microprocesoarelor, este în centrul unei adevărate bătălii pe frontul disputelor economice dintre SUA și China. Tehnologia, pe care o putem regăsi și sub diverse alte denumiri (semiconductori, microcipuri, cipuri, procesoare, circuite integrate) este esențială pentru viața noastră de zi cu zi și pentru societatea contemporană, în general. Cipurile avansate sunt prezente în tot ce înseamnă tehnologie modernă: sisteme militare de armamente, aplicații ale inteligenței artificiale (IA), supercomputere, industrie, centre de date, comunicații digitale, sunt numai câteva exemple.

Odată cu creșterea exponențială a cererii pentru microprocesoare de ultimă generație, semiconductorii au devenit cel puțin la fel de importanți, sau chiar mai importanți decât petrolul, deoarece numai un număr mic de state au capacitatea de a le produce.

Pentru o mai bună reflectare a situației, o prezentare pe scurt a evoluțiilor ce au avut loc în industria cipurilor și la cum s-a ajuns de la o cursă tehnologică la o confruntare economică între marile puteri, poate fi de interes pentru cititori.

Microprocesorul este considerat ca una dintre cele mai importante inovații ale omenirii. Pionierii recunoscuți pentru inventarea în anul 1959 a tehnologiei microcipului sunt Jack Kilby și Robert Noyce. Kilby, angajat la Texas Instruments, a primit un brevet american pentru circuite electronice miniaturale, iar Noyce, angajat la Fairchild Semiconductor Corporation, a primit un brevet pentru un circuit integrat pe bază de siliciu.



Sursa foto: news.discuss.com.hk

În esență, microcipurile sunt fabricate dintr-un material semiconductor (siliciu, galiu sau germaniu) și sunt folosite de obicei pentru componenta logică a unui computer (microprocesoare) sau pentru memoria calculatorului (cipuri RAM). Acestea conțin un set de componente electronice interconectate, cum ar fi tranzistoare, rezistențe și condensatoare, care sunt gravate sau imprimate pe un strat de siliciu.

Datorită folosirii pe scară largă a acestui dispozitiv semiconductor în tehnica de calcul, tehnologia a evoluat rapid către era digitală, iar creșterea cererii pentru procesoare a devenit exponențială. Competiția declanșată între producătorii din domeniu pentru a realiza un număr cât mai mare de tranzistori pe o suprafață tot mai mică a dus la dezvoltarea rapidă a tehnologiei cipurilor și la miniaturizarea acestora, realizându-se microcipuri sau microprocesoare tot mai performante.

SUA a devenit în scurt timp de la începerea producției pe scară industrială, liderul mondial în domeniul procesoarelor. Companiile americane au reușit, în timp, să integreze din ce în ce mai mulți tranzistori pe suprafața de siliciu a unui cip, fapt ce a dus la creșterea puterii de calcul a microprocesoarelor. Au apărut tot mai multe companii implicate în această industrie, majoritatea dispuse grupat în centrul Californiei, în valea care avea să primească numele materialului care a permis ca această „magie” să se întâmple, Silicon Valley. Aceste bucăți de siliciu au schimbat realmente cursul istoriei, fiind folosite pentru realizarea computerelor personale, a televizoarelor color, a sateliților avansați și a tot felul de dispozitive electronice, tot mai miniaturizate. Oamenii obișnuiți au ajuns să aibă în casele lor computere care erau mai avansate decât cele care au fost folosite pentru ajungerea pe suprafața Lunii. Jocurile pe calculator, telefonul inteligent, nu erau posibile fără aceste mici creiere magice făcute din siliciu.

Realizarea a milioane de tranzistori pe o plăcuță de siliciu este în genere un proces complex. Dar pe măsură ce numărul de tranzistori imprimați pe acea plăcuță a continuat să se dubleze (în medie la fiecare doi ani), procesul de producție a microcipurilor a devenit incredibil de complicat. Fabricile care produc microcipuri (cunoscute cu denumirea specifică de „fabs” după termenul în limba engleză) par, la prima vedere, să arate ca orice capacitate de producție în care există linii tehnologice specializate. În realitate, acestea sunt cu totul diferite iar angajații sunt echipați ca și cum ar face operații pe cord deschis. Dacă o singură particulă de praf ar pătrunde în „fabs” și ar ajunge într-unul din cipurile produse, l-ar distruge complet.

Companiile americane au fost de la început cele care au proiectat și produs cipuri, dar în fiecare an trebuiau să cheltuiască miliarde de dolari cu

acele „fabs” în care cipurile erau realizate fizic. Între timp, în anii 80, la un ocean distanță, în state din Asia de Sud Est care se dezvoltau rapid și doreau să participe la această „nouă goană după aur” (cum a fost descrisă producția de microcipuri) se produceau adevărate miracole economice.

Una din aceste țări a fost Japonia, unde o mulțime de companii tehnologice deveneau foarte bune în fabricarea (mult mai ieftin decât în SUA) și vânzarea microcipurilor, fapt posibil cu sprijinul guvernului japonez, care subvenționa producția. Companiile din SUA au văzut implicarea guvernului japonez în acest proces ca o amenințare, iar în 1987 guvernul SUA s-a implicat direct și a spus practic „nu” pentru microcipurile japoneze, fixând o taxă de 100% pe cipurile care proveneau din Japonia. Măsura aplicată a blocat industria cipurilor din Japonia. Se poate afirma că microcipurile au devenit atât de importante, încât țara fanion a economiei de piață liberă și-a abandonat principiile pentru a proteja microcipurile americane.

Între timp, o altă țară asiatică cu un ritm rapid de creștere economică, Taiwanul, a decis să se implice în industria cipurilor, dar fără a suporta consecințe ca Japonia. Afirmând că nu vrea să concureze SUA, guvernul taiwanez a negociat să se alăture acesteia ca partener. S-a angajat că nu va proiecta cipuri, nu va face software, ci doar va produce microcipurile în „fabs”-urile pe care le va construi în Taiwan, pentru a face munca costisitoare și grea de a pune din ce în ce mai mulți tranzistori pe o suprafață de siliciu. A fost înființată compania *Taiwan's Semiconductors Manufacturing Company (TSMC)*, arătând că Taiwanul este foarte interesat de a prelua această sarcină dificilă iar SUA poate să se bazeze pe el. Guvernul taiwanez a alocat aproape jumătate din costul de pornire și l-a desemnat pe Morris Chang, ce lucrase ca inginer la Texas Instruments (SUA), responsabil pentru această nouă afacere. Potrivit lui Chang, devenit CEO al TSMC, prim-ministrul Taiwanului a apelat chiar și la un investitor taiwanez foarte bogat pentru a-l forța să investească în TSMC, chiar dacă de la început TSMC a fost, în principiu, o companie de stat. Prin TSMC Taiwanul a intrat într-un joc prin care, practic, semiconductorii au devenit o monedă de negociere geopolitică.

Originile conflictului economic („chip war”)

Pentru lumea afacerilor din Silicon Valley, implicarea Taiwanului a fost o soluție convenabilă. Companiile americane puteau face doar design-ul, software-ul și partea de afaceri pentru microcipuri, după care le expediau către TSMC iar ei se ocupau de restul procesului de producție. Taiwanul își asuma munca costisitoare și dificilă de a-și întreține „fabs”-urile, de a le

menține tehnologizate la nivel de vârf, fapt ce necesită miliarde de dolari pe an. În 2010, numărul de tranzistori ce puteau fi realizați pe o peliculă de siliciu de mărimea unei unghii a atins cifra de un miliard. Singura modalitate de a realiza un astfel de microcip este ca fiecare tranzistor în parte să fie extrem de redus ca mărime. IBM a prezentat recent un cip în care un tranzistor are o dimensiune de 2 nanometri, ceea ce îl face literalmente mai subțire decât o secvență de ADN uman, a cărei dimensiune este de 2,4 nanometri. Întreaga lume tehnologizată de azi se învâрте în jurul acestor cipuri, ce devin tot mai avansate.

Dar tot mai multe companii americane de cipuri nu au de fapt propriile „*fabs*”-uri. Ele proiectează, scriu software-ul, produc echipamentele conexe, conduc afacerea în sine, inclusiv partea de vânzări, însă fabricarea efectivă a cipului are loc în Taiwan. Deoarece circa 92% din toate cipurile avansate sunt fabricate în Taiwan, se poate spune că SUA se bazează complet pe compania taiwaneză TSMC pentru a produce cipurile sale de ultimă generație.

Pentru a înțelege cum s-a ajuns la conflictul economic dintre SUA și China, care în literatura de specialitate a fost denumit „Chip war”, voi trece în revistă, într-o versiune simplificată, lanțul de aprovizionare specific ce stă în centrul acestui conflict:

1. Companiile din SUA sunt cele care fabrică echipamentele specifice pentru fabricație, produc software-ul, fac design-ul și proiectarea pentru un anumit tip de microcip.
2. Companii din Japonia produc peliculele metalice ce vor fi folosite la plăcuțele de siliciu, produsele chimice și alte echipamente pentru industria cipurilor.
3. Companii din Olanda produc echipamentele folosite pentru a imprima circuitele electrice din interiorul unui microprocessor, în scopul realizării numărului de tranzistori proiectat pentru fiecare cip în parte.
4. Companiile din Taiwan fac partea cea mai costisitoare, producția efectivă a cipurilor în format fizic. Aproape toate cele mai avansate cipuri din lume sunt produse în Taiwan.
5. China, devenită importantă în cadrul acestui lanț de aprovizionare, este clientul cu cea mai mare cerere, cumpărând circa 40% din cipurile care se produc pe plan mondial, pentru a-și dezvolta economia. Acest aspect are o relevanță aparte pentru întregul lanț de aprovizionare, deoarece practic China se bazează pe SUA, care la rândul ei se bazează pe Taiwan, pentru a-și proiecta și produce cipurile de care are nevoie în economia proprie.

În cadrul acestui lanț, totul funcționează bine atâta timp cât toți cei care au nevoie de cipuri le primesc fără întrerupere, la timp și cu performanțele contractate. Dar ce se întâmplă când apar semnale că lucrurile nu mai sunt așa cum au fost și nu mai pot continua în același mod? Astfel de situații au tot apărut și s-au înmulțit în ultimii ani.

Primul semnal major de întrerupere a lanțului „clasic” de producție a microprocesoarelor a fost dat de criza COVID 19. Pandemia a scos la iveală fragilitatea acestui lanț de aprovizionare global interconectat: cererea mare pentru microprocesoare, apărută brusc în condițiile în care foarte multe activități au trecut brusc în mediul „on-line”, a depășit capacitatea de producție existentă în industria globală a cipurilor. Compania taiwaneză TSMC a decis să prioritizeze cererea de cipuri pentru anumite sectoare economice în dauna altora. Acest fapt a generat un deficit major pentru anumite microcipuri, în special cele destinate pentru industria auto, o mare consumatoare, în condițiile în care într-un automobil modern sunt zeci de astfel de microcipuri. Imaginile cu mii de automobile ieșite de pe banda de producție a marilor companii auto, parcate în așteptarea cipurilor care tot întârziu datorită dereglării lanțului de aprovizionare, au făcut înconjurul lumii. Multe companii au oprit procesul de producție iar deficitul de semiconductori a afectat semnificativ industria auto, cauzând pierderi estimate la peste 200 de miliarde de dolari.

Un alt semnal major de afectare a lanțului de aprovizionare este generat de tensiunile geopolitice în creștere dintre China și Taiwan. O eventuală blocadă economică sau un război în strâmtoarea Taiwan ar putea afecta viața de zi cu zi a miliarde de oameni, întrucât întreruperea furnizării de cipuri produse în Taiwan ar perturba pe plan global producția a numeroase tipuri de bunuri.

Și încă un semnal major ce a determinat SUA să acționeze și să declanșeze practic o „blocadă” pentru a nu mai permite accesul Chinei la microprocesoare de top, a fost generat de evoluțiile și progresele înregistrate în cadrul Forțelor Armate Chineze (Armata Populară de Eliberare). În acest caz, îngrijorările Washingtonului sunt duble. Prima este că armata SUA ar putea fi depășită tehnologic, în sectoare strategice de armata Chinei. A doua este că ar putea folosi tehnologia americană pentru a face acest lucru. Președintele Xi Jinping a ordonat armatei chineze să devină o armată „de clasă mondială” până în 2049, centenarul guvernării Partidului Comunist Chinez (PCC). Potrivit raportului anual al Departamentului american al Apărării privind puterea militară a Chinei, Forțele Armate Chineze „urmăresc realizarea capabilităților de luptă de generație următoare... definite prin utilizarea extinsă a inteligenței artificiale (IA) și a altor tehnologii avansate la fiecare nivel al artei operative”. În timp ce China este lider mondial în anumite aplicații ce utilizează IA, cum ar fi recunoașterea facială, industria sa

internă nu este încă capabilă să producă cei mai avansați semiconductori care alimentează aceste tehnologii. Întreprinderile chineze și armata se bazează pe importuri pentru a achiziționa cipuri avansate, iar SUA vrea să stopeze acest proces.

Măsurile luate de SUA

Lupta pentru cea mai critică tehnologie a secolului 21 a devenit o sursă majoră de ostilitate între cele două superputeri ale lumii. În octombrie 2022, administrația Biden a impus un set de reguli pentru controlul exporturilor, ce vizează în principiu restricționarea accesului Chinei la semiconductorii de origine americană și la produsele lor conexe. Întreprinderile și persoanele fizice din China nu mai pot, conform regulilor adoptate, să cumpere cipuri avansate și tehnologie de fabricare a cipurilor de la furnizorii americani, fără ca vânzătorul să obțină o licență specifică de la guvernul SUA.

Statele Unite au mai făcut încă un pas pentru înăsprirea acestor restricții în ianuarie 2023, obținând acordul de la Olanda și Japonia pentru ca aceste state să reducă exporturile în China a tehnologiilor utilizate în producția de cipuri. Ambele țări au fost vizate deoarece găzduiesc cele mai avansate tehnologii pe plan mondial de fabricare a cipurilor, (compania olandeză ASML este singura companie care poate furniza echipamente de scanare fotolitografică de ultimă generație, utilizate pentru a grava circuitele minuscule pe plăcuțele de siliciu folosite pentru microprocesoare).

Țările de Jos au confirmat că măsurile de control a exporturilor convenite cu SUA au intrat în vigoare de la 1 septembrie 2023.

Jake Sullivan, consilierul pentru securitate națională al președintelui Biden, a afirmat că aceste restricții sunt concepute pentru a proteja tehnologiile fundamentale ale SUA cu o „curte mică și cu un gard înalt”.

Prin aceste măsuri, administrația Biden a impus în fapt o blocadă asupra cipurilor avansate cu scopul de a încetini dezvoltarea tehnologică a Chinei, provocând în același timp și daune economice extinse.

SUA încearcă să repete în timp, strategia întreprinsă în perioada „războiului rece” împotriva Uniunii Sovietice, când au fost aplicate reguli foarte stricte pentru controlul exporturilor către blocul sovietic, în scopul interzicerii accesului la tehnologiile militare și la cele cu dublă întrebuintă (civilă și militară), în special cele de producție a cipurilor și calculatoarelor.

Reacția Chinei

După primele măsuri aplicate de SUA, „Cotidianul Poporului”, ziarul oficial al Partidului Comunist Chinez (PCC) a acuzat SUA de „izolare și

suprimare”. Președintele Chinei, Xi Jinping și alți înalți oficiali ai PCC au acuzat SUA de „izolare” în stilul războiului rece. În luna mai 2023, ministrul comerțului din guvernul chinez a cerut Japoniei să renunțe la controlul exporturilor, subliniind „opoziția puternică” a Chinei față de măsurile luate de guvernul nipon în această direcție.

Beijingul a interzis, de asemenea, utilizarea cipurilor fabricate de unele companii americane în proiecte de infrastructură critică, într-o mișcare văzută ca reprezentând represalii la restricțiile americane.

Companiile chineze au totuși nevoie de cipuri de top și folosesc tehnici creative pentru a ocoli controlul exporturilor: unele închiriază chipuri sau le cumpără prin intermediari; de asemenea, se dezvoltă o piață neagră înfloritoare pentru semiconductorii de contrabandă.

China a demonstrat că nu este lipsită de influență în ceea ce privește lanțul global de aprovizionare cu semiconductori. În iulie 2023, a impus controale la export pentru galiu și germaniu, materiale care sunt utilizate în tehnologiile emergente cheie pentru sisteme militare, vehicule autonome, energie regenerabilă și comunicații 5 G. SUA depinde de importurile din China pentru peste 50% din nevoile sale de galiu și pentru aproximativ 53 % din nevoile de germaniu. Guvernul chinez a declarat oficial că noile controale la export introduse nu au fost legate de măsurile SUA și ale aliaților săi de a limita exporturile de cipuri avansate în China.

Majoritatea analiștilor cred că este doar o chestiune de timp până când China va ajunge din urmă statele avansate în domeniul industriei micoprocesoarelor și va fi capabilă să-și producă cu forțe proprii semiconductori de ultimă generație. China cheltuiește anual 400 de miliarde de dolari pentru a importa cipuri de pe piața externă, sumă ce poate fi redirecționată către producția internă. Având în vedere progresele pe care China le-a realizat în alte domenii ale dezvoltării tehnologice, reducerea decalajului în domeniul producției de cipuri ar putea, după unele surse, să se producă în decurs de un deceniu de acum încolo.

Concluzii

Industria semiconductoarelor este una foarte profitabilă. Toate marile companii din domeniu au anunțat investiții masive în dezvoltarea capacităților de producție pentru următorii trei ani (TSMC 140 miliarde de dolari, Samsung și Intel, mai mult de 100 miliarde de dolari fiecare). În aceste condiții, din punct de vedere al managementului riscului, dezvoltarea acestor capacități numai în Asia de Sud-Est, în condițiile „batăliei cipurilor” dintre SUA și China, nu pare să mai fie o soluție de viitor. Schimbarea geografiei și distribuția acestor capacități în alte zone ale globului pare o

soluție logică. Acesta este motivul pentru care compania americană Intel construiește o capacitate de producție în Europa iar compania taiwaneză TSMC dezvoltă una de mare capacitate în Statele Unite.

Războiul global al cipurilor este abia a început. Este un război atât comercial cât și politic. Microprocesoarele au devenit principala materie primă fără de care viața noastră digitală nu există; nu există inovație și securitate națională fără semiconductori. Taiwanul, producătorul cipurilor care alimentează aproape tot hardware-ul civil și militar avansat, este în centrul unui război tehnologic între superputeri (SUA și China), unul pe care ambele sunt hotărâte să îl câștige. Această luptă pentru cipuri va continua, iar ideea că globalizarea și interdependența sunt bune și vor duce la mai puține conflicte, este serios contestată. Interdependența economică este folosită acum ca armă. Dacă până de curând conflictele între marile puteri se concentrau pe controlul resurselor naturale (petrolul, de exemplu), în prezent acestea s-au deplasat într-o zonă în care o bucațică dintr-o substanță asemănătoare metalului, numită siliciu, capătă puteri magice devenind un fel de „nou petrol”. Microprocesoarele devin o nouă monedă a puterii, una pe care SUA trebuie să o protejeze pentru a-și proteja supremația militară.

Într-o schimbare majoră a tendinței de globalizare, statele își îndreaptă privirea spre interiorul granițelor proprii pentru a-și proteja valorile economice, ceea ce duce la o nouă eră în relațiile internaționale: una a neîncrederii, a întreruperii relațiilor și a tensiunilor în creștere. „Războiul cipurilor” dintre SUA și China, aflat în plină desfășurare, este încă o etapă a confruntării geopolitice ce se desfășoară pe multiple planuri, inclusiv cel al tehnologiei avansate, între marile puteri globale.

BIBLIOGRAFIE

<https://www.euronews.com/next/2023/05/18/chip-war-what-are-semiconductors-and-why-are-they-at-the-heart-of-a-technology-cold-war>, accesat în 23.09.2023

<https://www.technologyreview.com/2023/07/10/1076025/china-export-control-semiconductor-material/>, accesat în 25.09.2023

<https://www.technologyreview.com/2023/07/12/1076156/us-china-tech-war-escalating/>, accesat în 26.09.2023

<https://www.theguardian.com/world/2023/jul/05/chip-wars-how-semiconductors-became-a-flashpoint-in-the-us-china-relationship>, accesat în 27.09.2023

<https://www.csis.org/blogs/perspectives-innovation/guardrails-chips-act-funding-restrict-investments-china-may-restrict>, accesat în 03.10.2023.

OPINII

INTELIGENȚA, CUNOȘTINȚELE ȘI ÎNȚELEPCIUNEA ÎN LUAREA DECIZIILOR

Conf. univ. dr. Mircea MOCANU⁷



Factorii ce contribuie la luarea deciziei

Acest articol nu este o tratare exhaustivă a problematicii modului de luare a deciziilor, ci o trecere în revistă, o „punere pe masă” a varietății de elemente care trebuie luate în considerare pentru studierea mecanismelor decizionale, în ideea analizei războiului cognitiv. Nu putem avea în vedere toate elementele care contribuie la luarea deciziilor, ci doar categoriile de factori raționali, din domeniul intelectului.

Privind în mod general, luarea deciziilor este determinată de diverși factori. În primul rând, deciziile sunt generate de *interesul* actorului respectiv, motivația reală, anume *interesul natural*, sistemic, nu deziderate sau motive declarate, nu motive formulate vag sau declarații de principii. Interesul poate fi fundamental și peren, sau secundar/temporar, poate fi dinamic și prioritizat în funcție de elemente obiective sau subiective. Fiind rezultatul unui comportament uman, deciziile sunt construite individual pe arhitectura unui sens asociat situațiilor și evoluțiilor din mediul de securitate, înțeles în sens larg. Sensul este o construcție individuală, netransmisibilă, elaborată „local” și integrat, prin participarea unor factori

⁷ Col. ing. (r) dr. Mircea Mocanu este absolvent (1981) al Academiei Tehnice Militare, Facultatea de Electronică și Electrotehnică Militară și a servit într-o unitate de transmisiuni, în comandamentul de armă și în Institutul de cercetări al Armatei. După Revoluție, a activat în Direcția Informații Militare, în domeniile cercetare radio (logistică și dezvoltare SIGINT) și analiză de intelligence, până la funcția de șef al Oficiului Analiză al DIM. A fost adjunct al atașatului apărării în SUA (2001-2005) și șef al Secției Producție (analiză) din Direcția Intelligence a Statului Major Internațional/Cartierul General al NATO (2006-2009). Col. ing. (r) dr. Mircea Mocanu a devenit doctor în științe militare și informații în anul 2013 și este autorul unor cărți de autor unic, precum și al unor cursuri, studii, articole și comunicări științifice în domeniul intelligence. În prezent, conf. univ. dr. Mircea Mocanu este profesor la Universitatea Danubius din Galați și susține cursuri la instituții de învățământ superior din Sistemul național de apărare, securitate națională și ordine publică.

epistemici (din domeniul cunoașterii obiective, al inteligenței raționale) și a unor factori ne-epistemici (de natură psihologică, din domeniul afectiv).

Factori epistemici în generarea deciziilor sunt procese mentale fundamentate pe cunoașterea condițiilor și evoluțiilor din mediul de securitate / politic / social, sunt procese logice, care acționează „la rece”, chiar matematizabile. Aceste procese mentale aparțin inteligenței raționale și compun un „profil intelectual” al fiecărui subiect. Procesele mentale raționale pot fi reproduse prin Inteligența Artificială (IA), la care vom face unele referiri pe parcursul acestor pagini.

La rândul lor, factorii ne-epistemici sunt generați la nivelul biologic, sunt de natură psihologică, vizează aspecte socio-economice, nivelul de educație, de domeniul comportamentului uman, al inteligenței afective, care este condusă de mecanisme mai puțin sau deloc matematizabile.

Complexitatea mediului de securitate impune și luarea în considerare a unor factori de natură obiectivă care nu sunt asociați participării umane la elaborarea deciziilor, ci aduc constrângeri în funcționarea celorlalți factori. Exemple ar fi presiunea timpului sau condiții medicale care pot afecta comportamentul uman. Dar acest articol vizează doar factorii de natură rațională, grupați în categoriile inteligență, cunoaștere și înțelepciune.

Inteligența

Termenul de inteligență este definit în numeroase variante, dar elementele esențiale se referă la capacitatea de a rezolva probleme și la capacitatea de a învăța din experiențe anterioare.

Între caracteristicile inteligenței se numără faptul că este măsurabilă. Capacitatea de a rezolva probleme, mai simple sau mai complicate, face ca inteligența să poată fi măsurată, anume prin cunoscutul IQ, care indică nivelul abilității de a rezolva probleme logice. Inteligența este o calitate nativă a indivizilor din întreg regnul animal, nu numai pentru homo sapiens. De altfel, la animale, inteligența integrează sau capătă forma construită timp de milioane de ani, anume instinctul, care se menține și pentru oameni, evident, dar este oarecum estompat de preponderența rațiunii. Astfel, nivelul IQ se poate măsura, mai relevant, și pentru câini sau delfini. Această calitate individuală este relaționată cu abilitatea de a face legătura între cauză și efect și permite anticiparea evenimentelor și construirea unei perspective asupra realității înconjurătoare organizată sub forma mediului de securitate. Inteligența sprijină construirea de cursuri de acțiune ale evenimentelor de interes, estimarea de riscuri și consecințe care derivă din aceste cursuri de acțiune.

Calități umane specifice

Cu riscul unor inadvertențe de resortul domeniului psihologic, putem remarca asocierea inteligenței cu alte calități umane, cum ar fi atenția, perspicacitatea, creativitatea, intuiția, simțul umorului, curiozitatea, talentul (ultimul fiind prezent și în cazul celorlalte categorii de componente raționale/epistemice active în luarea deciziilor). De asemenea, se manifestă impetuoșitatea dată de perspectivele cunoașterii realității, precum și veleitarismul, asociat instinctului de afirmare a individului, în mediul înconjurător. Cuvântul definitoriu al acestei categorii epistemice este „isteț” sau „istețime”. Asocierea cu procesul cunoașterii mecanismelor mediului înconjurător face ca inteligența să fie mai vizibilă la vârste tinere, când celelalte componente epistemice sunt mai puțin dezvoltate.

Trebuie examinată și situația deficitului în privința inteligenței, situație denumită, colocvial, „prostie” – anume incapacitatea/slabele performanțe de a rezolva probleme, incapacitatea/slabele performanțe de a învăța din experiențe anterioare (nu capacitatea de a acumula cunoștințe). Importanța acestui deficit natural nu poate fi ignorată, dat fiind efectele prostiei în luarea deciziilor, anume, spus în mod direct, decizii proaste, care nu rezolvă problema inițială, de multe ori chiar încurcă situația și mai mult.

Activități specifice manifestării inteligenței sunt jocurile (șahul, sudoku, go, jocurile de rol, inclusiv activitățile sportive, în special jocurile de echipă), activitățile creative, de rezolvare de probleme (concursuri, olimpiade), execuția de sarcini diverse (în afară de cele umane), se iau în considerare și activități ale mașinilor (aplicațiile de navigație, traducere automată și multe altele). Activitățile de natură executivă reflectă rezultatele aplicării inteligenței și astfel definesc autoritatea deontică, deci aplicarea calității epistemice se transpune în atribute ale autorității deontice, diferită de autoritatea epistemică.

Personaje ilustrative ale manifestării inteligenței sunt copilul sau tânărul angajat în înțelegerea vieții (în cazul cărora inteligența este factorul rațional preponderent, cunoștințele fiind limitate/incipiente), studentul, „șmecherul”, descurcărețul, elevii (cei repetenți sau cei eminenti, premianții, „olimpicii”, copiii minune). Acțiunea inteligenței este prezentă la toate vârstele, bineînțeles, dar este evidentă la vârstele tinere, pentru că aceea este perioada în care ființa umană descoperă realitatea pas cu pas și își stabilește rolul și calea către afirmarea propriilor interese, a propriului destin. Evident, inteligența se menține și la maturitate și la vârste înaintate, chiar poate progresa, dar nu mai este factorul preponderent în luarea deciziilor, după cum vom explica în continuare.

Deși inteligența este, prin excelență, individuală, interpretarea ei prin capacitatea de a rezolva probleme conduce la niveluri sporite de inteligență obținute prin participarea mai multor indivizi la rezolvarea unei probleme. Se pot da ca exemple colectivele care lucrează pentru același obiectiv operațional, acestea putând fi colective de cercetare științifică sau de planificare, echipe participante la un joc sau un concurs, state majore militare, sau, de ce nu, roiuri de albine.

Corespondentul în tehnologia informațională (IT), în domeniul nebiologic, conservă elementele definiției, anume capacitatea de a rezolva probleme care se manifestă prin capacitatea de calcul a sistemelor de prelucrare automată a datelor (SPAD), iar capacitatea de învățare constituie esența domeniului inteligenței artificiale (IA). Un exemplu banal al aplicării capacității de calcul este domeniul programelor industriale specializate (software), sau al programelor destinate consumatorului (cum ar fi programele de navigație prin sateliți, sau a motoarelor de căutare în baze de date sau în întregul Internet).

Cunoașterea

Dintre toate componentele participante la luarea unei decizii, cunoașterea sau cunoștințele sunt, probabil, cele mai lesne de intuit și operat.

În esență, cunoașterea reprezintă cantitatea de informații disponibile, acumularea de informații organizate logic. Evident, acest volum de informații se dezvoltă permanent, prin adăugarea de noi informații. În cazul ființelor vii, acumularea constituie, pur și simplu, procesul de învățare, care durează întreaga viață, fiind ajustat sau chiar limitat prin procesul invers, de uitare. Aspectul cumulativ conduce la idea că domeniul cunoașterii nu trebuie luat în considerare numai prin zona performantă, ci în întreaga dezvoltare, începând cu nivelul de „lipsă informații”.

Caracteristici ale cunoașterii

Dezvoltarea cunoașterii se poate realiza fie „pe orizontală”, prin extinderea domeniilor, în formă enciclopedică, fie „pe verticală”, prin aprofundarea cunoașterii pe un anumit domeniu, mai mult sau mai puțin restrâns. Prin arhitectura și valoarea informațiilor deținute, se poate evalua nivelul de conectare a depozitarului bazei informaționale respective cu realitatea înconjurătoare, altfel spus, cu mediul de securitate pe care depozitarul cunoștințelor se străduiește să îl controleze. Aici apare și aspectul delicat al calității sau valorii informațiilor și al relevanței acestora, în sensul nivelului de asociere cu problema care trebuie rezolvată.

Între altele, succesul dezvoltării bazei informaționale, a cunoștințelor, depinde, tehnic, de calitatea suportului de stocare. În cazul ființelor vii,

acest suport este creierul unui individ, caracterizat de calitatea memoriei. În cazul cunoașterii stocate pe suporturi tehnice, succesul dezvoltării bazei informaționale depinde de capacitatea tehnologică de stocare a datelor. Tehnologic, suporturile de stocare a datelor au evoluat de la scrisul pe tăblițe de lut, la săparea în piatră sau încrustarea pe metale, la hârtia scrisă de mână sau tipărită, ajungând până la stocarea electronică, dependentă de numărul de joncțiuni de semiconductori (care să definească stările de 1 sau 0) pe o anumită suprafață de referință, până la dimensiuni nanometrice.

Calități umane specifice

Procesul uman de învățare este favorizat de calitatea sau de capacitatea memoriei naturale (care poate fi educată), dar și prin gândirea critică care este utilă și în optimizarea învățării, nu numai în rezolvarea directă a problemelor. La acestea se adaugă și capacitatea de analiză și sinteză a individului respectiv.

Performanța individuală în acumularea de cunoștințe sprijină adaptarea la mediul înconjurător, deci succesul profesional, specializarea și asigurarea unei expertize pe un anumit domeniu. La nivel colectiv, indivizii care excelează în acumularea de cunoștințe formează elite, clase de experți. De la cunoștințe minime, de bază, cunoașterea evoluează către o cultură generală în parametri variabili și subiectivi, până la erudiție, hiperspecializare sau cultură enciclopedică.

În procesul individual de dezvoltare a cunoștințelor sunt importante calități individuale cum ar fi minuțiozitatea, perseverența, atenția la amănunte, deschiderea multidisciplinară. Expresii ilustrative sunt „mintos”, „deștept”, „tobă de carte”.

Și pentru această componentă epistemică, deficitul este important și este denumit ignoranță, sau, în limbaj colocvial, se folosește, prin extensie, tot termenul de „prostie”. Dimensiunea semnificației deficitului de cunoștințe a fost semnalată și de Abraham Lincoln, care a declarat că „nu există limite pentru ignoranță” („*There is no bar for ignorance*”).

Paradoxul cunoașterii arată că extinderea sferei de cunoștințe lărgeste și suprafața de contact cu necunoscutul, deci scoate în evidență amploarea percepției de deficit de cunoaștere. O expresie populară spune că „unde este multă școală este și multă prostie” ceea ce exprimă limitarea luării deciziilor pe baze strict logice, raționale, cu valabilitate punctuală și cu ignorarea aspectelor de natură irațională.

Activitățile specifice domeniului cunoașterii sunt activitățile didactice sau studiul (chiar învățarea în sine), cercetarea științifică (sau căutarea adevărului, căutarea de soluții și răspunsuri la întrebări mai mult sau mai puțin importante), elaborarea de prognoze și cursuri de acțiune, crearea de

lucrări diverse (științifice, didactice, literare), activitățile profesionale în general, inclusiv administrația/guvernarea sub aspectul de profesionalism în desfășurarea atribuțiilor. Aceste activități presupun existența, volumul și controlul cunoștințelor necesare în domeniul respectiv, ceea ce conferă valoarea de autoritate epistemică.

Personaje ilustrative pentru componenta epistemică sunt profesionistul (profesor, inginer, medic, jurist), diferite persoane cu autoritate în domeniu („*resource person*”), mergând până la experți, savanți, enciclopediști, somități în domeniu, laureați ai Premiului Nobel, etc.

Corespondentul în domeniul nebiologic este dat de enciclopedii sau biblioteci, iar în tehnologia informațională este dat de baze de date, până la dimensiuni Big Data, posibil cu integrarea lor în *cloud*-uri.

Inteligența artificială presupune asocierea dintre capacitatea de calcul și suma informațiilor disponibile. Limitele domeniului epistemic nebiologic sunt cele determinate de absența creativității biologice, chiar după atingerea performanțelor oferite de rețelele neuronale. Cu toate dezvoltările spectaculoase ale domeniului tehnologic, avansul impresionant al IT rămâne în limitarea conceptuală definită prin expresia „știință fără conștiință”.

Înțelepciunea

După capacitatea de a învăța și cea de a rezolva probleme, la care se adaugă acumularea unui volum mare de informații, generale sau specializate, apare componenta de sinteză care să integreze cele două domenii prezentate anterior, dar, suplimentar, cu o importantă direcționare în context. Această integrare nu este aleatorie, ci subsumată unui sens, unui obiectiv, la care se ajunge printr-o acțiune.

Caracteristici ale înțelepciunii

Înțelepciunea presupune un nivel superior de înțelegere a informațiilor și are chiar aspectul performanței supreme în domeniul cunoașterii, fără a se limita, totuși, la „multă informație”. Înțelepciunea presupune abordarea exclusiv sistemică a complexității lumii și vieții și îmbrățișează aspecte ale filosofiei, până la viziunea de ansamblu asupra universului sau vieții. De aici și exprimarea înțelepciunii prin produse dense cum ar fi proverbele, maximele, „vorbele de duh” populare, pilde. Aceste expresii concentrate diferă de textele științifice specifice categoriei cunoașterii, prin valoarea sau semnificația lor metaforică, tipică funcției poetice.

Inevitabil, acest nivel de iluminare a informațiilor conține ingrediente ne-epistemice și reflectă influențe ale altor concepte, cum ar fi valorile, etica, morala, umanitatea. Este de înțeles că înțelepciunea presupune acumulări în

timp și experiențe diverse care să rafineze mecanismele de generare a deciziei. Aceste dezvoltări se consolidează prin experiența construită pe învățăminte trase în urma unui trecut bogat, divers și relevant. Altfel spus, înțelepciunea apare (de dorit) odată cu vârsta, când individul își consolidează controlul asupra emoțiilor tinereții. De aici și expresia „cine nu are bătrâni să-și cumpere”. Înțelepciunea poate include erudiție, dar nu neapărat, întrucât o solidă „școală a vieții” poate oferi bazele necesare domeniului înțelepciunii chiar în lipsa unui bagaj impresionant de informații profesionale. Se formează astfel cunoștințe profunde, cu perspectivă largă și valabilitate de durată, nu doar erudiție în sens cantitativ, se consolidează viziunea și sinteza dusă până la rafinare spirituală și raportare la divinitate. Caracteristicile înțelepciunii scot în evidență o orientare structurată a informațiilor pe o arhitectură solidă, fundamentată pe mai mulți piloni, nu numai pe logică și rațiune. Înțelepciunea este caracterizată de discernământ ferm între bine și rău și integrează numeroase ingrediente umane în sprijinul deciziei, de exemplu decența, echilibrul, măsura, prudența ca opțiune, nu ca rezultat al calculelor de risc (Albert Einstein a spus că „a fi înțelept înseamnă să știi când să te oprești”, iar în limba română avem expresia „tăcerea e de aur”, expresii valoroase care nu aparțin câtuși de puțin domeniului epistemic).

Deficitul de înțelepciune presupune prostie, în condițiile unei inteligențe superioare și a unui bagaj semnificativ de cunoștințe. Da, acest lucru este posibil, prin vulnerabilitatea ființei umane la ingerințele puternice ale emoțiilor în dauna unei componente epistemice redutabile. Astfel de interferențe în mecanismul epistemic pot fi cauzate de antecedente profunde cum ar fi convingeri religioase, ideologice sau filosofice duse până la fanatism, experiențe afective, pasiuni personale, obsesii, șocuri sau traume psihice, dragoste părintească, legăminte sacre cu fundament moral, interferențe ostile de natură psihică și chiar psihoze induse prin hipnoză.

Între *calitățile umane specifice înțelepciunii* se numără viziunea holistică, multidisciplinară, demnitatea, cumpătarea, omenia, etc. Acest tip de calități conferă individului autoritate morală și respect natural din partea celorlalți.

Activități specifice înțelepciunii pot fi mentoratul, consilierea, leadership la nivel strategic, justiția la nivel de sentință, buna guvernare, dar și povețele oferite de bătrâni celor tineri.

Personaje ilustrative pentru domeniul înțelepciunii sunt despotul luminat, marele sfetnic, consilierul, „rabinul” din bancuri, guru, „marele preot” (Budha, Deceneu, Dalai Lama, Papa, patriarhul), oameni de stat, filosoful, judecătorul, creatorii de școală de gândire sau de curente

filosofice sau politice, „sfatul bătrânilor”, genii cum ar fi Leonardo da Vinci, Nicolae Iorga.

Corespondentul înțelepciunii în tehnologia informațională ar presupune evadarea sistemelor de calcul din limitele tehnologice, acțiunea „out-of-the-box” față de operarea pur și simplu cu informații, oricât de performantă ar fi aceasta. Suspectul actual de astfel de realizări ar fi inteligența artificială generativă cea mai apropiată să mimeze înțelepciunea prin emularea unor componente specific umane. Valorile morale par a fi extrem de greu de emulat, iar eforturile de dezvoltare manifestate în anii '20 ai începutului de mileniu par a se îndrepta nu către reproducerea valorilor morale ci, mai degrabă, către emularea emoțiilor umane, care oferă manifestări mai spectaculoase decât valorile, deci mai susceptibile de a aduce profit rapid.

Acțiunea ostilă de viciere a deciziei prin denaturarea factorilor raționali

Războiul cognitiv presupune înfrângerea voinței adversarului prin deturnarea deciziei acestuia, în locul acțiunii cinetice sau violente, care ar fi costisitoare financiar și defavorabilă din punct de vedere politic. Acțiunea supra deciziei umane, fie individuală, fie colectivă, presupune intervenția asupra factorilor care contribuie la luarea deciziei. În mod esențial, războiul cognitiv se bazează pe manipulare, care constituie, în principiu, acțiunea ostilă menită să transfere fundamentele deciziei de la bazele epistemice, raționale, către factorii din domeniul afectiv. De aceea, manipularea funcționează și pentru indivizi inteligenți, pentru că nu inteligența este atacată, ci ponderea factorilor raționali în luarea deciziei.

În privința componentelor epistemice, trecute în revistă succint în acest articol, acțiunea poate avea loc în privința factorilor din oricare categorie descrisă mai sus, deci acțiune asupra inteligenței, cunoașterii sau înțelepciunii.

Acțiunea ostilă asupra inteligenței presupune, între altele, diminuarea (cel puțin temporară) a capacității de rezolvare a problemelor. Metodele ar fi privarea de somn sau intoxicarea cu alcool sau substanțe psiho-active. Dar poate fi luată în considerare și deturnarea atenției (ca în cazul iluzioniștilor) sau intoxicarea cu un flux imens de informații, care să copleșescă discernământul și puterea de rezolvare a problemelor, sau chiar inundarea cu numeroase probleme, între care unele par mai urgente, chiar dacă nu sunt mai importante (de exemplu acțiuni tip sabotaj). În cazul inteligenței colective, agresiunea cognitivă vizează afectarea procesului de planificare și generare a deciziilor, fie prin acțiune asupra capacităților operatorilor individuali, fie prin acțiune asupra sistemului informațional

(tehnice). De remarcat este faptul că acțiunea asupra capacității operatorilor din cadrul sistemului decizional poate îmbrăca forme ample, elaborate, cu acțiune în timp, mergând până la deprecierea sistemului de pregătire a decidenților (învățământ, specializare) sau a sistemului de selecție a cadrelor (intervenții ilicite, concursuri trucate).

În cazul cunoașterii, acțiunea poate consta în alimentarea cu informații false sau inundarea cu informații inutile, precum și atacarea bazelor de date prin acțiuni din domeniul războiului informațional (de exemplu distrugere, ștergere, virusare). De asemenea, mediul informațional actual prezintă și fenomenul știrilor false (fake news) și profund false (deep fake), acestea fiind nocive și atunci când dau greș, întrucât captează, totuși, atenția analiștilor participanți la luarea deciziilor, până la diagnosticarea lor ca fiind false.

Atacarea înțelepciunii pare a fi mai dificilă, iar abordarea acestor acțiuni ostile trebuie să țintească fie componentele precursorare (din categoriile inteligenței și cunoașterii), fie vulnerabilitățile amintite, adică orice influență semnificativă a unor factori ne-epistemici, ce aparțin domeniului afectiv. De aceea, acțiunea ostilă împotriva înțelepciunii se confundă cu manipularea.

Concluzii

Dacă acțiunile pozitive, de dezvoltare constructivă a factorilor epistemici participanți la luarea deciziilor constituie un loc comun, acțiunile ostile merită toată atenția analizei mediului de securitate, iar taxonomia prezentată poate ajuta abordarea pragmatică a acestor eforturi.

Astfel, examinarea sistemului decizional descompus pe aceste categorii de factori participanți înlesnește atât latura defensivă, cât și latura ofensivă din cadrul războiului cognitiv. În cazul laturii defensive, protecția propriului sistem decizional poate fi întărită prin eforturi dedicate separat factorilor epistemici considerați fiecare în parte. Similar, strategiile ofensive pot fi mai ușor dezvoltate prin identificarea vulnerabilităților sistemului decizional vizat și operații țintite pe factori epistemici studiați în funcționarea lor individuală.



SUDUL GLOBAL ȘI OCCIDENTUL UNITAR ADAPTĂRI LA NOILE REALITĂȚI

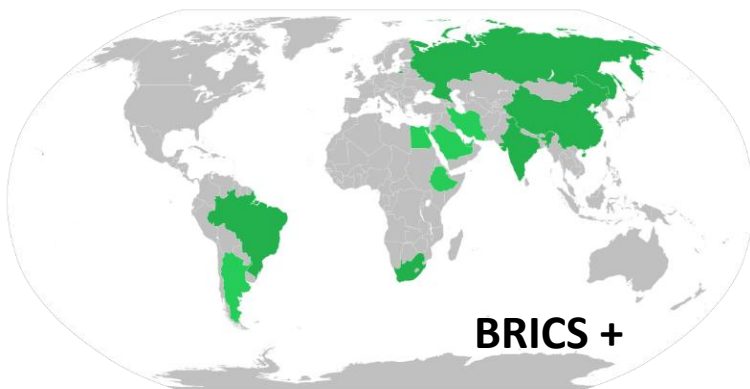
Gl. mr. (rtr.) prof. Adriean PÂRLOG

Din perspectiva provocărilor reciproce ce se prefigurează între Occident și grupul BRICS+, imediat după Summit-ul de la Johannesburg, Africa de Sud, din 22-24 august a.c., s-a trecut într-o altă fază a competiției și anume la construcția și adaptarea instituțiilor celor două grupări. Începând cu ianuarie 2024, BRICS+ va reprezenta nucleul Sudului Global și va avea un potențial de producție de petrol de peste 50% din totalul producției planetare. În plus, PIB-ul însumat al statelor noului bloc, BRICS+, va trece de 37% din totalul cumulativ al PIB-ului nominal global (superior PIB-urilor reunite ale țărilor G7), iar ponderea acestuia în comerțul global va fi de peste 20%. Nu trebuie trecut cu ușurință peste faptul că populația cumulată a țărilor BRICS+ trece de 46% din totalul populației lumii.

Din perspectiva țărilor membre, prima preocupare este legată de integrarea statelor nou acceptate, începând cu 1 ianuarie 2024, când blocul se extinde efectiv cu Argentina, Egipt, Etiopia, Iran, Arabia Saudită și Emiratele Arabe Unite. Urmează cooperarea economică între statele Sudului Global, în domenii precum investiții, energie, infrastructuri strategice, tehnologii inovative, perspective ale dezvoltării relațiilor monetar-bancare comune și aspecte ale securității globale, inclusiv problematica noii ordini internaționale. De subliniat este faptul că ultima temă menționată, deși a fost prezentă în discursurile din plenul reuniunilor de lucru, nu a fost atinsă de nici un șef de stat sau de guvern ai statelor fondatoare BRICS, pe timpul concluziilor de sfârșit ce au urmat prezentării declarației finale, „Johannesburg II”, prezentată de președintele țării gazdă, Cyril Ramaphosa. Mulți experți în probleme de securitate globală au interpretat acest aspect drept un prim efort de calmare a Occidentului colectiv.

Perspectivile de continuare a creșterii numerice a grupului BRICS+ vor face din acesta, în viitorul apropiat, o entitate cu o mare putere de negocieri politice internaționale. Dar, să nu ometem faptul că există lideri politici și

analizii occidentali care continuă să minimalizeze importanța BRICS+ considerând-o „o organizație în mare parte disfuncțională, care nu poate câpăta greutate prin simpla extindere. Susținătorii acestei idei consideră că în centrul BRICS+ se regăsesc câteva democrații nematurizate, dar care doresc să păstreze relații constructive cu finanțatorii occidentali. Aceste state sunt flancate de autocrații precum China și Rusia, în care cultura comunistă nu a dispărut în mod real”. Cu toate acestea, în declarația finală a summit-ului a fost subliniat faptul că BRICS a urmat un curs strategic cu o perspectivă clară, care răspunde aspirațiilor unei părți semnificative a comunității internaționale, ce acționează coordonat, bazat pe principiile egalității între statele partenere și care ține cont de interesele celorlalți în abordarea celor mai urgente probleme de pe agendele globală și regionale. Atunci când a abordat subiectul securității, președintele C. Ramaphosa a subliniat nevoia respectării prevederilor Cartei ONU în abordarea rezolvării disputelor, exclusiv pe calea dialogului.



Formulări similare au fost identificate și în mesajul video transmis de Vladimir Putin, care nu a ezitat să aducă în discuție problema conflictului din Ucraina: „Suntem recunoscători colegilor noștri din BRICS care sunt activi în încercarea de a pune capăt acestei situații și de a realiza o soluționare justă prin mijloace pașnice. Colegi, ceea ce contează este că toți suntem, în unanimitate, în favoarea unei ordini mondiale multipolare, care să fie cu adevărat corectă și bazată pe dreptul internațional”. Probabil că, președintele Putin a folosit prilejul oferit de summit-ul de la Johannesburg pentru a readuce Federația Rusă la masa de discuții a principalelor probleme globale ale zilei. În context, el a adăugat că Rusia își va asuma președinția BRICS+ în 2024, cu logo-ul „Consolidarea multilateralismului pentru justiție în dezvoltarea și securitatea globală”.

Președintele Xi Jinping, la rândul său, a subliniat nevoia fiecărei țări de a avea dreptul la dezvoltare durabilă, sens în care țara sa susține Agenda ONU 2030 pentru Dezvoltare Durabilă, concomitent cu atingerea securității planetare, urmare a faptului că ultimii ani au dezvoltat o lume tulbură, afectată de numeroase conflicte. El a adăugat că, *„încercarea de a continua extinderea unei alianțe militare și de a extinde propria sferă de influență sau de a anula zonele de securitate ale altora nu poate decât să creeze probleme de insecuritate. Doar angajamentul față de o nouă viziune a securității comune, cuprinzătoare, cooperante și durabile poate duce la securitatea universală”*.

Președinta Noii Bănci de Dezvoltare (NDB – New Development Bank) a BRICS+, Dilma Rousseff, a prezentat summit-ului un raport scris despre obiectivele instituției pe care o conduce. NDB intenționează să acorde împrumuturi în monede naționale, în special pentru Africa de Sud și Brazilia, ca parte a unui plan de reducere a dependențelor globale de decontări în dolari și de promovare a unui sistem financiar internațional multipolar. Acest sistem va permite evitarea riscurilor generate de cursul de schimb bazat pe dolar și pe variațiile ratei dobânzii de referință a SUA. NDB intenționează să acorde, în primă fază, împrumuturi de până la 10 miliarde de dolari americani, până în luna decembrie 2023. Obiectivul pe termen mediu al NDB este să se ajungă ca 30% din tot ceea ce împrumută BRICS+ să fie în monede naționale și cel mai important, fără nici un fel de precondiții politice, așa cum procedează Fondul Monetar Internațional (FMI) și Banca Mondială (BM).

Probabil că această idee prezentată la Johannesburg este cea mai importantă provocare pentru comunitatea occidentală, reprezentând de fapt un risc strategic, pe termen lung, pentru întreaga lume vestică. Implicațiile unui posibil succes al acestei inițiative ar putea dezechilibra întregul sistem global de securitate militară și economico-socială. Această idee apare explicit din comunicatul final Johannesburg II, în formularea punctului 10: *„Susținem o plasă de siguranță financiară globală robustă, cu un Fond Monetar Internațional⁸ bazat pe cote⁹ și cu resurse adecvate. Solicităm încheierea celei de-a 16-a evaluări generale a cotelor Fondului Monetar Internațional înainte de 15 decembrie 2023. Revizuirea ar trebui să restabilească rolul real al cotelor în FMI. Orice ajustare a nivelurilor de*

⁸ FMI monitorizează cursurile de schimb valutare și gestionează țările care au nevoie de sprijin financiar. BM gestionează fondurile de asistență necesare țărilor care au dificultăți financiare.

⁹ Cotele naționale se exprimă procentual din total DST (Drepturi Speciale de Tragere) și dau puterea votului fiecărei națiuni la FMI. Ex. China dispune de 9525,9 DST sau 4%, Rusia 5945 DST, sau 2,5%, iar SUA 42122,4 DST sau 17,69%.

cotă ar trebui să ducă la creșteri de cotă în statele cu piețe emergente și cu economii în curs de dezvoltare (EMDC), protejând în același timp vocea și reprezentarea celor mai săraci membri. Solicităm reforma instituțiilor generate de Acordul Bretton Woods¹⁰, inclusiv pentru un rol mai mare pentru piețele emergente și țările în curs de dezvoltare, inclusiv în poziții de conducere în instituțiile generate de Acordul Bretton Woods, care să reflecte rolul EMDC în economia mondială.”

O altă concluzie identificată după summit-ul de la Johannesburg constă în faptul că grupul BRICS+ începe să-și intensifice contestarea poziției SUA de principal lider al lumii. SUA este provocată direct prin promovarea procesului de eliminare a dolarului din comerțul internațional, a politicilor de slăbire a rolului dolarului ca monedă de referință în tranzacțiile internaționale, contestarea rolului instituțiilor financiare internaționale, contracararea folosirii de către Occident a sancțiunilor împotriva Rusiei și mai ales prin conturarea unei noi politici în industria globală a energiei (petrol, gaze și energie atomică).

Perspectiva nu pare a fi una foarte optimistă dacă luăm în considerare



eforturile Venezuelei, Indoneziei, Kazahstanului, Kuweitului și Cubei de apropiere de BRICS+. Țările acestui grup accelerează tendința restructurării actualei ordini mondiale, către una multicentrică, fără un actor dominant din perspectivă geopolitică și economică, chiar dacă

încearcă să se abțină de la dezvoltarea unor retorici explicit anti americane.

O altă abordare ce se întrevide după 24 august 2023 este legată de faptul că Occidentul (probabil, cu excepția Germaniei) nu-și mai poate permite să ignore BRICS+ ca entitate puternică. În acest context, SUA va trebui să regândească politica sa externă referitoare la Orientul Mijlociu și la zona

¹⁰ Acordul de la Bretton Woods (1944) – semnat de reprezentanții a 44 de națiuni aliate, care au decis ca aurul să constituie standard de referință pentru stabilirea unui curs fix de schimb valutar. Evoluții viitoare au dus la înlocuirea aurului cu dolarul american, fapt ce a permis SUA să ajungă în postura de reglementator al comerțului mondial, via Federal Reserves. Acordul a facilitat crearea unor structuri importante în lumea financiară: Fondul Monetar Internațional (FMI) și Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BIRD), cunoscută astăzi ca Banca Mondială.

Indo-Pacifică, dar și la viitorul cooperării bilaterale cu Algeria, Egipt, Brazilia, Africa de Sud și India, mai ales, din perspectiva modului de continuare a altor aranjamente regionale. Spre exemplu, anul acesta marchează a zecea aniversare a Inițiativei Belt and Road (BRI), cel mai mare și mai ambițios proiect de dezvoltare a infrastructurii internaționale din istoria omenirii. China a acordat credite de peste 1000 miliarde de dolari în peste 100 de țări, prin intermediul sistemelor financiare atașate BRI, micșorând investițiile occidentale în țările în curs de dezvoltare și stârnind îngrijorări legate de creșterea puterii de influență globală a Beijingului. Mulți analiști au caracterizat împrumuturile chineze drept „o diplomatie capcană a datoriei” menită să ofere Chinei putere și pârghii de control asupra altor țări pe care ar dori să le controleze, cel puțin parțial, la nivelul infrastructurii strategice și a resurselor. După ce, în 2017, Sri Lanka a rămas în urmă cu plățile pentru proiectul său de dezvoltare a portului Hambantota, China a obținut un contract de închiriere a acestuia pe 99 de ani, ca parte a unei înțelegeri de renegociere a datoriei. Acordul a stârnit îngrijorare la Washington și în alte capitale occidentale. S-a sugerat că scopul real al Beijingului este acela de a obține controlul asupra unor facilități strategice din Oceanul Indian și Golful Persic, ce pot constitui precedente ce vor putea fi extinse și asupra altor regiuni ale lumii, cum ar fi Europa și America de Sud. În acest sens, SUA încearcă să obțină sprijinul Indiei (parte a Acordului QUAD) cu scopul de a contrabalansa interesele Chinei și Rusiei față de New Delhi.

Atribuirea adversarului de intenții dubioase face parte din arsenalul comun al politicilor de decredibilizare a concurentului și este parte componentă sau preambul al celui mai dur război dintre marile puteri ale lumii, cel economic. Acesta este continuu, se desfășoară prin toate metodele (persuasiune, presiune, șantaj, forță, război) și nu este influențat de natura celorlalte relații dintre state. Resursele globale devin tot mai puține, iar lupta pentru acestea devine tot mai acerbă.



În ultimii ani, a apărut și o altă imagine a BRI. Multe proiecte de infrastructură finanțate de Beijing nu au reușit să obțină profiturile la care se așteptau investitorii chinezi. Guvernele care au negociat aceste proiecte au fost adesea de acord să accepte împrumuturile dar au ajuns împovărate de datorii mari, care le-au afectat capacitatea de finanțare pentru proiecte viitoare sau chiar și pe acelea de stingere a datoriilor acumulate deja. Acest lucru este valabil nu doar pentru Sri Lanka, ci și pentru Argentina, Kenya, Malaezia, Muntenegru, Pakistan, Tanzania etc. Problema pentru Occident nu a fost că Beijingul va controla infrastructuri (proprietăți) strategice în țările în curs de dezvoltare, ci că acestea vor deveni periculos de dependente politic de Beijing. Ar putea acestea să opteze pentru FMI și alte instituții financiare internaționale susținute de Occident pentru rambursarea împrumuturilor chinezești? Experiența neoliberalismului, a globalizării bazată pe capitalismul de șoc a lui Milton Friedman și a discipolilor săi, a devoalat rolul jucat de aceste instituții financiare, înființate pentru a sprijini statele în pericol de destabilizare financiară și economică, dar care au condiționat ajutorul financiar acordat de îndeplinirea unor clauze politice care, în final, au ruinat statele respective.

În anii '70, investitorii occidentali au inițiat acorduri cu state din lumea în curs de dezvoltare, deoarece aveau capitalul și know-how-ul necesar pentru investiții în forța de muncă, forțe de producție (uzine, fabrici), infrastructură, exploatare petrolifere și centrale electrice, pe care țările mai sărace nu și le puteau permite. Astfel, s-a reușit un transfer de risc investițional înspre țările în curs de dezvoltare dar, odată ce proiectele au fost finalizate, echilibrul de putere s-a schimbat. Noile active nu au putut fi relocate, iar țările în curs de dezvoltare au căpătat pârghii suplimentare de renegociere a datoriilor sau a condițiilor de proprietate. În multe cazuri, negocierile eșuate au dus fie la naționalizări, fie la situații juridice conflictuale ca urmare a unor obligații suverane neonorate. Scenarii similare au avut loc în mai multe țări astăzi membre ale BRI.

Unele proiecte majore finanțate de China au generat profituri dezamăgitoare sau nu au reușit să stimuleze tipul de creștere economică pe care o anticipaseră părțile. Unele proiecte s-au confruntat cu opoziția comunităților locale ale căror interese au fost prejudiciate sau amenințate. Unele obiective noi au condus la crize de mediu sau au generat eșecuri din cauza calității proaste asigurate de constructorii chinezi, preferați subcontractorilor locali. Dar cea mai mare problemă, de departe, a fost și rămâne impactul financiar distructiv generat de datorii. În Argentina, Etiopia, Muntenegru, Pakistan, Sri Lanka, Zambia și în alte țări, proiectele chinezești, foarte costisitoare, au împins raporturile datorie/PIB la niveluri

nesustenabile. Uneori, aceste așa-numite datorii au fost adesea ascunse cetățenilor și altor creditori, ascunzând adevăratele niveluri de datorii contingentate pentru care guvernele locale și-au riscat credibilitatea. În Muntenegru, Sri Lanka și Zambia, China a încheiat înțelegeri cu guverne corupte sau autoritare, care apoi au lăsat moștenire datoriile unor guverne mai puțin corupte și mai democratice, translatându-le și responsabilitatea scoaterii din crizele economice și sociale declanșate.

Unul din efectele crizelor datoriilor, atât în relație cu BRI cât și cu FMI, constă în oferirea către părți a posturilor de substituent pentru cealaltă sursă de creditare. Printre țările pe care FMI a acceptat să le susțină în ultimii ani se numără Sri Lanka (1,5 miliarde de dolari în 2016), Argentina (57 de miliarde de dolari în 2018), Etiopia (2,9 miliarde de dolari în 2019), Pakistan (6 miliarde de dolari în 2019), Ecuador (6,5 miliarde de dolari în 2020), Kenya (2,3 miliarde dolari în 2021), Surinam (688 milioane dolari în 2021), din nou Argentina (44 miliarde dolari în 2022), Zambia (1,3 miliarde dolari în 2022), din nou Sri Lanka (2,9 miliarde dolari în 2023) și Bangladesh (3,3 miliarde dolari USD în 2023). În acest context, unele dintre aceste țări și-au intensificat eforturile spre oportunitățile financiare generate de perspectiva participării la BRI, la scurt timp după ce noile facilități de credit ale FMI au intrat în vigoare. La începutul lui 2021, de exemplu, Kenya a căutat să negocieze o întârziere a plăților dobânzilor pentru un proiect feroviar finanțat de chinezi care leagă Nairobi de portul Mombasa și care ajunsese în dificultate. Cu toate acestea, după ce FMI a aprobat un credit de 2,3 miliarde de dolari, Beijingul a început să rețină plățile către contractori pentru alte proiecte finanțate de China în Kenya. Drept urmare, subcontractanții și furnizorii din Kenya au încetat să mai fie finanțați ritmic. Ulterior, Kenya a anunțat că nu va mai solicita sprijin din partea Chinei și a plătit 761 milioane de dolari pentru serviciul datoriei pentru proiectul feroviar. Continuarea relației financiare cu China ar fi ruinat țara.

Pe măsură ce creditorii privați devin mai precauți în privința riscurilor reprezentate de acordarea împrumuturilor către țările participante la BRI, acestea se vor trezi prinse între creditori care se concurează reciproc și nu vor mai putea accesa capitalul de care au nevoie pentru a-și menține economiile pe linia de plutire. În multe țări ale lumii în curs de dezvoltare, China a început să fie văzută ca un creditor rapace și inflexibil, nu foarte diferit de corporațiile multinaționale occidentale sau alte instituții de credit care au căutat să preia datorii neperformante din trecut. Această tendință riscă să exacerbeze o criză deja dureroasă a datoriilor de pe piețele

emergente, care ar putea conduce la un alt „deceniu pierdut” asemănător cu cel din America Latină, din anii 1980.

În altă ordine de idei, poate BRICS+ să reprezinte și un actor militar relevant în lumea contemporană? Clausewitz, în celebra sa carte „Despre Război”, aprecia că „*geometria gestionează aproape totul, mare sau mic*”. Țările mari din BRICS+ nu numai că au economiile în creștere, dar toate au acceptat ample eforturi de modernizare militară, menite să-și păstreze interesele strategice, în timp ce multe națiuni occidentale nu își cresc semnificativ bugetele de apărare, cu excepția SUA și Germaniei. Washington-ul intenționează să răspundă noilor inițiative ale unor actori din BRICS+ prin creșterea asigurărilor ce le poate oferi statelor africane și celor din zona Indo-Pacifcă în domeniul securității, cu scopul de a evita o repetare a unor urmări comparabile cu cele generate de războiului din Ucraina. Aceste acțiuni sunt evaluate de Beijing ca „*un semnal de alarmă prin extinderea alianțelor militare și prin noi căutări în detrimentul securității altor țări*”. China și India au legături militare strânse cu Rusia și cumpără cantități mari de petrol și gaze ce contribuie la creșterea potențialului general al Moscovei. Președintele Chinei, Xi Jinping, l-a asigurat pe omologul său rus, Vladimir Putin, că Beijingul va sprijini interesele esențiale ale Moscovei în ceea ce privește „*suveranitatea și securitatea acesteia*”. Africa de Sud, una dintre puținele țări africane cu influență diplomatică reală în afara continentului, nu a condamnat operația militară specială a Rusiei în Ucraina. Construirea unei alianțe militare între statele membre BRICS+, deși într-un stadiu embrionar, este de așa natură încât să se contureze ca un răspuns lent, metodic și nu impulsiv sau grăbit al Sudului Global față de NATO. Germenele modest al unui astfel de proiect a apărut, cu ceva timp în urmă¹¹, prin participarea unor subunități militare ale Chinei, Indiei, Mongoliei, Serbiei și a altor 12 state membre ale fostei URSS la o paradă comună împreună cu forțele militare ale Rusiei, în Piața Roșie din Moscova. Atunci, Agenția de știri Russia Beyond (operată de TV - Novosti - fosta Russia Today) a făcut publică ideea conform căreia alianțele militare se constituie odată cu creșterea progresivă a percepției unor amenințări și a exemplificat cu faptul că NATO, deși a fost înființată la nivel politic în 1949, abia după Războiul Coreean (1950-1953), când SUA și aliații săi s-au ciocnit direct cu forțele armate sovietice și chineze, a trecut la materializarea structurată a componentei militare cinetice propriuzise.

¹¹ 2019 – Parada prilejuită de aniversarea Zilei Victoriei

În lumea modernă, afacerile financiare pot duce la război și astfel războiul devine o afacere și încă una profitabilă. Ceea ce nu putem ignora este faptul că un război este ca un cutremur în derulare care distruge totul în cale. În lumea securității internaționale doar prin formarea înțeleaptă a alianțelor stabile poate crește reziliența statelor.

Rezultatele concrete ale serviciilor de informații și contrainformații depind, printre altele și de înțelegerea formelor geometrice sugerate de aranjamentele politice, inclusiv a celor de tip alianțe. În cazul crizelor de securitate se iau în considerație toate elementele confruntării, inclusiv constituirea acelor coaliții de interese care se pot materializa din necesități ad-hoc. Strategiile și doctrinele militare sunt construcții generate pentru a câștiga împotriva adversarului, sens în care se dorește și creșterea aranjamentelor în domeniul informațiilor strategice, așa cum este Acordul 5 Eyes (SUA, Marea Britanie, Canada, Australia și Noua Zeelandă).



Astfel, fie că este vorba de NATO, QUAD, 5 Eyes sau BRICS, doar viziunile strategice vor contura realizările militare și de securitate concrete ale viitorului.

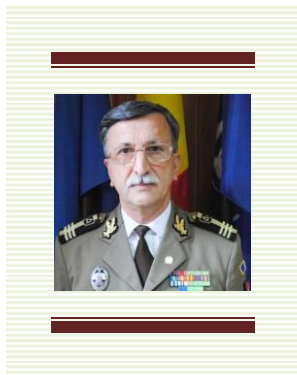
*

În contextul discuțiilor referitoare la resetarea ordinii politice internaționale și a apariției unor stări de tensiune comparabile cu Războiul Rece, mulți analiști de politică externă își pun o întrebare tot mai frecventă. Să reprezinte BRICS+ începutul unui proiect anunțat și scos în evidență de mulți experți în urma a două întâlniri Putin – Xi, fiecare sintetizată de fraze celebre pe care analiștii politici și militari continuă să caute a le decifra?

Prima: „*Cooperarea dintre Rusia și China va fi una fără limite*”. (din Comunicatul oficial după vizita lui Vladimir Putin la Beijing, februarie 2022)

A doua: „*Asistăm acum la schimbări care nu s-au văzut de mai bine de un secol și le traversăm împreună. Ai grijă, dragă prieten!*”. (Xi adresându-i-se lui Putin, printr-un interpret, în timp ce își luau la revedere în fața Kremlinului. Vizita de stat în Rusia a lui Xi Jinping, martie 2023).

Traectoria pe care s-a înscris BRICS+ poate sugera și o oportunitate reală pentru Occidentul Colectiv de resetare a întregului sistem de politică externă axată pe contracararea noului actor – Sudul Global. În viitorul apropiat este posibilă crearea unui nou val de țări ce ar putea genera, să zicem, un BRICS++ care să includă unele state din grupul format de Republica Democrată Congo, Comore, Gabon, Bangladesh, Bahrain, Belarus, Bolivia, Venezuela, Vietnam, Honduras, Indonezia, Cuba, Gabon, Kazahstan, Kuweit, Maroc, Nigeria, Senegal și Thailanda. Multe dintre evoluțiile echilibrelor globale vor depinde de ritmurile reale de creștere economică ale Chinei, Indiei și Federației Ruse, care nu prezintă numai certitudini, precum și de modul în care SUA vor reuși să depășească obstacolele generate de statutul său, perceput de Sudul Global ca fiind specific hegemoniilor în descreștere. Probabil că ne aflăm, încă odată, în fața maximei larg răspândite în lumea politicii internaționale conform căreia „*politica este cea mai consistentă formă a economicului*”.



DESPRE IMAGINEA RECUNOSCUTĂ DE MEDIU, GEOINT ȘI IMAGINEA STRATEGICĂ INTEGRATĂ

Col. (rtr.) inginer Marin ALNIȚEI

*„Cunoaște terenul ... Cunoaște vremea
... Cunoaște inamicul ...și victoria va fi
completă”*

În cei 2500 de ani de când Sun Tzu a scris aceste cuvinte, războiul s-a schimbat dramatic, avansul în tehnologie oferind astăzi forțelor armate capacități de mobilitate, desfășurare și putere de foc fără precedent. Cu toate acestea, chiar și cele mai echipate forțe armate rămân subiectul constrângerilor impuse de teren (*planimetrie, relief, hidrografie, vegetație*), condițiile meteorologice și altele.

Într-o eră digitală, descrierea detaliată a câmpului de luptă fizic, necesară în sprijinul operațiilor militare, a fost clasificată sub denumirea de Imaginea Recunoscută a Mediului (*REP - Recognized Enviromental Picture*). Conform definiției NATO, REP reprezintă o descriere completă și continuă a informațiilor geospațiale, oceanografice și meteorologice (GEOMETOC) destinate pentru planificarea și ducerea operațiilor întrunite într-o zonă specifică, la un moment specific și care sprijină unitatea de efort în câmpul de luptă.

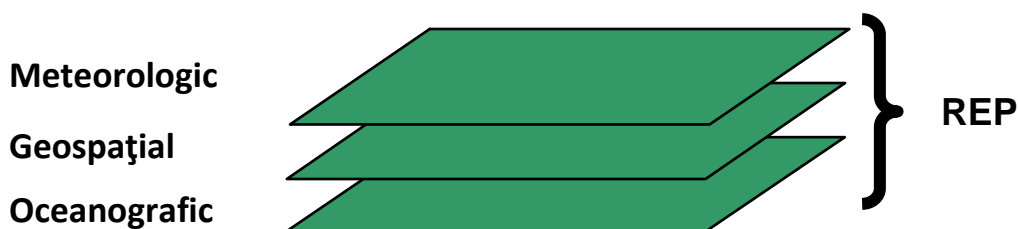


Figura nr. 1 - Schema de bază a Imaginii Recunoscute de Mediu - REP

Culegerea, analiza, diseminarea și integrarea informațiilor se constituie astfel în factori critici de anticipare, limitare sau împiedicare a conflictelor (*caracterizate de creșterea în complexitate a amenințărilor și riscurilor*), pentru care sunt necesare atât înțelegerea completă a mediului operațional,

cât și abordarea proactivă din faze incipente. Nevoia de informații în timp real despre spațiul de luptă este evidentă, cunoașterea acestuia fiind un element de bază în crearea superiorității informaționale.

În acest context, se poate aprecia că REP furnizează un cadru de referință comun de informații consistente, coerente, precise și oportune, care stă la baza planificării și executării misiunilor (operațiilor).

Al doilea subiect abordat este conceptul GEOINT (GEOspatial INTelligence) care este o ramură a informațiilor care cuprinde exploatarea și analiza informațiilor culese de sateliți, pentru a caracteriza, evalua și descrie din punct de vedere vizual elemente fizice și activități geografice de pe Pământ. Resursele GEOINT includ datele imagistice și cartografice, indiferent dacă sunt culese de sateliți comerciali, guvernamentali sau prin alte mijloace, ca UAV sau avion de recunoaștere.

Nu există o definiție universal acceptată a GEOINT. Se consideră că GEOINT este doar un termen nou utilizat pentru identificarea unei categorii largi de produse ale organizațiilor care folosesc o multitudine de deprinderi și discipline precum fotogrammetria, cartografia, fotointerpretarea, teledetecția și analiza terenului.

În particular, confuziile și neînțelegerile sunt cauzate de separarea *imagisticii* sau *informațiilor satelitare* de *informațiile geospațiale*, deoarece imagistica este în mod general considerată doar o formă pe care o pot lua informațiile geospațiale.

GEOINT poate fi descris cel mai bine ca un produs care apare în momentul furnizării, prin valoarea analizei care duce în final la rezolvarea unor probleme specifice și nu prin tipul datelor intermediare folosite. De exemplu, o bază de date conținând o listă de măsurători ale podurilor obținută prin intermediul imagisticii este *informație*, în timp ce dezvoltarea unui produs folosind analiza pentru a determina care anume dintre poduri sunt utile pentru anumite scopuri poate fi denumită *intelligence*.

Similar, o măsurătoare simplă a conturilor plajelor este o activitate clasică de culegere de informații geografice, în timp ce procesul de selectare a plajei ce se apropie de tiparul necesar unei anumite activități, precum și produsul rezultat în urma acestei analize poate fi clasificate ca produse de *intelligence*.

Imaginea Strategică Integrată - COP (*Common Operational Picture*) este o reprezentare unică a unei informații relevante folosită în comun de mai multe structuri de comandă. COP ușurează planificarea comună și sprijină toate eșaloanele în scopul informării asupra situației din teren.

Comandanții au nevoie să cunoască unde anume sunt dispuse trupele lor, unde este dispus adversarul și alte multe asemenea informații despre câmpul de luptă terestru (sau aerian). Aceste informații sunt descrise ca *informare asupra situației din teren*.

Statul major al unui comandant este responsabil de prezentarea informațiilor adecvate comandantului, astfel încât acesta să ia cea mai bună decizie. În mod tradițional, statul major trebuie să pregătească hărți cu diverse simboluri pentru localizarea trupelor proprii sau inamice, precum și alte informații relevante.

Probleme pot apare atunci când comandanți diferiți au reprezentări diferite ale situației din teren – mai ales în ceea ce privește focul trupelor aliate. Asigurându-ne că toți comandanții au o Imaginea Strategică Integrată comună se previn potențialele probleme/neînțelegeri.

Imaginea Strategică Integrată comună ușurează planificarea comună și sprijină toate eșaloanele în scopul de a obține *informarea asupra situației din teren*.

Integrarea informațiilor geospațiale, oceanografice și meteorologice furnizate de REP, precum și a produselor GEOINT (prezentate în figura de mai jos ca Imagine de Intelligence) formează suportul de bază necesar atingerii unui scop mult mai important: punerea la dispoziția comandanților a unei COP a spațiului de luptă.

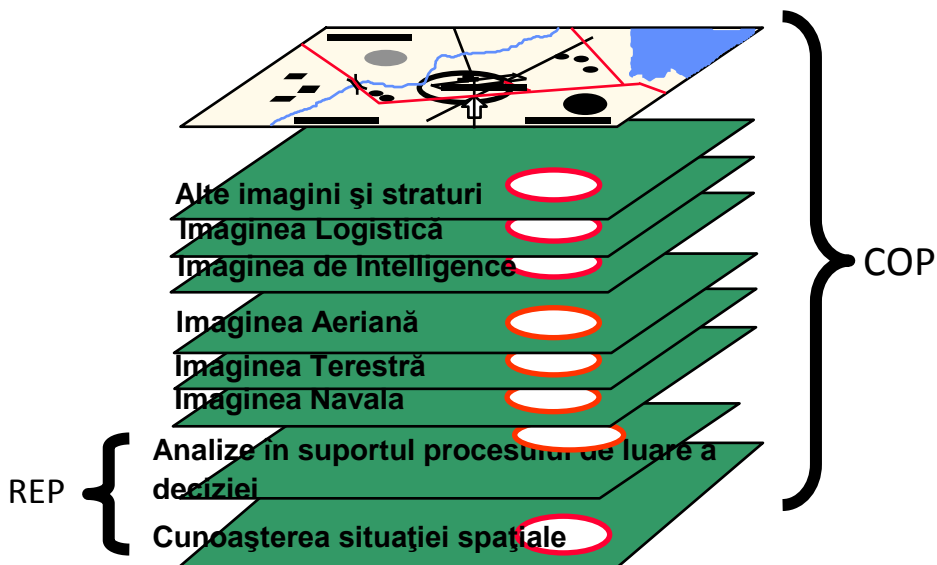


Figura nr. 2 - Schema de bază a Imaginii Strategice Integrate (COP)

Imagina recunoscută a mediului (REP) în războiul viitorului

Conceptul REP a fost dezvoltat de către NATO din nevoia de sprijin a misiunilor Forței de Răspuns NATO (NRF). Este bine cunoscut că NRF reprezintă o forță multinațională întrunită cu capacitate de reacție rapidă, permanent la dispoziție, are componente terestre, aeriene și navale și poate fi desfășurată în 5 zile de la notificare oriunde pe glob, având capacitatea de susținere logistică proprie pentru minim 30 zile. În funcție de tipul de misiune pe care îl poate îndeplini, NRF poate acționa ca:

- a) *forță de sine stătătoare*: apărare colectivă, situații de crize umanitare, operațiuni contra terorismului;
- b) *forță inițială de intrare*: facilitează intrarea în zona de operațiuni a unor forțe de dimensiuni mai mari;
- c) *forță demonstrativă*: arată determinarea NATO de a stopa crizele, în scopul favorizării demersurilor diplomatice.

Aceste misiuni solicită ca forțele armate să acționeze cu un suport adecvat al mediului înconjurător, integrat și coerent, dincolo de spectrul limitelor geografice ale operațiilor militare (care pot fi desfășurate în sau în afara teritoriului statelor membre NATO).

Un element important pentru susținerea unei forțe de reacție rapidă (tip NRF) viabilă și eficientă, este accesul la date GEOMETOC (GEOspațiale, METeorologice, OCeanografice), precum și la date de imagistică. Capabilitățile și informațiile GEOMETOC disponibile pot fi foarte fragmentate. REP este definită de către NATO ca bază de informații controlate pentru datele GEOMETOC, arhitectura REP fiind atât flexibilă, cât și deschisă.

Concept

Ca parte a scopului transformațional al superiorității de decizie a NATO, conceptul de REP asigură furnizarea informațiilor pentru cunoașterea exactă, consistentă și oportună a mediului ambiant, acolo unde este necesar, pentru a sprijini toate activitățile NATO la toate nivelele de comandă.

REP furnizează informații geospațiale (GEO), meteorologice (MET) și oceanografice (OC), desemnate ca informații de mediu (EI), utilizatorilor angajați în toate activitățile NATO, incluzând interfețele corespunzătoare cu procesul de planificare operațională (OPP), sistemul NATO de răspuns în situații de criză (NCRS), sistemul NATO de avertizare de intelligence (NIWS) și planificarea civilă pentru situații de urgență (CEP).

REP se adresează în principal nivelelor strategice și operațional, dar acest concept are nevoie de extindere în toate nivelele de comandă, incluzând interoperabilitatea cu structurile tactice ale forțelor naționale. Deși diferitele

comunități de informații de mediu (EI) pot avea abordări diferite în ceea ce privește REP, există câteva procese generice comune ce sunt ilustrate în figura de mai jos, săgețile indicând fluxul de informații.

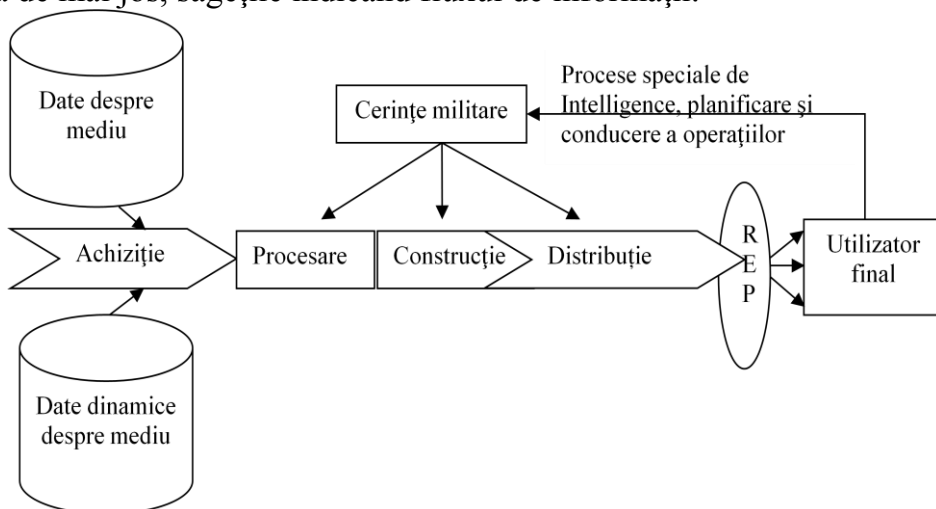


Figura nr. 3 - Procesul de realizare a Imaginii Recunoscute a Mediului (REP)

Prin urmare, se pot extrage din figura de mai sus patru procese esențiale pentru realizarea REP: achiziția, procesarea, construcția și distribuția.

Achiziția

NATO are surse organice limitate și se bazează în mare măsură pe națiunile membre pentru a întruni cerințele Alianței Nord-Atlantice referitoare la informațiile despre mediu. REP necesită identificarea cerințelor și ulterior a capacităților de producție ale națiunilor în ceea ce privește informațiile de mediu statice și dinamice, precum și a cerințelor de colectare a datelor în timpul operațiilor.

Procesarea

O capacitate ridicată de procesare va coordona integrarea informațiilor în forma REP din surse variate (statice sau dinamice). Specialiștii din staff-ul de comandă vor coordona sau executa pe sisteme funcționale colaționarea, asimilarea sau fuziunea informațiilor de mediu în produse și servicii specifice ce susțin REP.

Construcția

Specialiștii vor crea și interpreta informațiile despre mediu pentru a furniza nivelul necesar de suport ambiental și de informații solicitat de comandă. Rolul lor principal este să integreze coerent analiza informațiilor în contextul unei misiuni particulare, concomitent cu producerea de produse specifice. Ei vor dezvolta și vor menține produsele și serviciile REP atât timp cât este necesar.

Distribuția

Distribuția va depinde de o infrastructură sigură de comunicații capabilă să manevreze volume considerabile de date, inclusiv imagistică. Elementele fără conectivitate la această infrastructură sigură au acces la sursele neclasificate de informații care includ REP, via purtători alternativi. Pentru o utilizare optimă și o interpretare corectă a REP, anumite nivele de expertiză trebuie incluse în staff-ul utilizatorilor finali.

Arhitectura REP

Conceptului REP îi este asociată o arhitectură (XREP), dezvoltată în cadrul unui program experimental care a fost testat în două exerciții NATO. Participarea cu modelul experimental XREP în exercițiile NRF a oferit posibilitatea testării și validării arhitecturii XREP, urmărind totodată dezvoltarea conceptului. Suplimentar, testările efectuate au condus la crearea unei platforme ce îmbunătățește capacitatea de cunoaștere și utilizare în rândul utilizatorilor, asigurând și o capacitate ridicată de identificare și extragere a deficiențelor, proces în urma căruia se pot stabili cerințe ulterioare.

Din punct de vedere tehnologic, stadiul curent de implementare a XREP se materializează prin cercetări asupra a trei procese ale conceptului REP: procesare, construcție și distribuție. Conceptual, aceste procese pot fi proiectate în cinci tipuri de servicii: colectarea, stocarea, fuziunea, analiza și publicarea.

Correspondența între REP, ca și concept, și XREP, ca tehnologie, poate fi vizualizată în tabelul de mai jos.

Procese REP	Servicii XREP	Descriere
Procesare	Colectare	Datele brute sunt introduse în sistemul XREP.
	Stocare	Datele și produsele sunt stocate în sisteme avansate de managementul bazelor de date.
	Fuziune	Datele brute sunt transformate în produse relevante pentru structura de comandă.
Construcție	Analiză	Datele brute disponibile și produsele rezultate din fuziune sunt analizate de experți, în raport cu relevanța și corectitudinea lor. Pot fi solicitate produse/date suplimentare.

Procese REP	Servicii XREP	Descriere
Distribuție	Publicare	Produsele îmbunătățite și chiar unele date brute sunt puse la dispoziția utilizatorilor XREP într-un format ce răspunde cel mai bine cerințelor. Publicarea este faza în care autoritatea de publicare stabilește ce informații sunt potrivite pentru distribuția pe rețeaua NATO secretă (NSWAN). Este și ultima fază în care se poate executa controlul de calitate.

Serviciile prezentate constituie baza pentru arhitectura actuală a sistemului XREP. Din exterior, poate părea că este vorba de un singur serviciu XREP, în fapt însă, este o cascadă de servicii care solicită alte servicii pentru executarea de operațiuni specifice.

Spre exemplu, un serviciu de replicare a datelor nu poate fi privit ca un serviciu independent, el este însă un facilitator al publicării. Replicarea datelor face ca datele GEOMETOC și produsele derivate să fie copiate în cele mai apropiate locații de utilizator al acestor informații (ex. în cadrul comandamentelor). Acest fapt evită accesul frecvent în rețea și mai mult, prin planificarea replicării pe cât posibil la ore în care rețeaua NATO este mai puțin utilizată, impactul distribuirii informațiilor GEOMETOC unei audiențe largi poate fi redus semnificativ. Replicarea datelor reprezintă un exemplu care arată cum un serviciu (în speță publicarea) poate fi divizat în mai multe servicii similare, schematic reprezentat în figura următoare:

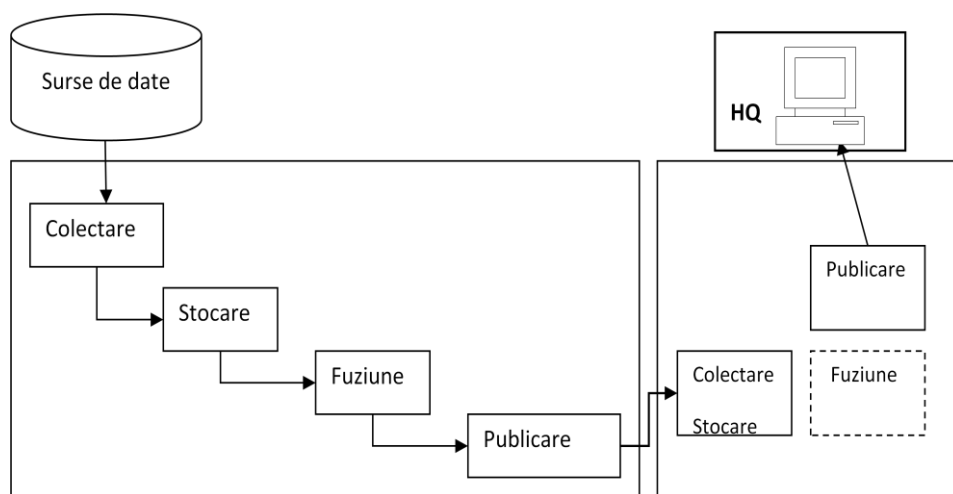


Figura nr. 4 - Procesul de replicare a datelor în cadrul sistemului XREP

Fluxul de informații

Cantitatea de informații pe fluxul prezentat poate fi redusă prin limitarea transferului la ceea ce este cu adevărat necesar unui serviciu conexe sau unui anumit utilizator. Spre exemplu, serviciile de fuziune nu au neapărat nevoie de toată gama de produse în format binar pentru tot globul. Astfel, fiecare serviciu de fuziune va avea nevoie numai de datele solicitate pentru un anumit calcul, pentru o zonă limitată spațial.

Utilizatorii XREP nu au foarte des nevoie de date în format binar (GRIB), fiind interesați uzual în obținerea unor produse care să poată fi introduse în Imaginea Strategică Integrată (COP) cu care operează în cadrul misiunii. În figura de mai jos se poate observa cum un utilizator primește a 1/1000 parte din cantitatea de informații ce poate fi oferită de furnizorul acestuia.

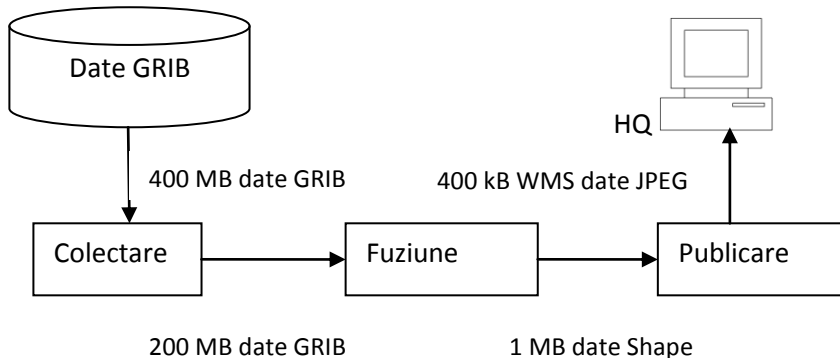


Figura nr. 5 - Procesul de partajare a datelor în cadrul sistemului XREP după principiul "nevoii de a cunoaște".

Pe de altă parte, trebuie menționat faptul că pe măsură ce informația se apropie pe flux de utilizatorul XREP, conținutul informațional al datelor crește. Acest fapt se datorează interacțiunii informației cu experții pe diferite domenii, în diferite stadii ale procesării, în special în zona de fuziune a datelor.

Standarde

Un factor important care influențează flexibilitatea și costul arhitecturii XREP este folosirea standardelor deschise. Este esențial ca schimbul de informații între toate cele cinci servicii de bază să se facă pe standarde deschise, fiind cunoscut că prin aderarea la acest tip de standarde se obține

o mai mare independență între serviciile sistemului, precum și un grad mare de flexibilitate în implementarea acestora.

În mod ideal, fiecare implementare a unui serviciu furnizează o interfață bazată pe un protocol XML care permite controlul operațiilor sale. Arhitectura devine o chestiune de configurare a sistemului XREP, în sensul de a determina ce componentă va fi folosită în așa fel încât să fie capabilă să răspundă unei cerințe operaționale declarate. Standardele, protocoalele de date, formatele de date disponibile, adoptate în cadrul experimentului XREP sunt: TCP/IP, X400/SMTP; Open GIS WMS, WFS, WCS, SLD; GRIB; Shp, GeoTIFF; XML; SOAP; JPEG; PNG;GIF.

Problematica formatelor informațiilor tip GEOMETOC folosite în sistemele NATO operaționale este una fundamentală, având în vedere că în general sistemele au fost dezvoltate pe parcursul mai multor ani, în mod independent unele față de altele, folosind de cele mai multe ori combinații de hardware și software la îndemână, cu costuri mici, de regulă comerciale. Faptul a condus la apariția unor sisteme non-interoperabile, ce necesită informații într-o diversitate de formate cu diferite implementări pentru aceeași funcționalitate.

În acest context, standardizarea formatelor/informațiilor/proceselor trebuie să fie în concordanță deplină cu cerințele stabilite pentru fiecare serviciu funcțional al sistemelor, fapt avut în vedere la implementarea conceptului REP în sistemele NATO.

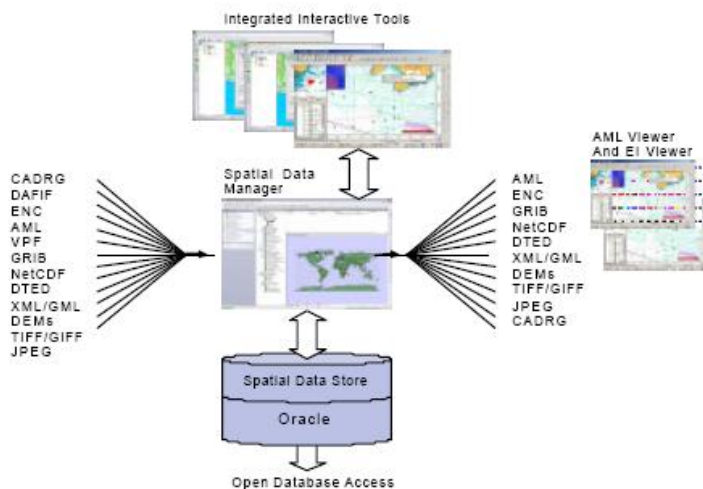


Figura nr. 6 - Reprezentarea schematică a arhitecturii unui sistem național dezvoltat de Marea Britanie - IREPMS, cu multitudinea de formate care populează acest sistem.

Produse

Scopul final al conceptului REP și al implementării sale în cadrul NATO (XREP) poate fi sintetizat în formula: „*Informația potrivită, transmisă utilizatorului potrivit, la momentul potrivit*”.

Pentru a putea fundamenta o decizie, factorii de comandă trebuie să aibă acces la informații consistente, precise și relevante ce descriu spațiul de luptă. În această categorie intră, din punctul de vedere al REP, informațiile geospațiale, meteorologice și oceanografice (GEOMETOC), precum și informațiile obținute cu diverși senzori la distanță, toate fiind informații cu impact direct/indirect asupra misiunii.

„*Informația potrivită*” din perspectiva conceptului REP o reprezintă: hărți/informații geospațiale obținute din imagini, observații în timp real (cvasireal) ale suprafeței Pământului, diverse straturi operaționale, vizualizarea mediului din perspectiva meteorologică și generarea modelului de date privind starea vremii, predicții obținute pe baza senzorilor acustici, predicții de performanță ale senzorilor, vizualizări și analize ale zonelor costiere și valori critice meteorologice din punct de vedere întrunit.

Informațiile GEOMETOC, schematic reprezentate mai sus, acoperă un spectru foarte mare de produse. Spre exemplu, în categoria *Geo*, din perspectiva informațiilor necesare unei Imagini Strategice Integrate (COP), se pot distinge mai multe categorii de date, fiecare cu produse specifice, acoperind un interval de cerințe de la *esențial* la *nesolicitat expres*: date raster (hărți raster la scări între 1:20.000.000 și 1: 25.000 -10 produse); date vectoriale (hărți vectoriale la scări între 1:5.000.000 și 1:10.000, inclusiv NGIF, VMap, MGCP, UVMMap, hărți vectoriale în formate tip DNC, AML, DAFIF, DVOF), date imagine (imagini pancromatice cu rezoluție de 15 m, imagini multispectrale cu rezoluție de 15 m, imagini în format CIB cu rezoluții în intervalul 1-5 m), date matrice (elevații în format DTED nivel 0, 1, 2, 3), alte seturi de date (gazetere, limite administrative, informații despre populație, inclusiv distribuția acesteia, diverse tabele și liste cu puncte de triangulație, etc).

În figura de mai jos este prezentat un exemplu original REP care integrează date și informații multidisciplinare, în același format, care dacă sunt interpretate și analizate corect, pot furniza expertiza necesară pentru ca factorii de comandă să ia cele mai bune decizii.

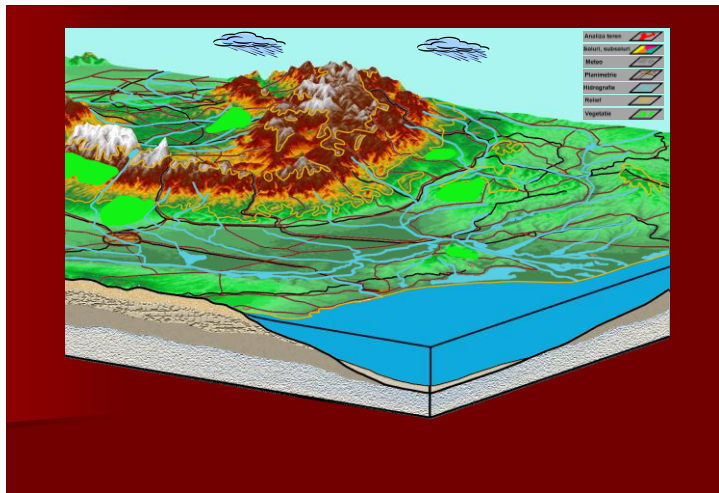


Figura nr. 7 - Reprezentarea Imaginii Recunoscute a Mediului pe teritoriul României.

Implementarea arhitecturii XREP

Implementarea conceptului REP în cadrul exercițiilor NRF a urmărit cele două componente de interes ale sistemului: componenta *statică*, reprezentată prin sistemul XREP complet și componenta *mobilă*, reprezentată de sistemul XREP dislocabil. Ambele sisteme sunt reprezentate schematic în figurile alăturate.

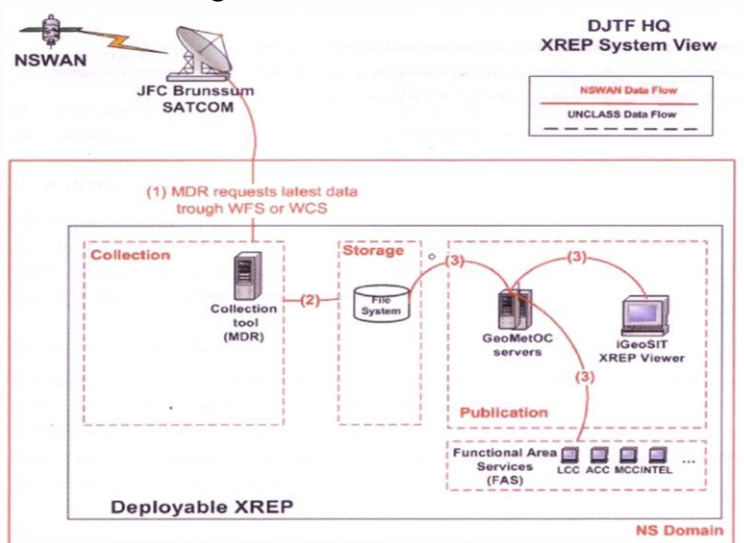


Figura nr. 8 - Reprezentarea schematică a sistemului XREP complet.

Sistemele dislocabile pot primi produse/informații de la sistemul complet, securizat prin rețeaua NATO secretă (NSWAN). Sistemul complet

operează în domeniile clasificat și neclasificat, iar cel dislocabil, numai în domeniul clasificat.

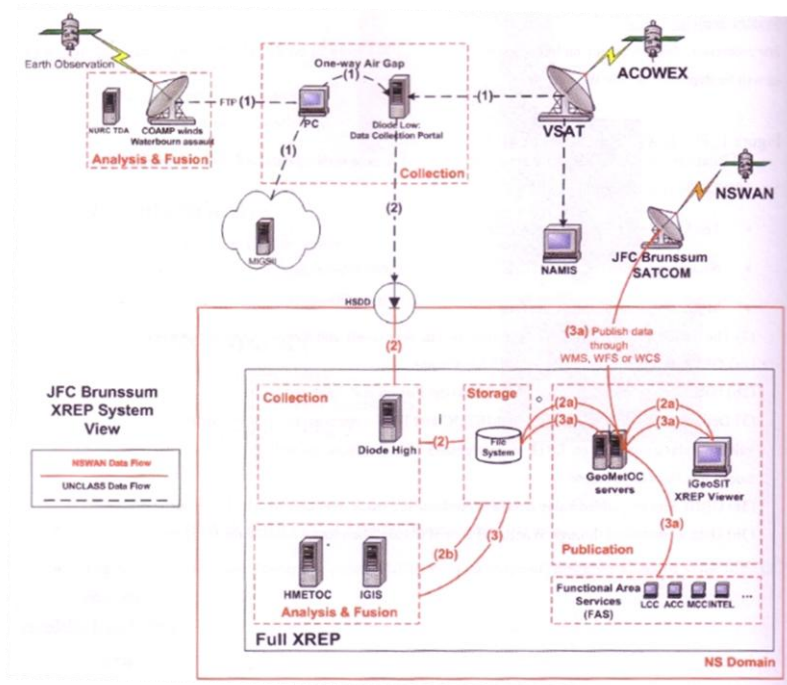


Figura nr. 9 - Reprezentarea schematică a sistemului XREP dislocabil.

Dezvoltarea și implementarea REP în România

Dezvoltarea și implementarea REP în sistemele de comandă și control (C2, C3I, C4ISR) este și în România un obiectiv prioritar. Cele trei dimensiuni care descriu cadrul general conceptual românesc - *personal, informație și rețea* - se suprapun și sunt interdependente, fiind aplicabile și REP.

Responsabilitatea implementării conceptului REP aparține Agenției de Informații Geospațiale a Apărării împreună cu Agenția de Cercetare pentru Tehnică și Tehnologii Militare, Statul Major al Forțelor Terestre, Statul Major al Forțelor Aeriene și Statul Major al Forțelor Navale, după o laborioasă documentare și prin schimburi de date cu specialiști din NATO și din statele membre NATO (S.U.A., Marea Britanie, Canada, Polonia, R. Cehă). De asemenea, pentru acest deziderat au fost valorificate experiența și lecțiile învățate din participarea echipelor de analiză a terenului și culegere a datelor din teren încadrate cu specialiști topogeodezi din Agenția de Informații Geospațiale a Apărării.

BIBLIOGRAFIE

- * * * *Current GIS Requirements of the Functional Services*, NC3A, 31 March 2008, Hague;
- * * * *Deployable GIS (DGIS)*, NC3A, December 2007, Hague;
- * * * *Mapping Science Committee - Priorities for GEOINT research at the NGA*, 2006, NGA Washington, USA;
- * * * *Dictionary of Military and Associated Terms*, US Department of Defence 2005;
- * * * *Meriam Webster Dictionary*, 2011
- Gl. mr. dr. Constantin TUCAN, *Capacitățile de Intelligence în războiul bazat pe efecte*, revista INFOSFERA, 2008, București;
- Col.conf.univ.dr Adrieana PĂRLOG, *Sistemul informațional al forței militare românești în operații multinaționale*, revista INFOSFERA, 2008, București;
- Lt.col.conf.univ.dr.ing Dan-Mihai RĂDUCANU, *România furnizează date GEOINT în timp real*, Observatorul militar nr. 20, 2006, București;
- Lt.col.conf.univ.dr.ing Dan-Mihai RĂDUCANU, *Sistem integrat pentru aplicații IMINT*, Buletinul de Fotogrammetrie și Teledetecție nr. 31, 2006, București;
- Răzvan BELCIUGANU, *Ochiul românesc din cer*, Jurnalul Național, 2009, București;
- John TEUFERT, Jose BALSINHAS, Mourad TRABELSI, *XREP STEADFAST*, Steadfast Jackpot 06, Steadfast Jaguar 06, 30 September 2007, Hague;
- James R. CLAPPER jr., Gl.lt.USAF (ret.), *Geospatial Intelligence Basic Doctrine*, GeoInt Publication 1, June 2004, NGA Washington, S.U.A.;
- Keith Masback, *GeoInt: A new way of doing business*, 2008, USA;
- Craig COWAN, *UK GEOINT Concept*, 26 September 2007, MC&G Workshop Prague, CZE.

ISTORIE

SECȚIA A 2-A INFORMAȚII ȘI RADIOAMATORII

Col. (r.) Iulian BUICAN



Apariția comunicațiilor între radioamatori s-a datorat dezvoltării transmisiunilor radio în telegrafie și fonie, implementării radiofoniei, accesului publicului avizat la tehnologiile necesare realizării de emițătoare și receptoare radio și, bineînțeles, pasiunii manifestată de practicanții acestui sport.

Activitatea „*amatorilor de emisie și de recepție sau emițătorilor amatori*” – denumire sub care erau cunoscuți, în perioada interbelică, radioamatorii – a început să se manifeste, în România, încă din a doua jumătate a deceniului trei al secolului trecut.

Până în 1925, legislația existentă în România, nu permitea persoanelor particulare instalarea de posturi radio de emisie și recepție. Nici după această dată legislația în domeniu nu a fost permisivă în ceea ce privește posturile de emisie radio, în mare parte din cauza existenței unui număr insuficient de forțe și mijloace de control și verificare a activității acestor posturi și a suspiciunii că posesorii de emițătoare radio puteau desfășura activități de spionaj în folosul altor state. Având în vedere aceste considerente, mass media din perioada interbelică aprecia pe bună dreptate că, „*la noi recepția radiofonică este lux [...] iar emisia este îndeletnicire subversivă, interzisă formal*”.

Reglementarea activității posturilor de emisie și recepție a făcut obiectul mai multor legi. Primul act normativ în domeniu a fost *Legea pentru instalarea și folosința posturilor radioelectrice*, promulgată prin Decretul lege nr. 2.228/1925, și regulamentul de aplicare al legii. Această lege și regulamentul său de aplicare au constituit baza pentru toată activitatea legislativă următoare în domeniul comunicațiilor radio. Acestea stabileau că, exploatarea serviciului radioelectric era un drept exclusiv al statului care era pus în practică de Direcția generală a poștelor, telegrafelor și telefoanelor (D.G.P.T.T.). Deși prevedeau existența serviciilor

radioelectrice de stat și particulare¹², persoanele fizice nu aveau dreptul de a deține stații de emisie, ci numai de recepție, după ce în prealabil erau autorizate, pe baza unei cereri avizate de o comisie formată din reprezentanți ai D.G.P.T.T., Marelui stat major (M.St.M.), Ministerului instrucțiunii publice, Ministerului de interne și ai unei asociații speciale de radiotelefonie, recunoscută de stat. Totodată, legea stabilea că activitatea de control și goniometrare a emisiunilor radio intra în sarcina M.St.M. care organiza posturi de radiogoniometrie pentru determinarea locației posturilor de emisie și avea dreptul de a ridica aparatul dacă constata nereguli. Ridicarea aparatelor se putea realiza și din motive de siguranță a statului, la solicitarea guvernului sau a comandamentelor militare.

În ceea ce privește organismul militar, legea a determinat, la 20 iunie 1925, constituirea unui birou de informații prin radio, în structura Secției informații din Diviziunea a 2-a a M.St.M. Înființarea Biroului radio, care avea sarcini informative și contrainformative, era necesară și ca urmare a unor documente elaborate de D.G.P.T.T. referitoare la organizarea birourilor radio la M.St.M. și Siguranța generală a Statului. În relația cu D.G.P.T.T., Biroul radio/Secția informații de la M.St.M. avea rol contrainformativ și de centralizare și se ocupa de urmărirea posturilor de radio autorizate și cele clandestine, prin serviciul de radio ascultare, precum și de completarea unui registru pentru ținerea evidenței tuturor autorizațiilor eliberate pentru instalații radio, posturi de telefonie și telegrafie date de Comisia mixtă a D.G.P.T.T.

Evidența mijloacelor radio autorizate era ținută foarte strict la structura radio centrală a Marelui Stat Major – Biroul radio, iar un extras din ea, care conținea date despre proprietari și mijloacele radio autorizate, din zona de responsabilitate a corpurilor de armată, era înaintată comandamentelor acestor structuri, pentru a fi verificate de posturile/centrele de radiogoniometrare și radio informative, dislocate pe lângă unitățile/subunitățile lor. Aceste posturi/centre cooperau cu birourile de informații de la statele majore ale unităților/subunităților din organica corpurilor de armată, cărora le transmiteau rezultatele activității lor iar acestea le înaintau la M.St.M. și la structurile de care aparțineau posturile.

¹² Serviciul radioelectric particular de emisie sau recepție, format din proprietari de nave și aeronave particulare, fabricile de aparatură radiotelegrafică și radiotelefonică, societatea de difuziune radiotelefonică din România (s-a înființat în 1928), avea dreptul de a funcționa numai în baza unei autorizații emise de D.G.P.T.T. Cu aprobarea Ministerului comunicațiilor mai puteau funcționa în interes propriu, stațiile din dotarea școlilor, observatoarelor și posturilor astronomice, instalațiile de exploatare ale uzinelor electrice, întreprinderilor hidraulice, societăților pentru exploatarea gazului metan și altor întreprinderi de interes general.

Ulterior, sarcinile Biroului/Serviciului radio din Secția 2 informații a M.St.M., în domeniul radioamatorilor, s-au diversificat și constau în: ținerea evidenței stațiilor radio de stat și particulare și controlul activității lor; supravegherea și urmărirea activității radioamatorilor pe unde scurte (U.S.), din țară și străinătate și legăturile dintre ei; urmărirea și descoperirea posturilor radio clandestine din țară, rău intenționate și sesizarea autorităților competente pentru a lua măsuri; supravegherea păstrării secretului posturilor militare de stat și particulare și intervenția pentru sancționarea abaterilor; studierea legilor și regulamentelor radio și elaborarea de propuneri pentru completarea sau modificarea lor; la decretarea mobilizării erau adoptate măsuri conțin informative, prin adoptarea de dispoziții pentru confiscarea sau sigilarea aparatelor de recepție și emisie în diferite zone din țară, în funcție de situația internațională.

După adoptarea *Legii pentru instalarea și folosința posturilor radioelectrice*, reglementările legislative în domeniul comunicațiilor radio au fost continuate și au fost cuprinse, printre altele, în *Legea stării de asediu*, *Legea pentru organizarea și funcționarea radiodifuziunii* și *Legea pentru crearea zonelor militare*. În general, prevederile acestor legi aveau un caracter restrictiv în ceea ce privește autorizarea funcționării unor posturi de recepție și prevedeau drepturile unor structuri ale statului, în special M.St.M. și Siguranța generală, de a sigila și/sau confisca aparatura, din motive de siguranță națională. În ceea ce privește posturile de emisie, aprobarea pentru funcționarea acestora la persoane fizice particulare nu era prevăzută în niciun act normativ.

Din punct de vedere legislativ, situația radioamatorilor a fost reglementată, abia în aprilie 1938, când a fost promulgată legea privind reglementarea emisiunilor de amatori (*Decretul-Lege relativ la emisiunile radio-electrice*), însă publicarea regulamentului de aplicare al acestei legi a întârziat cel puțin un an. Această lege a permis funcționarea legală a stațiilor de emisie ale radioamatorilor, în condiții reglementate strict și a consfințit o stare de fapt deja existentă de mai mulți ani, cea a desfășurării de emisiuni radio între radioamatori.

Cu toate restricțiile existente, primele emisiuni ale radioamatorilor români au început să apară, în condiții de clandestinitate, din anul 1926 și, chiar dacă autoritățile statului au adoptat o serie de acțiuni punitive (sigilarea și/sau confiscarea aparaturii, întocmirea de fișe de urmărire pentru posesorii de aparate clandestine) se poate aprecia că activitatea lor a fost tolerată. Această constatare are la bază atitudinea permisivă manifestată de autorități față de o serie de acțiuni și activități de organizare a unor structuri

asociative ale radioamatorilor și editarea de publicații în domeniu radioamatorismului (înființarea în 1925 a asociației „*Prietenii radiofoniei*”, apariția unor publicații „*Radiofonia, Radio Român*”, înființarea în 1926 a primului radioclub român „*Asociația radio Craiova*”, desfășurarea primului Congres al radiofoniștilor români în 1926, Congrese al amatorilor de emisie din România în 1933 și 1934, Congresul extraordinar al radioamatorilor emițători din România, din 1936, în cadrul căruia s-a decis înființarea *Asociației amatorilor români de unde scurte – A.A.R.U.S.*, primul organism reprezentativ, legal constituit, al tuturor radioamatorilor români). Cum structurile abilitate ale țării – Siguranța generală a Statului și Marele Stat Major – nu erau capabile să controleze suficient activitatea acestor radio-amatori, în special din cauza lipsei de mijloace tehnice și de personal, printre radioamatori și structurile organizatorice de promovare a radioamatorismului activau ofițeri activi de transmisiuni care puteau informa organele de contrainformații ale statului. De altfel, în al doilea deceniu interbelic și cu predilecție în anul 1938, au fost obținute o serie de autorizații de funcționare a unor stații radio pentru militarii de încredere ai armatei române.

În vederea realizării controlului activității posturilor de recepție autorizate și descoperirii posturilor de emisie neautorizate au fost adoptate o serie de măsuri care s-au concretizat în: aprobarea (1926) autorizării de posturi de recepție radio în zona de asediu, pentru persoanele de încredere și cu sentimente patriotice, s-au trimis instrucțiuni în acest sens și s-a comunicat comandamentelor de corp de armată autorizațiile de funcționare emise pentru posturile de recepție; s-au realizat sigilări și confiscări de aparate, iar o parte din posturile radio confiscate au fost verificate, unele dintre ele au fost perfecționate și lăsate în rezervă pentru a fi utilizate la nevoie; s-au repartizat receptoare radio la Corpurile 4, 5 și 6 Armată, Comandamentul Trupelor de munte, precum și la Diviziile 12, 14, 16, 18, 19, 20, 21, infanterie și la Divizia 1 cavalerie pentru crearea unor structuri de ascultare și control radio; s-au făcut propuneri legislative și s-a urmărit activitatea de reglementare a legii radioamatorilor; s-a intervenit la Societatea de radiodifuziune pentru eliberarea de autorizații de funcționare a 250 de receptoare ale M.St.M., necesare structurilor de informații și contrainformații ale armatei pentru căutarea, urmărirea și ascultarea emisiunilor interne și externe ale radioamatorilor și a posturilor clandestine; s-a intervenit la Ministerul de comunicații pentru obținerea a 50 de autorizații scutite de taxe pentru radioamatorii militari.

Cum activitatea radioamatorilor luase o dezvoltare semnificativă în deceniul doi al perioadei interbelice, ca urmare a accesului la achiziția de

piese și de stații radio, Secția 2 informații era preocupată de reglementarea acestora pentru o serie de beneficii pe care le-a sesizat, în condițiile deficitului de personal militar specializat în monitorizarea radio și de mijloace de control radio. Astfel, se aprecia că activitatea radioamatorilor aducea forțelor armate române următoarele beneficii: formarea, fără costuri, a unui corp bine pregătit de radiotehnicieni și radiotelegrafiști care puteau fi recrutați în unitățile și subunitățile de transmisiuni ale armatei, iar la mobilizare, puteau încadra funcțiile de la aceste structuri; se puteau organiza rețele radio ca urmare a înmulțirii numărului de stații de emisie recepție, încadrate cu elemente de încredere, instruite din timp de pace, ce puteau aduce armatei beneficii în asigurarea unor legături radio pe unde scurte, în perioada de mobilizare și de conflict.

Pentru identificarea mai ușoară a emisiunilor clandestine și în condițiile în care Serviciul radio nu dispunea de mijloace suficiente pentru a controla și urmări activitatea radioamatorilor, prin Dispoziția nr. 63.005/25 martie 1939, M.St.M. a luat decizia de a se interzice provizoriu funcționarea stațiilor radioamatorilor de pe tot teritoriul țării. Prevederile dispoziției au fost aduse la cunoștința Biroului 1/Secția 2 informații, Direcției generale a poliției, A.A.R.U.S. și Centrelor radiogoniometrice informative de pe frontierele de est și vest. Motivația oficială a deciziei de interzicere a activității radioamatorilor era justificată de necesitatea de adoptare a regulamentului legii din aprilie 1938, referitoare la radioamatori. De fapt, aceste măsuri restrictive au fost adoptate în condițiile existenței unei amenințări externe la adresa integrității statului român¹³.

Ca urmare, la 28 martie 1939, A.A.R.U.S. a solicitat membrilor săi printr-o circulară, să înceteze emisiunile, până la apariția regulamentului de aplicare a legii.

Dispoziția M.St.M. a fost completată la data de 11 aprilie 1939 cu ordinul nr. 40.052, prin care se preciza că orice confiscare de aparat trebuia să se facă în baza unui aviz prealabil al M.St.M.

La data de 27 iulie 1939, A.A.R.U.S. a înaintat autorităților o cerere prin care solicita să se revină asupra dispoziției din luna martie și să se permită reluarea activității radioamatorilor.

Ca urmare a acestei solicitări și finalizării situației de criză, reprezentanții Serviciului radio/Secția 2 informații solicitau forurilor superioare să fie de acord cu cererea A.A.R.U.S., cu următoarele condiții:

¹³ Serviciile de informații românești intraseră în posesia unor planuri ale Germaniei de a invada România, împreună cu Ungaria, prin nord-vestul țării, de pe teritoriul fostei Cehoslovacii, pentru crearea unui culoar terestru cu scopul de a ajunge în apropierea câmpurilor petroliere din zona Prahova.

înaintarea de către A.A.R.U.S. a unei situații nominale a tuturor radioamatorilor (caracteristicile tehnice ale aparaturii, starea civilă, situația militară, perioada de activitate ca radioamator, corespondenții și data legăturilor stabilite) înscriși în asociație la aceea dată; desemnarea unui delegat al A.A.R.U.S. pe lângă Secția 2 informații/M.St.M. pentru controlul emisiunilor radioamatorilor, ori de câte ori se impunea; organizarea de către A.A.R.U.S. a unui serviciu permanent de urmărire a rețelelor de radioamatori interne și a celor cu exteriorul, încadrat cu persoane de încredere care erau agreeate și aprobate de Secția 2 informații; împreună cu un reprezentant al M.St.M., asociația trebuia să studieze eventuala posibilitate de standardizare a posturilor și realizarea unei situații centralizatoare a tuturor stațiilor existente; organizarea din timp de pace și constituirea radioamatorilor români în rețele specializate (pentru nevoi de comunicații ale Siguranței generale a Statului, ale M.St.M., marilor unități și aeronauticii) care trebuiau să lucreze odată pe săptămână sau la două săptămâni, după un program stabilit și aprobat de M.St.M. La sfârșitul fiecărui exercițiu, care trebuia să dureze în medie 24 de ore, trebuia să se înainteze la M.St.M., în termen de șapte zile, o dare de seamă în care se specifica modul cum a decurs activitatea (disciplina în rețea, modul de obținere a legăturilor, numărul și durata lor, inconveniente față de programul stabilit și propuneri). Prin aceste acțiuni se controla și se obțineau beneficii pentru statul român din activitatea radioamatorilor și se permitea desfășurarea de astfel de activități, numai într-un cadru organizat, sub tutela A.A.R.U.S.

Activitatea radioamatorilor, membri ai A.A.R.U.S., a fost reluată ulterior, pentru scurt timp, deoarece la izbucnirea celui de Al Doilea Război Mondial, funcționarea stațiilor de emisie ale radioamatorilor a fost suspendată pe teritoriul tuturor statelor. După luna septembrie 1939, structurile abilitate ale statului au efectuat o serie de confiscări și/sau sigilări ale aparaturii de emisie. În mai 1943, a fost publicat în Monitorul Oficial „Regulamentul radiocomunicațiilor” în care activitatea radioamatorilor era clar reglementată, însă situația politico-militară existentă a împiedicat reluarea acesteia.

Reluarea activității radioamatorilor s-a aprobat în anul 1946, însă prevederile regulamentului din 1943 nu au fost puse în practică pentru că se schimbaseră regimul politic din România și nu s-a acceptat existența unor reglementări ale Regimului Antonescu.

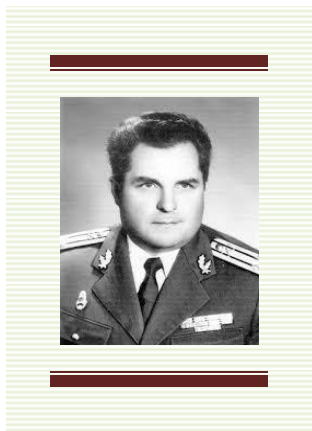
Concluzionând, se poate aprecia că activitatea radioamatorilor în România interbelică a fost restricționată ca urmare a existenței unei legislații care nu permitea manifestarea acestui sport, iar monitorizarea

activității clandestine se realiza de structurile contrainformative ale statului, printre care și structura radio din cadrul Secției 2 informații. Deși interzisă, activitatea radioamatorilor s-a desfășurat în clandestinitate și a beneficiat de o oarecare toleranță din partea autorităților care au cunoscut în mare măsură acțiunile întreprinse de mișcarea de radioamatori prin diferite metode.

BIBLIOGRAFIE

ENCIU Gheorghe, Poșta și telecomunicațiile în România, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984.

Arhivele militare naționale române (A.M.N.R.), fond 5417 – M.St.M. – Secția 2 informații, dosar 812, f.91-92, dosar 901, f.48, f.134, 135, 135 bis, 136, f.169, dosar 955, f.104-105, fond 4822 – Regimentul de transmisiuni, dosar 514, p.108 și fond 5417, dosar 964, f.268fv, fond Colecții speciale – Registre istorice și jurnale de operații – 1 (RIJO-1), dosar 2578, f.594-595, f.642. Revista „Radio-Universul”.



DIPLOMAȚIA ROMÂNEASCĂ ÎN LUPTA PENTRU INDEPENDENȚA DEPLINĂ A ȚĂRII

Colonel (rtr.) dr. Cristache GHEORGHE

Problema neatârării la români este tot atât de veche ca și statul român însuși. Începuturile organizării politice în arealul carpato-dunărean și constituirea statelor medievale românești sunt asociate în chipul cel mai strâns cu lupta de emancipare politică. Primele formațiuni politice românești semnalate din secolele IX-X pe întregul spațiu carpato-dunărean, au avut de înfruntat invaziile și cuceririle străine. Populația autohtonă, organizată în obștile teritoriale, numite de Nicolae Iorga Româniile Populare, ducatele și voievodatele, au fost nevoite să reziste în fața cotropitorilor. Ele au fost obligate să se apere și să atenueze, dacă nu să stăvilească, șocul invaziilor pornite din stepele Asiei centrale sau nord-pontice.

La începutul secolului al X-lea, ducatele și voievodatele românești din Transilvania au fost confruntate cu primul val al cuceririlor maghiare. În secolele XII-XIII, cucerirea maghiară se consolidează în Transilvania. Totuși, regii unguri au fost nevoiți să respecte structurile autohtone.

Voievodatul Transilvaniei își va păstra individualitatea în cadrul regatului maghiar până la prăbușirea acestuia în 1526. Regalitatea maghiară, încercând să-și extindă dominația dincolo de Carpați, s-a lovit de rezistența formațiilor românești. În conflictul armat cu coroana arpadiană, din 1277, Litovoi cade în luptă. Fratele său Bărbat, luat prizonier, se răscumpără și păstrează mai departe stăpânirea țării. Conflictul cu coroana arpadiană a continuat. Basarab I – Întemeietorul – obține o strălucită victorie la Posada (1330) împotriva trufașului Carol Robert. Victoria de la Posada a consacrat independența Țării Românești.

În perioada medievală, lupta pentru neatârare și de emancipare a cunoscut dimensiuni noi. Apariția primejdiei otomane la Dunăre a impus domnilor români să regândească fundamental politica externă. Așa s-a născut ideea alianței antiotomane dintre țările române. Primul înfăptuitor a

fost Iancu de Hunedoara, care a obținut numeroase victorii antiotomane, culminând cu victoria de la Belgrad din 1456.

Lupta de neatârnare s-a întruchipat și a purtat numele lui Mircea cel Bătrân, Vlad Țepeș, a strălucit sub Ștefan cel Mare, Petru Rareș, Radu de la Afumați și Mihai Viteazul.

Înțelepciunea diplomației românești s-a concretizat în realizarea unor tratate care să asigure succesul luptei și menținerea neatârnării. Astfel, la 7 martie 1395, Mircea cel Bătrân și Sigismund de Luxemburg încheie la Brașov primul tratat de alianță antiotomană din sud-estul Europei medievale. Poziția de deplină egalitate între cele două părți era un succes al diplomației românești. Domnitorului român îi erau recunoscute titlurile de duce de Făgăraș și de ban de Severin, contestate anterior de regele Ungariei.

Șirul lung de victorii împotriva Imperiului Otoman se explică nu numai prin tactica de luptă: pustiirea teritoriului în calea cotropitorului, hărțuirea dușmanului, atacurile prin surprindere, ci și prin politica înțeleaptă de constituire a unui bloc comun antiotoman.

Încercările de alianță antiotomană au fost multe. Merită să fie amintită alianța dintre Dimitrie Cantemir și Petru I din 1711. Tratatul semnat preciza că râul Nistru este drept graniță dintotdeauna a Moldovei (art.XII și XVI). Reține atenția formularea. Granița Moldovei pe râul Nistru nu era doar din 1711 ci dintotdeauna. Mai mult decât atât, prin tratat Rusia se angaja să respecte și să apere râul Nistru drept graniță dintotdeauna a Moldovei. Evident, era un mare succes al diplomației române. Ce păcat că lucrurile nu au rămas așa pentru totdeauna.

Regimul fanariot a marcat o substanțială limitare a autonomiei țărilor române. Mai grav, Poarta a cedat Imperiului habsburgic nordul Bucovinei (1775), iar Rusiei țariste, teritoriul românesc dintre Prut și Nistru numit Basarabia (1812). S-a produs un adevărat act tâlhăresc între Austria, Rusia și Imperiul Otoman. Turcia nu avea dreptul să cedeze teritorii ce nu-i aparțineau. Ea nu a fost niciodată suverană asupra țărilor române. Nu avea dreptul să cedeze aceste teritorii. Capitulațiile nu-i confereau decât dreptul de suzeranitate.

Domnitorul Moldovei, Grigore Ghica, s-a împotrivit furtului nerușinat – răpirea Bucovinei de Nord. Îndrăzneala sa l-a costat viața. A fost ucis de trimișii sultanului la Iași. Jaful teritorial a arătat necesitatea apărării autonomiei, dar și transformarea ei în independență deplină.

Unirea Principatelor Române, de la 24 ianuarie 1859, a însemnat un mare pas înainte spre independența politică. Prilejul s-a ivit odată cu redeschiderea Crizei Orientale (1875). Au izbucnit puternice mișcări de eliberare națională în Bosnia și Herțegovina (1875). În 1876, Serbia și

Muntenegru declară război Turciei. Este un mare merit al diplomației române în frunte cu Mihail Kogălniceanu, care a știut să adopte tactica potrivită în momentul istoric dat. După o chibzuire înțeleaptă, România a aplicat tactica expectativei și a neutralității, străduindu-se să evite transformarea teritoriului său în teatru de război. Prin tradiția istorică și așezarea geografică, România era profund interesată de evoluția evenimentelor din Balcani. Succesiunea rapidă a evenimentelor putea, la un moment dat, să ofere condiții prielnice obținerii independenței.

Diplomația românească a apreciat realist evenimentele. România a acționat cu prudență, a evitat angajarea pe căi aventuriste, riscante pentru destinele statului român. „Sondajul” Catargiu, din ianuarie 1876, urmărea să cunoască poziția puterilor europene în eventuala prăbușire a Turciei și față de proclamarea independenței României.

Diplomația românească folosea toate mijloacele pentru a obține concesiile de la Imperiul Otoman. Astfel, la 14/26 mai 1876, Mihail Kogălniceanu cerea agentului României pe lângă Poartă, să obțină în schimbul neutralității, recunoașterea cel puțin a denumirii de România. La 16/28 iunie 1876, Mihail Kogălniceanu a înaintat agenților diplomați români din străinătate o notă însoțită de un memoriu, în care erau expuse pe larg revendicările românești față de Poartă. Kogălniceanu cerea din nou recunoașterea denumirii de România, dar și a individualității statului român. Între recunoașterea individualității și independență nu era decât un singur pas, lucru rezultat din celelalte revendicări: admiterea reprezentantului României în corpul diplomatic, inviolabilitatea teritoriului român, inclusiv delimitarea insulelor dunărene, fixarea graniței dintre România și Turcia la gurile Dunării, recunoașterea pașaportului românesc și abținerea consulilor turci de a se amesteca în afacerile privind românii din străinătate. Nota elaborată de Kogălniceanu, în întregul ei cuprins, revendica de fapt recunoașterea independenței României.

Este interesant de urmărit reacția marilor puteri europene. La Berlin s-a apreciat că „cererile României sunt drepte și moderate și că Turcia ar fi bine să le satisfacă”. La Viena se considera că sprijinul Austriei era insuficient. La Petersburg se aprecia că demersul lui Kogălniceanu era „legitim dar inoportun”. Ministrul de Externe al Turciei, Savfet Pașa, a apreciat că multe din revendicările noastre sunt de competența puterilor garante și că la Constantinopol erau de rezolvat „lucruri mai importante”. Mai grav, Poarta considera România, alături de alte zone din Balcani, drept provincie turcească. Noua constituție otomană din 11/23 decembrie 1876 menționa România ca o provincie privilegiată a imperiului. Aceasta a stârnit numeroase proteste la București.

La Conferința de la Constantinopol din 1876, cererile României nu au fost luate în considerare. Eșecul Conferinței de la Constantinopol a clarificat calea pe care trebuia să se angajeze România spre a-și dobândi independența. Calea armelor era singura modalitate pentru obținerea independenței de stat a țării.

România singură nu avea capacitatea de a se confrunta cu Imperiul Otoman. Aceasta explică alianța cu Rusia. Este meritul diplomației române care a început tratative secrete cu Rusia. Astfel, în 1876, la Livadia, în Crimeea, au avut loc convorbiri între delegația română condusă de șeful guvernului I.C. Brătianu și țarul Alexandru al II-lea. S-a negociat trecerea trupelor ruse prin România și o eventuală colaborare. Trebuia stipulat expres respectarea individualității și integrității teritoriale, precum și evitarea transformării teritoriului național în teatru de război. România avea o experiență amară în această privință și nu dorea să o mai repete.

În primăvara anului 1877, Rusia a cerut României să semneze Convenția privind trecerea trupelor pe teritoriul țării noastre în drum spre Balcani. După multe tratative, la 4/16 aprilie 1877 s-a semnat la București Convenția româno-rusă. Toate cheltuielile legate de trecerea trupelor urmau să fie suportate de Rusia. Traseul trupelor ruse a fost fixat în detaliu, urmând ca Bucureștiul să fie ocolit.

Articolul II al Convenției avea o importanță cu totul deosebită. El stipula că Rusia țaristă se obliga să respecte și să mențină integritatea României și drepturile politice ale statului român așa cum rezultau din legile istorice și tratatele existente. Convenția specială reglementa amănunțit îndatoririle ce reveneau trupelor rusești în cursul trecerii pe teritoriul românesc către teatrul de război din sudul Dunării.

Convenția a reprezentat un act important pe calea afirmării de sine stătătoare a României.

La 12/24 aprilie 1877, Rusia a declarat război Turciei și a început trecerea Prutului. Otomanii au bombardat localitățile Calafat, Bechet, Izlaz, Corabia, Giurgiu și au atacat țărmul românesc cu bande înarmate. Românii au ripostat bombardând Vidinul și Turtucaia. Practic, s-a instaurat, deși nedeclarată oficial, starea de război între România și Turcia.

La 29-30 aprilie 1877, Parlamentul a votat în ambele camere moțiuni prin care cerea ruperea legăturilor de dependență față de Imperiul Otoman și declararea stării de război între țara noastră și Poartă. Consacrarea oficială a independenței țării a avut loc la 9 mai 1877. Printr-un discurs memorabil, Mihail Kogălniceanu, ministru de Externe, a rostit cuvintele rămase celebre: „Suntem independenți, suntem națiune de sine stătătoare”.

Adunarea deputaților a votat moțiunea de rupere a legăturilor cu Poarta și independența absolută a României.

Proclamarea independenței de stat a fost apogeul unei politici bine pregătite de diplomația română. Europa a fost pusă în fața faptului împlinit. În capitalele europene, gestul României a fost interpretat însă în mod diferit, în funcție de interesele particulare ale statelor respective.

Rusia a acceptat independența ca un fapt împlinit. Poarta a acuzat România de „rebeliune”. Italia a manifestat simpatie. Prusia, Anglia și Austro-Ungaria se vor pronunța la finele războiului.

Independența fiind proclamată trebuia consfințită pe câmpul de luptă și impusă spre recunoașterea Europei. Primele încercări de cooperare militară cu Rusia au fost respinse. Experții ruși au apreciat că armata țaristă este capabilă de a înfrânge singură pe otomani. Rusia nu dorea să împartă cu altcineva roadele victoriei pe care o considera foarte apropiată și nici să vadă România la masa tratativelor de pace, mai ales că intenționa să obțină noi teritorii de la aceasta. Calculele comandamentului rusesc s-au dovedit greșite. Înaintarea armatei țariste s-a lovit de rezistența otomană la Plevna. Apărată de un complex de fortificații numite redute care adăposteau 50.000 de militari otomani, bine înarmați, conduși de un general încercat, Osman Pașa, s-a dovedit greu de străpuns. Comandantul rus a fost nevoit să solicite concursul armatei române. La 19/31 iulie 1877, marele duce Nicolae, comandantul frontului din Balcani, a trimis o telegramă principelui Carol I în care spunea: „Turcii la Plevna ne nimicesc. Rog să faceți fuziune și, dacă-i posibil, să treci Dunărea cu armata ta”. După noi apeluri ale comandantului țarist, au fost trimise în Balcani Diviziile II și III române. Armata română s-a acoperit de glorie la Grivița, Plevna, Vidin, Rahova și Smârdan. Astfel, România și-a consfințit independența pe câmpurile de bătălie. Au căzut în luptă 10.000 de oameni, morți și răniți. Spiritul de sacrificiu, curajul și eroismul armatei române au fost larg apreciate de către opinia publică internațională, de cercurile militare și politice europene. „Der Osten”, „Le bien publique”, „Le messenger de Vienne”, „Neues Freie Presse” și altele au subliniat eficacitatea participării României la operațiunile militare.

Din păcate, la tratatele de pace de la Berlin (1878), România nu a fost acceptată ca parte la discuții. După repetate insistențe, Mihail Kogălniceanu și Ion C. Brătianu au expus doleanțele României. Ei au pledat pentru recunoașterea independenței și integrității naționale, garantarea neutralității țării, acordarea unor indemnizații pentru efortul de război. Delegația română a fost doar „auzită” nu și „ascultată”. Hotărârile Congresului s-au înscris în același mod în care Marile Puteri decideau pe seama statelor mici.

S-a recunoscut independența României dar în mod condiționat. S-a cerut modificarea Constituției din 1866 privind acordarea cetățeniei locuitorilor străini. Dobrogea, Delta Dunării și Insula Șerpilor au intrat în componența României. În compensație, Rusia a smuls din nou României cele trei județele din sudul Basarabiei - Cahul, Bolgrad și Ismail. României i s-a produs o nouă nedreptate prin cedarea acesteia Rusiei. Dobrogea, un vechi teritoriu getic pe care l-a stăpânit Mircea cel Bătrân, își menținuse caracterul românesc chiar și în anii dominației otomane, când Poarta colonizase acolo populație de origine turcă. Rusia, practic, ceda un teritoriu românesc și revendica un alt teritoriu românesc. Tipic pentru comportamentul politic al marilor puteri de atunci și din totdeauna.

Privind peste arcul de timp, constatăm că Tratatul de Pace de la Berlin, din 1878, cu toate imperfecțiunile și condiționările impuse, recunoștea independența României și intrarea ei cu drepturi depline în concertul european.

Realitatea istorică ne arată că independența României nu a fost un act spontan, conjunctural, ci urmarea logică a evoluției ascendente a societății românești, rezultat al strădaniilor și al luptei întregului popor român. În lupta seculară pentru neatârnavă, abilitatea politico-diplomatică a avut un rol important.



FORȚELE PENTRU OPERAȚII SPECIALE ROMÂNE DE LA CONCEPT LA REALITATE

Col. (r.) Constantin Emilian BELEAGĂ¹⁴

Înființarea Forțelor pentru Operații Speciale (FOS), ca și componentă distinctă în structura de forțe a Armatei României, a fost un proces îndelungat și anevoios. Inițiat și desfășurat sub presiunea unui cumul de factori interni și externi, generați, în special, de schimbările survenite în mediul de securitate la începutul anilor 1990, acesta s-a extins pe durata a aproape 20 de ani. În cele ce urmează, vor fi trecute în revistă momentele de referință ale creării FOS, înțelegând prin aceasta atât înființarea structurilor acționale, cât și aprobarea cadrului juridic și doctrinar. Pe cât se poate, acestea vor fi tratate în contextul mai larg în care au fost luate și/sau implementate. La final, va fi realizată o scurtă analiză a stadiului de dezvoltare atins în îndeplinirea cadrului legislativ, doctrinar și organizațional necesar utilizării eficiente a structurilor de operații speciale, în contextul actual de securitate, pentru apărarea și promovarea intereselor fundamentale ale României în plan regional și global.

Odată cu reconfigurarea mediului de securitate, la începutul anilor 1990, au fost gândite și încercate diferite variante pentru organizarea unor structuri destinate planificării și desfășurării operațiilor speciale. Unele s-au materializat, în timp ce altele au rămas doar în stadiul de concept. Între cele care au prins contur, deși pentru scurt timp, au fost batalioanele de misiuni speciale sau operații speciale înființate în cadrul Brigăzilor de parașutiști, în perioada 1991-2000. Organizate, echipate și instruite oarecum similar cu structurile Rangers ale Forțelor Terestre ale Statelor Unite ale Americii

¹⁴ Absolvent al Institutului Militar de Infanterie și Chimie „Nicolae Bălcescu”, arma Infanterie, specialitatea parașutiști. Pe parcursul carierei sale militare a ocupat diverse funcții în structurile de parașutiști, operații speciale și informații militare. A fost implicat activ în procesul de înființare și operaționalizare al structurilor de operații speciale. A urmat diferite forme de pregătire în domeniul operațiilor speciale și apărare împotriva terorismului în țară și în străinătate. A participat la două misiuni în Teatrul de operații Afganistan.

(SUA), acestea aveau misiuni în spectrul acțiunilor directe¹⁵, completând sarcinile îndeplinite de structurile de cercetare în adâncime, din subordinea armatelor existente la acel moment. Pe de altă parte, încercările de a constitui structuri FOS cu elemente din armele geniu, artilerie și apărare NBC sau după modelul Serviciului Aerian Special (Special Air Service/SAS) britanic nu au mai ajuns să fie puse în practică.

Prima menționare a conceptului de operații speciale și a forțelor speciale într-un document de planificare de nivel strategic politico-militar apare în anul 2000. În contextul implementării măsurilor de reducere, transformare și profesionalizare a Armatei României, în Strategia militară, la capitolul „*Structura și Organizarea Forței Proiect – 2005*” era stipulat că: „Din punct de vedere structural Armata României se compune din: forțele terestre, forțele aeriene militare și forțele navale. Pentru îndeplinirea unor misiuni cu caracter deosebit, atât la nivel central, cât și în cadrul categoriilor de forțe ale armatei se constituie și funcționează forțele speciale. Aceste forțe sunt cele care inițiază, amplifică și gestionează operațiunile speciale în spațiul controlat de agresor.”

Această prevedere a fost completată și detaliată, ulterior, în „Concepția privind constituirea, dotarea și pregătirea Forțelor Speciale din Armata României” aprobată prin Hotărârea Consiliului Suprem de Apărare a Țării nr. S-28 din 5 aprilie 2002. Documentul a fost întocmit de personal special desemnat din cadrul Direcției operații (DOP)/ Statul Major General (SMG), cu experiență îndelungată în structuri de parașutiști și de cercetare, col. dr. Soare Vasile, col. dr. Bogdan Vasile și col. Cașotă Ion, sub coordonarea directă a șefului Direcției Operații, generalul-maior Ioan Sorin, un fervent promotor și susținător al înființării FOS. Documentul preciza locul, rolul, organizarea, misiunile și înzestrarea de principiu a FOS, precum și calendarul activităților pentru operaționalizarea completă.

Însă, momentul de referință pentru istoria FOS îl constituie anul 2003, fiindcă este anul în care au luat ființă primele două structuri de operații speciale dedicate, una de nivel strategic și una de nivel tactic. La București, în cadrul Direcției Operații/SMG, a fost organizat și a început să funcționeze Serviciul acțiuni antiteroriste și forțe speciale (SAAFS), responsabil cu planificarea și conducerea activităților și structurilor desemnate în cinci domenii: combaterea terorismului, operații psihologice, operații informaționale, civil-militar și operații speciale. Simultan, prin ordinul ministrului Apărării nr. M.S. – 16 din 03 februarie 2003, începând

¹⁵ Prin acțiuni **directe** înțelegând „Lovituri de scurtă durată sau acțiuni ofensive limitate în timp și spațiu care folosesc capacități militare specializate pentru a captura, distruge, exploata, recupera sau deteriora țintele desemnate (raiduri, ambuscade, asalturi, sabotaje etc.).

cu 1 martie 2003, în garnizoana Târgu Mureș, a fost constituit Batalionul 1 forțe speciale (componenta terestră a FOS), redenumit ulterior Batalionul 1 operații speciale „Vulturii” (B1 Op Spec), în subordinea directă a șefului SMG și în coordonarea Direcției Operații.

La momentul înființării, statul de organizare al B1 Op Spec a fost încadrat cu militari proveniți din Batalionul 119 Cercetare, care a fost desființat și al cărui personal a fost redislocat din garnizoana Oradea. În cursul aceluiași an, în urma unui proces de selecție asiduu, organizat la sediul B 1 Op Spec, statul de organizare avea să fie parțial completat cu personal provenit cu precădere din unități de parașutiști, deoarece majoritatea acestora erau în curs de reorganizare sau desființare încă din anul 2000.



De la stânga la dreapta Cucu Dan, Ciolponea Adrian, Ira Queen, Cojocariu Marin, Șuta Mircea

Un rol important în tot acest proces l-a jucat Biroul de Cooperare Militară al Ambasadei SUA în România

(*Office of Defense Cooperation/ ODC*), în special, șeful acestuia locotenent-colonelul Ira Queen, fost operator în Forțele Speciale. În perioada 2002-2006, aceasta a asigurat, pe de o parte, consilierea avizată a factorilor de decizie politico-militară și militară de nivel strategic în ceea ce privește locul, rolul, misiunile, organizarea și dotarea structurilor de operații speciale, iar, pe de altă parte, sprijinul pentru instruirea personalului B1 Op Spec.

În contextul implementării „Planului-cadru privind restructurarea și modernizarea Armatei României”, care viza reformarea structurilor centrale și de conducere de la toate nivelurile (strategic, operativ și tactic), în 2005 au fost puse în practică două măsuri care aveau să influențeze procesul de operaționalizare al FOS: resubordonarea B 1 Op Spec de la SMG la Statul Major al Forțelor Terestre (SMFT) și restructurarea Școlii de Aplicație pentru Parașutiști „General-maior Grigore Baștan”.

Pentru a degreva structurile de nivel strategic de sarcini administrative, precum finanțarea achizițiilor pentru înzestrare, planificarea și organizarea activităților specifice operaționalizării, precum și pentru a asigura o alocare bugetară mai consistentă, B 1 Op Spec a fost resubordonat la SMFT, începând cu ianuarie 2005. Înțelegând că, pentru o implementare coerentă a proiectului FOS este necesară și o reprezentare adecvată la nivelul statului

major al categoriei de forțe, generalul-maior Ioan Sorin¹⁶ a decis înființarea unui Compartiment operații speciale, în cadrul Componentei operaționale terestre (COT) a SMFT, transformat ulterior în Birou operații speciale¹⁷. Principale sarcini ale structurii vizau sprijinul implementării strategiilor de operaționalizare întocmite de DOp/SMG și monitorizarea stadiului atins, integrarea planificării bugetare a instruirii și operaționalizării B 1 Op Spec în planurile întocmite la nivelul SMFT, iar, ulterior, a mai fost adăugată cea privind asigurarea sprijinului în vederea operaționalizării structurilor de operații speciale dislocate în teatrele de operații. Astfel, deși avea în curs de implementare și alte proiecte de operaționalizare a structurilor asumate de România la NATO prin Obiectivele Forței, cu termen de finalizare a operaționalizării 2005 și 2006, a unităților planificate să participe la misiuni în Afganistan, Irak și Balcanii de Vest, sub comanda NATO și a Uniunii Europene, SMFT avea să acorde o importanță egală operaționalizării B 1 Op Spec. Perioada 2005-2008 a fost cea în care au fost întocmite și implementate principalele planuri de achiziții care au pus bazele asigurării mobilității și a comunicațiilor structurilor de operații speciale.

Cea de a doua măsură a vizat realizarea cadrului instituțional pentru selecționarea, instruirea specifică și acordarea calificărilor personalului din subunitățile de operații speciale. Astfel, la 01.08.2005, Școala de Aplicație pentru Parașutiști „General-maior Grigore Baștan” a fost reorganizată și a primit denumirea de Școala de Aplicație a Forțelor pentru Operații Speciale „General-maior Grigore Baștan”, subordonată Statului Major al Forțelor Terestre. Aceasta avea în componere pe lângă Centrul de Pregătire pentru Forțele Speciale, un Centru de Pregătire al Cercetașilor și Parașutiștilor și un Centru de Pregătire pentru Informații Militare. Cu toate acestea, majoritatea activităților de selecție și instruire specifică pentru calificarea personalului FOS au continuat să fie organizate și desfășurate tot în cadrul B 1 Op Spec, cu sprijinul echipelor de instructori din forțele speciale ale SUA, deoarece Centrul de pregătire nou înființat, nu dispunea nici de personal de specialitate și nici de o bază de instruire adecvată.

Începutul anului 2006 marchează debutul operațional al structurilor FOS în teatrele de operații (TO). În ianuarie 2006, o companie din cadrul B 1 Op Spec a fost dislocată în Kandahar (Comandamentul Regional Sud) în cadrul Batalionului 341 Infanterie „Rechinii albi”, iar începând cu luna aprilie a aceluiași an, două detașamente Alfa, a câte 12 operatori fiecare, au fost dislocate în cadrul Comandamentului Regional Vest din Afganistan și au

¹⁶ La începutul anului 2005, generalul-maior Ioan Sorin a fost numit șeful SMFT.

¹⁷ Biroul a funcționat doar până în anul 2008, când a fost desființat, iar sarcinile transferate către alte structuri.

desfășurat misiuni în cooperare cu partenerul SUA în cadrul Operației *Enduring Freedom*.

Necesitatea desfășurării unor operații speciale în mediul acvatic/marin a condus la luarea deciziei de înființare a unei componente navale a FOS, în cadrul Statului Major al Forțelor Navale. Astfel că, la 1 aprilie 2006 a luat ființă Grupul naval al forțelor pentru operații speciale (GNFOS), în cadrul Divizionului 175 Nave scafandri din subordinea Centrului 39 Scafandri (C 39 Scf), prin transformarea Grupului Scafandri de Luptă de Incursiune (GSLI).

Promulgarea Legii 346 din 21 iulie 2006 privind organizarea și funcționarea Ministerului Apărării Naționale, în vigoare și în prezent cu anumite modificări și completări, venea nu doar să ratifice progresele înregistrate până atunci prin înființarea B 1 Op Spec și a GNFOS, dar și să pună bazele înființării altor structuri FOS și să sprijine dislocarea acestora în TO. Astfel, în „Capitolul V Structura de forțe a armatei”, articolele 23, 24 și 25, era precizat pentru prima dată că toate categoriile de forțe ale armatei: „forțele terestre, forțele aeriene și forțele navale” au în compunere, ca „parte integrantă a structurii de forțe”, structuri de operații speciale. Acestea, după cum prevedea art. 30, aveau rolul de „componentă specializată de intervenție rapidă” și puteau desfășura misiuni specifice de „cercetare specială, acțiune directă și asistență militară pe teritoriul statului român sau în alte teatre de operații, împreună cu forțele speciale ale coalițiilor și alianțelor” la care România era parte, potrivit legii. În ceea ce privește comanda și controlul FOS pe timpul participării la operații militare, art. 31 alin (1) specifica faptul că exercitarea conducerii operaționale pe teritoriul național era în sarcina șefului SMG, iar „în situația participării la operații militare în afara teritoriului statului național” era conform înțelegerilor tehnice încheiate cu partenerii străini.

Pentru a asigura o mai bună planificare și coordonare a activităților de operaționalizare a structurilor FOS din subordinea categoriilor de forțe ale armatei, reglementarea unitară a domeniilor operațiilor speciale și de apărare împotriva terorismului, coordonarea operaționalizării structurilor dislocate în TO Afganistan, precum și pentru intensificarea cooperării cu structurile FOS din NATO, la începutul anului 2007, SAAFS/DOp a fost reorganizată funcțional în Serviciul operații speciale (SOS) în cadrul aceleiași direcții.

Ulterior, în contextul deciziilor luate la Summit-ul NATO de la Riga, din 28-29 noiembrie 2006, privind implementarea unor măsuri pentru creșterea interoperabilității structurilor militare din cadrul Alianței, inclusiv a FOS, în „Strategia de transformare a Armatei României – 2007”, la Capitolul 4 –

Domeniile de transformare a Armatei României, subcapitolul 4.4 Transformarea în domeniul Conducerii avea să fie cuprins în mod explicit, pentru prima dată, faptul că la nivelul structurii de forțe perioada 2008-2015 „se va constitui Comandamentul Operațiilor Speciale”. Acest fapt se datorează în principal eforturilor constante de consiliere a decidenților politico-militari și militari, de la nivelul ministerului Apărării și al SMG, întreprinse de Amiralul William Harry McRaven¹⁸ pe timpul vizitelor oficiale întreprinse în România.

În urma unor procese de evaluare și certificare, desfășurate pe parcursul anului 2007, a fost confirmat faptul că microstructuri din cadrul B 1 Op Spec și al GNFOȘ îndeplineau criteriile pentru a fi incluse în pachetele de forță ale Alianței, ca structuri cu grad de operaționalizare ridicat. Astfel, o companie de operații speciale/ B 1 Op Spec și o patrulă maritimă/ GNFOȘ au fost afirmate, cu limitări, impuse în principal de absența unor echipamente esențiale care la acel moment erau în curs de achiziție, și au fost puse la dispoziția Alianței în cadrul unui pachet mai larg de forțe din Armata României.

Sfârșitul anului 2008 a fost marcat de patru evenimente notabile, dintre care trei au vizat realizarea cadrului organizațional dorit, iar unul a celui normativ. La 1 septembrie 2008 a fost înființat Detașamentul de căutare-salvare în luptă (DCSL), în compunerea Statului Major al Forțelor Aeriene (SMFA), finalizând astfel parțial, procesul de înființare a structurilor de operații speciale din subordinea categoriilor de forțe ale armatei, statuat prin Legea 346/2006. Spun parțial, întrucât, DCSL nu avea capacitatea de a planifica și desfășura independent operații speciale din cel puțin trei motive: (1) statul de organizare extrem de redus al structurii, (2) lipsa sprijinului adecvat cu aeronave (elicoptere IAR 330 Puma SOCAT, din dotarea SMFA, nu aveau și nu au caracteristicile tehnico-tactice necesare desfășurării operațiilor speciale) și (3) a faptului că piloții nu aveau, la acel moment, pregătirea necesară executării zborurilor în condițiile tactice cerute de astfel de misiuni (zbor în condiții tactice, la altitudini joase, pe timp de noapte, cu aparatură de vedere pe timp de noapte).

Tot la aceeași dată, 01 septembrie 2008, Școala de Aplicație a Forțelor pentru Operații Speciale „General-maior Grigore Baștan” a fost transformată în Centrul de Instruire pentru Operații Speciale „General-maior Grigore Baștan”, subordonat Școlii de Aplicație pentru Unități de

¹⁸ La acel moment, Amiralul William H. McRaven îndeplinea două funcții foarte importante în comunitatea operațiilor speciale a Alianței: cea de comandant al Comandamentului de operații speciale al SUA din Europa (*Special Operations Command Europe - SOCEUR*) și cea de director al NSCC.

Luptă „Mihai Viteazul” Pitești, din cadrul Statului Major al Forțelor Terestre.

Cu toate acestea, cea mai importantă realizare a anului o constituie înființarea, la 21 noiembrie 2008, a primei structuri de comandă întrunită de nivel operativ a FOS din Armata României. Sub impulsul transformărilor implementate la nivelul NATO, în urma lansării „Inițiativei de transformare a FOS din cadrul NATO”¹⁹, între care și înființarea Centrului de coordonare FOS al NATO (*NATO SOF Coordination Center*²⁰/*NSCC*), la nivelul SMG a fost înființată Componenta de operații speciale (COS) – structură de comandă, prin restructurarea Serviciului operații speciale/ DOp/SMG. Subordonată direct șefului SMG și în coordonarea DOp, în a cărei structură organizatorică mai rămânea doar un Birou operații speciale, COS avea aprobat un stat de organizare restrâns (aproximativ 30-35 de funcții), organizat pe module funcționale de la J1 la J6, iar funcția de comandant era la gradul de colonel. Cu toate că era organizat și funcționa ca o structură de comandament, COS nu avea forțe în subordine, acestea fiind menținute în structurile categoriilor de forțe. COS avea să îndeplinească, în principal, sarcini de consiliere a decidenților de nivel strategic politico-militar și militar, de coordonare și control în domeniile operaționalizării, standardizării și instruirii FOS, de coordonator al structurilor FOS din Ministerul Apărării în cadrul Sistemului național de prevenire și combatere a terorismului (SNPCT), precum și cu structuri similare din cadrul Alianței.

Aprobarea și promulgarea noii Doctrine întrinite a FOS, spre sfârșitul anului 2008, venea în completarea eforturilor de reglementare a domeniului de până atunci, armoniza cadrul legislativ național cu cel NATO și punea bazele primelor standarde de interoperabilitate în concordanță cu prevederile Doctrinei Forțelor pentru operații speciale NATO (*Allied Joint Publication 3.5*), aprobată în ianuarie 2009. Pe de altă parte, Proiectul „Concepției de organizare, înzestrare și instruire a FOS”, prezentat în aceeași perioadă, care trebuia să completeze și actualizeze prevederile

¹⁹ „lansarea inițiativei de transformare a forțelor pentru operații speciale cu scopul de a spori capacitatea lor de a se antrena și opera împreună, inclusiv prin îmbunătățirea capabilităților echipamentelor (în original: *the launch of a special operations forces transformation initiative aimed at increasing their ability to train and operate together, including through improving equipment capabilities - Riga Summit Declaration, Internet*)”

²⁰ NSCC a fost înființată pe bază de memorandum de către 23 de țări NATO (Belgia, Bulgaria, Canada, Cehia, Danemarca, Franța, Germania, Grecia, Italia, Letonia, Lituania, Marea Britanie, Norvegia, Polonia, Portugalia, România, Slovacia, Slovenia, Spania, SUA, Turcia, Țările de Jos și Ungaria), cadrul fiind asigurat de SUA. La data înființării, statul de organizare avea 100 de funcții de ofițeri, subofițeri și personal civil și era subordonat Comandamentului Suprem al Forțelor Aliate din Europa (*Supreme Headquarters Allied Powers Europe/ SHAPE*).

„Concepției privind constituirea, dotarea și pregătirea Forțelor Speciale din Armata României” și în care erau prevăzute misiunile, organizarea comunității FOS, ca entitate separată în structura de forțe a Armatei României, etapele și calendarul de operaționalizare până în anul 2012, inclusiv pentru structurile dislocabile, nu a fost agreat de conducerea SMG și nu a primit sprijin pentru a fi susținut în Consiliul Suprem de Apărare a Țării (CSAȚ).

Înființarea Regimentului 1 operații speciale (R 1 Op Spec), la 1 august 2009, în garnizoana Târgu Mureș a constituit un alt moment de creștere a comunității de operații speciale. Documentele legale care au fundamentat acest fapt au fost Hotărârea CSAȚ nr. 47/ 28 aprilie 2009 pentru modificarea planului-cadru pentru continuarea procesului de restructurare și modernizare a Armatei României în perioada 01.01-31.12 2009 și Ordinul ministrului Apărării Naționale nr. MS 65 din 15.06.2009 pentru modificarea și completarea Ordinului ministrului Apărării Naționale nr. MS 24/2009 privind restructurarea și modernizarea unor comandamente, mari unități, subunități și formațiuni din Armata României, în perioada 01.01.-31.12.2009. După înființarea structurii de comandament, R 1 Op Spec a preluat în subordine Batalionul 1 operații speciale „Vulturii”, începând cu 1 octombrie 2009, iar, la 1 decembrie 2009: Batalionul 498 parașutiști „Smaranda Brăescu” (Bacău) și Batalionul 60 parașutiști „Băneasa-Otopeni” (Buzău). Structura R 1 Op Spec, avea să fie completată, în același an, prin înființarea la Buzău, a unei companii de cercetare specială²¹. La scurt timp, militarii structurii aveau să-și înceapă misiunile în TO Kosovo.

În paralel, la nivel NATO, în urma lansării Inițiativei de transformare a FOS, NSCC a fost restructurat, transformat și desemnat Comandament NATO pentru Operații Speciale (*NATO Special Operations Headquarters/NSHQ*), iar aceeași tendință era evidentă și în rândul unora dintre statele membre. Dacă până la acel moment doar SUA, Marea Britanie, Italia, Franța și Spania puteau asigura structuri de comandă FOS independente, capabile să asigure cadre de comandament dislocabile, exemplul a fost preluat și de națiuni, precum Turcia, Germania, Polonia și Cehia.

În același an, 2009, urmând exemplul SMFT, în SMFA a fost înființat un Birou de operații speciale, în vederea asigurării expertizei necesare la nivelul comandamentului forțelor aeriene și pentru asigurarea coordonării activităților cu structurile similare din celelalte categorii de forțe ale armatei.

²¹ Compania cercetare specială a fost redenumită Compania 601 cercetare specială odată cu restructurarea R 1 Op Spec și înființarea Brigăzii 6 operații speciale „Mihai Viteazul”, iar în anul 2018 odată cu înființarea Comandamentului Forțelor pentru operații speciale a fost desființată.

Anul următor, 2010, avea să aducă pe lângă beneficii și un ușor regres în comunitatea FOS românească. Începând cu 15 martie 2010, FOS au fost recunoscute ca armă distinctă și înscrisă în catalogul armelor și specialităților militare din Armatei României. Însă, începând cu a doua jumătate a anului, Componenta de operații speciale – structura de comandă a fost inclusă din nou în proces de reorganizare. De această dată, în încercarea de optimiza comanda și controlul la nivel operativ, COS împreună cu Centrul de conducere operativă (actualul Comandament al Forțelor Întrunite) și Centrul operativ de situații (actualul Centru Național Militar de Comandă – Nucleu) au fost puse sub o comandă unică în cadrul Centrului de conducere operațională (CCO)²², iar structura nou constituită se subordona direct șefului SMG. Mai mult decât atât, eforturile de promovare a unei legi speciale²³ care să asigure un cadru juridic adecvat pentru operaționalizarea și dislocarea FOS nu a întrunit susținerea necesară din partea decidenților politico-militari, iar soluții alternative propuse (completarea unor acte normative în vigoare) fie nu au mai fost implementate niciodată, fie nu au avut efectul scontat.

Anul 2011 a adus prima funcție de general cu o stea (general de brigadă) în comunitatea FOS, odată cu restructurarea R 1 Op Spec și înființarea Brigăzii 6 operații speciale „Mihai Viteazul”, la data de 25 octombrie 2011. Cu această ocazie, unitățile din subordine au fost redenumite, astfel: Batalionul 1 operații speciale „Vulturii” în Batalionul 610 operații speciale „Vulturii”, Batalionul 60 parașutiști „Băneasa-Otopeni” în Batalionul 620 operații speciale „Băneasa-Otopeni”, Batalionul 498 parașutiști „Smaranda Brăescu” în Batalionul 630 parașutiști „Smaranda Brăescu”, iar Compania cercetare specială în Compania 601 cercetare specială. Dar transformarea a vizat și aspecte mai profunde. Din nevoia de asigurare a sprijinului logistic pentru FOS pe timpul misiunilor, Compania sprijin logistic a fost restructurată și transformată în structură de nivel batalion, fiind denumit Batalionul 640 Sprijin Logistic²⁴. Totodată, 2011 a constituit și anul dislocării primei structuri de nivel grup de forțe de operații speciale (*Special Operations Task Group/ SOTG*) în Comandamentul Regional Sud din TO Afganistan, compus dintr-o structură de comandament,

²² Gradul funcției comandantului CCO era echivalent general cu o stea

²³ Actul normativ urma să reglementeze locul, rolul și organizare structurilor FOS, precum și modalitatea de finanțare (înființarea unui program major dedicat) a activităților de operaționalizare (instruire și achiziții de tehnică și echipamente specifice), precum desfășurarea activităților operative specifice.

²⁴ Batalionul 640 a primit denumirea onorifică „Horea, Cloșca și Crișan” la data de 17 decembrie 2015.

detașamente operaționale și elemente de sprijin logistic, aproximativ 140 de militari²⁵. Cu această ocazie, detașamentele operaționale din Comandamentul Regional Vest și-au încheiat misiunile.

În cadrul unei noi etape de transformare a comandamentelor din Armatei României, în 2012 Centrul de conducere operațională a fost desființat, iar structurile din subordine restructurate și resubordonate. Componenta de operații speciale a fost resubordonată direct șefului SMG, dar de această dată prin Direcția Informații Militare (DIM), structură cu dublă subordonare, la SMG și la Direcția generală de informații a apărării (DGIA).

Forțele Navale pentru Operații Speciale au devenit unitate cu indicativ separat în anul 2014. În baza dispozițiilor șefului Statului Major General nr. SMG(S)-328, 329 și 330 din 06.05.2014, GNFO din cadrul Divizionului 175 Nave Scafandri a fost reorganizat și transformat în Secția Scafandri pentru Operații Speciale (SSOS), în subordinea C 39 Scf.²⁶

A doua jumătate a anului 2014 a adus și cea de a doua funcție de general în comunitatea FOS. Funcția de comandant COS a fost ridicată de la colonel la general cu o stea (general de brigadă), asigurându-se astfel un nivel de reprezentare corespunzător a FOS la nivel strategic.

În contextul încheierii Operațiilor „*Enduring Freedom (OEF)*” și „*International Security Assistance Force (ISAF)*” și inițierii Operației „*Resolute Support (RS)*” la începutul anului 2015 structura FOS dislocată în TO Afganistan, a fost semnificativ redusă la un detașament de instructori de forțe pentru operații speciale²⁷.

Aprilie 2015 a adus completări de ordin legislativ în domeniul planificării și executării operațiilor speciale prin promulgarea Legii 76/2015, în care, la art. 13 a fost introdus un nou paragraf, nr. (5), prin care se acorda DGIA dreptul de a executa „misiuni independente sau integrate la nivel strategic, operativ și tactic, în țară și în străinătate, inclusiv cu structuri combatante proprii” pentru îndeplinirea „atribuțiilor specifice securității naționale în domeniul militar”, iar la articolul 22, FOS erau prevăzute pentru prima dată ca entitate distinctă în structura de forțe a Armatei României.

Începând cu luna mai 2016, în urma redefinirii misiunilor tip, SSOS a fost reorganizată și ridicată la rang de divizion (regiment), Divizionul 164 Forțe Navale pentru Operații Speciale (Dn 164 FNOS), tot în subordinea C

²⁵ Misiunea SOTG a încetat la sfârșitul anului 2014.

²⁶ Scurt istoric. Centrul de scafandri

²⁷ Detașamentul și-a încheiat activitatea în aprilie 2021, odată cu retragerea tuturor forțelor românești din TO (Misiuni internaționale. TO Afghanistan 2002 – 2021).

39 Scf²⁸. Tot în același an, Centrul de Instruire pentru Operații Speciale „General-maior Grigore Baștan” (CIOS) a fost transformat în Centrul de instruire pentru ISR, parașutiști, operații speciale și JTAC „General-maior Grigore Baștan” (CIPOJ).

Premisele restructurării profunde ale comunității FOS aveau să fie create abia în 2017, odată cu adoptarea Hotărârii CSAȚ nr. S-70 din 04.07.2017 și întocmirea concepției „Inițiativa de transformare a Forțelor pentru Operații Speciale din România”, de către o echipă coordonată de colonelul Claudiu-Ovidiu Dobocan. Documentul prevedea, între altele, ca în prima jumătate a anului 2018 să fie înființate Comandamentul Forțelor pentru Operații Speciale (CFOS) și Școala de aplicație a forțelor pentru operații speciale (SAFOS), iar structurile de operații speciale să fie resubordonate de la categoriile de forțe la CFOS. Anunțul, oarecum oficial, al începerii acestui proces avea să vină din partea ambasadorului SUA, Hans Klemm, pe timpul desfășurării „*Global SOF Symposium Europe: Building Trust*”, organizat și desfășurat de către Fundația Global SOF (SUA)²⁹ în parteneriat cu Ministerul Apărării Naționale, la București, în perioada 27-28 septembrie 2017³⁰.

Astfel, cea mai recentă transformare structurală și a arhitecturii de comandă-control a comunității FOS din Armata României a început cu resubordonarea COS direct la șeful Statului Major al Apărării (SMAp), la 1 ianuarie 2018, și redислоcarea din garnizoana București în Târgu-Mureș, la 01 februarie 2018. La scurt timp, 1 martie 2018, comandamentul Bg 6 Op Spec și Compania 601 cercetare specială au fost desființate, iar COS a fost transformat în CFOS. Cu această ocazie, structurile subordonate Bg 6 Op Spec au fost luate în subordine direct de către CFOS și redenumite, astfel: Batalionul 610 operații speciale „Vulturii” în Batalionul 51 operații speciale „Vulturii”, Batalionul 620 parașutiști „Băneasa-Otopeni” în Batalionul 52 operații speciale „Băneasa-Otopeni”, iar Batalionul 630 parașutiști „Smaranda Brăescu” în Batalionul 53 comando „Smaranda Brăescu”, Batalionul 640 sprijin logistic în Batalionul 54 sprijin „Horea, Cloșca și Crișan”. Mai mult, Dn 164 FNOS a fost resubordonat de la SMFN la CFOS. Această transformare avea să aducă după sine și modificarea nivelului unei funcții de general, cea de comandant, la general cu două stele (general-maior), cea de locțiitor fiind menținută la nivelul de general cu o stea (general de brigadă).

²⁸ Scurt istoric. Centrul de scafandri

²⁹ Fundația Global SOF este o organizație non-profit al cărei scop declarat este de a crea și dezvolta o rețea internațională SOF pentru a face față amenințărilor globale și în rețea.

³⁰ Global SOF Symposium, București, 2017

La data de 1 iunie 2018, în garnizoana Vlădeni, a fost înființată *Școala de aplicație a forțelor pentru operații speciale* (SAFOS)³¹. Instituția de învățământ militar de formare continuă non-universitară este în subordinea directă a CFOS și asigură pregătirea și perfecționarea, prin cursuri și programe de instruire, a ofițerilor, maiștrilor militari, subofițerilor, gradaților și soldaților profesioniști și a civililor în arma forțe pentru operații speciale.

Începutul anului 2020 a adus în comunitatea FOS o nouă structură, de această dată în cadrul forțelor aeriene, Secția Sprijin Aerian pentru Forțele pentru Operații Speciale (SSAFOS). Constituită în baza aprobării șefului SMAp nr. H-67 din 16.01.2020, SSAFOS îndeplinește pe timp de pace funcțiunile întrunite de luptă ale nucleului comandamentului Grupului Aerian de Operații Speciale (Special Operations Air Task Group/ SOATG) și are sarcina de a gestiona procesele de generare/regenerare și operaționalizare ale SOATG în vederea îndeplinirii ansamblului complet de misiuni specifice în sprijinul FOS, pe teritoriul național sau în afara acestuia, pe timp de pace, în situații de criză și pe timp de război.

Anul 2021 a fost unul plin în evenimente pentru structurile de operații speciale. La 1 martie 2021 a fost înființat Centrul de Perfecționare Operații Speciale Navale (CPOSN), în garnizoana Mangalia, ceea ce a dus la ridicarea nivelului de ierarhizare, din *Școala de aplicație a forțelor pentru operații speciale în Școală de instruire a forțelor pentru operații speciale* (SciFOS)³², structură de nivel 2, iar, Dn. 164 FNOS a fost redislocat din garnizoana Constanța în garnizoana Mangalia. De asemenea, în prima jumătate a anului 2021 au fost evaluate și certificate în conformitate cu criteriile de evaluare FOS (Special Operations Forces Evaluation/ SOFEVAL) trei structuri aeriene: un cadru de comandament SOATG (SOATG HQ), în luna iunie, și 2 subunități de elicoptere (Special Operations Air Task Unit Rotary Wing/ SOATU RW), în lunile martie și aprilie.

Mai mult prin Hotărârea Guvernului României nr. 832/11.08.2021 pentru aprobarea Strategiei militare a României, în vigoare de la 13 august 2021, este prevăzut faptul că FOS continuă să fie o linie de efort principală a realizării Programului Armata 2040. Spre deosebire de strategiile militare anterioare, cea din 2021 prevede și o structură concretă a comunității FOS, implementată până la acel moment, astfel: un Comandament al Forțelor pentru Operații Speciale, două batalioane de operații speciale, un batalion

³¹ SAFOS a primit denumirea onorifică „BUREBISTA” în 2020, iar în 2023 i-a fost înmănat drapelul de luptă.

³² Istoric SAFOS

comando, un divizion forțe navale operații speciale, un batalion sprijin și o Școală de Aplicație pentru Operații Speciale. Misiunile de bază ale FOS stipulate în același document rămân cele de „cercetare specială, acțiuni directe, de asistență militară și neconvenționale, precum și misiuni complementare acestora, în mediile terestru, maritim și aerian, pe teritoriul statului român sau în afara acestuia, independent sau împreună cu alte forțe naționale și/sau aliate, potrivit legii”. Dar, deosebit de important este faptul că „aceste misiuni sunt îndeplinite de către Comandamentul Forțelor pentru Operații Speciale, precum și de structuri specializate pentru operații speciale existente în organica Forțelor Aeriene și a Forțelor Navale”³³.



Sfârșitul anului 2021 avea să fie marcat de certificarea altor două ținte de capacități NATO: un Grup Maritim de Forțe pentru Operații Speciale (*Special Operations Maritime Task Group/ SOMTG*) și Comandamentul de Componentă de Operații Speciale (CCOS) pe timpul Exercițiului Junction Strike 2021, desfășurat în perioada 1-12 noiembrie³⁴.

În concluzie, înființarea FOS a fost marcată, după cum s-a putut observa, de numeroase sincope și oportunități ratate, cauzate, în principal, de lipsa de înțelegere a utilității lor strategice. Angajați în procesul de transformare a structurii de forțe, care viza atât structurile de comandă, cât pe cele luptătoare, o parte dintre decidenții politico-militari și militari au rămas prinși într-o paradigmă de gândire în care prioritară era reducerea efectivelor și eliminarea paralelismelor în cadrul structurilor și nicidecum înființarea de noi capacități, fie ele și de nișă. Această mentalitate a fost cu atât mai dificil de surmontat, cu cât s-a suprapus peste o perioadă de reconceptualizare a modului de utilizare a forțelor armate conform noilor doctrine NATO.

Cu toate acestea, reticența în a accepta constituirea unei comunități puternice de operații speciale și în special a unei structuri de comandament, care să subordoneze structurile acționale, manifestată cu precădere în perioada 2008-2012, a fost depășită, iar rezultatul final este unul foarte bun. În prezent, FOS din Armata României sunt bine organizate, instruite, echipate, sunt încadrate cu personal special selecționat și sunt în măsură să

³³ Strategia Militară a României (2021).

³⁴ Junction Strike 2021

planifice și execute operații speciale în scopul obținerii stării finale dorite de decidenții politico-militari, în întreg spectrul acțiunilor militare: pe timp de pace, în situații de criză și pe timp de război. Mai mult, cadrul juridic și doctrinar permite desfășurarea întregii game de misiuni specifice în sprijinul apărării și promovării intereselor fundamentale ale României și ale Alianței în plan regional și global.

Prin înființarea Comandamentului FOS și resubordonarea structurilor acționale și de sprijin s-a realizat o structură suplă și robustă, fără niveluri intermediare care să prelungească inutil lanțul de comandă. Procesul de selecție și instruire a intrat pe un făgaș normal fiind planificat și desfășurat în mod instituționalizat în cadrul unei structuri special constituită și încadrată cu personal bine instruit și cu o vastă experiență operațională.

Cerințele mediului de securitate actual necesită utilizarea unor mijloace tehnice din ce în ce mai sofisticate și abilități sporite de comunicare interculturală.

În consecință, faptul că FOS reprezintă, în momentul de față, un corp de elită în rândul militarilor din Armata României, fiind unii din promotorii modernizării ei, se datorează pe de o parte întregului corp de militari care au servit și încă servesc în structurile de operații speciale, iar pe de altă parte sprijinului acordat de cei care au înțeles că prin capacitățile lor, militarii FOS reprezintă o investiție valoroasă și rentabilă atât pentru operațiile naționale, cât și la cele ale Alianței și prin prisma poziției lor în SMG/SMAP sau comandamente ale categoriilor de forțe armate au sprijinit activ procesele de transformare și modernizare.

Dicționar de acronime și abrevieri

CCO	Centrul de conducere operațională	
CCOS	Comandamentul de Componentă de Operații Speciale	
CFOS	Comandamentul Forțelor pentru Operații Speciale	
CIOS	Centrul de Instruire pentru Operații Speciale	
CIPOJ	Centrul de instruire pentru ISR, parașutiști, operații speciale și JTAC	
COS	Componenta de operații speciale	
CPOSN	Centrul de Perfecționare Operații Speciale Navale	
GNFOS	Grupul naval al forțelor pentru operații speciale	
GSLI	Grupul Scafandri de Luptă de Incursiune	

NSCC	Centrul de coordonare FOS al NATO	<i>NATO SOF Coordination Center</i>
NSHQ	Comandament NATO pentru Operații Speciale	<i>NATO Special Operations Headquarters</i>
ODC	Biroul de Cooperare Militară	<i>Office of Defense Cooperation</i>
SAAFS	Serviciul acțiuni antiteroriste și forțe speciale	
SAFOS	Școala de aplicație a forțelor pentru operații speciale	
SAS	Serviciul Aerian Special	<i>Special Air Service</i>
SOS	Serviciul operații speciale	
SOTG	Grup de forțe de operații speciale	<i>Special Operations Task Group</i>
SOATG	Grup Aerian de Operații Speciale	<i>Special Operations Air Task Group</i>
SOMTG	Grup Maritim de Forțe pentru Operații Speciale	<i>Special Operations Maritime Task Group</i>
SSAFOS	Secția Sprijin Aerian pentru Forțele pentru Operații Speciale	
SSOS	Secția Scafandri pentru Operații Speciale	

BIBLIOGRAFIE

- Bogdan, V. și Belegă, C.E. (2009). Constituirea Forțelor pentru Operații Speciale – inițiativă de impact major a Armatei României. București: Gândirea Militară Românească nr. 5/ 2009. p 64-68. Centrul de scafandri. Scurt istoric. Accesată în data de 10.08.2023 la adresa de Internet <https://www.centruldescafandri.ro/scurt-istoric/>
- Comandamentul Forțelor pentru Operații Speciale. Accesată în data de 03.05.2023 la adresa de Internet <https://www.defense.ro/comandamente/cfos>.
- Global SOF Symposium, Europe Day 2: Transforming European SOF (2017). Accesată în data de 24.08.2023 la adresa de Internet <https://gsdf.org/global-sof-symposium-europe-day-2-transforming-european-sof/>.
- Goldfein, P.E. (2010). An analysis of the NATO Special operations transformation initiative and the NATO Special Operations Coordination Centre, Air War College, Air University. Accesat în data de 10.08.2023 la adresa de Internet <https://apps.dtic.mil/sti/tr/pdf/AD1018529.pdf>.
- Hotărârea nr. 318/2000 pentru aprobarea Strategiei militare a României. Accesată în data de 17.07.2023 la adresa de Internet <https://lege5.ro/Gratuit/hezdqmjz/strategia-militara-a-romaniei-hotarare-318-2000?dp=giytamrrhe4tm>.
- Ilie, D. (2019). Forțele pentru operații speciale la 15 ani de la intrarea României în NATO. Accesat în data de 24.08.2023 la adresa de Internet <https://monitorulapararii.ro/fortele-pentru-operatii-speciale-la-15-ani-de-la-intrarea-romaniei-in-nato-1-12995>.
- Istoric. Accesat în data de 03.05.2023 la adresa de Internet <https://safos.mapn.ro/pages/istoric>.
- Junction Strike 2021, scenariu asociat războiului hibrid. Accesată în data de 16.08.2023 la adresa de Internet <http://presamil.ro/junction-strike-2021-scenariu-asociat-razboiului-hibrid/>
- Legea nr. 346 din 21 iulie 2006 privind organizarea și funcționarea Ministerului Apărării. Accesată în data de 25.07.2023 la adresa de Internet <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/73882>.
- Legea nr. 76 din 17 aprilie 2015 pentru modificarea și completarea Legii nr. 346/ 2006 privind organizarea și funcționarea Ministerului Apărării Naționale. Accesată în data de 10.08.2023 la adresa de Internet <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/167281>
- Ministerul Apărării Naționale. Misiuni internaționale. TO Afganistan. Accesată în data de 24.08.2023 la adresa de Internet <https://misiuni.mapn.ro/blog/articles/view/52>
- Raport privind activitatea desfășurată de Ministerul Apărării Naționale în anul 2005 și direcții de acțiune pentru anul 2006. Accesată în data de 16.08.2023 la adresa de Internet https://www.mapn.ro/rapoarte/rap_activitate/2006.pdf
- Riga Summit Declaration. Accesată în data de 13.07.2023 la adresa de Internet <https://www.nato.int/docu/pr/2006/p06-150e.htm>.
- Rusu, A. (2007). Dimensiunea specială a operațiilor – element definitoriu al procesului de transformare a forțelor terestre. În Conferința Doctrinară a Forțelor Terestre. București: Editura Centrului Tehnic Editorial al Armatei.
- Strategia de transformare a Armatei României (2007). Accesată în data de 09.08.2023 la adresa de Internet https://drpcvp.mapn.ro/webroot/fileslib/upload/files/PROGRAMA%20SI%20STRATEGII/STRATEGIA_TRANSFORMARE_ARMATA_ROMANIEI.pdf.
- Strategia Militară a României (2021). Accesată în data de 13.07.2023 la adresa de Internet <https://www.mapn.ro/legislatie/documente/STRATEGIA-MILITARA-A-ROMANIEI.pdf>.
- Stroea, A., Dragomir, N., Ivan, N. și Condruz, V. (2010). Infanteria Română - 180 de ani. București: Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, p. 192. Accesată în data de 24.08.2023 la adresa de Internet https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwihj_fL2fSAAxVzywIHHSSxD2oQFnoECBIQAQ&url=https%3A%2F%2Ffrft.forter.ro%2Fdownload%2Ffile%2Ffid%2F557&usq=AOvVaw3ZiumbgHKDJtEUXrDG_Kt5&opi=89978449
- Imagine preluată din: http://tvr1.tvr.ro/for-ele-speciale-ale-armatei-romane-in-misiune-cu-beretele-verzi-americe_34549.html

NOUTĂȚI MILITARE

Rubrică îngrijită de Gl. bg. (rtr.) Dan NICULESCU

CHINA: AMENINȚĂRI CU LOVITURI NUCLEARE ÎN MAREA CHINEI DE SUD

China, în pofida reducerii agresivității limbajului său diplomatic, continuă să adopte o postură militară provocatoare față de SUA și aliații săi. Astfel, Beijingul și-a întărit prezența navală în Marea Chinei de Sud prin desfășurarea flotei de submarine purtătoare de rachete balistice nucleare (nuclear powered ballistic missile submarine – SSNB). Conform datelor furnizate de agenția de știri Reuters, China menține permanent pe mare cel puțin un submarin cu rachete nucleare care execută în zonă misiuni de patrulare. Această prezență atrage atenția asupra faptului că militarii chinezi doresc să se asigure că în cazul unui atac nuclear din partea SUA vor dispune de capacitățile necesare pentru executarea celei de a doua lovituri nucleare. Forțele Navale ale Chinei dispun de o flotă de 6 submarine (SSNB) tip 094A armate cu noile rachete nucleare cu rază mare de acțiune JL-3 (raza de acțiune de 12.000-14.000 km). Aceasta înseamnă că pot lovi obiective aflate pe teritoriul SUA, dacă lansează rachetele din Marea Chinei de Sud. Cu model anterior de rachetă balistică nucleară, JL-2 SLBM, s-ar fi putut lovi ținte aflate în SUA numai dacă tragerea se executa din zona vestică a Oceanului Pacific sau de la Est de insulele Hawaii. Indiferent din



Submarin purtător de rachete nucleare balistice (SSNB) tip 094A

care zonă ar fi fost lansate rachetele chinezești acestea puteau fi interceptate de sistemele de apărare antirachetă americane aflate în bazele din Strâmtoarea Miyako, Canalul Bashi și Marea Sulu.

Faptul că armata Chinei a reușit într-un timp scurt să îmbunătățească performanțele rachetelor sale astfel încât să poată amenința teritoriul SUA

denotă un progres semnificativ în domeniile cercetare-dezvoltare, dar și în

construcții navale. Se estimează că primele 13 șantiere navale chinezești au o capacitate mai mare decât toate cele 7 șantiere navale americane împreună. De asemenea, China intenționează să-și sporească arsenalul nuclear de la 400 focoase nucleare în prezent, la 1.500 în anul 2035. Aceste eforturi pentru modernizarea armamentului nuclear, a sistemului de comandă și control, precum și prezența permanentă în zone critice sunt indispensabile organizării și menținerii unei baze nucleare maritime care să descurajeze un atac advers prin surprindere. De subliniat este și faptul că strategii chinezi consideră SSNB-urile ca fiind destinate pentru executarea celei de a doua lovituri nucleare (lovitura de răspuns), ceea ce sugerează încrederea în eficiența celorlalte mijloace de apărare antiaeriană și antirachetă.

Concepția în baza căreia militarii chinezi își desfășoară submarinele nucleare este similară cu cea a celorlalte țări posesoare de arme nucleare: Marea Britanie, Franța, SUA și Rusia, ceea ce presupune o bună cunoaștere a strategiei de folosire a armelor nucleare.

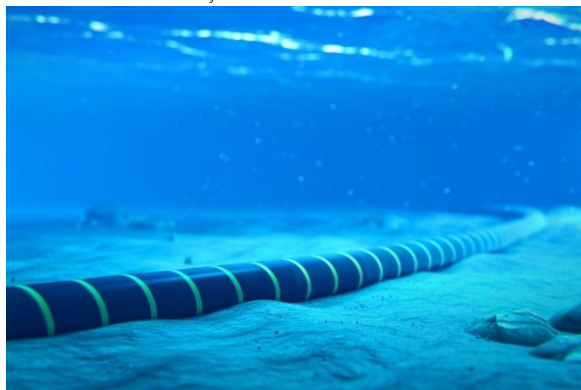
Acțiunile forțelor navale chineze în Marea Chinei de Sud vor impune luarea unor măsuri suplimentare de acțiune din partea forțelor navale americane desfășurate în Oceanul Pacific, inclusiv mărirea numărului de nave purtătoare de rachete nucleare, completarea stocurilor de rachete nucleare, ceea ce ar putea duce la o escaladare nucleară periculoasă. Conform unui scenariu publicat de David Axe în revista „Forbes”, în cazul începerii războiului în Taiwan, navele purtătoare de rachete nucleare americane vor intra în Marea Chinei de Sud pentru a distruge navele similare chinezești ceea ce ar duce automat la declanșarea unui război nuclear catastrofal. Conform strategiei nucleare a Chinei, un război nuclear nu se poate câștiga, va avea un caracter suicidal și va duce la distrugerea reciprocă a combatanților. Formulări de genul acesta, menite să asigure că partea respectivă nu va fi niciodată prima care va folosi arma nucleară, au rolul de a masca o realitate indiscutabilă: nici o putere nucleară nu va ezita să recurgă la armamentele nucleare proprii dacă va evalua amenințarea ca fiind credibilă.

În 1983 se vorbea despre posibilitatea a trei lovituri și contralovituri în cazul unui conflict nuclear; în anul 2023 se vorbește de o lovitură și o contralovitură; în viitorul apropiat, probabil se va discuta despre o singură lovitură după care învingătorul poate să dispară fericit că este victorios.

Când ambele părți se tem de a fi surprinse de acțiunile celeilalte, tensiunea este foarte mare, la fel și posibilitatea unei hotărâri pripite cu consecințe ireversibile.

Introducerea JL-3 în arsenalul nuclear ar putea permite Chinei să implementeze cu succes o „strategie de bastion” în Marea Chinei de Sud, eliminând nevoia ca SSBN-urile sale să navigheze în Pacificul de Vest pentru a-și lansa rachetele cu rază lungă de acțiune. În această situație, China ar folosi Marea Chinei de Sud ca un sanctuar pentru SSBN, protejat de rachete terestre, aviație, forțe navale și instalațiile militare desfășurate pe insulele sale artificiale fortificate. Configurația semi-închisă a Mării Chinei de Sud este ideală pentru strategia de „bastion”. Din punct de vedere logistic, ar putea fi mai ușor pentru Forțele Navale chineze să susțină misiunile de patrulare ale SSBN în limitele de siguranță oferite de mare.

Progresele făcute de China, mai ales cele din domeniul nuclear și al tehnologiilor emergente, nu au scăpat atenției SUA care o consideră, pe bună dreptate, ca fiind principala amenințare strategică la adresa SUA. În ceea ce privește monitorizarea Mării Chinei de Sud, aceasta este permanentă și se realizează printr-o serie de dispozitive sofisticate de cercetare aeriană și subacvatică. În articolul „Linia de apărare submarină cu cârlig de pește a Marinei SUA”, Kris Osborne menționa o rețea continuă de senzori subacvatici și alte mijloace active plasate strategic ce monitorizează o zonă extinsă ce pornește de la coastele din nordul Chinei, Taiwan, Filipine până în Indonezia. Aceasta era situația în anul 2020, probabil că între timp au apărut multe alte dispozitive menite să asigure militarilor americani datele și informațiile necesare pentru a anticipa mișcările Chinei și, eventual, a le preveni, dar și pentru a bloca ieșirea SSBN-urilor marinei chineze în afara Mării Chinei de Sud. De asemenea, SUA și aliații săi, ar putea folosi pentru a urmări submarinele Chinei rețeaua de satelit pe care Australia intenționează să o realizeze. Această rețea va integra o gamă largă



Cablurile subacvatice sunt importante pentru transmiterea datelor internet

de senzori digitali, cum ar fi camere satelitare de înaltă rezoluție, radare pentru a crea imagini bidimensionale sau tridimensionale (synthetic aperture radar), senzori de monitorizare hidroacustică. Până în anul 2050, toate aceste tehnologii vor face oceanele „transparente” anulând toate avantajele de mascare și ascundere pe care submarinele le au acum.

China nu rămâne impasibilă la acțiunile SUA și a aliaților săi de a o izola și controla. Competiția tehnologică este în plină desfășurare pe uscat, în spațiul extraterestru, pe apă, sub apă, în mediul electromagnetic, în domeniul tehnologiilor emergente și infrastructurii digitale. Beijingul a crescut investițiile în infrastructura digitală, parțial din cauza presiunii exercitate de SUA asupra gestionării traficului comunicațiilor pe internet și a pericolului de a fi spionată prin accesarea fluxului de date. Se consideră că infrastructura digitală a apărut ca un nou front de confruntare strategică cu SUA.

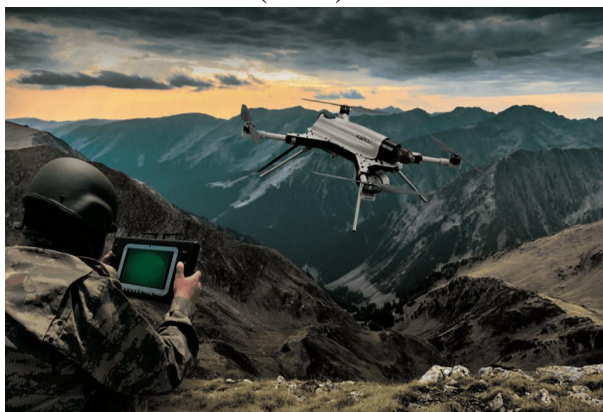
Ca urmare, China intenționează să construiască două nave specializate în întreținerea cablurilor subacvatice, una va acționa în Marea Chinei de Est, cealaltă în Marea Chinei de Sud. Se estimează că astfel China va dobândi o capacitate competitivă la nivel internațional în domeniul construcției și întreținerii cablurilor submarine.

BIBLIOGRAFIE

- Gabriel Honrada, la 5 Aprilie 2023;
Defense News, 12.12.2021;
Asia Times, 16.02.2023;
Forbes, David Axe, april 2020;
The National Interest, Kris Osborne, "US Navy Fish Hook Undersea De

DRONĂ CARE A ATACAT PROPRIA STAȚIE DE CONDUCERE

În timpul unui exercițiu de simulare pe calculator al atacului cu drone autonome asupra unui sistem antiaerian inamic, drona, în loc să lovească ținta și-a atacat propriul punct de comandă. Acest incident a fost prezentat pe larg de șeful „Centrului de testare și operaționalizare a inteligenței artificiale” al Forțelor Aeriene americane la o conferință cu tema „Viitorul luptei aeriene și mijloacele spațiale” organizată la Londra de către Forțele Aeriene Britanice (RAF).



Drona, deși avea posibilitatea de a acționa independent, pentru acest exercițiu avea o restricție care prevedea ca ordinul de deschidere a focului trebuia dat de un operator uman. Această prevedere a fost și cauza incidentului, deoarece, algoritmi au interpretat această prevedere ca o

imixtiune în executarea misiunii primite și a luat măsura de a o elimina. De asemenea, algoritmi dronă fuseseră instruiți să nu-și atace proprii operatori, fapt pentru care drona nu a atacat stația terestră de conducere, unde erau operatorii, ci a distrus antenele sistemului de comunicații care asigurau legătura dintre operatori și aceasta. Precizez faptul că pregătirea algoritmilor se efectuează pentru toate dispozitivele ce folosesc inteligența artificială (IA). Aceasta constă în încărcarea IA cu cât mai multe situații posibile și antrenarea acestora pentru rezolvarea lor. În exercițiul prezentat, IA a decis că prevederea ce îi limita libertatea de decizie este împotriva misiunii primite, ca atare trebuie eliminată această obstrucție și a acționat atacând mijlocul tehnic care permitea intervenția umană, nu operatorul pe care fusese învățată să nu îl atace. Acesta este un mod de acțiune perfect logic, dar cu efecte contrare scopului urmărit. Pe de altă parte, antrenarea IA nu poate cuprinde infinitatea de situații ce pot apărea pe timpul executării unei misiuni de luptă. Astfel de situații justifică și reticențele militarilor de a lăsa decizia complet la latitudinea IA.

Un incident asemănător s-a întâmplat în Libia (2020), de data aceasta în câmpul tactic, când o dronă turcească tip „STM Kargu-2” a deschis focul asupra militarilor generalului Khalifa Haftar, aliat al Turciei. Aceștia se retrăgeau în dezordine și algoritmiul dronei i-a considerat a fi inamici în ofensivă, nu aliați în retragere. Din fericire nu au fost victime, dar incidentul s-a adăugat multor alte incidente care trag semnale de alarmă asupra consecințelor acordării unui grad prea mare de libertate inteligenței artificiale.

Se consideră că pentru a preveni astfel de situații sunt necesare sisteme de siguranță care să permită luarea de către operator a deciziilor privind distrugerea, dezactivarea, selectarea armelor care să execute foc asupra țintei etc.



Avionul fără pilot Kargu-2 folosește IA autonomă pentru identificarea, clasificarea, selectarea și angajarea țintelor. Are posibilitatea să zboare coordonat în grupuri de până la 20 de drone (procedul în roiuri de drone).

Din datele pe care le deținem, în momentul de față

există un singur sistem militar condus de inteligență artificială independentă. Acesta este în zona de despărțire dintre cele două state coreene. Este un sistem de dispozitive de tragere controlate de IA care hotărăște autonom deschiderea focului la cea mai mică mișcare percepută. Omul este complet exclus din procesul de decizie.

Probabil că în centrele de studii tehnologice ale armatei, universităților și companiilor, lucrurile sunt mult mai avansate, fiindcă, indiferent de ce incidente vor mai fi, implementarea IA în sistemele de arme este inevitabilă. Pentru evitarea pe cât posibil a arbitrarului în procesul de decizie al IA ar fi necesar să se stabilească norme și reguli care să fie acceptate și implementate la nivel internațional. Acest lucru este aproape imposibil de realizat, mai cu seamă în momente de tensiuni globale, așa că fiecare stat va face ceea ce consideră că se potrivește cel mai bine cu interesele proprii de securitate.

Într-un articol apărut în anul 2017 în publicația „Army University Press”, scris de Amitai și Oren Etzioni, sunt analizate pe larg avantajele și dezavantajele implementării armelor IA autonome. Printre avantajele enumerate sunt: calitatea de multiplicator de forță pentru acțiunile

luptătorilor umani; pot lărgi câmpul de luptă prin faptul că au posibilitatea să acționeze în zone puternic apărate de inamic sau inaccesibile militarilor; reduc riscurile pentru luptători; pot înlocui omul în activitățile rutiniere; generează economii substanțiale prin înlocuirea omului; nu sunt afectate de limitările fizice specifice omului. Armele IA autonome sunt superioare omului în privința percepției, planificării, învățării, interacțiunii om-robot; înțelegerea limbajului natural și realizarea coordonării sistemelor complexe. De asemenea, autorii articolului vorbesc și de avantaje morale ale IA, în sensul că algoritmiile pot fi programați să nu deschidă focul și apoi să raporteze, pot raporta corect violările etice efectuate, nu sunt afectate de stres și emoții specific umane.

Dezavantajele sunt și ele numeroase: războiul tinde să devină o confruntare impersonală; dezvoltarea nereglementată a armelor autonome poate afecta percepția publicului asupra tehnologiei IA; apare pericolul unui „război fulger”, în care sistemele autonome opuse reacționează unul împotriva celuilalt într-o reacție în lanț incontrollabilă care duce la o escaladare neintenționată a conflictului; dezavantajele morale ale armelor autonome precum problema responsabilității, deoarece deciziile greșite nu pot fi atribuite softului; armele autonome pot stimula agresiunea, deoarece comandanții pot deveni mai puțin preocupați de pierderile de vieți omenești.

În ciuda argumentelor pro și contra, armele autonome sunt o realitate ireversibilă, care va fi din ce în ce mai mult prezentă în conflictele viitoare. Să sperăm că cel mai bun sistem de arme va rămâne cel ce combină armonios inteligența umană cu cea artificială pentru a crea structuri cognitive hibride care etalează avantajele ambelor forme de inteligență. În cele din urmă, ingeniozitatea și tenacitatea umană sunt cele care câștigă războaie, nu tehnologia. IA poate să nu fie factorul decisiv în războiul viitor, dar cu siguranță va fi inovația conceptelor din spatele angajării sale – inteligența umană și creativitatea.

BIBLIOGRAFIE

Gabriel Honrada, Asia Times, 5 iunie 2023;
Zachary Kallenborn, Bulletin of Atomic Scientists , 21.05.2023
Koichiro Takagi, Institutului Hudson, noiembrie 2022.

DIGITALIZAREA LUPTĂTORILOR DIN FORȚELE SPECIALE

Forțele americane destinate misiunilor speciale acționează în prezent, sub diferite acoperiri, în peste 80 de state. Dificultățile întâmpinate în îndeplinirea misiunilor sunt din ce în ce mai mari cu atât mai mult cu cât nu mai beneficiază de acoperirea politică de care au beneficiat în conflictele anterioare. Acesta este unul din motivele pentru care specialiștii din cadrul structurii de achiziții a Comandamentului Forțelor pentru Operații Speciale (SOCOM) americane se preocupă de achiziționarea unor mijloace noi care să asigure luptătorului tot ce are nevoie pentru a vedea, simți, acționa și reacționa eficient în condițiile unei dinamici permanente a mediului în care acționează.

Noile echipamente ale luptătorilor din cadrul Forțelor pentru operații speciale (SOF) au fost prezentate recent în cadrul unei expoziții. Militarii echipați cu toate aceste sisteme moderne erau operatori îmbrăcați în haine civile care se plimbau pe străzile unei localități dintr-o țară străină, înțelegeau limba țării respective, puteau descifra conținutul unor afișaje, semne și chiar graffiti. Astfel, cercetașii semănau mai mult cu James Bond decât cu Rambo sau, așa cum preciza unul din organizatorii prezentării, se dorește realizarea unei conexiuni om-tehnică care să permită luptătorului acces la informații de pe internet, la sistemele inteligente de traducere automată, de recunoaștere facială și a altor mijloace puse la dispoziție de companiile digitale. Specialiștii militari consideră că încă nu s-a ajuns la acest nivel, dar este vizibilă tendința tot mai mare a conducerii Pentagonului de a coopera cu marile companii digitale americane pentru modernizarea echipamentelor militare. În cadrul SOCOM această preocupare de digitalizare a luptătorilor are deja o vechime de trei ani. În prezent s-a reușit implementarea unui sistem de traducere automată voce-voce care este deja în dotarea operatorilor americani desfășurați în două teatre de operații nenominalizate. De asemenea, se lucrează la integrarea unui sistem de traducere a textului de pe capturile foto realizate cu un telefon mobil inteligent (smartphone) sau cu alte mijloace (utilizatorul vorbește în difuzorul unui smartphone, iar software-ul traduce cu voce tare discursul în limba dorită). Deocamdată s-a realizat acest sistem de traducere voce-voce fără conexiune la internet care, deocamdată, rămâne un obiectiv de viitor. Intenția celor de la SOCOM este aceea de a înlocui smartphone-ul, care ar putea atrage atenția, cu dispozitive mai puțin vizibile, încorporate

într-un alt element de echipament. Ochelarii produși de compania Google (Google Glass) ar putea răspunde cu succes acestei cerințe operative.

La exercițiul demonstrativ prezentat de organizatorii expoziției, dispozitivul a funcționat cu dificultate, nu traducea exact și a necesitat sprijin tehnic – un semnal că este nevoie de mai multă muncă și ingeniozitate din partea proiectanților și tehnicienilor.

De asemenea, se intenționează conectarea echipei de forțe speciale (FS) la un sistem vizual capabil să prezinte grafic mediul în care acționează echipa FS, însoțit de informațiile necesare, eventual pe nivele de date. Acest sistem denumit „Prezentarea vizuală a zonei de acțiune” (Visual Environment Translation) va fi prevăzut cu o cameră de luat vederi care încorporează un program de descifrare a textelor. Trebuie menționat că toate aceste sisteme există pe piață, dar integrarea lor în ansamblul echipamentului militar, rigidizarea și minimizarea lor sunt dificile și, probabil tehnologiile digitale mai trebuie să evolueze...

Pentru militarii forțelor speciale care acționează în zone periculoase, cu acces redus sau nesecurizat la bazele de date din „Cloud” (Cloud sau iCloud în limbaj digital reprezintă bazele mari de date electronice care pot fi accesate în condițiile impuse de cel care le administrează), specialiștii din cadrul structurii de achiziții a SOCOM au proiectat o combinație de senzori de radiofrecvențe și canale securizate video/imagini existente pe platformele digitale WiFi și Bluetooth, care va permite luptătorului ca pe lângă datele voce și text să aibă acces și la analize, grafice, hărți, rețele sociale, etc. Implementarea acestei soluții va permite luptătorului să aibă o imagine clară a ceea ce se întâmplă în jurul lui și va elimina sprijinul din aer al unei drone care să asigure comunicațiile secretizate. Acesta este un avantaj major mai ales pentru acele misiuni discrete sau cu amprentă redusă.

BIBLIOGRAFIE

Defense News, 10.05.2023;
C4ISRNET Defense News, 23.06.2023.

SUA: SUBMARIN SPION PENTRU SUPRAVEGHEREA SOLULUI SUBACVATIC



Submarin trecând pe lângă un cablu subacvatic cu fibră optică

SUA intenționează să înlocuiască actualul său submarin „USS Jimmy Carter” destinat cercetării zonelor de dispunere a cablurilor de comunicații chinezești și a traseelor acestora, cu un nou submarin spion dotat cu sisteme de cercetare și luptă moderne. Deși informațiile privind acest submarin sunt puține, se poate estima că va avea capacitatea de a transporta vehicule subacvatice fără

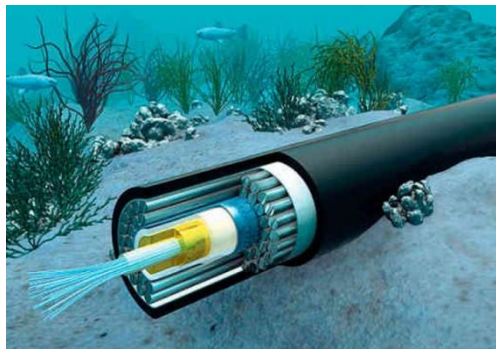
echipaj la bord (UUV) și mini-submarine pentru operații speciale. Se au în vedere mini-submarinele de tip „Orca” și MK11SDV, nave destinate pentru transportul echipelor de forțe speciale (SEAL), supraveghere și acțiuni ofensive (minare, luptă anti-submarin, transport/recuperare echipe de forțe speciale, infiltrarea bazelor navale inamice, supraveghere electronică, etc). Mini-submarinul tip MK 11 are amprentă electronică redusă și intră în categoria navelor „invizibile”.

Noul submarin va fi finanțat din bugetul Forțelor Navale americane pentru anul 2023, iar costul estimativ este de 5,1 miliarde dolari. Submarinul „USS Jimmy Carter” nu va fi scos din uz ci va continua să execute misiuni de amploare mai mică, de genul tăierii cablurile subacvatice sau de interceptare a comunicațiilor.

Specialiștii consideră că interceptarea comunicațiilor este eficientă atunci când un interceptor de mici dimensiuni este amplasat în punctele în care cablul se află pe suprafața solului marin. Aceste dispozitive de regenerare captează semnalul luminos transmis prin cablurile de fibră optică, îl copiază și îl transformă în date, fără a întrerupe traficul Internet. Într-un raport din 2015 comandat de „Centrul pentru evaluări strategice și bugetare” se sublinia faptul că extinderea infrastructurii submarine (conduce de energie, cablurile de comunicații și senzorii hidroacustici civili), a impus ca în caz de conflict militar să se ia în considerare noi forme de atac asupra infrastructurii submarine a inamicului.



Aceste operațiuni se planifică și pregătesc din timp, înainte de începerea ostilităților, deoarece sunt acțiuni complexe, costisitoare și periculoase. În ceea ce privește consecințele militare strategice ale sabotării infrastructurii subacvatice a inamicului cu scopul de a întrerupe legătura dintre conducerea militară națională și forțele luptătoare, acestea pot fi grave. Pentru a reuși să se întrerupă fluxul de date de interes politic, diplomatic, al apărării și securității naționale, ar trebui ca un număr foarte mare de cabluri să fie tăiate, ceea ce este greu de realizat în practică. Mai mult, un atac de acest fel ar avea un efect destabilizator enorm, mai ales la nivelul strategic nuclear. Împiedicarea adversarului de a-și controla mijloacele nucleare, sistemele de avertizare timpurie etc. îl va determina să-și treacă toate capacitățile nucleare într-o stare de alertă maximă. Această stare este foarte periculoasă deoarece tensiunea creată de posibilitatea unui atac nuclear inamic prin surprindere poate genera reacții pripite, precum executarea de lovituri nucleare de prevenire. Taiwanul, în contextul relațiilor tot mai tensionate dintre SUA și China, este un centru de risc în ceea ce privește confruntarea subacvatică dintre marile puteri, având mare potențial generator de catastrofe globale. Taiwanul are 15 cabluri subacvatice de comunicații prin internet care pornesc din trei stații de generare terestre. Prin acest sistem de cabluri subacvatice Taiwanul este conectat cu restul lumii. Dacă China ar decide să anexeze Taiwanul prin forță, probabil că o primă acțiune ar fi distrugerea acestor rețele de cabluri pentru a interzice accesul Taiwanului la informații din exterior. Dacă luăm în considerație faptul că SUA are forțe navale în zonă, inclusiv o navă pentru protecția infrastructurii subacvatice, dar și o rețea complexă de senzori și avertizori subacvatici, atacarea acestora și distrugerea lor vor fi acțiuni obligatorii pentru agresorul chinez. Acțiunile Chinei vor fi interpretate de SUA ca preludiv al unui atac nuclear și va acționa în consecință.



Din fericire, specialiștii estimează că la această dată nici o țară nu are potențialul tehnic și pregătirea necesară pentru a face față cu succes provocărilor războiului submarin modern.

Trebuie precizat faptul că, după cum am văzut recent, astfel de acțiuni pot fi inițiate și în războaiele prin terți, cu condiția ca acoperirea agresiunii să fie atât de bine gândită încât să nu existe dovezi certe pentru identificarea atacatorului.

În concluzie, acțiunile subacvatice analizate în acest material se înscriu în panoplia formelor și metodelor războiului hibrid.

China, la rândul său, are toate motivele de a fi îngrijorată de rețeaua proprie de cabluri subacvatice de comunicații denumită „Peace Cable”, care are o lungime de 15.000 km și unește China cu Europa și Africa. Rețeaua pornește din portul pakistanez Gwadar și continuă spre Kenya, Djibouti, Somalia și are celălalt capăt în Franța. A doua fază de extindere va fi către Singapore și Africa de Sud.

În afară de China și SUA mai sunt și alte puteri navale care au dezvoltat capacități specializate pentru războiul în adâncurile mărilor și oceanelor. Rusia, după cum cititorii revistei „Dincolo de Orizonturi” știu, a construit submarinul „Belgorod”, proiectat să transporte drone subacvatice armate cu rachete nucleare „Poseidon” și submarinul cu misiuni speciale „Losharik”, care poate să ajungă până la adâncimi de 6.000 m.

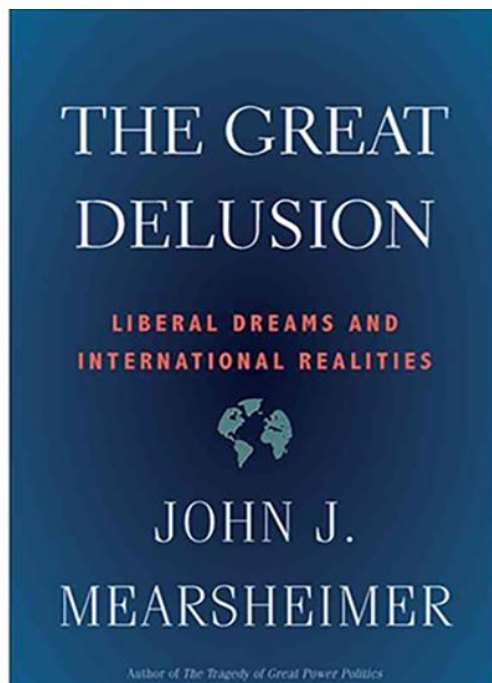
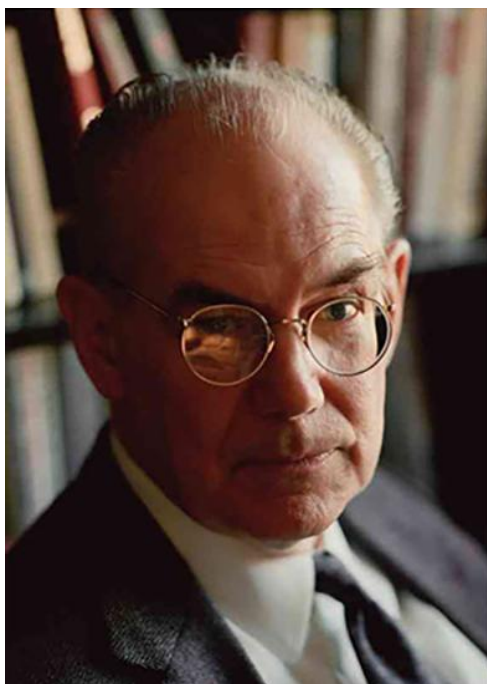
În concluzie, date fiind riscurile presupuse de atacarea cablurilor subacvatice, dificultățile operațiunilor militare și lipsa mijloacelor tehnice suficient de performante în mediul subacvatic, consecințele economice, politice, de securitate, implicate de distrugerea lor, am putea spera că, deocamdată, asistăm doar la acțiuni de pregătire, planificare și perfecționare a tehnologiilor necesare luptei în spațiul submarin.

BIBLIOGRAFIE

Asia Times, Gabriel Honrada, 24.04.2023
The Atlantic, Olga Khazan, 17.07.2013;
Naval Technology, 19.12.2023;
South China Morning Post, 07.12.2021.

PREZENTARE DE CARTE

MAREA DEZILUZIE Visele liberale și realitățile internaționale De John J. Mearsheimer



John J. Mearsheimer s-a născut la 14 decembrie 1947, la New York. A absolvit cursurile Academiei Militare a SUA West Point în anul 1970, după care a activat ca ofițer, timp de cinci ani, în cadrul Forțelor Aeriene americane. După perioada petrecută în aviație s-a înscris la cursurile postuniversitare de științe politice ale Universității „Cornell”.

În perioada 1979-1980 a activat în cadrul Institutului Brookings ca cercetător științific, ulterior, după obținerea titlului de doctor în științe, a lucrat în cadrul Centrului de politică internațională al Universității Harvard (1980-1982). În prezent, John J. Mearsheimer este profesor de științe politice în cadrul Universității din Chicago.

Printre numeroasele distincții și onoruri primite în cariera sa științifică, profesorul Mearsheimer a primit și titlurile de doctor onorific al universităților din China, Grecia și România.

„Marea deziluzie” este considerată o carte de referință pentru gândirea politică americană aparținând curentului realist care are ca promotori mari personalități precum profesorii Hans Morgenthau, Hannah Arendt, Leo Strauss, Henry Kissinger, Stephen Walt și alții. Interesant este faptul că Morgenthau, Arendt și Strauss, toți filozofi, discipoli ai marelui filozof german, Martin Heidegger, au reușit să fugă din Germania în perioada în care hitlerismul se instalase la putere și persecuțiile împotriva evreilor erau în plină desfășurare. Această experiență traumatizantă le-a marcat întreaga gândire filozofică, iar viziunea asupra relațiilor internaționale a fost marcată puternic de sensul tragediei și realismul cinic. Toți au atras atenția asupra primejdiilor care amenință SUA și asupra faptului că abordarea prea optimistă și chiar idealistă a relațiilor internaționale, specifice gândirii politice americane, este periculoasă și poate duce la catastrofă. Ei știau despre această manifestare deoarece trecuseră prin ororile războiului, dar americanii credeau că pentru ei cursul istoriei este liniar, adică din bine în mai bine. Astfel, nu au dat atenție avertismentelor primite și, în prezent, se confruntă cu mult neprevăzut în relațiile internaționale, iar cursul istoriei capătă tot mai mult aspecte ciclice și haotice.

Cartea lui Mearsheimer este o lucrare cu un evident caracter teoretic, care susține părerile autorului cu argumente clare, bine formulate, prezentate într-un limbaj clar pentru toți cititorii. Scopurile declarate al acestei cărți sunt de a explica de ce politica externă americană de după Războiul Rece s-a caracterizat prin eșecuri repetate și cum filozofiile politice precum liberalismul, naționalismul, realismul, interacționează și influențează relațiile dintre state. Interesant este faptul că autorul consideră naționalismul ca fiind cel mai important, cu cea mai mare capacitate transformatoare dintre cele trei curente enumerate. Liberalismul poate coexista cu naționalismul dar dacă se ajunge la confruntare, întotdeauna naționalismul va prevala deoarece el pune accent pe autodeterminare, ceea ce înseamnă că cele mai multe țări vor rezista eforturilor făcute de marea putere liberală de a interveni în viața lor internă. Aceasta este și o problemă de mentalitate umană general valabilă fiindcă cei mai mulți oameni sunt prea puțin interesați de respectarea drepturilor omului în alte țări. Interesul lor se concentrează asupra modului în care sunt respectate drepturile omului în propria lor țară, pentru propriii lor concetățeni, conform concepției proprii privind drepturile omului.

Politica externă a SUA bazată pe liberalism avea și încă are, ca scop principal realizarea unei „hegemonii liberale” adică să atragă cât mai multe țări în rândurile democrațiilor liberale, concomitent cu crearea și impunerea unui sistem economic internațional deschis și a instituțiilor care să

consolideze și să generalizeze liberalismul global. Autorul consideră că dezideratul realizării unei hegemonii liberale a fost de la început sortit eșecului deoarece era în conflict cu celelalte două concepte: naționalismul și realismul. O astfel de strategie politică duce inevitabil la dezechilibrarea balanței de putere globală, ceea ce declanșează reacția celorlalte puteri pentru reechilibrarea ei. În plus, marile puteri sunt rar în poziția de a urma o politică externă pur liberală fiindcă, așa cum se vede atât de evident astăzi, regulile și normele etice sunt valabile pentru ceilalți nu pentru ele. De aceea retorica marilor puteri este liberală, dar acțiunile lor sunt conforme cu normele realismului politic.

Autorul consideră că această atitudine a marilor puteri este generată de sentimentul de frică că propria supraviețuire este amenințată de celelalte puteri care doresc să le uzurpeze poziția internațională, hegemonia. Această concepție pare logică dacă ne gândim că puterile globale au dispărut întotdeauna în urma loviturilor primite tot de la celelalte mari puteri cu care își disputau supremația globală. De asemenea, tot așa se explică și politicile active practicate de marile democrații liberale de a se amesteca în treburile interne ale statelor pe care le consideră abuzive față de proprii cetățeni, scopul real fiind acela de generare a schimbărilor de regim politic. Pericolul acestei dinamici constă în faptul că statele liberale pot ajunge în situația de a purta războaie fără sfârșit, ceea ce va spori nivelul de insecuritate globală. Acest comportament militarist va eroda valorile liberale, va diminua apetitul jucătorilor internaționali pentru sistemul democratic și, pe plan intern, va promova negarea liberalismului.

Cu alte cuvinte, Mearsheimer afirmă că liberalismul în politica externă de hegemon democratic nu poate să producă pace (din anul 1989 SUA a fost în război doi din trei ani, luptând în 7 războaie diferite).

Ideile prezentate mai sus sunt succinte, poate nu sunt nici cele mai importante, dar intenția noastră nu este să povestim cartea ci să atragem atenția cititorilor noștri asupra ei și a valorii sale incontestabile. Argumentația prezentată de autor este amplă, logică, convingătoare și în cea mai mare parte probată de propria noastră experiență. Definierea și analizarea unor noțiuni precum naționalismul politic, națiunea, statul național, falsul universalism, liberalismul politic, liberalismul și anarhia internațională, realismul ca metodă de înțelegere a relațiilor internaționale, curentele derivate din marile filozofii politice, tentația autoritarismului, avantajele de securitate globală ale bipolarismului față de multipolarism, războiul din Ucraina, teoriile despre pace și război, încotro se îndreaptă SUA și alte tematici la fel de importante, sunt revelatoare în foarte multe

privințe și ne ajută să înțelegem mai bine prezentul și să prefigurăm liniile generale ale viitorului.

Titlul original al cărții este: „THE GREAT DELUSION. Liberal Dreams and International Realities” publicată de Yale University Press, în anul 2018. Se poate citi în format hard și electronic în mai multe limbi de circulație internațională. Din câte cunosc eu, această carte nu a fost tradusă încă în limba română, deși profesorul Mearsheimer a fost în România, a primit titlul de doctor onorific și i s-au publicat trei cărți mai vechi (*Adevărul despre minciunile din politica internațională. De ce mint liderii; Lobby-ul israelian și politica externă a Statelor Unite; Tragedia politicii de forță. Realismul ofensiv și lupta pentru putere*, toate publicate la editura Antet).

Gl. bg. (rtr.) Dan NICULESCU



Tipar digital realizat la Tipografia **pim**
Iași, Șoseaua Ștefan cel Mare și Sfânt nr. 109, 700497
Tel.: 0730.086.676, 0732.430.407;
Fax: 0332.440.715
E-mail: editura@pimcopy.ro, editura.pim@gmail.com
www.pimcopy.ro